

İLETİŞİM

Bugünün Kitapları

DÜNYANIN SOKAKLARI 1

METİN YEĞİN

Topraksızlar

Brezilya'da Topraksız Köylü Hareketi: MST

METİN YEĞİN
Topraksızlar Brezilya'da
Topraksız Köylü Hareketi: MST

METİN YEĞİN 1963'te İstanbul'da doğdu. İ.Ü. Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Cambridge Üniversitesi'nde sinema eğitimi aldı. Hiçbir zaman sınıf başkanı olmadı. 12 Eylül'ü cezaevinde karşıladı. Dünyanın birçok ülkesinde avukatlık, bulaşıkçılık, taksi şoförlüğü, sandviççilik yaptı. Meksika'da Chiapas'da uluslararası insan hakları gözlemcisi, Ekvador'da bambu evlerin yapımında işçi, Guatemala yerli hakları kongresinde katılımcı, Nikaragua'da karides avcısıydı. Chipas'da Subkumandan Marcos'la, Venezüelâ'da devlet başkanı Chavez'le, Arjantin'de uluslararası terörizm cezaevi hücrelerinde Leonardo Bertulazzi ile görüştü. Yaptığı filmler 55 ülkenin festivallerinde oynarken, her festivalde, otel ve kahvaltı karşılığında o ülkelerin filmlerini yapmaya devam etti. İtalya'da *Il Manifesto*'ya, İngiltere'de *Nerve*'ye, Arjantin'de *Pais*'e yazdı. Türkiye'de ve dünyada birçok gazete ve dergiye, ayrıca duvarlara yazı yazmaya devam ediyor. Türkiye'de NTV'ye, Polonya ve Arjantin televizyonlarına belgesel yaptı. Filmleri Rize Çay Kongresi'nde, Arjantin'de işgal fabrikalarında, Liverpool üniversitelerinde, sokaklarda gösterildi. Açık Radyo'da "İki Maceraperestin İnamlılabilir Serüvenleri", "Yeryüzünün Lanetlileri" ve hâlâ sürmekte olan "Dünyanın Sokakları" programlarını yaptı. Bazı filmleri: *Likya Yolu* (2000), *Üç Kıtada Devrialem* (2001), *F* (2001), *After* (2001), *Güzel Günler Göreceğiz* (2003), *Para Pachamama* (2003), *Topraksızlar* (2003). Bazı kitapları: *Marcos'la On gün* (2000), *Firarı İstanbul* (2001).

İletişim Yayınları 977 • Bugünün Kitapları 91

ISBN 975-05-0202-7

© 2004 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2004, İstanbul (1000 adet)

EDİTÖR Bağış Erten KAPAK Utku

Lomlu KAPAK FİLM/ 4 Nokta

Grafik UYGULAMA Suat Aysu

DÜZELTİ Rahman Yani *MONTAJ*

Şahin Eyişmez BASKI ve *CİLT* Sena

Ofset

İletişim Yayınları

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Fax: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

METİN YEĞİN

Topraksızlar

Brezilya'da Topraksız
Köylü Hareketi: MST

i l e t i ŝ i m

*Arkadaşım ve kardeşim
Mete YeğİN'e*

İçindekiler

Sunuş	7
Önsöz Brezilyalı MST ile İlerici Türkiye Halkı Arasında Uluslararası Dayanışma İçin JAMES PETRAS	9
Neo-Liberalizme Karşı MST'nin Kafa Tutuşu MONICA DIAS MARTINS	13
TOPRAKSIZLAR	29
Sonsöz	219

Sunuş

Dünyanın *Sokakları*, her şeye rağmen aykırı renklerini hâlâ barındırıyor!

'Filmkitap' dünyanın sokaklarını anlatmak için iyi bir yöntem olarak geldi bize. Bugüne kadar yaptığım belgesel filmlerde ya da yazdığım kitaplarda, ayrı ayrı kullandığım iki biçimin, filmin yakalanamaz akıcılığını, artık gerçeği aşan gerçekliğini ya da sözcüklerin, görselin dışına düşenleri anlatabilme özgürlüğünü ve yaratıcılığını birlikte sunabilme olanağı...

Gerek "Topraksızlar" filmi, gerek kitabı tek başına izlenebilir ya da okunabilir ama benim önerim, -özellikle konudan biraz uzak olanlar için- James Petras'ın önsözüyle birlikte kitabın başına eklediğimiz Monica Dias Martins'in genel çizgileriyle MST'yi anlattığı makalenin ilk başta okunduktan sonra filmin izlenmesi ve sonra tekrar kitaba dönülmesidir.

MST dünyanın en büyük muhalif hareketlerinden biridir. İşgal ettikleri toprağın toplamı Belçika'dan büyük, yarattıkları alternatif yaşamda yaşayanların sayısı 1.700.000 kadardır. Kolektif tarımdan alternatif eğitime, sosyal dayanışmadan tıbbı

kadar yarattıkları "başka bir dünya"da mücadelesini sürdürmektedir.

Irmak Canevi'ne, Andre Bergamo'ya, Abdullah Aysu'ya Fabi-an Pieruci'ye, James Petras'a, Çiğdem Çıdamlı'ya, Alejandra Passarelli'ye; Brezilya'da, Arjantin'de, İngiltere'de, Fransa'da, Uruguay'da ve Türkiye'de evlerini açanlara, heyecanımı paylaşanlara...

Sonsuz teşekkürler...

Bu "mümkün olan başka bir dünyayı", Latin Amerika'nın coşkusunu ve dünyanın sokaklarını sizlere anlatabilmenin kıvancıyla...

Venceremos.

Metin Yeğin

Önsöz

Brezilyalı MST ile İlerici Türkiye Halkı Arasında Uluslararası Dayanışma İçin

JAMES PETRAS

Metin'in Brezilya Topraksız Kır İşçileri Hareketi-MST üzerine gerçekleştirdiği çalışma, Türkiyeli aktivistler, militanlar ve toplumsal hareketlerin öğrencileri açısından büyük bir önem taşıyor. Her iki ülke arasında tarihsel ve kültürel farklılıklar bulunmakla birlikte, her iki ülke de benzer sosyo-ekonomik ve politik koşulu ve yapıyı paylaşıyorlar. Örneğin her iki ülke de "devletçi" popülist ekonomik modellerden, IMF tarafından tasarlanan ve yönetilen neo-liberal bir rejime geçmiş bulunuyorlar ve bunun sonucu olarak da milyonlarca yoksul köylü ve topraksız işçi topraklarından devlet zoruyla ve sermayenin yoğunlaşması/merkezleşmesi sonucunda "atıldılar". Her iki ülkede de nüfusun en zengin yüzde 10'luk kesimiyle, en yoksul yüzde 50'lik kesimi arasındaki büyük eşitsizlikler, dünyadaki gelir dağılımı tablosu içindeki en kötü iki örneği temsil ediyor. Her iki ülke de IMF'nin "yapısal uyum politikaları"nın hedefi durumunda; ve bu politika "serbest piyasa", gümrük duvarlarının indirilmesi; teşviklerin durdurulması ve stratejik sanayilerin özelleştirilmesi gibi öğeleri içeriyor.

Ancak Brezilya'da MST, Üçüncü Dünya'nın emperyalizmi ve neo-liberalizmi sorgulayan ve toprakların yeniden dağıtımı, kredi, barınma, okul, klinik ve teknik yardım gibi öğelerden

oluşan bütünlüklü bir tarım reformu talep eden en başarılı kitle hareketlerinden birisi olarak ortaya çıktı. MST geçmiş 20 yıllık mücadele sürecinde, 400 binden fazla aileyi (2 milyondan fazla insanı), çoğunluğu kolektif üretim kooperatiflerinde olmak üzere, verimli topraklara yerleştirmeyi başardı. Bu başarılı mücadelelerin maliyeti çok ağırdı: 1500'den fazla kır akti-visti ordu, polis ve toprak sahiplerinin silahlı çeteleri tarafından öldürüldüler. Metin'in kitabı, MST'nin başarılı bir mücadelenin üç aşamasını tarif eden "İşgal et, Diren, Üret" sloganı ile özetlenen yöntemleri konusunda önsözler sağlıyor. MST Topraksızları, üzerinde üretim yapılmayan ya da yarı yarıya üretim yapılan ve geçmişte de büyük toprak baronları tarafından kendilerinden çalınan geniş toprakları işgal etmek üzere örgütlüyor. Toprak bir kez işgal edilince, plastik çadırlarda yaşayan aileler toprak sahiplerine bağlı paramiliter güçlerin vahşi saldırılarına karşı direnmek üzere örgütleniyorlar. MST devletin toprakları kamulaştırmasını talep ediyor; ve sonra da hem tüketim için, hem de ulusal ve uluslararası pazarı da kapsayan bir biçimde, pazar için üretmeye başlıyorlar. MST sadece ekonomik ve toplumsal ilişkileri dönüştürme misyonuna sahip bir hareket değil, aynı zamanda yeni bir insan; ve yeni insani ilişkiler yaratma misyonunu da üstleniyor. Hareket içinde sürekli olarak kadınların, etnik azınlıkların (Yerliler ve siyahlar) eşitliği ve insan haysiyeti için mücadele veriliyor. Bugün ulusal önderlerinin yüzde ellisi kadınlardan oluşuyor.

MST'nin, Türkiyeli aktivistler açısından en çarpıcı yönlerinden bir tanesi, üyelerinin, kadrolarının ve militanlarının poli-tik-toplumsal eğitimine verdiği büyük önemdir. Hareket bütçesinin yüzde elliden fazlası kendi militanlarının eğitimine ayrılıyor: İki ay süren okulları, haftalık seminerleri ve ilerici üniversitelerle ortak programları var. MST'nin başarısının ikinci anahtarı örgütlülük; yani yerel önderlerin toplantılar ve toplulukların örgütlenmesi işinde binler tarafından eğitilmesidir. Her 40 ailelik grubun yerel bir önderi var ve her kooperatif kitlesel meclislere dayanıyor. Bütün yürüyüşler yerel olarak örgütleniyor ve her türlü dayanışma eylemi maddi katkılara

dayanıyor. Hiçbir şey "kendiliğinden" olmuyor; bütün bunlar meclislere, tartışmalara ve hareketlerin rızasına dayanan örgütlü eylemlerdir. MST'nin başarısının üçüncü temel ögesi kendisine devlet baskısı karşısında destek sunan ve maddi yardım sağlayan Katolik Kilisesi'nin ilerici kesimleriyle, insan hakları örgütleriyle, bazı solcu milletvekilleriyle ve sendikalarla koalisyonlar oluşturma yeteneğidir.

Hareketin dördüncü temel özelliği ise kolektif eylemi yöneten önderlerle özgürce tartışan ve kararlar alan demokratik meclislere dayalı iç yapısıdır. Bu yapı içerik olarak demokratik ve biçimsel olarak da merkezî bir özellik taşıyor. MST, geleneksel sandık partilerinden de, "öncü" seçkin oluşumlardan da daha üstün olan toplumsal ve politik bir hareket olarak yeni bir örgütsel mücadele biçimini temsil ediyor. Kitlesele örgütlenmeyi, kadro eğitimini ve doğrudan eylemi birbiriyle bütünleştiriyor.

Bugün MST'nin, çoğunluğunu topraksız işçilerin, kooperatif çiftçilerinin ve yoksul köylülerin oluşturduğu yaklaşık 3 milyon kişilik bir hareketi yönlendiren 100 bin tane militan akti-visti var. Önderlerinin yüzde 75'den fazlası, topraksız işçilerin, köylülerin oğulları ve kızlarıdır. İzledikleri strateji "aşağıdan değişim" stratejisi; yani kitleleri örgütlemek, kentsel hareketlerle birleşmek ve gelecekteki bir sosyalist dönüşüme hazırlanırken acil reformlar için baskı yapmaktır. MST'nin nihai hedefi demokrasi, ulusal egemenlik ve eşitliğe dayalı bir sosyalist toplumdur. Hareket Marx, Mao, Gramsci, Özgürlük Teoloji-si'nin fikirlerinden, ekoloji ve feminist düşünce akımlarından, Brezilyalı pedagog Paulo Freire'den, ulusalcılık ve enternasyonalizmden etkileniyor. Kendi ulusal marşı var ve bu marş gösterilerle derslerin başında söyleniyor. Üzerinde köylülerin sembolik biçimde temsil edildiği bir bayrağı ve hareketin mistik değerleri ile, toprak reformu davasına olan güçlü inançları ile, mücadele yöntemleri ile ve kolektif dayanışma ile bağlantılı bir dizi ritüelleri var. Metin'in kitabı ilerici Türkiye halkı ve hareketleri ile Brezilyalı MST arasındaki uluslararası dayanışma için bir temel sunuyor.

Hem Türkiye'de, hem de Brezilya'da kırsal hareketler ortak bir derdi paylaşıyorlar: Kent yoksullarıyla ve ilerici meslek çevreleriyle, halkla konuşup sağ için çalışan "merkez-sol" seçim partileri karşısında bir politik alternatifi inşa etmek üzere ittifaklar yaratmak. Metin'in, hem çektiği belgesel filmle, hem de bu kitapla sağladığı katkı, MST mücadelelerinin ve zaferlerinin ilerici derslerini Türkiye soluna taşımak açısından kilit bir önem taşıyor.

Neo-Liberalizme Karşı MST'nin Kafa Tutuşu*

MONICA DIAS MARTINS**

*Çiando*** eu
morrer Cansado de
guerra, Morro de
bern Com a minha
terra.*

Francisco Buarque de Hollanda, 1997

Brezilya'nın Topraksız İşçiler Hareketi (MST - *Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra*) günümüz Latin Amerika'sının en mücadeleci popüler hareketlerinden birisi. 1979'da *Encruzilhada Natalino*, Rio Grande do Sul'deki ilk toprak işgalleriyle doğdu. Diğerlerinin yanı sıra taban toplulukları ve Kırsal Toprak Komisyonları (*Comissao Pastoral da Terra* - CT) gibi kilise örgütlenmeleri ve İşçi Partisi (*Partido dos Trabalhadores* - PT) tarafından desteklenen hareket, 1980'lerin ortalarındaki yeniden demokratikleşme günlerinde, tarım reformunun politik gündeme dahil olmasıyla birlikte tüm ülkede yaygınlaştı. 1990'larda ise önemli bir kitle hareketine dönüştü.

(*) "The MST Challenge Against Neo-liberalism", *Latin American Perspectives*, Eylül 2000, cilt: 27, sayı: 5, s. 33.

(**) Monica Dias Martins Ceara, Federal Oniversite'de öğretim üyesi ve 25 yıl boyunca kır işçileri arasında politik faaliyette bulunmuş bir sosyolog. Aşağıdaki makale daha iyi bir toplum için verilen mücadelede hayatını kaybeden MST militanlarının anısına adandı.

(***) O zaman öldüğümde bu yorgun savaşta, daha iyi öleceğim kendi toprağıma karışılmışım gibi.

1 Bu dönemdeki Brezilya toprak reformunun önemini ve yaşayabilirliğini in-

MST'nin kırsal yerleşimleri, kooperatif ilişkiler, kolektif planlama ve özyönetim ilkeleriyle öne çıkıyor. Dayanışma, sosyal adalet ve özerklik temel etik değerleridir. Düşüncelerini yaymak için aylık bir dergiye, "beyinsel ve bedensel çalışma" yöntemine dayalı bir eğitim sistemine ve radikal teori konusuyla uğraşan çalışma grupları vasıtasıyla işleyen yoğun bir politik-ideolojik formasyon sürecine sahipler. Bu gruplarda üretim araçlarının toplumsal mülkiyetinin gerekliliğine dair yeni bir bilinç geliyor. Önderleri medyada boy gösteriyor ve hükümetle pazarlık yapıyorlar, eylemleri ise işçi sendikaları ve kentsel hareketler arasındaki ittifakı güçlendiriyor.

MST'nin karmaşık pratiği, merkezî bir sorun üzerinde odaklanacak biçimde tasarlanmış. Bu bağlamda öne çıkardıkları soru şu: Bir köylü örgütü, ki birçok aydın ve politikacıya göre "erimekte olan" bir toplumsal kategoridir,² serbest piyasa kapitalizminin ve onun ideolojisi olan neo-liberalizmin sözde faydalarını nasıl sorgulayabilir?

Topraksız işçiler Brezilya'da kuvvetli bir yeni toplumsal güç haline dönüştüler. Baskıcı şiddete ve düzenle bütünleştirme girişimlerine karşın, üretken olmayan mülkleri ve kamu binalarını işgale yönelik kitlesel eylemler düzenliyorlar. Toprak işgalleri, aradan geçen yedi yıl içinde toplam 698'e ulaşarak, 1990'daki 43 işgalden 1997'deki 180 işgale kadar tırmandı. MST'nin inançları çoktandır, devrimci bir tutkuyla toprak için savaşan binlerce militanı olan bir halk hareketi halinde bütünleşti.

Bu makalede, tartışmalı toprak reformu kavramı konusundaki kısa bir sunuşun ardından, MST eylemlerinin temel özelliklerini ve onun neo-liberal devlete karşı direniş perspektifini-

celeyen yazında özellikle önemli olanlar, aydınlar ve işçi önderleri arasındaki tartışmanın dinamiklerini yansıtanlardır (CONTAG, 1982; Carvalho, 1982; Figueredo, 1984). Sözde Yeni Cumhuriyet döneminde bu tartışma alevlenmiş ve önerileri ve popüler hareketleri koordine etmek üzere ulusal bir toprak reformu kampanyası (*Campanha Nacional da Reforms Agraria* -CNRA) yürütülmüştür (CNRA, 1987). 2 Brezilya'nın kırsal nüfusu 156.664.223'ün toplam yüzde 23'üne düştü (IB-GE; 1993). 12 milyon topraksız köylü olduğu tahmin ediliyor.

le alternatif bir proje inşa etme yönündeki çalışmalarını, sınıf mücadelesi açısından analiz etmeye çalışacağız.

Toprak Reformu

Toprak reformu mutlaka radikal olmayabilir. Barrington Moore ve Samuel Huntington gibi ABD'li akademisyenler, gelişmekte olan ülkelerin toplumsal devrime karşı dayanıklılığını ölçmek için toprak reformu kavramını kullanmışlardır (Silva, 1971). Kennedy yönetimi ve Kalkınma İçin İttifak döneminde, birçok Latin Amerika hükümeti toprak reformu programlarını yürütmeleri için baskı altına alındılar.³ Brezilya'da ise Joao Goulart'ın başkanlığı döneminde (1962-1964), demokratikleşmenin ve toplumsal yapının değişiminin anahtar unsuru olarak toprak reformuna odaklanan popüler hareketlenmeler oldu. Askerî diktatörlük döneminde ise (1964-1985), toprak reformu kapitalist gelişme ve özellikle de sanayileşme için stratejik nitelikli bir ulusal güvenlik sorunu olarak ele alındı. Kırsal bölgelerdeki sınıf mücadelesini sınırlandırmaya ve potansiyel olarak devrimci bir nitelik taşıyan köylüleri tutucu küçük çiftçilere dönüştürmeye yönelik bir devlet siyaseti olarak da kullanıldı. Ama toprak reformu Meksika, Bolivya, Şili, Kolombiya, Küba, Nikaragua, Peru ve diğer birçok yerde devrimci yapısal değişim açısından taşıdığı önemi de korudu.

Kısacası, toprak reformunu, üretimi ve iktidar ilişkilerini dönüştürmeye yönelik çelişkili bir süreç olarak tarif etmek daha doğrudur, ki bu çelişkili süreç de formüle edilme ve yürütülme biçimi açısından politik güçlerin karşılıklı ilişkilerine ve sınıf mücadelesinin özgül gelişme seyrine bağlıdır. (Martins, 1994). Bu kavrayış toprak reformunu ya ekonomik bir sorun ya toplumsal bir siyaset ya da basit bir ideolojik sorun olarak ele alan görüşün tersine ekonomik, politik ve ideolojik koşullar arasındaki bağlantıları vurgular. Bir küçük çiftçiler sınıfının kırsal mülkiyete ulaşma yoluyla yeniden üretilmesi, yoğun

3 Frei hükümeti altında Şili, prototip bir kalkınma için işbirliği toprak reformu projesi yürüttü.

bir proleterleştirme (üretim araçlarından mülksüzleştirme) konjonktüründe gerçekleşmektedir. Bu sarsıcı çelişki neden toprak reformunun başlı başına "muhafazakar" ya da "devrimci" bir durum olarak etiketlenemeyeceğinin açıklanmasına yardımcı olmaktadır. Bu bir araçtır ve farkı yaratan bu aracı kimin denetlediğidir. Yanıt son derece karmaşıktır ve bizi, toprak reformunu, onun içinde yer alan farklı sınıflar tarafından yönetilen bir hareket olarak analiz etmeye yöneltmektedir. Toprak reformunun kapitalist mi yoksa sosyalist mi olduğu sorusu, yüzlerce *acampados* ya da yerleşimcinin avuçlarından ve zihinlerinden doğan yeni bir önerinin, yönetici sınıfların tarım projesinden uzlaşmaz biçimde farklı olan bu önerinin kendi bağlamında değerlendirilmelidir.

MST ile bir tür toprak sahipleri örgütü olan Kırsal Demokratik Birlik (*Unidad Democratica Ruralista - UDR*)⁴ arasında, özellikle 1985'deki ilk Ulusal Tarım Reformu Planı'nın hazırlanması ve 1988 Kurucu Meclisi döneminde patlak veren poli-tik-ideolojik kutuplaşma, sermaye-emek gücü arasındaki karşılaşmayı ifade eden iki farklı toprak reformu modelinin inşasına yol açtı. Temel sorun üretim araçlarının mülkiyeti (bireysel mi, kolektif mi) ve zenginliğin dağılımı süreci (özel sermaye birikimi mi, toplumsal sermaye birikimi ve üretici güçlerin gelişmesi mi) sorunu idi.⁵

UDR bireysel çıkarları ve özel mülkiyeti savunmakta; zenginliğin yeniden dağılımını da, toprağın yasal biçimde elde edilmesi sonrasında yüzlerce birime parçalanması yoluyla gerçekleşmesini önermekteydi. Özel mülk edinme modeli, tarımsal sanayilerin, işçilerin üretim süreçleri üzerinde sağladığı denetim koşulları üzerinden işleyen tarımsal modernizasyonu teşvik eden klasik kapitalist tarımsal yeniden dağılım modelinin bir benzeridir. 1970'lerde, Brezilya askerî diktatörlüğü ta-

4 Brezilya kırsal işletmeciler örgütü UDR, 1986'da doğdu (Bruni, 1987). Eylemlerinin şiddeti, kırsal mülkiyeti korumak için silahlı adamlar kiralaması ve özel bir ordu beslemesi nedeniyle, 1990'larda politik desteğini yitirdi. Önderi Ronaldo Caiado, 1990 başkanlık seçimlerinde zayıf bir performans gösterdi.

5 İki modellenmiş tarım reformu konusunda teorik bir yaklaşım Martins (1997; 57-71) tarafından geliştirilmiştir.

rafından, kolonizasyon projelerinin kurulması aracılığıyla, sınırlı da olsa yürürlüğe de konulmuştur. Aslında, bu sözde *co-lono* ya da *parceleiro* (parselci), kredi ve teknoloji başvurusunda bulunmasını sağlayan bir mülk tapusu da elde etmişti. Ama diğerlerinden yalıtılmış olduğu için ve neyi nasıl üreteceği ile ürünlerini kime ve ne zaman satacağı konusundaki kararlar hükümet kurumları ve tarım politikaları tarafından kendisine dayatıldığı için, esas kazançlar egemen tarımsal sanayi kesimine akıyordu. Egemen sınıfların çeşitli kesimleri tarafından kabul edilen toprak reformu paradigması buydu.

MST'nin toplumsal mülk edinme modeli ise doğrudan üreticiler arasındaki kooperatif ilişkilere ve alternatif toprak elde etme ve kullanma tarzlarına dayandırılmıştır. Yerleşimler demokratik karar alma yapıları aracılığıyla, işçilerin deneyiminden, toprağın kalitesine, ürün çeşidine, pazarın yapısına ve birçok başka unsura bağlı olarak, aile temelinden kolektif mülkiyete dek uzanan değişik biçimler altında örgütlenmek-tedir. Örneğin, mülkiyet bireysel olabilir, ama çalışma ve üretim kolektif biçimde yapılabilir; ya da çalışma ve üretim toprağın bir parçasında bireysel, bir başka parçasında kolektif biçimde yürütülebilir; ya da tüm mülkiyet ortakken, aileler toprağın bir parçasında kendi kullanımları için üretim yapabilirler. Yerleşimcilerin parasal gelirlerinin artan bir oranı bölün-memekte ve mevcut üretim araçlarının yenilenmesi, yeni yatırımlar ya da aileler için eğitim, sağlık ve teknik yardım sağlanması için kolektif biçimde kullanılmaktadır. Bu değişik türden fonlar (*fundos*) toplumsallaşmış bir sermaye birikimi deneyimine kanıt oluşturmaktadır. Çalışan sınıflar tarafından savunulduğu biçimiyle toprak reformu, daha eşitlikçi bir refah dağıtım aracı haline dönüşme potansiyeline sahiptir.

Kırsal toprak sahipleri ise kooperatif mülkiyet, üretim ve çalışma biçimlerine karşıdır. Bu deneyimlerin özel mülkiyet haklarını sorgulayan ve yerel düzeyden ulusal düzeye sıçrayabilecek yeni toplumsal örgütlenme pratiklerini ve politik katılım biçimlerini güçlendirebileceğinin farkında görünmektedirler. Brezilyalı akademisyen ve UDR destekçisi Miguel Reale Ju-

nior, kendi sınıf konumunu *Sociadade Rural Brasileira* (Brezilya Kırsal Toplumu - *BRS*) isimli gazetede şöyle tarif etmektedir:

İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan günümüze dek, açıktır ki Brezilya'da kırsal bir kaos olmamış, bunun yerine toprağın yapısıyla kullanımı arasında ve bu ülkedeki ekonomik-toplumsal sistemle mevcut neo-liberal ideoloji arasında mükemmel bir bütünlük yaşanmıştır. (1985: 9)

Yeni bir kitlesel ve radikal toprak reformu önerisi, toprağın daha fazla çiftçinin kapitalist sistemle bütünleşmesini sağlayacak biçimde yeniden dağıtılmasını değil, tersine tüm tarımsal yapının - üretim, iktidar ve kültürel ilişkiler- değiştirilmesini içerir. Tüm ekonomik-toplumsal-politik sistemin değiştirileceğini ima eder. MST ulus çapında etkinlik kazanmadan önce bile, tarımsal burjuvazinin önderleri kolektif işgal ve üretim projesinin kendi sınıf çıkarlarına ve kapitalizme karşı bir tehdit oluşturduğunun bilincindediler.⁶

Direnış Eylemleri

MST'nin neo-liberalizme karşı direnişinin önemini analiz edebilmek için sınıf kavramı yaşamsal bir önem taşımaktadır. Sınıf analizi yaklaşımı MST'nin toprak reformu önerisinin, klasik yeniden dağıtımcı toprak reformu ve Brezilya devlet siyaseti ile yasaları karşısında taşıdığı olanakları ve sınırlılıkları anlamamızı sağlamaktadır.

Brezilya'da, kökü 1980'lere kadar uzanan ama hâlâ son derece sıcak bir gündem oluşturan, iki uzlaşmaz toprak reformu modeli arasındaki savaşın özgün seyri, MST'nin neden neo-liberal projeye karşı direnişin en önemli kaynağı haline geldiği-

6 1960'lann başlarında, toprak sahipleri özellikle kuzeydoğudaki güçlü bir toprak reformu hareketi tarafından korkutuldu. Bu 1964 askeri darbesinin ve popüler örgütlerin 1980'lerin ortalarına kadar zalimce ezilmesinin nedenlerinden birisi oldu. Bu sırada, Kır İşçileri Ulusal Sendikası, CONTAG (*Confedera-cao National de Trabalhadores na Agricultura*) ve en önemli köylü hareketi Li-gas Camponesas (Köylü Birlikleri) üretim sürecinden çok toprağın yeniden dağılımı ile ilgilidiler (Silva, 1971).

nin anlaşılmasının da anahtarıdır. Bu kapışma özetle özelleştirmeye karşı işgal ikiliği ile ifade edilebilir.

MST bir devlet kurumu olan Ulusal Kolonizasyon ve Toprak Reformu Enstitüsü (Instituto Nacional de Colonizacao e Reforma Agraria) üzerinde etkin bir baskı stratejisi geliştirdi: kitlesel ve sürekli toprak işgalleri. 1964 Brezilya toprak yasasına göre, özel mülkler ekilmediği ya da mülk sahibi ile işçiler arasında çelişkiler ortaya çıktığı ya da çevresel zararın doğduğu koşullarda kamulaştırılabilir. Yani MST'nin doğrudan eylemleri bu anayasal maddeyi desteklemektedir ve tersi de geçerlidir.⁷ Bu strateji, mevcut toplumsal sorunların çoğunun nedeni olan toprak temerküzünü görünür kılmakta da etkili olmuştur. Hareket tarafından *festa* (parti) olarak adlandırılan işgal süreci, Topraksızların kendileri için özel bir anlam taşır. Özel bir mülkiyete yerleşme kararı, ki bu zor bir karardır, olgunluk, bütünlük, disiplin ve umut gerektirir.

Bu doğrudan eylem "pasif köylüleri toprak ve politik katılım için savaşılan güçlü öznelere dönüştürür. Artık kendilerini "özgür işçiler" olarak adlandırmaktadırlar. Onlara hem geleneksel *laíjundia*, hem de içinde "sermaye için işçi" oldukları modern tarımsal sanayi kompleksleri tarafından yasaklanan maddi ve kültürel malları yaratma kapasitelerini yeniden elde ederler. Eylemleri, işgallerin yasadışı olduğunu iddia eden ve şiddetle karşılık veren yönetici sınıfları tehdit eder. Onlara göre, toprak işgalleri Brezilya toplumundaki otoritenin yıkılmasına neden olmaktadır. Devlet temsilcileri, kamu nizamını korumak için, MST önderlerini yargılayarak onları demokratik kurumları sabote etmele suçlarlar.

Bu radikal eylemin sorguladığı şey nedir? Temelde, kapitalist düzenin burjuva hukuku tarafından güvence altına alınan, neo-liberal söylem tarafından pekiştirilen değerlerinden birisi olan özel mülkiyet hakları sorgulanmaktadır. İkincisi, Başkan

⁷ Bu yasaya göre, INCRA özel mülkiyetin kamulaştırılmasından sorumludur. Kamulaştırma (desapropriacao) altında, mülk sahibi toprak için tazminat alır; mülksüzleştirme (expropriacao) altında ise toprak tazminat ödenmeksizin kamusal mülkiyete dönüşür.

Fernando Henrique Cardoso'yu hem ulusal sahnedeki politik performansı üzerinden; hem de uluslararası arenada hükümetinin Dünya Bankası ve IMF tarafından dayatılan yapısal uyum anlaşmalarına olan bağlılığı eleştirisi konusu olmaktadır.

Piyasa-destekli tarım reformları Dünya Bankası tarafından 1995'de Güney Afrika ve Kolombiya gibi politik bakımdan istikrarsız ülkelerde bir çözüm olarak savunulmaya başlandı. Ama Brezilya, Dünya Bankası'nın yoğun toprak işgallerini ve çelişkinin radikalleşmesini neo-liberal rejime karşı bir tehdit olarak görmeye başlaması sonrasında plana dahil edildi.⁸ Federal hükümetle yapılan anlaşma Brezilya'nın kuzeydoğusunda, Ceara'da, başkanın partisi olan *Partido Social Democrata Brasileiro* (Brezilya Sosyal Demokrat Partisi - PSDB) tarafından kontrol edilen modern yerel yönetimin desteğini de alan piyasa-destekli bir toprak reformunun uygulanması yönündeydi. Ceara'nın seçilmesinin bir başka nedeni ise, burada yasal yollardan toprak elde etme işini tırmandıran MST tarafından koordine edilen toprak işgalleri ve kooperatif pratiklerinden (bkñ Martins, 1994) doğan yerleşimlerin belirgin biçimde başarı kazanmış olmaları gibi görünüyor. Dünya Bankası ve hükümet bu pratiklerin Ceara'nın performansı açısından taşıdığı önemi kabul etmek zorunda kalmışlardı. Önerileri ise tarım reformunu özel bir girişime çevirmekten, toprak piyasasını Topraksızlar'la toprak sahiplerinin "eşit" koşullar altında pazarlık yapacakları bir düzlem olarak tanımlamaktan ibaretti. Topraklar Kuzeydoğu Brezilya Bankası aracılığıyla, sahipleri tarafından Topraksızlar'a bireysel temelde satılacaktı. Kırsal işçi sendikaları ve yerel birlikler de üyelerinin borç ödemelerini güvence altına almak üzere projeye dahil edilmişlerdi.

Sponsorluğunu Dünya Bankası'nın yaptığı toprak reformunu

8 1995'de Dünya Bankası Tarım Konferansı'nda tartışılan Piyasa-Destekli Tarım Reformu belgesi, "toprak dağılımının olmaması, Brezilya'da dahil birçok gelişmekte olan ülkede kırsal işsizlikle birlikte, istikrarsız bir politik ortam, sivil kargaşa ve silahlı şiddet yaratmaktadır" demekte ve şöyle devam etmektedir: "Dünyanın en kötü gelir dağılımına sahip olan Kuzeydoğu Brezilya'da, toprak reformunu teşvik etmek uzun vadeli çıkarlar açısından gereklidir." (Ceara Hükümeti, 1995).

özelleştirme önerisine rağmen mücadele sürüyor. İşgal ve üretimin her ikisi de MST'nin neo-liberalizme karşı ekonomik ve politik stratejisinin parçalarıdır. Yerleşim sadece yasal bir mülk olarak değil, bütünsel bir üretim birimi olarak ele alınır. Aslında, üretim ve idare MST'nin alternatif önerisinin başarısında yaşamsal birer yere sahiptir: Tarımsal işbirliği (MST, 1993; 1996); yani ortak malların-makinelerin ve aletlerin alımı, hayvanların yetiştirilmesi, toprağın paylaşılması-edinilmesi için bireysel işçilerin çabalarının birleştirilmesidir. Yerleşimci örgütlenmeleri için planlama, üretim, pazarlama, eğitim, sağlık, siyaset, kültür vs. ile ilgili demokratik kararlar anlamına gelir. Ama özellikle de işin içine yüzlerce insan katıldığında bu basit bir görev değildir. Aile üyeleri sık sık yapılan toplantılara birçok biçimde katılırlar; öneriler oluşturarak, soru sorarak, sorunları tartışarak, karar alarak, şarkı söyleyerek⁹... Normalde, gündem önceden bilinir ve katılımı iyileştirecek bazı yönetsel araçlar kullanılır. Kadınların ve gençlerin çoğu *companheiras de luta* olarak bağımsız biçimde konuşurlar. Bazı yerleşimlerde evli bir üye ancak her iki çiftin de katılımıyla kabul edilir. Yıllık bütçe genel bir toplantıya sunulur ve kârın -onarımlar, toprak iyileştirmesi, hayvan yetiştiriciliği, bilgisayarlar, ev yapımı, öğretmenlerin ücretleri, çocuk bakımı, eylemler vs. arasında- dağılımı için üyelerin çoğunluğunun onayı gerekir. Katılımcı planlama süreci ailelerin önceki deneyimleri, dinsel ve ekolojik farklılıklar ve kredi, teknoloji ve eğitim gibi maddi üretim koşullarına erişim gibi öğeler tarafından etkilenir. Sonuçlar büyük ölçüde farklılaşabilir (Medeiros, 1994).

MST'nin yerleşimlerde sürdürülebilir direniş eylemleri geliştirme stratejisinin merkezinde ise kolektif çalışma ve kolektif yaşam kavramı yer alıyor. Toprak bir kez elde edildiğinde, bir hareketsizleşme dönemi yaşanabilir. Yaşayacak ve çalışacak bir yer

9 Toplantılar MST marşıyla ve toprak için mücadeleyle, proletarya ile ittifakla ve kadınların katılımıyla ilgili şarkılarla başlar ve biter. En iyi bilinenlerinden bir tanesi şöyle demektedir: "Toplumun istediğimiz yönde değiştirmek için, kadın olmaktan korkmaksızın katılmamız." Karar almadan önce bazen olayı dramatize eder ya da "hayat resimleri" çizerler ve kararları onaylar ya da temsilci seçerken el kaldırmak yerine tohumları kullanırlar.

için savaşmış olan köylüler serbest piyasa kapitalizminin varsayılan nimetlerinden faydalanmak isteyebilirler. Bu böyle olduğu ölçüde de, mücadelenin öznel alanında da savaş verilmelidir.

Sadece okumaz-yazmazlığı değil ama aynı zamanda teknolojik uçurumu ve politik yanlış bilgilendirmeyi de ortadan kaldırmayı amaçlayan eğitim, MST'nin toprak reformu programının önemli bir önceliğidir. Genel anlamda, Paulo Freire'nin de söylediği gibi (1983: 58), "bir yerleşim, tam da bir üretim birimi olması nedeniyle (insan-dünya ilişkisinin dışında yer alan bir üretim yoktur), aynı zamanda tümüyle bir pedagojik birim de olmalıdır." Eğitim etkinlikleri yerleşimcilerin kendi öğretmenlerini seçmeleri, düzenli kamusal öğrenim sürecinin konularını ve yöntemlerini değiştirmeleri, militanların politik-ideolojik formasyonu için *brigadolar* (müfrezeler) örgütlemeleri ve idari-teknik iyileştirmeye yönelik öğretim kurslarını koordine etmelerini içerir. MST'nin iki yıllık "tarımsal işbirliği ikinci-düzyen teknisyenler okulu" yakın zamanda Eğitim Bakanlığı tarafından tanınmıştır.

Brezilya'da iki kooperatif örgütlenmesi vardır. Brezilya Kooperatifleri Örgütü (*Organizacao das Cooperativas do Brasil - OCB*) kırsal toprak sahiplerini temsil eder ve UDR-SBR ile bağlantılıdır. Brezilya Tarımsal Reform Kooperatifleri Ulusal Konfederasyonu (*Confederacao Nacional das Cooperativas de Reforma Agraria do Brasil - CONCRAB*) ise 1994'de bir toprak reformu kooperatifleri ağı tarafından yaratılmıştır ve MST'nin, toplumsal ve politik seferberliklerini destekleyen "ekonomik kolu" olarak adlandırılmaktadır.

MST'nin, özel büyük çiftçilik sektörü kadar etkin olan yerleşimleri, yerel, eyalet ve ulusal düzeyde tarımsal üretim kooperatiflerini örgütlemektedirler. Yine de, bu sistemle OCB arasında yaşamsal bir farklılık bulunmaktadır. Aslında, MST'nin kooperatif yapısı yerleşimcilere sağlanacak ekonomik geri dönüşler kadar toplumsal ihtiyaçları ve politik sonuçları da ele almaktadır. Kredi, pazarlama desteği ve teknik yardım kooperatifler tarafından tarımsal etkinlikleri, kârlılığı ve yaşam standartlarını iyileştirmek için sunulmaktadır (MST, 1998). CONCRAB siste-

mi üreticiler ve tüketiciler arasında güçlü bir ilişki sağlama aracı haline gelerek, tarım reformunun kentli nüfus açısından taşıdığı önemi de göstermekte ve kendi üretimleri üzerinde denetim sahibi olmayan diğer popüler örgütlenmelere kıyasla görece bir mali özerkliği güvence altına almaktadır. MST, politik gücün elde edilmesinde ekonomik gücün önemine inanmasına karşın, çalışmalarının çoğu "yeni bir toplum için yeni kadın ve yeni erkeğin" yaratılmasını amaçlamaktadır.

Alternatif Proje

Sosyal bilimciler daha çok popüler hareketlerin eylemleri üzerinde odaklanma eğilimindedirler. Eylemler önemli olmakla birlikte, bu, toplumsal süreçlere dair seçkin bir yaklaşımdır. İşçi örgütlenmelerinin, düşünceleri eklemleme ve onları toplumsal bir değişime yönelik tutarlı bir bütün haline dönüştürme yeteneğinde olmamaları nedeniyle, yönetilmeleri gerektiği biçimindeki otoriter iddiayı meşrulaştırır. MST'nin Brezilya için alternatif bir proje inşa etme çabasının incelenmesinde ise eylem ve kavrayış eşit önem taşımaktadır.

Halk Projesi'nin demokratik ve katılımcı bir planlama olarak kavranması, işgallerdeki ve yerleşimlerdeki gündelik pratiklerden kaynaklanan bir fikir olmasının yanı sıra, okullarda ve müfrezelerde başka halkların tarihsel deneyimleri hakkında yapılan incelemelerden de kaynaklanmaktadır. MST destekçilerinin - profesörler, politikacılar, teknisyenler, öğrenciler, rahipler-katıkları, tabandan gelen sayısız öneriyi tartışmak ve onlara geri dönecek belgeler üretmek üzere düzenli olarak toplanan çeşitli grupları destekleyen bir ağ aracılığıyla örgütlenir. Neo-liberalizme karşı kendi silahlarıyla dövüşmek için, popüler bir rıza yaratmaya, nüfusu seferber etmeye ve onları tüm Brezilyalılar için ekonomik, toplumsal ve kültürel politikalara katılmaya teşvik etmeye yönelik bir strateji geliştirilmiştir.

MST, Halk Projesi konusunda geniş bir tartışmayı kışkırtmak için, Cardoso yönetiminin halkın zenginliğini özelleştirmeler yoluyla güçlü Brezilyalılara transfer etmesini protesto

etmek ve sosyal adalet, gelir dağılımı ve dayanışma ile gerçek bir demokratik toplumun inşasını desteklemek için bir yürüyüş başlattı. 80 kolda örgütlenen yaklaşık 6 bin işçi, 3 Ağus-tos'dan (Brezilya bağımsızlık günü) 7 Eylül 1998'e kadar, işsizlik, sağlık, eğitim ve barınma gibi konulan tartışarak ülkeyi kat eden bir yürüyüş yaptılar.

Bu ulus çapındaki hareketin başlangıcı 1980'lere kadar uzanıyordu. 1985'deki ilk Ulusal Topraksızlar Kongresi'nde, Sarney yönetimini toprak reformu programını yürürlüğe koyması için zorlamanın tek yolunun mücadele ve seferberlik olduğu kararı verilmişti. "Çözüm toprak işgalleridir" temel slogandı. 1990'da, Fernando Collor de Mello yönetimi sırasında yapılan ikinci kongre ise, neo-liberal reformların tüm Latin Amerika'da uygulanmaya başlanmasıyla birlikte farklı bir gerçeklikle karşı karşıya kaldı. MST açısından ulusal çapta bir hareket olarak varlığını sürdürmek ve devlet kurumları tarafından dayatılan yalıtılmışlığı aşmak için, kendisini ekonomik ve politik anlamda daha fazla ifade etmesi gerekiyordu. 20 eyaletten gelen delegeler büyük bir hevesle "İşgal, direniş, üretim" önerisini desteklediler. Kırsal yerleşimlerin ekonomik olarak mahve-dilmesine ve Topraksızlar'ı istilacılar olarak adlandırmaya dönük devlet stratejini geçersizleştirmek için üretim olağanüstü bir önem kazandı. (Folha de Sao Paulo, 13 haziran, 1997).

Cardoso'nun 1994'de seçilmesinin ardından, 1995'de yapılan Üçüncü Topraksızlar Kongresi, yeni başkanla müzakere edilecek bir öneriyi tartışmaya açtı. Bu kez odak "Toprak Reformu: Herkesin mücadelesi" idi. Kooperatiflerin piyasa deneyimini, kentlerin civarındaki toprak işgallerini ve yerleşimcilerin kentsel kültür üzerindeki etkilerini yansıtıyordu. Bunların çoğunluğu yaşam standartlarını iyileştiren ve tüketici tercihlerinde değişikliklere giden genç çiftçilerdi. Öneri genel olarak, popüler ittifakı ve çoğunluğun ihtiyaçlarını ve çıkarlarını da içeren yeni bir politik gündemi somutlaştırıyordu.

Hükümet MST'ye yeni koşullar dayatmaya çalıştı, bunlardan bir tanesi de müzakerelerin sadece toprak işgallerinin durması halinde başlayacağıydı (O Globo, 26 Aralık, 1997). Pratiğinin

müzakere gücünü azaltmaya yönelik olduğunun bilincinde olan hareketin yanıtı ise kitle seferberliklerini artırmak ve çeşitlendirmek oldu. Cardoso yönetiminin moral yenilgisi sonradan, artık adlandırıldığı biçimiyle "Neo-liberalizme karşı büyük yürüyüş" fikrini doğurdu. MST tarafından 1997'de yapılan toprak reformu, iş ve adalet için ulusal yürüyüş, çalışan kesimlerle nüfusun en yoksul kesimlerinin taleplerini eklemlemenin etkin bir aracı oldu. İki ay süren yürüyüş başkent Brazil'e sol politik partilerin, basın ve Kilise'nin desteğini alarak ulaştı. Yürüyüşçüler yetkililere, uluslararası kapitalizm tarafından kabul edilen ve Brezilya Devleti tarafından yürürlüğe konulan neo-liberal politikaların alternatifi olmayı hedefleyen Halk Pro-jesi'nin omurgasını oluşturan bir dizi öneri sundular.

MST'yi sıkıştırmak için çeşitli önlemler kullandı: 1995'de Corumbiara ve 1996'da Eldorado dos Carajás'ta yapılan türden katliamlar, yasal düzenlemeler, yargısal takipler, hareketin marihuana üreticisi olduğuna dair kamusal suçlamalar vs. Başlangıçta Cardoso, geleneksele karşı modern ikiliğini kullanarak hareketi görmezlikten gelmeye çalıştı. "Modernlik" neo-liberal söylemin mitlerinden birisidir ve MST'nin arkaik geçmişi temsil ettiği söylenirken Cardoso'nun politikası da "modern" olarak sınıflandırılıyordu. Sonra içerme ve yalıtma girişimleri ile cezalandırma ve müzakere yöntemleri denendi, ama bunlar önceki kitle seferberlikleri yüzünden eşit ölçüde başarısız oldular. Daha yakın zamanda ise hükümet iç tartışmalarını medyaya yansıtarak MST önderlerini bölmeye çalıştı.

Bu arada, Topraksızlar kentsel eylemler de geliştiriyorlardı, ilerici kent politikalarını destekliyor, ev işgallerinin örgütlenmesine yardımcı oluyor ve kan ve gıda bağışlamak ve sokakları temizlemek üzere küçük kentleri ziyaret ediyorlardı. Üstelik, yerleşimlerdeki üretimin bireysel tarıma kıyasla artması nedeniyle, üretim yapılarını geliştirmekte ve işçi kooperatif denetimi altında tarımsal sanayi üretimlerini yoğunlaştırıyorlardı.

MST'nin Brezilya halkı arasında yarattığı ve giderek artan güvenilirliğin sırrı yönetimlerinin naifliğin sınırına yaklaşan olağanüstü basitliğinde, kolektif yapılarında, Kilise ve Ulusla-

rarası Af Örgütü gibi önemli örgütlerin destek açıklamalarında ve aydınlarla sanatçılarla işbirliğinde yatmaktadır.¹⁰ Araştırmalar Brezilya nüfusunun yüzde 94'ünün toprak reformunu destelediğini gösteriyor. Bazıları MST'nin gücünün simgelerle birleşen militanlık mistiğinden geldiğini söylüyor: Kırmızı bayrak, marşlar, ve Che Guevara figürü. Diğerleri ise bunun askerî formasyondan -devrimci halk ordularından esinlenen müfrezeler- kaynaklandığı fikrinde. İktisatçılar üretimi, politik bilimciler iktidar ilişkilerini, coğrafyacılara yerelliği, antropologlar kültürel mirası, tarihçiler hareketin kökenlerini, eğitimciler öğrenme sürecini, sosyologlar örgütsel özellikleri vs. vurgulayacaklardır. Her disiplin, Topraksızlar Hareketi'ni anlama girişiminde kendi özel konusuna odaklanmaktadır. Açıktır ki katılımı ve militanlığı birleştiren çok disiplinli bir yaklaşım akademik kavrayış ve pratiğe katkıda bulunacaktır.

Benim içinse MST pratiklerinden dört sarsıcı kavram ortaya çıkmaktadır: 1) maddi üretimden sanatsal üretim sürecine dek uzanan kolektif yaşam tarzı, 2) beyinsel-bedensel çalışmanın simgelediği eğitim sisteminin özgünlüğü, 3) bir bakış açısı birliği içinde fikrî çeşitliliğe olan saygısı, ve 4) neo-liberal proje karşısındaki ısrarcı karşı duruşu.

Artan toprak işgalleri, resmî tarımsal reform verilerindeki yanlışlıkların açıklanması, ve PT'nin adayı Luis Inacio da Silva'nın (Lula) başkanlık kampanyasının desteklenmesi 1998'de-ki MST gündeminin önemli noktalarıydı. Ancak ana vurgu, işsizlik, eğitim, barınma, gıda, sağlık ve kültürel etkinlikler gibi küresel temalara da odaklanan alternatif bir ulusal projenin oluşturulması oldu. Halk Projesi bir dizi problemi ele almakla birlikte, toprak reformu ana konu olmayı sürdürdü. MST'nin politik pratiğinde, toprak reformu, Brezilyalı işçileri -kentteki ve kırdaki, kol emeği ve aydınlar- daha iyi bir toplum için verdikleri mücadelede birleştirmenin anahtar unsuru olageldi.

10 1997 Mayıs'ında, Portekizli yazar Jose Saramago ve Brezilyalı şarkıcılar Milton Nascimento, Francisco Buarque de Holanda ve Sebastiao Salgado yazarlık haklarını MST'ye devrettiler ve söz konusu ürünler (kitaplar, posterler ve CD'ler) birçok ülkede yapılan kültürel etkinliklerde satıldı.

Şu anda, MST önderi Joao Pedro Stedile'e göre, tarımsal sorun merkezi olmakla birlikte ikinci planda yer almaktadır, çünkü yeni bir modelin uygulanmasına bağlıdır (O *Globo* ile söyleşi, 26 Aralık 1997). MST'nin herkes için toprak reformu önerisinin yalnızca yeni güç ilişkileri ve kapitalizmden farklı yeni bir kalkınma modeli içinde uygulanabileceği görülmektedir. Bu tartışmanın birçok sonucu bulunmakla birlikte, toprak işgalleri ve kolektif üretim yönündeki başarılı stratejilerin ra-dikalleşmesine yol açacağı açıktır. En dolaysız sonucu ise, Brezilya halkına gündelik problemlerinin neo-liberal politikaların bir sonucu olduğunu göstermek olacaktır.

Sonuç

MST pratiği, Topraksızların kendileri ve genel olarak da Brezilya toplumu tarafından Latin Amerika'nın geçmiş on yıllar boyunca olduğu gibi serbest piyasa politikalarının bir laboratuvar örneği olarak değil, fakat halk kesimlerinin girişimleri içinden doğacak yeni bir toplumun nüvesi olarak yakından izleniyor. Kitlesele, doğrudan, radikal, sürekli ve sürdürülebilir direniş eylemlerini içeren Halk Projesi toplumsal mirasa saygı gösteren, çoğunluk için alternatifleri kavrayan, fikirleri basit ve inandırıcı bir biçimde sunan, düşünceleri yapısal değişim projelerine dönüştüren, insanların bunları anlamasını ve bunlar için mücadele etmesini sağlayan ve güçlerini seferber eden aşağıdan bir süreç içinde inşa edilebilir.

Halk Projesinin en önemli bileşeni kapitalist modelden çok farklı bir toprak reformudur. Bireysel parçalar yerine, toprağa, sermayeye ve bilgiye mücadele ederek ulaşan işçiler, yeni bir üretim örgütlenmesi sürecini inşa ediyorlar. Bazı yerleşimlerde toplumsallaşmış sermaye birikiminin oluştuğu görülüyor. Kitlesele işgaller ve kolektif çalışma özel mülkiyet haklarını sorguluyor ve bir başka mülkiyet ve zenginlik dağılımı biçimini meşrulaştırıyor. Ortaya çıkan bu toprak reformu sektörü ekonomik, toplumsal, politik ve kültürel değişimde merkezi bir rol oynuyor.

Zaten işçiler arasındaki güçlü işbirliği neo-liberal projeye sığmıyor. Bununla da kalmıyor güçlerin seferber edilmesi ön plana çıkıyor. Brezilya elbette bütün bir kalkınma modelini değiştiren bir bağlamda yer alan bir toprak reformuna ihtiyaç duyuyor. MST daha iyi bir yaşam isteyen milyonlarca Brezilyalının kolektif hayallerini radikal eyleme dönüştürme kapasitesine sahip görünüyor. Şimdi geriye artık bunu yapıp yapmayacağını görmek kalıyor.

KAYNAKÇA

- Bruni, Regina (1987), "UDR: para alem da violencia." *Tempo e Presenca/CED*, sayı: 221.
- Carvalho, Abdias Vilar e D'incao ve Maria da Conceicao (derleyenler) (1982), *Reforma Agraria: Significado e Viabilidade*. Petropolis: Vozes e CEDEC.
- CNRA (Campanha Nacional da Reforma Agraria) (1987), *Reforma Agraria na Constituinte: Proposta*. Mimeo, Brasilia.
- CONTAG (Confederacao Nacional dos Trabalhadores na Agricultura) (1982) *Posiçao da CONTAG sobre o Programa Nacional de Politica Fundiaria*. Mimeo, Brasilia.
- Figueredo, Vilma (der.) (1984) *A questao da reforma agraria nos anos oitenta*. Rio de Janeiro: Tempo Brasileiro.
- Freire, Paulo (1983), *Extensao ou comunicacao*. Rio de Janeiro: Paz e Terra.
- Government of Ceara (1995), *A reforma agraria assistida pelo mercado*.
- IBGE (Instituto Brasileiro de Geografia e Estatistica) (1993) *Censo Demografico Brasileiro*. Brasilia.
- Martins, Monica Dias (1994), *Os desafios da cooperacao nos assentamentos da reforma agraria*. Sao Paulo: Peres.
- (1997), "A radicalidade da reforma agraria." *Cadernos do CEAS* sayı: 171; s: 57-71.
- Medeiros, Leonilde (1994), *Assentamentos rurais: Uma visao multidisciplinar*. Sao Paulo: UNESP
- MST (Movimento dos Trabalhadores Rurais sem Terra) (1993), "A cooperacao, agricola nos assentamentos." *Caderno de Formacao*. sayı: 20. Sao Paulo.
- (1996) "Cooperativas de producao: questoes praticas." *Caderno de Formacao* sayı: 21. Sao Paulo.
- (1998) CONCRAB; *Quatro anos organizando a cooperacao*. Sao Paulo.
- Silva, Jose Gomes (1971), *A reforma agraria no Brasil: Frustracao camponesa ou instrumento de desenvolvimento*. Rio de Janeiro: Zahar.
- SRB (Sociedade Rural Brasileira) (1985), *A rural*.

Topraksızlar

Otobüsten iniyoruz. Çünkü "burası" dediler. Alejandra'nın yüzüne bakıyorum, o da şaşkınlıkla etrafına bakıyor. Otobüs kalkmadan açık kapısından tekrar sesleniyoruz, şoför "evet" derken araç hareket ediyor. İçerdeki şakalaşan çocuklar, otobüs gözlerimizin önünden kayıp gidiyor. Arkasında tropik ağaçlar ve onların arkasına saklanmış şirin evler bırakıyor. "Hiç buraya benzemiyor" diyor Alejandra; bunu zaten yüzünden hep okuyordum. İlkokul hayat bilgisi kitaplarındaki mutlu köy resimlerine benzeyen bu yerde, olması gereken çocukları arıyor gözlerimiz. Birkaç ses yakalayıp peşinden gidiyoruz. Koşturan çocuklar bizi görünce duraklıyorlar. Geriye yalnızca kuş sesleri kalıyor. Sorumuz üzerine dağılıp annelerine sesleniyorlar. Anneler çıkıp geliyor evlerinden, ellerindeki kurulama bezleri kaslı kollarında garip duruyor. Irma'nın adını duyunca yüzlerindeki gülümseme büyüyor. Alejandra ancak, "şehir dışında" dediklerinde geldiğimiz yerin 14 yıl önce geldiği yer olduğuna ikna oluyor. Koordinatörün evini gösteriyorlar. Biri bizle geliyor. Resimden fırlamış ufaklık kucağına sığıyor; resmin içine doğru ilerliyoruz.

Eve varıyoruz. Altlarındaki kalın kırmızı topraklarıyla ayakkabıları dışarı bıraktık. Tahta bir ev. Camsız pencerelerinden tropik yeşil odaya doluyor. Hemen karşımızda başkan Lula afişi, yanında bir PT bayrağı. Maria bizi karşılıyor. Kaşla göz arasında sofraya oturmuş yemek yerken buluyoruz kendimizi. Koca tabağı kaplayan pilavın üstünde kızarmış bir tavuk. Yanında kara fasulye ve adını bilmediğim meyvelerden harika meyve suları. Biz yemek yerken, Maria Alejandra'nın getirdiği fotoğraflara bakmaya başlıyor. Buranın geçirdiği değişiklik karşısında sanki kendi yaşamamış gibi en az bizim kadar şaşkın.

-Daha okulu bile yapmamışız. Hepimiz birlikte mi kalıyorduk?

-Yok!

diyor Alejandra bir an için tavuğun lezzetinden sıyrılıp;

-Herkesin evi vardı ama hiç şimdikilere benzemiyordu.

Salon diyebileceğimiz bir yerdeyiz. Sağ tarafı mutfığa açılıyor. Koca bir kuzinanın üstünde süt kaynıyor. Buhar odaya dolan yeşili kavurup sağa sola savuruyor. Başkan Lula'nın iki adım arkasında bir televizyon duruyor. Kapalı. Karşısında televizyonun sağladığı en iyi şey olan -tek iyi şeyi olan- uyuklama divanı. Bir tek koltuk telefon ahizesinin yambaşında, tabii ki suratı televizyona dönük. Hemen yambaşında bir mate kabı, Arjantin'dekilerin en az üç katı. Arkaya doğru uzanan iki odanın kapıları kapalı. Kenarına asılmış ayna, çerçevelenmiş bir orman resmi gibi. Maria baktığı her resimle birlikte geçmişe dönüyor.

- Hâlâ kümesler duruyormuş. İlk olarak orada inşa etmiştik. Tam olarak kaç yılında gelmiştin sen Alejandra?

- 1989 ya da 1990'da okulun son yılıydı.

Alejandra Arjantinli gazeteci arkadaşım. Eylül ayındaki film festivali için Arjantin'deyken bizimle röportaj yapmak için gelmiş ve öyle tanışmıştık. Birçok gazeteci gibi aslında başka bir meslekten gelme 1989 yılında buraya ziraat fakültesinin son yılında staj yapmak için gelmiş. Ben onun MST ile daha önce kaldığını öğrenip bana eşlik etmesi için kandırdım.

-Bak bak o zaman konfeksiyon atölyesini de yeni kurmuştuk (elindeki fotoğrafı gösteriyor. Yabani otlarla kaplı büyük bir alanın ortasında bir çamur tepesinin yanında bir baraka). Şimdi artık kapalı. Orayı misafirhane yaptık. Siz orda kalacaksınız.

-Konfeksiyon atölyesine ne oldu?

-Kapattık. Dışardan almak daha uygun. Şu an için ama ilk başta mutlaka kendimiz üretmemiz gerekiyordu. Hiç paramız yoktu. MST nin ilkelerinden biri kendi ihtiyaçlarını doğrudan karşılamaktır. Bu yüzden ilk önce herkesin karnının doyması için üretim yaparız. Mesela bugün yediğiniz her şey bizim üretimimiz ancak giysiyi yalnız kendimize üreteceğimize MST nin büyük kooperatifinden almak daha uygun. Bu yüzden üretimi durdurup orayı misafirhane yaptık.

-Buna kim karar verdi?

-Biiiz...

diyor şaşkın şaşkın.

Sonra biz anlatmaya başlıyoruz. MST ile ilgili film kitap projesini, dünyanın öbür ucuna, Türkiye'ye bu alternatif yaşamı hikâye etmek istediğimizi. "Arjantin'e de" deyip ekliyor Alejandra. Yan yana ama bambaşka bir dünya Arjantin ile Brezilya. Maria ortadaki tabaklar yeniden doldurmak için giderken Arjantin'den buraya MST yaşamını tanımak için gelenlerden söz ediyor. "MST'nin yok ama benzeri Arjantin'de" diye araya giriyor Alejandra ve "bizim ülke adam olmaz" ile bitiriyor. Aslında bu konu benim kafamda epey zamandır var. Brezilya'ya gelmeden önce Buenos Aires Siyasal Bilgiler Fa-kültesi'ndeki PT'yi anlatan derslere katıldığım, anladığım iki ülke arasındaki ayrı süreçler yaşadığıydı. Başta dil olmak üzere kolonyal tarihinin farklılığı, endüstrileşme dönemleri ve boyutları, askerî diktatörlüklerin tavırları ve tabii ki Pero-nizm'in etkisini hesaba katıyorum, ancak yine de bu dönemi -devrim günleri- yaşayan Arjantin'de neden toprak işgalcilerinin olmadığını anlamıyorum. Aslında bundan bihaber de değiller. Alejandra'yı buraya getiren şey, üniversitedeki öğretim üyeleri gibi bunu harekete geçirmek isteyenler olmasına karşın, Arjantin'de MST benzeri bir hareketten söz etmek müm-

Maria; 14 yıldır bu asantemento'da.

kün değil. Üstelik işgal fabrikaları* gibi doğrudan günlük yaşamın ele geçirilmesi örnekleri de mevcut olmasına rağmen. Neden böyle bir hareketin olmadığına ilişkin henüz söyleyebilecek bir sözüm yok.

-Türkiye'den de gelen ilk kişisin.

Şimdi "Biz adam olmayız" deme sırası bana mı geldi? Tabi ki böyle demedim. "Çok uzağız birbirimize" dedim."Aslında bir şeyler okumuştuk" dedim. "Porto Alegre'de vardık" dedim.

(*) Arjantin'de işgal fabrikaları, özellikle ekonomik kriz nedeniyle kapanmak zorunda kalan fabrikaların işçiler tarafından işgal edilmesi ve üretime devam ettirilmesi suretiyle ortaya çıkan durum. Bu şekilde el koydukları, yönettikleri fabrikalarda hem kendilerinin, ailelerinin yaşamlarını sürdürmek için ihtiyaçlarını karşıladıkları gibi, aynı zamanda benzer duruma düşmüş başka fabrikalardaki işçilerle dayanışarak ekonomik ve politik bir güç oluşturuyorlar. Arjantin'de sayıları yüzden fazlaya ulaşan bu fabrikaları ziyaret ettiğimde karşıma çıkan diğer önemli bir unsur da, bütün bu fabrika binalarının aynı zamanda bir kültür merkezi halini alması, kendi deyimleriyle 'fabrika kültürü' yaratmalarıydı.

"Biz gecekonduları savunduk, direndik sonra onlar beş katlı apartmanlar oldu" demedim. "Şehrin eteklerini birlikte işgal ettiklerimizin o zaman zincirlerinden başka kaybedecekleri şeyleri yokken şimdi evlerini bize kiralamıyorlar" demedim...

Telefon çaldı. Köyün tek telefonu burada. "İki dakika sonra yine ara" dedi. Bi koşu karşı yola girdi. Sokağın başından seslendi ve geri geldi. Fotoğraflara bakarken biraz daha yemek isteyip istemediğimizi sordu. "Ne kadar gençmişim" dedi. Kaymak ve balı önümüze getirdi. Telefonla konuşanın önüne fotoğrafları sürdü. Birbirlerine bakıp gülümsediler. Tabakları topladı. Ocaktaki kaynar su ile kahve yaptı. Bizim için tertemiz çarşaflar çıkardı. Üstüne yeni bir fotoğraf koyup telefonla konuşana gösterdi. O, ahizeyi kenara bıraktı. Ahize, bıraktığı yerden konuşmaya devam etti. Birlikte fotoğrafa bakıp şaşırıldılar. Fırından taze bir ekmeğe çıkardı. Hep beraber taze ekmeğe kaymağı, balı sürdük, telefonla konuşan, koltuğun üstünde kendi kendine bir şeyler söyleyen ahizeyi parmağı ile gösterip bize şikâyet etti. Biz fotoğraflara bakıp onları yapış yapış ettik. Aldırmadık.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ Topraksız Müfrezeler

- *Topraksızlar Hareketi'nin kökenleri neydi?*

- MST üç temel öğenin birleşiminin ürünüdür. Birinci öge şudur. Yetmişli yılların sonundaki ekonomik kriz, 1956'da Kubitschek ile başlamış olan sanayileşme devresini sona erdirmişti. Bu dönemden önce genç in sanlar kente gitmek için köyleri terk ediyorlar ve oralarda kolaylıkla iş buluyorlardı. Ama artık kırdan kalmak ve orada hayatlarını kazanmak zorundaydılar. İkinci öge rahiplerin yaptıkları işti. Altmışlarda, Katolik Kili sesi askerî diktatörlükçe destekleniyordu, ama özgürlük teolojisinin gelişmesiyle birlikte bir yaklaşım değişimi oldu, CPT ve ilerici bir piskoposlar katmanı doğdu, önceden çizgi şuydu: "Üzülmeyin, topraklarınıza cen nette kavuşacaksınız." Şimdi ise: "Cennette zaten toprağınız var, burada da olması için mücadele edelim" oldu. Rahipler çiftçileri toparlamakta ve örgütlemekte iyi işler yaptılar. Ve üçüncü öge yetmişlerin sonunda askerî diktatörlüğe karşı gelişen mücadele iklimiydi, ki bu da yerel toprak çatışmalarını bile hükümete karşı verilen politik savaşılarla dönüştürdü.

Toprak işgallerinin güney, kuzey ve kuzeydoğuya yayılmasının ardında böyle bir arkaplan vardı. Hiçbiri kendiliğinden olmadı -hepsi de yerel militanlar tarafından açıkça planlanmış ve örgütlenmişlerdi- ama aralarında hiçbir ilişki yoktu. 1978'den sonra, kentlerde ilk büyük grevler patlak verdi. Bunlar korkuyu silkip atmanın iyi birer örneği oldular. 1978'den 1983'e kadar geçen beş yıl içinde -bu döneme hareketin doğumu diyebiliriz- büyük ölçekli toprak işgallerinde patlama yaşandı ve insanlar diktatörlüğe karşı mücadele etme konusundaki korkularını yitirmeye başladılar. Burada CPT'nin etkisi yaşamsaldı -Kilise tüm ülkede kapsayıcı bir örgüt olarak nitelenebilecek olan tek organdı. Çok geçmeden bu işgallerin farklı bölgelerde yaşandığını anladılar ve yerel liderler arasında toplantılar düzenlemeye başladılar. Ben de ilki 1979 eylülünde gerçekleşen Rio Grande do Sul'deki eylemleri örgütlemeye başlamıştım. CPT benimle ve diğer yoldaşlarla ilişkiye geçti ve ulus çapında toplantılar düzenlemeye başladı. Çiftçiler her şeyi kendi yollarıyla yeniden tartışıyorlardı: "Bunu kuzeydoğuda nasıl yapıyorsunuz", "Kuzeyde nasıl yapıyorsunuz?" vs. Yavaş yavaş, aynı sorunlarla Karşı karşıya olduğumuzu anladık ve benzer çözümler üretmeye başladık. 1983 ve 1984 boyunca toprak için mücadeleyi yaygınlaştıracak ve her şeyden daha önemlisi bu yerel çatışmaları bir tarım reformuna yönelik büyük bir savaşa dönüştürecek bir örgütü nasıl inşa edebileceğimizi tartıştık. Sadece birkaç aileyi bir araya getirip, kullanılmamış topraklara yerleştirip her şeyin sona erdiğini düşünmenin hiçbir şey değiştirmedığının farkındaydık. Geçmişin tarım mücadelelerinden, eğer çiftçiler kendilerini örgütlemeseler-se, sadece bir parça topraktan daha fazlası için dövüşmediklerini, asla daha geniş bir sınıf bilincine erişemediklerini ve mevcut sorunlarla boğuşmaya devam edeceklerini iyi biliyorduk -çünkü toprak kendi başına çiftçiyi sömürden kurtarmaz.

[...] 1984 Ocak ayında Cascavel, Parana'da tüm bu sorunları tartıştığımız ve bir örgüt kurmaya karar verdiğimiz Encontro Nacional'i topladık. İsim önemli değildi ama basın bize çoktan bir takma isim takmıştı. Her toprak parçasını işgal ettiğimizde gazeteler "Yine Topraksızlar" diyorlardı. Eh iyi, madem ki bizi böyle adlandırıyorlardı, biz de "Topraksızlar Hareketi" olacaktık. Kendimizi ideolojik olarak "Tarım Reformu İçin İşçiler Hareketi" olarak adlandırmaya daha yatkındık, çünkü fikir sadece toprağın kendisi için mücadeleyi aşan bir toplumsal güç oluşturmaktı. Ama tarih asla tamamen insanların niyet ettikleri gibi gelişmez. "Topraksızlar" lakabımızı almıştık, isim yapışmıştı: en fazla yapabileceğimiz kısaltmayı icat etmekte: MST. Encontro Nacional'de aldığımız bir başka önemli karar da, kendimizi politik partilerden bağımsız, özerk bir hareket olarak örgütlemektir. Latin Amerika ve Brezilya'daki çiftçi hareketleri hakkındaki çalışmalarımız bize ne zaman bir kitle hareketi bir partiye tabi olsa, parti içi bölünmeler ve fraksiyon savaşlarıyla hareketin zayıflatıldığını öğretmişti. Yoksa partilere önem vermediğimizden ya da onlarla birleşmenin yanlış olduğunu düşündüğümüzden değil. Ama hareket dışsal politik yönlendirmelerden bağımsız olmalıydı. Katolik Kilisesi'nden de. Çiftçile-

rin çoğu Kilise tarafından güçlü biçimde etkileniyorlardı ve bize bu kadar çok yardım ettiği için tarımsal reform talep eden bir Hıristiyanlar Hareketi kurmamız gerektiğini iddia ediyorlardı. Neyse ki politik olarak en uyanık yoldaşların kendisi de Kilise'dendi. Açaço Catolica ya da JOC'larla* deneyimleri olmuştu ve bizi buna karşı uyardılar - bu yüzden ne zaman bir piskopos kitle örgütüyle farklı bir karar alsa, örgüt bitiyordu. Kullanacağımız genel taktikler konusunda da karar aldık. Tarım reformu mücadelesinin sadece bir kitle hareketi olarak örgütlendiğinde ilerleyebileceğine inanmıştık, o halde mümkün olduğu kadar çok insanı katmalıydık. Bir toprağı işgal edeceğimizde herkesi -babaları, anneleri, oğulları, kızları, ihtiyaçları, çocukları, herkesi katmalıydık. Hareketimizin hizmet edeceği 10-12 hedefi sıraladık: Tarım reformu mücadelesi, bir başka Brezilya, sömürücülerin olmadığı bir toplum. Başlangıç çerçevesi buydu.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

(*) Daha önceki dönemlerde var olan dinsel karakterli örgütlenmeler.

— 2 —

Erezilya'nın güneyindeki bir eyalet olan Santa Catharina'dayız, Asantemento Qonquista na Fronteira'da. 14 yıl önce işgal edilmiş olan bu toprakların alanı yaklaşık 1200 hektar ve MST'nin bu asantemento'sunda 55 aile yaşıyor.* 1200 hektar gibi bir alan ilk başta 55 aile için çok büyük gibi gelse de, tropik iklimde toprak çok verimli olduğu için verimsizdir! Bitkiler kanser gibidir, o kadar çoğalır ki bu yüzden tarım yapmak çok zordur. Aslında Meksika'da, Chiapas'ta da benzeri bir güçlüğe tanık olmuşum. Ayrıca Zapatistalara yapılan askerî saldırılar komün-lerdeki tarımsal üretimi neredeyse tamamiyle durduruyordu.

Misafirhaneye yerleştirildik, yani eski konfeksiyon atölyesine. Büyük bir salon, kapının sağında yatakhanelere açılan iki kapı. Duvarlarda Sebastio Salgado'nun fotoğrafları...

Birkaç Paulo Freire afişi. Yatakhanelerin içinde ranzalar biraz yurt biraz cezaevi koğuşu havası. Bomboş, bizden başka kimse yok. Çarşafları Maria'nın elinden güçlükle kurtarıp kendi ya-

(*) Brezilya kendi başına ayrı bir dünyadır. Bu yüzden uyarırım ki burada ki ölümleri başka bir ülke ile karşılaştırmayın!

Salgado'nun fotoğraflarında bir Topraksız kadın.

38

Milico, MST'nin yüzbin militanından biri. Sanki bir romandan çıkmış gibi.

tağımızı yapıyoruz. Maria hemen salona çıkıyor. Peşinden zor yetişiyoruz. Salonun diğer ucundaki mutfağı gösteriyor. "Kahve falan yapmak için" diyor. "Zaten iki kişisiniz yemekleri bizde yersiniz." Bildirim bu, öneri değil! Yemeklerin tadı damağımda, hayır demeye hiç niyetim yok.

Milico kapıdan giriyor. Zayıf, gözlüklü, sanki Gorki'nin kitaplarından çıkıp köyü örgütlemeye gelmiş bir militan. Tekrar baştan anlatıyoruz her şeyi. Bizi sakince dinleyip "koordinatörler toplantısında görüşmememiz gerekir" diyor. Endişeleniyorum. Filmi, kitabı yapamayacağımızı düşünüyorum. İki saat sonra toplantıda buluşmak üzere ayrılıyor.

3

Koordinatörler toplantısına gidiyoruz. Kaldığımız yerin hemen karşısına düşüyor. Büyük hangar gibi bir yerde, bütün duvarlarını kaplayan Ernesto Che Guevera resimlerinden başka şey seçemiyorum önce. İki kadın yaklaşık on kişinin oturduğu uzun masaya yaklaşıyoruz. Kendimi jüri karşısına çıkmış gibi hissediyorum. Konuşmalarım kesmemek için kenara ilişip biraz bekliyoruz. Sonra Milico söze girip bizim geldiğimizi ekliyor ve kendimizi tanıtmamızı istiyor. Alejandra kendini anlatmaya başlıyor ve zaten on dört yıl öncesinden birkaç tanıdık çıkıyor. Bana sıra geldiğinde hâlâ içimde film-kitap izni alamayacağımız endişesi var.

- Türkiye'den geldim. Alternatif yaşamları anlatan kitaplar yazıyor ve filmler yapıyorum. Ülkemde de yoksulluk çok fazla ve bence ülkem yakında çok daha büyük krizler yaşayacak bu yüzden sizleri anlamak ve onlara anlatmak istiyorum...

- Tabii tabii, diyorlar hemen ve ekliyorlar: Bunu örgütleyelim.

"Rahatsızlık vermeyelim" diye Alejandra'ya fısıldarken onlar kendi aralarında iş bölümü yapıyor. Milico'yu bizle ilgilensin diye görevlendiriyorlar. Ellerindeki mate kabı bize doğru geçiyor.

MST'de her şeye kendileri karar verirler. Bugüne ve geleceğe.

- Gündem bitti, değil mi?

deyip Alejandra'nın 14 yıllık fotoğraflarına gülerek baktıklarında kendime geliyorum; onlar jüri değil toprak işgalcileri!

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ Başlangıçta Tüm İstedığımız Topraktı

- *O halde hareket Rio Grande do Sul'da doğmadı?*

- Hayır, bilinen öykü bu, ama tamamen doğru değil. Böyle karakterize edilmesinin birçok nedeni var. Öncelikle, Encruzilhada Natalino kampını kurduğumuz yer Porto Alegre'nin kuzeydoğusunda Rio Grande do Suldeydi ve basın bunu tarihsel bir olaya çevirdi. Burası üç eyaletin ortasıydı.

[...] Sarandi, Ronda Alta ve Passo Fundo- ve ismi de çok uygundu, "Encruzilhada", yani yol ayrımı. Devlet Başkanı General Figueiredo yerleşimi yıkmak için Albay Curio kumandasındaki orduyu gönderdi. Zaten mücadelemizi politikleştiren diktatörlük oldu. Tüm istediğimiz topraktı. Ama bir gecede kamp, aileleri Mato Grosso'ya götürmek üzere federal polis, ordu ve hatta hava kuvvetleri tarafından sarıldı. Sonunda yüz aile-

yi aldılar. Curio askerî baskının öyle bir simgesiydi ki, diktatörlüğe tepki duyanların hepsi bize sempati beslemeye başladılar ve Encruzilhada Natalino, tıpkı Scania traktör fabrikasındaki grev gibi, ya da Lula'nın tutuklanması gibi bir karşı simge haline geldi. Şimdi orada isimsiz bir anıt var. Kamp Topraksızlar için tarihsel bir omurgaya dönüştü, bölgede birkaç üretken olmayan fazenda (büyük mülkiyetler ya da alanlar) aldık ve orada yavaş yavaş yeni bir belediye oluştu. Pontao ismini aldı, çünkü nüfusunun yüzde sekseni, başkan da dahil gecekonducuydu. Mini bir özgür toprak, tarım reformunun ürünüydü. Bu harekete güneyli bir damga vuran tek şey deneyimdi, yoksa dediğim gibi, kuzeydoğuda, kuzeyde, Bico do Papagaio'da ve burada Sao Paulo'da, Andradina bölgesinde, 1979 ve 1983 arasında süren toprak işgalleri vardı, ama bunların sadece birkaçı ünlendi. Topraksızlar Hareketi'ne Güneyli bir izlenim veren diğer faktör militanlarımızın çoğunun geldiği bölgenin Güney'de olmasıdır. Bunun basit bir nedeni var, Parana'nın güneyinde çiftçi çocukları daha iyi eğitim alma şansına sahiptirler: Mücadelelerin birbirleriyle eklemlenmesine yardım edecekseniz, insanlarla temas kurarsanız, onlarla ilişki oluşturursanız bu temel bir gereksinimdir. Güney'den gelen düzinelerce militan başka bölgelere gönderildiler - kuzeylileri eğitmek gibi bir ideolojimiz olduğundan değil, farklı eğitim düzeyleri yüzünden. Yani başkaları tarafından da kullanılmış olan bir yöntemi kullandık: Brezilya ordusu, subaylarını güneyden ülkenin diğer yerlerine gönderir, Federal Tasarruf Bankası da, Katolik Kilisesi de.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

4

Asantemento'yu gezmeye başlıyoruz. Önce Maria'nın evinin yanındaki büyük binaya doğru yola çıkıyoruz. Hemen önüne bir biçerdöver park edilmiş. Arkasında bir traktör römorkunun bir parçası görünüyor. Altına yatmış iki kişi ellerinde kaynak makinesiyle çalışıyorlar. "Garajımız" diyor Milico. Yaklaşıyoruz. Kaynak makinesinin alevlerinin dışarı taşıdığı yerden iki baş uzanıyor. Biri gözlerindeki kaynak maskesiyle dışarı fırlayıp Alejandra'ya sarılıyor. Aradan geçen ondört yıl ve maske engellese de Alejandra sonunda tanıyor. Onlar muhabbete dalıyorlar, biz garajı dolaşıyoruz.

- Bir biçerdöverimiz, iki traktörümüz var, birini yeni aldık; diyor Milico. Bir de yeni bir soğutmalı kamyon aldık; özellikle

tavukları marketlere götürmek için. Eğer herhangi bir sorun çıkarsa burada tamir ediyoruz.

-Her şeyi tamir edebiliyor musunuz?

-Yanıp yok olmadığı sürece evet. Esas olarak iki arkadaşımız burada görevli. Onların özellikle, traktör ve biçerdöver de beceremeyecekleri bir şey olmaz. Belki hiç yoktan yapabilirler bile (gülüyor). Ama kamyon biraz daha zor özellikle, elektronik parçaları bize güçlük çıkarıyor.

-Nasıl satın aldınız?

-Bir kısmını peşin parayla aldık, bir kısmı içinde kredi kullandık. İlk yıllarda kredi kullanmak çok zordu. Daha doğrusu hiç mümkün değildi. Ancak yıllar geçince bankalarda bizim potansiyelimizi gördü ve şimdi onlar bize teklif eder oldular. Ancak çok dikkatli adımlar atıyoruz. Özellikle bizim kooperatiflerimiz daha çok kredi kullanıyor. Çünkü büyük makinelere ihtiyaçları var. Zaten finans sorunları için MST merkezî olarak çözüm üretti.

Garajın arkasındaki binaya doğru yürüyoruz. Burası tavuk kesimhanesi. Yedi yıl önce kurmuşlar. Alejandra ondört yıl önce buraya Ziraat Fakültesi öğrencisi olarak geldiğinde her şeyi yapabildiğini fakat hayvan kesemediği için şehirli diye anıldığını anlatmıştı. Şimdi bu yüz metre uzunluktaki binada modern şekilde tavuklar tüketime hazırlanıyor. Binanın ucundan dışarı çıkan otomatik üretim bandı üzerinde ayaklarından takılmış tavuklar, içeri taşınıp, kesilip, ayıklanıp, paketleniyor -Ayaklarından baş aşağı asılmış tavuklar, yaşama müdahale edemeyen bizi hatırlatıyor bana. Tek fark biz başka bir banttan sarkıyoruz. Bu sırada Milico'nun anlattığı sayıları dinliyorum. Haftada 1000 tavuk üretiyorlar. Aslında üretimin artması için tesisler müsait, ancak pazar sorunları var. Onları depolamak için buzhaneleri de var ama planlı üretim yapmak zorundalar, yoksa ellerinde kalmasından korkuyorlar. Şu anda dışarı satıp para kazandıkları en önemli ürün tavuk. Soğutmalı bir kamyon daha alabilirlerse, daha uzağa pazarlama şanslarının olabileceğini de ekliyorlar. Ayaklarından tuttukları tavukları çengellere asan işçilerle konuşabilmemize üretim bandı müsaade

etmiyor. Barda buluşmak için randevulaşıp, sularla beraber tüylerinin dışarı atıldığı yönden, Topraksızlar'ın topraklarını gezmeye devam ediyoruz.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ Neo-Liberal Saldırı

- *Sarney (1984-89), Collor (1990- 92) ya da Itamar Franco'ya (1992-94) kıyasla Cardoso'nun tarım sorunu konusundaki başkanlık sicilini nasıl değerlendirirsiniz?*

- Collor'un 1989'daki zaferi, ve ilk neo-liberal önlemleri yürürlüğe koyması, tarım reformuna yönelik tüm umutları sona erdirdi. Collor bizi ezmek istiyordu. Federal polisi üzerimize saldı - iki yıl boyunca, deyim yerindeyse şeytanın ekmeğini yemek zorunda kaldık. Eyalet düzlemindeki birçok merkezimiz yok edildi. Ulusal bürodan beni kaçırma girişimleri bile oldu. Bana çok benzeyen CUT'lu bir arkadaş kaçırıldı ve işkence gördü. Belgelerine bakıp ben olmadığımı anladıklarında serbest bırakıldılar. URD güçlüydü ve 1990 ve 1992 arasında bir sürü katliam oldu.¹ Bunlar bizim için berbat yıllardı. Çok az organik gelişme oldu, daha çok ayakta kalmaya çalıştık. Çok az organik gelişme oldu, daha çok ayakta kalmaya çalıştık. Çok az kazanım elde ettik ve çok fazla yeni yerleşim olmadı. Hiçbir politik iradesi ve kendisine ait bir programı olmayan mezlez bir hükümetti bu.

Cardoso hükümeti başlangıçta, 1994'te, tarım sorununu hafifi aldı. Brezilya'da ne büyük toprak sahipliğinin ne de topraksız çiftçilerin bulunduğunu kanıtlamak amacıyla "Toprağın Trajedisi" isimli bir doktora tezi yazmış olan Fransisco Granziano da Silva, Cardoso'ya danışmanlık ediyordu. Cardoso basıldığı zaman bu kitaba bir önsöz yazdı - üzerinde güçlü bir etkisi vardı. Sonra Rondonia ve Carajas katliamları yaşandı ve - tıpkı yönetici sınıf gibi- bu katliamların açığa çıkarttığı sosyal problemin çapından korkuya kapıldı.² Bu bizim açımızdan moral bakımından çok daha iyi bir dönemdi - Carajas katliamı sonrasında, hükümet kamuoyunun Topraksızlar'ı ıslah etme yaygarasına kulak vermek zorunda kaldı. Bizi başarabilmeleri mümkün değildi. Toplumda daha güçlü bir yerimiz vardı ve bu da bize büyük yardımda bulundu. 1996 ve 1998 arasında bir sürü toprak işgali oldu, Cardoso'nun yürütmekte olduğu neo-liberal programın toprak kamulaştırmaları ya da tarım reformu yönünde fazla bir umut sunmayacağını belli olmasına rağmen!

Cardoso 1998'de seçimleri ikinci kez kazandığında, ayaklan yere bastı.

Yeni ekonomik modele geçiş pekişmişti. Tarımda, Kuzey Amerikan modelinin uygulaması diye adlandırdıkları modellerle birlikte uluslararası sermayenin Brezilya tarımına nüfuzu ve gıda üretimimizin uluslararasılaşması hızlanıyordu. Toprağın ve tarım-sanayi büyük sermayenin ellerinde temerküzü hızlanıyordu. Şimdi tüm tarımsal ticaret artık çokulusluların denetimi altında. Birinci Dünya'nın tarımı güçlü devlet desteğiyle geliştirme yönündeki gerçek pratiğinin tersine, kamu sektörü yok oldu. Bunun yerine, Cardoso hükümeti her şeyi pazarın insafına terk etti. INCRA bütçesi 1997'de üç milyar real'di; 2001'de 1 milyara düşürüldü. Artık teknik destek yok, devlet stokları yok, teşvikler, hükümet araştırmaları yok. Embrapa dağıtıldı.³ Açıkça, artık toprakların kamulaştırılması ya da popüler bir tarım reformuna yer yok.

Son üç yıldır Collor dönemine benzer bir durumla yüz yüzeyiz, sadece artık neo-liberal modelin geniş kabul görmesi nedeniyle işler daha da kötü. Ama, Topraksızların savaşı daha geniş bir sınıf sorununa dönüştü. Bu da, 2000 yılında yaptığımız son kongremizde de kararlaştırdığımız üzere, mücadelemizi genişletmemiz gerektiğinin farkına varmamızı sağladı. Toprak işgal etmeyi sürdüreceğiz, çünkü bu ailelerin acil sorunlarını çöze-bilmelerinin, çalışabilecekleri bir yer bulabilmelerinin tek yolu bu. Ama popüler bir tarım reformuna doğru ilerleyeceksek neo-liberal programın kendisiyle hesaplaşmalıyız ve bu da sadece toprak işgalleri yoluyla yapılamaz. Bu nedenle. Topraksızlar Hareketi süt üretimindeki ve özellikle de genetik olarak oynanmış tohumlarda çokuluslularla savaşmak için öteki çiftçi örgütleriyle birleşti. Bunlar yeni ekonomik model altında çokulusluların denetiminin en uç ifadelerini oluşturuyor. Beş yıl içinde, Brezilyalı çiftçilerin ekim için ihtiyaç duydukları tüm tohumlara büyük şirketler sahip olacak. Ülkenin gıda egemenliği tehdit altında.

Cardoso'nun başkanlığına ilişkin değerlendirmemiz bu - kendisini tümüyle uluslararası sermayenin çıkarlarına teslim eden ve bu teslimiyeti de Brezilya tarımına dayatan bir hükümet. Topraksızlar bu işten kaçabil-diye bunun tek nedeni, son onsekiz yıl içinde bütünlüklü bir ideolojiye ve bir militanlar katmanına sahip bir toplumsal hareket inşa etmeyi başarmış olmamızdır. Eğer alışıldık tipte bir çiftçi hareketi olsaydık, bizi silip süpürürlerdi. Medyada topraksız çiftçilere yönelik propagandalar, bize yönelik ekonomik saldırılar, bizi ezme, yerleşimlerimizle birlikte yok etme girişimleri, bunların tümü çok etkiliydi. Üç yıl boyunca tek bir gazete bile MST hakkında iyi bir şey yazmadı, sadece saldırılardan bahsettiler. Bizi kurtaran onların propagandalarına inanmayan ve bizi koruyan toplumsal güçlerin desteğiydi. Yoksa çoktan defterimizi dürmüşlerdi.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

- 1 UDR: *União Democrática Republicana*, toprak sahiplerinin ve tarım kapitalistlerinin, Ku Klux Klan tarzı örgütü.
- 2 Kır işçileri 9 Ağustos 1995'de Corumbiara, Rondonia ve 17 Nisan 1996'da Eldorado dos Carajás'ta polis tarafından öldürüldüler.
- 3 Embrapa: Brezilya Devlet Tarımsal Araştırma Organı.

"İşte burası soya fasulyesi tarlası" diyor. Ucunu seçemediğim bir yeri gösteriyor. "Şuradan itibaren buğdaylar başlıyor." Farkını ayırt edemediğim bir sınır gösteriyor. Biz büyük şehirlerin insanları sadece sonsuz bir yeşil görüyoruz. "Buraya Serba* ekmeye başladık. Önceleri hep dışardan alıyorduk. Burada yetişmeyeceğini düşünüyorduk. Ancak son iki yıldır sadece kendi ihtiyacımız için ekliyoruz ve artık hiç satın almıyoruz." "Ne ekileceğine kim karar veriyor" diye soruyorum. Şaşırılmış bir "biiiz" cevabı alıyorum. Zaten bu cevabı biliyordum ama hoşuma gidiyor bunu yeniden yeniden duymak. Devam ediyoruz yeşillerin ayrımına, bir tepe tırmanıyoruz. Hemen ardında bir göl görünce uyarıcı bir şair olmadığı için şaşırıyorum. "Burada bir göl yoktu. Ancak yağmur yağdığı zaman su toplanıyordu. Biz iki küçük dereyi buraya bağladık, bu gölü yaptık. Şimdi burada balık yetiştiriyoruz ve yüzüyoruz." Telden bir çit çıkıyor karşımıza. Milico macheta'sıyla yerde bulunduğu bir ağacı ortadan bölüp tellerin arasına yerleştiriyor. "Değmeden geçin, bizim hayvanlar gölü kirletmesin diye elektrik verdik. Zaten iki kere hafif çarpılan bir daha bu tarafa uğramıyor." Telin bu tarafında otlar biçilmiş ve düzgün iki futbol sahası -benim ölçü birimim- büyüklüğünde bir göl. Kenarında küçük bir kulübenin çatısını çakıyorlar. Uzaktan çekiç seslerine kahkahalar karışıyor. Yanlarına gidiyoruz. "İnşaat ekibinden arkadaşlar" diye tanıtıyor. Birisi çatının üstündeki büyük direğe at gibi oturmuş bir biçimde, ikisi aşağıda olmak üzere sohbete başlıyoruz. Önce biz kendimizi tanıtıyoruz. Sonra onlar. Çatıya binmiş olan söze başlıyor: Pool. Yedi yıldır burada. Daha önce Sao Paulo da ki bir campemen-to'dan gelmiş, orada da dört yıl olmak üzere onbir yıldır MST içinde. "Nasıl keyfin" diyorum, "lyiii" diyor, yeşillerin ortasında bir mavi su kenarında küçük kulübenin çatısındaki adam. Aşağıdakiler buraya geleli henüz üç yıl olmuş gene başka campemento'lardan. Kamera karşısında kendilerini tutamayıp kahkaha atmaya başlıyorlar. Biz de çekimi bırakıp mate içmeye başlıyoruz, tepemize tünemiş Pool' a vermeyi de unutmadan.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ

Mücadelemiz Sosyal ve Politik Mücadele

- MST'nin büyüme hızı ve ritmi nedir? Sürekli genişleme mi, sıçramalar mı ?

- Brezilya'daki tarım reformu mücadelesi -ve Topraksızlar Hareketi'nin kendi gelişimi- bütünüyle toprağa yerleştirilmiş olan ailelerin sayısı ile ölçülemez. Mücadelemiz sosyal ve politik bir mücadeledir: Bazen hektarlarla ölçülemeyecek zaferler elde ediyoruz ve bazen de bir sürü toprak işgal etmemize rağmen bundan elde edilen toplam politik etki o kadar da büyük olmuyor. Bu çok karmaşık, ama şu analizi yapmalıyız. 1984'teki Sarney yönetimi diktatörlüğün yıkılışını izleyen büyük bir sosyal kalkışmayla karşı karşıya kaldı. Bu dönem tarımsal mücadeleler açısından son derece elverişli bir dönemdi. Bir sürü toprak işgali oldu. Brezilya yönetici sınıfları kriz içindeydiler: Sanayi durma noktasına gelmiş ve eski ekonomik model yenilmişti. Nereye gideceklerini bilmedikleri bu süreç, 1989 seçimleriyle sonuçlandı. Bu dönemde düşman zayıftı ve ilerleyebiliyorduk. MST 1984'te doğdu, ama Sarney döneminde gelişti.

- 1980'lerin başlarından bu yana sayıca azalmalar yaşandı mı?

Büyüdük ama ritm güçler dengesine dayalı oldu - toprak sahipleri ya da hükümet ipleri eline aldığı zaman, büyüme hızımız düştü. Son iki yılda, artık bir hareket olarak önemli bir varlık kazanmış olmamıza rağmen çok az kazanım elde ettik. Çünkü Cardoso Hükümeti bizi politik açıdan sürekli savunmada kalmaya zorlayarak bir kavgadan diğerine sürüyordu. Biz onların neo-liberal programına saldırmakta kararlıydık, onlarsa bizi yenmekte.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

6

Çitlerle çevrili bir başka yere yaklaşıyoruz. "Burada tohum üretiyoruz" diyor Milico. Uluslararası tekellerin kendi kendini yok eden 'terminatör' tohumlarına karşı kendi tohumluklarını kurmuşlar. Zaten MST toprak işgalcileri bütün topraklarında ekolojik tarımı yaşama geçiriyor. Dolayısıyla bütün bu alanları gezerken yalnızca oluşturulan kolektif üretim biçiminin dışında, başka bir tarım sistemine de tanık oluyoruz.*

(*) MST'nin yaşama geçirdiği ekolojik tarım dünyada örnek bir model teşkil etmekte. Güney Amerika, Afrika ülkelerinin dışında ayrıca daha sonraki günler-

- Bazı bitkileri başta burada küçük alanlarda deniyoruz. Eğer başarılı olursa daha sonra topraklarımızda üretmeye başlıyoruz. Aynı zamanda burada yetiştirdiğimiz tohumları küçük çiftçilere de satıyoruz. Onlarda tekellerden her yıl yeniden tohum almaktan kurtuluyorlar.

Bunları söylerken bir sürü bitki adı sayıp bize gösteriyor. Sanki çocuklarıymış gibi bahsediyor onlardan; biraz solgun olanlara üzülüp, sağlıklılar da gözleri parlıyor. Avuçlarına topladığı tohumları kenarda biriktiriyor. Aniden bizi orda unutup bir tanesinin dibini çapalamaya başlıyor. Birden hatırlayıp gülümsüyor; "dibi havasız kalmış". Ortadaki kulübeye gidiyoruz. Gençler daire yapıp oturmuşlar. Küçük küçük kesilmiş bambuların içine toprak doldurup tohum ekiyorlar. Bu küçük bambu saksılar, meyve kasalarına bir kuyumcu tezga-hundaki altınlar gibi dizilmiş. Genç kızlar gülümsüyorlar, dünyadaki bütün akranları gibi nedensiz. Sessizleşiyor erkekler bir an için. Yakalayamadığımız espriler dolaşılıyor. Kahkahalara boğulduklarında ellerden kaçan bambular toprak parçaları dökerek yuvarlanıyorlar aşağı doğru. Anadolu'da dinlediğim imecelere benzetiyorum -"Birlikte biçilen ot fıskırır" diye yazar Tolstoy. Arkada üç kişi eğik olarak konulmuş bir elekten toprak eliyor.

- On iki yıldır MST'deyim. Daha önce şu karşı topraklarda patronların yanında çalışıyordum [Tepenin diğer tarafını işaretle ediyor]. Tabii çok kötü koşullardı. Şimdi kendi toprağımız. Bazen çok çalışıyoruz ama o günlerle karşılaştırılmaz. Gereksizce sekiz saatten fazla çalışmayız, karım zaten dört saat çalışır... İki çocuk, bir tanesi bak şu Che tişörtlü kız [onlara doğru bakınca üç Che tişörtlü görüyorum. Onlar bunun farkına varıp tekrar gülüyorlar. Esas kıza diğerleri işaret veriyor.] Diğer büyük kız üniversiteye gidiyor... Ayda bir gelir buraya. Santa Catharina'da. Orada da MST yurdunda kalıyor zaten.

de Sao Paulo'da misafihanede kalırken tanıştığım ABD'den bir grup tarım öğrencisi gibi, endüstriyel ülkelerden de MST'ye ekolojik tarımı öğrenmek ve staj yapmak için geliyorlar.

- Yedi yıl oldu. Daha önce Santa Catharina'da bir camemento'da iki yıl kaldık. İki çocuğum var; ikisi de burada doğdu... Niye MST? Çünkü daha önceki yaşamımızı sürdürebilme şansımız yoktu. Şimdi kendi toprağımız başkasının toprağındaki gibi değil... Saldırırlarsa, sanmıyorum ama tabii ki direniriz. Burayı biz ekiyoruz, bizim toprağımız...

Tekrar toprağı elemeye dönüyorlar. Genç kız ve erkekler o elenmiş toprağı küçük bambu saksılara avuçlarıyla doldurup, dünya tarım tekellerinin lisanslı tohumlarına, terminatör tohumlarına karşı filizler ekiyor işgal topraklarda.

TARLADAN SOFRAYA TARIM

ABDULLAH AYSU

IMF ve Dünya Bankası'nın dayatmaları ile tarımsal desteklerin kaldırılması, tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesi, taban fiyatlarının maliyetlerin altında belirlenmesi sonucunda milyonlarca tarım emekçisi işsizleştirildi. Azgelişmiş ülkelerin ulusal tarımları çökertildi. Şimdi de tohumların genleriyle oynayarak tarlaya ekilen ürün bir daha tohum olarak kullanılamayacak "bir yıllık" (terminatör) hale getiriliyor. Böylece üreticiler tohum için de büyük şirketlere bağımlı kılınarak sömürü daha da artırılıyor. Bu sömürüyü garanti altına almak isteyen bu tekeller bir takım uluslararası sözleşmelerin yapılması için dayatıyorlar. Nedir bunlar?

- Tohumculuk alanındaki çokuluslu tekeller olan Cargill, Monsanto, Novartis, Agra genetik özellikleri değiştirilmiş bitkilerin patentlerini üstlerine kaydetmenin yanında yerel ürünleri de patentlemek suretiyle tüm dünyayı egemenlikleri altına almak istiyorlar.

- Dünya tarımını kontrollerine alan bu büyük şirketler, patenti olma yan ürünlerin pazara girmesini yasaklamaya çalışıyorlar.

Kapitalistlerin pek övündükleri "piyasa" kendileri için özgür, azgelişmiş ülkelerin ise elini kolunu bağlayan teslim alma "piyasa"sı olma yolundadır. Zira, bu anlaşmaların sonucu, patentsiz ürünü üretip pazara getiren çiftçiler, lisans delmiş "hırsız" muamelesine tabi tutularak cezaevine girecektir.

Tek tip üretim yöntemlerine taşıyacak bu patent uygulaması aynı zamanda üreticilere yönelik her türlü desteklerin kaldırma dayatması ile birlikte düşünüldüğünde; küçük üreticiler, az topraklılar ve topraksızlar üretemeyecek; bunların önemli bir bölümü kentlere göçe zorlanacaktır.

Büyük tarım tekellerine bağımlılık her geçen gün daha fazla artıyor.

Dünya Ticaret Örgütü toplantılarında üreticilerin kendi mülklerinde büyük tarım tekellerinin işçisi, marabası, taşeronu olacağı sözleşmeler ülkelere dayatılıyor. Büyük tohum şirketleri aynı zamanda kimya şirketleri ile de birleşerek ilaç fabrikalarının da sahibi oluyorlar.

Bitkilerin genleri ile oynamak böcek ve yabancı otları yoğunlaştırır. Sonra da yok etmek için ilaç kullanmak zorunluluğu doğar. Çünkü; genetik mühendisliği ile elde edilen tohumlar bir dönem sonra kullanıldıkları arazilerde ürüne zararlı yabancı otların ve haşerelerin üremesine neden olurlar. Bu da sadece maliyeti artırmakla kalmaz, doğayı da tahrip eder. Biyo-çeşitliliğe çok ciddi ve dönüşü olmayan zararlar verir. Rüzgâr ve arılar aracılığıyla polenler araziye dağılır. Buradan da, biyo-çeşitliliğin şiddetli ve kontrolsüz dönüşümü tehlikesi oluşur.

İnsan sağlığına olumsuz etkisi de şöyle olmaktadır: Örneğin, mısırın kromozomuna, böcek öldüren bir organizmanın geni sokuluyor. Mısır büyüdükçe böcek ilacını da üretmeye devam ediyor. Herhangi bir tırtıl mısır tanesini kemirdiği zaman orada hemen can veriyor.

Böcek ilaçları gıdada yoğunlaşıp birikiyor. İnsan da bu zincirin son halkasındaki canlıdır. Ayrıca bitkilerin genetik olarak değiştirilmesi için, gerekli gen olarak antibiyotik kullanırlar. Böylece antibiyotiklere karşı dirençli genler bölünerek çoğalır ve insana yansması tehlikesi oluşur.

İlaç

Bu zararlılarla mücadelede kullanılacak ilaçlar da bildiği gibi bu tekeller tarafından üretiliyor. Böylece tohumdan sonra ilaçta da üreticiler tekellere bağımlı hale getiriliyor. Yeryüzünün zenginliklerini korumak için toplanan Rio Doruğu'nda türlerin korunması için (Biodiversity) düzenlenen anlaşma metnini sadece ABD delegasyonu imzalamamıştır. Aslan Başer Kafaoğlu, çünkü; "ABD dünyaya her yıl 50 milyar dolarlık tarım ilacı satmaktadır. Amerikan yöneticileri ve delegasyonu bu gerekçelerini konferansta açıkça söylemekten çekinmemişlerdir," diyor.¹

Jose Bove ise: "Birkaç yıl önce Danimarka'da bir kişinin, cerrahi müdahale gerektiren bir sağlık sorunu olmuştu. Tedavi sırasında doktorlar kadının ihtiyaç duyduğu antibiyotiğe karşı dirençli olduğunu gördüler. Tükettiği etin içindeki antibiyotiğin kurbanı olmuştu. Öldü bu yüzden!" diyor.²

Gübre

Gübrede zaten bağımlılık var. Makineleşmeden sonra toprağın bilinçsiz gereğinden fazla kazılması sonucu toprak besleyicilerini (yararlı mikroorganizmalarını) kaybetmeye başlar. Bu kayıp, yoğun sentetik gübre (kimyevi-suni) kullanılarak giderilmeye çalışılır. Kullanılan gübrenin toprağa iyi karışmayan ve bitki tarafından alınmayan bölümleri akarsulara, yer altı sularına ve göllere karışır. Bu suları kullanılamaz duruma getirir. Sularda nitrit birikimine neden olur. Bol sentetik gübrenin kullanılması haşere ve yabancı otları çoğaltır. Ekilen ürünleri de bunlardan kurtarmak için ilaç kullanma zorunluluğu doğar. İlaç kullanımı nedeniyle bir yandan

ürün maliyeti artarken diğer yandan doğa için faydalı birçok böcek ölür. Bu zehirli böcek öldürücü ilaçlar da, gübrede olduğu gibi, yağmur suları kullanılamayacak duruma sokar. Bu durum insan sağlığını, hayvan sağlığını ve bitki sağlığını doğrudan etkiler. **insan Sağlığı**

Kapitalizmin aşırı kâr hırsı ile yöneldiği aşırı üretim sonucunda tohumlarla oynama (genetik) çalışmaları insanların ağız tadını da bozdu, sağlığını da. Domates ve yumurtada başlayan kalite ve tat bozulması zamanla diğer ürünlerde de uygulanmaya başlandı. Gıda üretimini yapaylaştıran hormonlar kullanmak suretiyle hayvanların doğal ritim ve evrelerini gözetemeyen yöntemlerden giderek uzaklaşıldı. Son zamanlarda bütün dünyanın takip ettiği konu bildiğiniz gibi et konusudur. Hormonlu Amerikan etleri AB ile ABD'nin arasını açtı. Ancak AB de hayvan besiciliğinde verimi artırmak amacıyla hormonlu yemler kullanmaktadır. İngiltere'de çıkan deli dana hastalığına AB'nin diğer ülkelerinde rastlanmaya başlanmasının nedeni bu hormonlu yemlerdir. Bir de genetik yöntemler ile değişmiş besinler vardır ki, bu konu da; François Dufour şöyle diyor: "Tohum tekelleri büyük şirketler, bitkilerin doğal 'programlarını' değiştirdiler. Bitkilerin genomuna (genom: bir bitkiyi oluşturan genlerin bütünüdür) müdahale ettiler. Bu işin prensibi, doğrudan müdahale ile bitkiye yabancı olan -ama istenilen özelliğe sahip- bir geni bu bitkinin kromozomuna yerleştirmektedir. Bazı bilim adamlarının söylediğine göre, bitkisel, hayvansal, insani olmasından bağımsız, bu genleri hiç sorunsuz birbirine karıştırabilirmişiz. Hedeflenen 'iyileştirici' ölçütleri izleyerek, bitkiyle hayvan, insan ile keçi evlendiriliyor. Böylece bir kolera bakterisinin geni yoncada, tavuğunki patatesten, alabalığınsa sazanda, tütününki marulda, insanınki domatesten bulunabiliyor..."³

Büyük şirketlere, AB ülkeleri halklarının direnmesi sonucunda ambalaj üzerine "bu besin genetik yöntemler ile değişmiş bir besindir" diye yazılması kabul ettirilmişdir. Ancak büyük tarım tekelleri ABD'den aldıkları destek ve güç sayesinde üretimlerine devam etmektedirler. Genetik ve hormonlu üretim yasaklanamamıştır. İnsan sağlığı ve doğa bir avuç büyük tarım tekelinin kâr hırsına, para hırsına feda edilmektedir.

İnsanlığın Dünya Ticaret Örgütü'nden beklediği Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) ve Fikri Mülkiyet Haklarının Ticaret Anlaşmaları (TRIPS) sözleşmelerini dayatmak değildir; "İnsan ve çevre sağlığı koşullarını bozabilecek genetik olarak değiştirilmiş ürünleri ithal edip etmemekte ithalatçı ülke özgürdür. Bu konuda takdir ithalatçı ülkeye aittir" maddesinin anlaşmalara konulmasıdır.

Tarıladan Sofraya Tarım, Su Yayınları, 2002.

1 A.B. Kafaoglu, *Tarım, Kaynak Yayınları.*

2 Jose Bove ve François Dufour, *Dünya Satılık Değildir*, İletişim Yayınları, 2001.

3 A.g.e.

Sabahları kalkıp Maria'nın evine gidiyoruz. Bizim tava ekmeği dediğimiz ekmeği sıcak sıcak çıkarıp önümüze koyduğunda, ekmek zaten kendi başına o kadar iştah açıcı bir koku yayıyor ki koca bir tanesinin yetişmesi imkânsız. Buraya gelmeden önce Alejandra yemek konusunda güçlük ekeceğimizi söyleyip duruyordu. Aradan geçen 14 yıl burada güçlüğü tersine çevirmiş, ne yiyeceğimiz değil nasıl bu kadar şeyi yiyebileceğimiz sorunu var. Her biri ayrı lezizlikteki kendi ürettikleri şeyler arasında özellikle sabah yediğimiz bal ve kaymağın tadı inanılmazdı. Bal üretimine aslında sadece iki yıl önce başlamışlar. İki kişi bunla ilgili MST'nin açtığı kursa gidip daha sonra burada uygulamaya başlamış. Geçen seneden itibaren herkesin tüketiminden fazla ürün alabildikleri gibi artık satmaya da başlamışlar. MST topraklarında ekolojik tarım yapıldığından, ballarında tamamen doğal ve saf olduğunu herkes bildiğinden satışları umduklarından da iyi gitmiş. Bu nedenle çalışma komitesi önümüzde ki sene daha fazla bal üretme kararı almış. Eğer bir süre daha kalsaydım sanırım daha da fazla üretmek zorunda kalacaklardı!

Milico geliyor. Brezilya, daha doğrusu MST benim bütün Latin Amerika için taşıdığım zaman kavramına ilişkin düşüncelerimi biraz sarsıyor. Herkes hemen hemen söylediği saatte, söylediği yerde oluyor. Eh tabii, beraber uzun uzun kahveler içip rahat rahat syleşiyoruz ama yinede tembellik hakkını kutsadığını kıtanın diğer taraflarından çok farklı. Bugün ahırların ve kümeslerin oldukları yere gidiceğiz. Yani bu kadar fazla kaymak yememin araştırmacı bir nedeni var. Kahveler içip biraz Brezilya matesi içtikten sonra yola düşüyoruz.

nce kümeslere gidiyoruz. Yaklaşık yüz metre uzunluğunda  ayrı bölüm var. Genişliği on metre, yüksekliği dört metre kadar olan bu kümeste binlerce tavuk olduğu kesin. Milico yine, bir yandan kümeste bir şeyler yapıp öte yandan da bize tavuk üretimleri hakkında bilgi veriyor ancak tavukların gıdaklamasından başka bir şey duymuyorum. Koca beyaz bir

Mate her yerde içilir. Sohbetlerde, toplantılarda.

"MST yalnızca toprak işgal etmez, kolektif üretim, alternatif eğitim ve

alternatif sağlık, yani yeni bir yaşam kurar."

kütlenin ortasında bir uçtan bir uca yürüyüp anlamış gibi kafa sallayıp duruyorum.

Kümeden çıktığımızda önümüzden bir kağıt geçiyor. Otostop yapıyoruz. İki mandanın çektiği kağıtla ahırlara doğru gidiyoruz. Peşimizden iki atlı gelip selam vererek devam ediyorlar. "Çobanlar" diyor Milico. Onlar karşı tepeye varıyorlar. Ellerindeki kementler havada daireler çizerek dönüyor. Tepenin üstüne dağılmış büyükbaş hayvanlar -hiçbir zaman birbirlerinden ayıramamışım- toparlanıp yola düşüyorlar. Biz ahıra kağıt gibi gittiğimizden onlar tepelerinde sallanan kemendin de marifetiyle çok daha önce varıyorlar. Ahıra girdiğimizde tazyikli sularla yıkanır buluyoruz hepsini. İki kadın üç kişi adlarıyla hitap ettikleri hayvanları yıkadıktan sonra süt sağma makinelerine bağlayıp yanımıza geliyor. Hemen Alejandra'dan ünü her yere yayılmış ondört yıl önceki fotoğraflara bakmak istiyorlar. Bir iki fotoğraf arası kafalarını kaldırıp işlerin nasıl gittiklerine bakıyorlar. Çocuklarını fotoğraflardan seçip birbirlerine gösteriyorlar. Gülümsüyorlar. Gülümsüyorlar...

8

Bugün okullu olduk. Bizim misafirhanenin hemen karşısında asantemento'nun en güzel binası var. Okul. Ayakkabılarımızı çıkartıp içeri giriyoruz. Girer girmez karşımızda Paul Ferie'nin uzun sakalıyla bir afişi -zaten başka bir kişi afişi bütün bu süreçte hiç görmedim. "Hiç kimse başkasına bir şey öğretemez, hiç kimse başkasından bir şey öğrenemez ancak herkes herkese bir şey öğretebilir." Onun sözleri ve onun okullarından biri burası. İki sınıf var. Önce ufaklarınkine giriyoruz. Tepeye kadar oyuncak dolu bir yer. Önlerindeki kağıtlara bir şeyler çiziyorlar. Şirinlik olsun diye "ne çiziyorsun" diyorum küçük sarı bukleli saçlı küçük kıza. Beni işaret ediyor. Kağıt yukardan aşağı bir sürü çizgiyle dolu. Diğerlerine bakıyorum. Benzer çizgiler, sınıf beni çiziyor. Pencere camını karanlığa getirip ay-

na yapıyorum. Haklılar. Hepsi bana bakıp yukardan aşağı, soldan sağa bir çizgi atıyorlar. Hoca sesini bile çıkarmıyor, bu adam hiç benziyor mu diye - "Bu benim perspektifim" der Balaban, Kastamonu şivesiyle ve "r"leri yutarak. Yüzlerinden sağlık fişkırıyor. Ne yoksulluğun sarı rengi ne de zengin çocukluğunun doymuş yağ bakışı.

Diğer sınıfa giriyoruz. Tahtaya bir Türkiye haritası çizilmiş, bir an kendimi Hababam sınıfı müfettişi gibi hissediyorum. Merhaba, deyip onları seyrediyorum. Birbirine yüzleri çevrilmiş sıralarda, birbirlerinin yüzlerine bakarak grup biçiminde oturuyorlar. "Kendinizi tanıtmayacak mısınız" diyor hoca. Tek tek ayağa kalkıp kendilerini anlatıyorlar bana. Sıra bana geliyor. "Buraya geldim çünkü sizin gibi çok yoksul çocuk var ülkemde" diyorum. "Sizi anlatacağım ki belki onlarda böyle yaşayabilir." "Peki Türkiye'yi kim biliyor" diye sorduğumda yarısı el kaldırıyor. "Futbol seviyor musunuz" diyorum. Kızlı erkekli hepsi el kaldırıyor. Biri kalkıp Türkiye'nin maçlarının toplu sonuçlarını söylüyor - "Ey dünyanın ortak dili" diye düşünüyorum. Daha bir sene önce gelişimde Lübnan'la karıştırılıyorduk. "Peki oynar mısınız" diyorum. Daveti hemen kabul ediyorlar. Öğretmen, serbest kalmalarına karşı kadınların maçına katılmama şart koşuyor. "Tamam" deyip dışarı koşuyoruz. Avuçlarında "tek mi, çift mi" yapıp takımlar alıyorlar. Bana gol atacağım bir kale ve hiçbir zaman ayırdedemeyeceğim çocuklar gösteriliyor ve başlıyoruz. Hepsi ortalama dokuz yaşında. Bu maçtan sonra her yerde şunu tekrar ediyorum. "Ben Brezilya da futbol oynadım. Takımın en yaşlısıydım ama en çok golü ben attım."

ÖZGÜRLEŞTİRİCİ EĞİTİM*

PAULO FREIRE

(...) Özgürleştirici eğitim çalışması idrak edinimlerinden oluşur, bilgi aktarımından değil. Bu eğitim, idrak edilebilir nesnenin (ki idrak edinimin amacı bu nesne olmaktan çok uzaktır), idrak eden aktörler -bir yanda öğretmenler öteki yanda öğrenciler- arasında aracılık ettiği bir öğrenme durumudur. Dolayısıyla problem tanımlayıcı bir eğitimin praksişi, öğret-

men-öğrenci çelişkinin çözülmesini daha başından içerir. Diyalog ilişkileri - idrak eden aktörlerin işbirliği içinde aynı nesneyi idrak etmesinin olmazsa olmaz koşulu- başka türlü imkânsızdır.

Gerçekten de, bankacı eğitime özgü dikey ilişki biçimlerini terk eden problem tanımlayıcı eğitim ancak yukarıda sözü edilen çelişkinin üstesinden gelebilirse, özgürlüğün pratiği olma işlevini yerine getirebilir. Diyalog aracılığıyla, öğrencilerin öğretmeni ve öğretmenin öğrencileri ortadan kalkar ve yeni bir terim doğar: öğrenci-öğretmen ve öğretmen-öğrenciler. Öğretmen artık sadece öğreten değil, öğrencilerle diyalogu içinde kendisine de öğretilen biridir; öğrenciler ise kendilerine öğretilirken kendileri de öğreten kişilerdir. Böylece öğretmen ve öğrenciler, içinde herkesin büyüdüğü bir sürecin sorumluları haline gelirler. Bu süreçte "otorite"ye dayalı gerekçeler artık geçerli değildir; artık etki edebilmesi için otorite, özgürlüğün safında olmalıdır, karşısında değil. Burada hiç kimse başkasına ders vermez, hiç kimse de kendi öğrenmiş değildir. Bunun yerine insanlar, dünya aracılığıyla bankacı eğitimde öğretmenin "sahip" olduğu idrak nesnelere aracılığıyla birbirlerine öğretirler.

Bankacı eğitim anlayışı (her şeyi parçalara ayırma eğilimi yüzünden) eğitimcinin eyleminde iki aşamayı ayırt eder. İlk aşama boyunca eğitimci, sınıfında veya laboratuvarında derslerini hazırlarken bir idrak nesnesini idrak eder. İkinci aşamada ise öğrencilerine bu nesneyi açıklar. Öğrencilerden idrak etmeleri değil, öğretmenin aktardığı konuları ezberlemeleri istenir. Öğrenciler herhangi bir idrak edimi gerçekleştirmez, çünkü bu edimin yöneltilmesi gereken nesnelere hem öğretmenin hem öğrencilerin eleştirel düşünme edimini başlatan bir araç değil, öğretmenin mülküdürler. Bu nedenle, "kültürü ve bilgiyi sürdürmek" adına, ne gerçek idrakleri ne de gerçek kültürü aktaran bir sistem karşısında bulunuyoruz.

Problem tanımlayıcı yöntem öğretmen-öğrencinin eylemini bölmez; bir yerde "idrak eden", başka yerde "aktaran" değildir. Onun yerine, ister bir eğitim projesini hazırlıyor olsun, ister öğrencilerle diyalog içerisinde olsun, hep "idrak etme" halindedir. İdrak nesnelere kendi özel mülkü olarak görmez, kendisinin ve öğrencilerinin düşüncesinin nesnelere olarak görür. Bu şekilde problem tanımlayıcı eğitimci, kendi düşüncesini öğrencilerinin düşüncesi içerisinde sürekli yeniden biçimlendirir. Öğrenciler -artık uysal dinleyiciler değildiler- artık öğretmenle diyalog içinde eleştirel araştırma ortaklarıdır. Öğretmen öğrencilere malzemeyi, üzerinde düşünmeleri için sunar ve öğrenciler kendi düşüncelerini ifade ederlerken o da önceki değerlendirmelerini yeniden gözden geçirir. Problem tanımlayıcı eğitimcinin rolü, öğrencilerle birlikte, doxa düzeyindeki bilginin yerini logos düzeyindeki gerçek algının aldığı koşulları yaratmaktır.

Bankacı eğitim yaratıcı gücü felce uğratar ve engellerken problem tanımlayıcı eğitim gerçekliğin sürekli deşifresini başlatır. Bankacı eğitim bilinci boğmaya çalışır, problem tanımlayıcı eğitim bilincini su yüzüne çıkması ve gerçekliğe eleştirel müdahalesi için çaba gösterir.

Dünya üzerindeki kendileriyle ve dünyayla birlikte kendileriyle ilgili ortaya konan problemlerin giderek artmasıyla öğrenciler, gitgide artan bir meydan okuma ve buna karşılık verme yükümlülüğü hissedeceklerdir. Öğrenciler bu meydan okumayı teorik bir sorun olarak değil, bir genel bağlam içinde ve başka problemlerle ilişkili olarak algıladıkları için, sonuçtaki kavrayışları gitgide daha eleştirel olma eğilimindedir ve böylelikle de gitgide daha az yabancılaşmış haldedir. Meydan okumaya verdikleri karşılık yeni meydan okumalara yol açar, bunu da yeni kavrayışlar izler ve öğrenci giderek, kendini yükümlü biri olarak kavramaya başlar.

Özgürleştirme pratiği olarak eğitim -egemenliğin pratiği olan eğitimin karşıtı olarak- insanın soyut, yalıtılmış ve dünyadan bağımsız ve ayrı olarak var olduğunu reddeder. Ayrıca dünyanın, insanlardan ayrı var olan bir gerçeklik olduğunu da reddeder; gerçek düşünce ne soyut bir insanı ne de insanların bulunmadığı bir dünyayı ele alır; aksine, dünyayla ilişkileri içindeki insanları konu edinir. Bu ilişkilerde bilinç ve dünya eşzamanlıdır.

Ezilenlerin Pedagojisi, Ayrıntı Yayınları 2003, s. 57-59.

9

Akşamüstü kadınların maçına katılamıyorum. Ancak kenara kadar güçlükle yürüyüp seyretmem mümkün oluyor. Futbol sahasını ortadan ikiye bölüp bir tarafta erkekler bir tarafta kadınlar kendi aralarında maç yapıyorlar. Her iki takımın yenilenecekleri karşısında hayır demek için başımı salladığımda bacaklarım ağrıyor. Onlar sekiz saatlik çalışmalarından sonra yorgunluk atıyorlar. Maç bitip ayrılırken bir sürü ev daveti alıyoruz. İki saat kadar sonra tabii ki fotoğraflarla birlikte ev ziyaretlerine başlıyoruz.

Ellibeş tane ev 1200 hektar arazide merkeze, yani okulun toplantı salonunun ve bizim misafirhanenin etrafına yakın. Yalnız bu hepsinin bir arada olması gibi değil. Daha çok bizim Karadeniz'deki gibi birbirini gören ama bitişik olmayan bahçe içinde evler. Hepsi ahşap ve birbirlerine benziyor. Zaten hepsi inşaat yapmakta görevli Topraksızlar tarafından inşa edilmiş. Yalnız aile üyelerinin sayısı oranında oda sayıları ço-

ğalabiliyor. Ayrıca herkes kendi evi için kendi parasıyla ek şeyler yapabiliyorlar. Mesela banyonun yerlerinin fayansla kaplı olması ya da yer döşemesinin üstünün muşamba kaplı olması gibi. Yani herkes ürettikleri ve sattıklarından kolektifin elde ettiği paradan kendilerine düşen payla istediğini satın alıyor. Bütün evlerde bu parayla alınmış ilk şey tabii ki -ne yazık ki- televizyon. Ayrıca hemen hemen her evde çamaşır makinesi var. Ve en önemlisi kolektifte üç özel araba var. Bu arabayı satın alan eşlerden biri dışarıda başka bir statüde çalışıyor -ileride kooperatifleri anlatırken bu konuya tekrar döneceğiz. Arabanın çekiciliği, günde ancak iki kez şehre gelip giden otobüse karşı yavaş yavaş olsa da herkesi özellikle gençleri sarmakta - Troçki'nin Sovyetler Birliği'nin ilk yıllarında arabası olanların durumunu anlattığı satırlar aklıma geliyor. Aslında arabalar en küçük, en ekonomik olan modellerden. Onlara gösterilen özeni satın alındıktan sonra yıllarca koltukların üstündeki naylonlarıyla kullanılmasıyla anlatabi-

Bu asantemento'da yıllar boşa geçmemiş. Topraksızların yaşadıkları evler bile bunu kolayca anlatabiliyor.

lirim. "Eşitlikçi bir toplum modeli savunuların nasıl olur da insanların eşit hareket yeteneklerini radikal tekellere devredebildiklerini anlayamıyorum" der Ivan Ilyiç.

Evlerde genellikle televizyon açık oluyor. Başlarında oturmuş gençler ve çocuklar tarafından seyrediliyor. Onlar bir yerlere gittiklerinde büyükler hemen kapatıp kendi işlerine dönlüyorlar. Zaten televizyonun gelişi ancak dört yıl olmuş. Eşyalar hemen hemen herkesin benzeri sadelikte şeyler. Birkaç koltuk, bir yemek masası, pencere kenarlarına dizilmiş küçük saksılarda çiçekler. Bir tane bile, bizde yemek tabaklarının, porselenlerin sergilendiği büfe gibi bir şey yok.

Ellerimizde fotoğraflarla bayram ziyaretine çıkmışız gibi ev ev dolaşıp hal hatır soruyoruz. Kahve içip mate'yi paylaşıyoruz. Bütün evlerde kadınlar hemen arada bir boşluk bulup Alejandra'ya "evlenecek misiniz" diye soruyorlar. O "hayır, biz yalnızca birlikte çalışıyoruz" dediğinde şaşırıp yeni bir kahve sunarak birbirlerine bakıyorlar. Bunu duyan genç erkekler yavaşça kur yapmaya başlıyor.

10

Sabahleyin bir gürültüyle uyanıyorum. Nedense on kadar ranzanın ortada olanına yatıp etraftaki bütün ranzalara bir şeyler serpiştirdiğimiz için "ortalık biraz dağınıkken birileri gelmesin" diye acele ile topluyorum. Onlar ise salonda oturup muhabbet ediyorlar. Dışarı çıktığımda onları doktor beklerken buluyorum. Dört hamile kadın, bir parmağını makineye sıkıştırmış bir adam ve anneleriyle mi gelmiş, yoksa belli etmedikleri bir hastalıkları mı olduğunu anlayamadığım cin gibi çocuklar var. Bu eyalette PT yani İşçi Partisi iktidarı olduğundan belediye ile ilişkiler gayet iyi ve her hafta doktor buraya muayeneye geliyor. Ona yardım eden asantemen-to'dan iki kişiyle birlikte başlıyorlar. Daha çok koruyucu hekimlik olarak sürdürülen bir biçim. Hamile kadınların o haf-

taki kilosu defterlerine yazılıp ölçüleri alınıyor. Pansumanlar yapılıyor. Tabi ki hiçbir para ödemiyorlar. Bunu zaten bilen ben, karambolde tartılıverip bal ve kaymağın etkisini tespit etmeye çalışıyorum.

Maria kapıdan girip kahvaltıya çağırıyor. Yeniden tartılmak gerekecek. Evden çıkacağı için bir önce bize kahvaltı vermek istiyor. Alejandra "biz kendimiz yaparız" diyor ama Maria'nın buna pek aldırdığı yok. Zaten Alejandra arada bir ona yardım edebilse bile benim bir ev işi yapabilmem mümkün değil. Aynı bizim köylerdeki gibi böyle bir işe kalkışmam garip geliyor onlara. Eve vardığımızda Mark'ı buluyoruz. Mark Maria'nın kocası ve bu asantemento'nun koordinatörü. Şehirdeki toplantıdan henüz dönmüş. Açık sarı saçları ve kalın gözlükleriyle sevimli bir tipi var. Bir defter sayfasına tütün sarıyor. Alejandra ile sarılıp hasret gideriyorlar. Çok yorulduğundan, dört gündür başlarını belgelerden kaldıramadan çalıştıklarından, sıkıntıdan patladığından söz ediyor. Bunları anlatırken kalın numaralı gözlüklerinin arkasında gözleri daha da büyüyor. Kahvaltıya geçiyoruz. Mark, Alejandra, ben ve defter kağıdında sarılı koca sigara. Neler yaptığımızı anlatıyoruz. Her yere gidip gitmediğimizi kontrol ediyor. Aslında birlikte dolaşmaktan büyük zevk alacağı kesin. Onunla konuşmak istediğimi söylüyorum. Hoşuna gidip derin bir nefes çekiyor sigaradan. Sigaranın ucu koca bir kor oluyor.

- ...Aslında hemen hemen her şeyi kendimiz üretiyoruz, iki yıldır mate için şerba'yı da kendimiz üretiyoruz. Yalnız artık konfeksiyon atölyesini kapadık. Giysileri asantemento'nun dışından alıyoruz. Bir yıl önce bir daha ki yıllarda ne üreteceğimize karar veriyoruz. Her yıl eğitim için gidenler aynı zamanda diğer yerleşim yerlerindeki, üretim konusundaki gelişmeleri de öğreniyor ve böylece gelişmelerden de haberdar olabiliyoruz.

Sigara kağıdı görevi yapan defter kağıdı iki satır yandıktan sonra sönmeye yüz tutuyor. Yeni bir satıra atlamak için derin bir nefes alıyor. Fırsattan istifade araya giriyorum.

- Peki bu asantemento'nun ne sorunları var?

- Esas sorunumuz nakit para. Gayet iyi besleniyoruz. Sağlı mız yerinde ama dışarıdaki dünyaya para yetiştiremiyoruz. Bir yere gittiğimizde bizim için her şey çok pahalı. Bence bunun için de turizmi yerleştirmeliyiz. Çok güzel bir doğamız var. Gölümüz ormanımız. Aynı zamanda ekolojik tarım yapıyoruz ve herkese örnek olacak kolektif bir yaşam sürdürüyoruz. Eğer tanıtımımızı yapabilirsek bence birçok turist buraya gelir ve biz de bu sorunumuzu halledebiliriz.

Bu seferki nefesiyle sigara kağıdındaki birkaç satırla birlikte bende tutuşuyorum. Bence dünyanın en kirli endüstrisidir turizm. Her şeyini paylaşan insanları her şeyini satabilen insanlar haline getirir. Sizi koca bir para demeti halinde görürler ve dostluklarınız artık satın alabilme ölçünüze göredir. Aklıma Havana'da yürürken size "ev mi lazım, restaurant mı, kız mı, erkek mi yoksa Çarlı" mi diye sorular yönelten onlarca insan geliyor. Konu değiştiriyorum.

- Tütün de yetiştiriyor musunuz?

- Bu konuyu her sene tartışıyoruz. Biz yetiştirmek istiyoruz ama sağlık komitesi karşı çıkıyor. Çocukların da alılabileceğini ileri sürüyor. Tütüne yapacağımız para yerine süt üretebileceğimizi söylüyorlar. Tabii bu konularda genellikle karılarımız ve onların dediği oluyor.

Gülüyor. Ben de gülüyorum. Bütün dünyanın komünlerinde aynı tartışma vardır. Zapatistalardan cezaevi komünlerine kadar. Tütün mü, süt mü?

11

Gene bir gürültü ile uyanıyoruz. Bu sefer salona büyük büyük kazanlar taşınıyor. Yuka çuvalları peşinden getirilip masanın üstüne boşaltılıyor. Beş keskin bıçaklı beş kadın soymaya başlıyor. Yüzümü yıkayıp döndüğümde büyük ocakları yanmış buluyorum. Kasalarca tavuk pişme sıralarını bekliyor. Maria bir uçtan bir uca koşuşturup duruyor. Bize ye-

mek yapma işini abarttıklarını düşünüyorum. Aslında ise bu hafta sonu kentte bir karnaval var. O esnada MST orda bir restoran açıyor ve yılın en iyi kazancını peşin para olarak elde ediyorlar. Bu yüzden bir ön hazırlık yapıyor. Karnavalda ki bu görevi koordine etmek Maria'nın işi. Hemen, korkusuzca, yuka soyan keskin bıçaklı kadınların arasına girip soruyorum. "Erkekler maço mu? Yani siz eziliyor musunuz?" Önce birbirlerine bakıyorlar. Sonra bıçaklar ellerde şöyle bir hızlı işliyor.

-Onlar sekiz saat çalışıyor. Biz dört saat... Aynı ücreti alıyoruz. Diğer haklarımız da aynı...

-Ama yine de biz daha çok iş yapıyoruz...

-Var var tabii ki, daha çok iş yapıyoruz çocuğa bakan biziz...

-Maçolar maço. Tamam bu iş ayrı ama onlar ev işini gene de küçümsüyorlar.

-Onlar ev işini yapsın üç saat çalışsınlar...

Hepsi gülüyor!

-Ne yapacaklar beceremezler ki?

Bir kazan dolusu soyulmuş yuka pişmeye yollanıyor. Bir çuval daha masanın üstüne dökülüyor. Erkekler hakkında konuşmaya yapılacak soslar hakkındaki konuşmalar karışıyor. Tavuklar parçalanıp kuzinanın üstündeki büyük tavalara doldurulup kızartılmaya başlanıyor.

- Ya eskiden? MST öncesi?

-Oooo, diyorlar hep bir ağızdan. O zaman zaten çok yok sulduk. Karı koca kaç saat çalışıyorduk.

-Ayrıca erkeklerden az para verirdi.

-Çocuklar için kreş de yoktu, okul masrafları için ayrı para

-Ama o erkekler evde gene çalışmıyorlardı!..

Elindeki yukayı üstten bir bıçak darbesiyle uzunlamasına biçiyor. Bu kadar tehlikenin sabah için yeterli olduğunu düşünüp hazırlanmış kahvaltıyı yapmaya gidiyorum.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ MST'de Kadınlar Var!

- Cinsiyet işine gelince, mücadele tarzımız tüm aileyi kapsadığı için, sadece erkeklerden oluşan geleneksel köylü hareketleri modelinden bir kopuş var. Bunu söylemekle kırdaki erkekler arasında hâlâ güçlü bir ma-ço kültürünün bulunmadığını kastetmiyorum; tam tersine, hareketimizin örgütlenme biçimi kadınların da bir rol oynamaları gerektiği anlamına geliyor. Kamplarda erkekler kadar kadınlar da var ve hatta daha fazla da çocuklar. Genelde, kadınlar gündelik sorunları çözmek için oluşturulan komitelerde çok aktifler, ama daha yüksek düzeylere daha az hazırlıklılar. Burada da maçoizmin etkisi devreye giriyor. Erkek bir yoldaş partnerinin çok fazla yolculuk etmesine ya da başkentteki toplantılara katılmasına genellikle itiraz edecektir. Aile yaşamı kadınların ulusal ve eyalet düzeyinde daha geniş katılımını zayıflatan sınırlar dayatıyor. Bu arada, bir kota sistemimiz olmamakla birlikte, ulusal yürütme komitesindeki 21 yoldaşın yüzde 40'ı kadın ve buralara da biz onlara yer ayırdığımız için değil, erkekler karşısında seçimleri kazanarak geldiler.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002

12

Eğitim komitesi karar vermiş çocuklar karnaval için katkıda bulunacaklar. Çocuklarla beraber ormana gidiyoruz. Önümüzde Milico elinde machetasıyla bize yol açıyor. En ufağından en büyüğüne hepsi var. Bir yandan giderken bir yandan Milico onlara bazı otlar bulup adlarını söyleyip onlara tanıtıyor. Büyükler dinlerken küçükler birbirleriyle ot savaşı yapıyorlar. Küçük bir koruluğa giriyoruz. Milico istediği gibi bir bambu bulup beş-altı metrelik bambuyu iki macheta darbesiyle yere indiriyor. Biraz büyükçe bir çocuğa taşınması için uzatıyor. Bir başkası da bambunun altına girip yükü paylaşıyor. Yenisini seçiyor Milico'nun macheta'sı ve onu da aşağı indiriyor. Hemen iki ufaklık sırtlanıyorlar. Abilerine, Ablalarına özenen çok ufaklara bir iki küçük parça bölüveriyor maharetli macheta. [Biraz kurumakta olan bambular seçilmeli. Ekvador'dan bilirim yoksa avuçlarınızda binlerce incecik dikene sahip olursu-

nuz.] Çocuklar bir orman şarkısı söyleyerek, sırtlarında bambularla bu küçük koruyu terk ediyorlar. Peşlerinden gidiyoruz. Milico ve macheta'sı bizle olduğundan rahat bir nefes alıyor bambular. Bizim evin önüne gidiyoruz. Yan yana yatırılan bambuların beşer santimlik yüksekliğinde parçalara ayrılmasını bekliyor çocuklar. Bu küçük saksılara küçük avuçlarıyla toprak doldurup dikmeden önce öptükleri çiçekler dikiyorlar. Karnavalda MST restoranının masalarını süsleyecek; Topraksız işçilerinin çocuklarının avuçlarından çıkan çiçekler.

MST VE EĞİTİM

Bugüne kadarki tarihimizden alabileceğimiz derslerden bir tanesi, sadece toprak için verilen mücadelenin yeterli olmadığıdır. Toprak reformu mücadelesi çok daha geniştir ve insanın kendisini tam vatandaş olarak adlandırılmasını sağlayan toplumsal hakların elde edilmesini de ima eder. Ve eğitim de bu haklardan birisidir, ama eğitim Brezilya'da seferberlik, örgütlenme ve mücadeleyi de gerektirir.

Bize göre, eğitim çocuklardan kadınlara, gençlere ve yaşlılara kadar herkesin yeni ilişkilerin ve yeni bir bilincin yaratılmasına katılmasını, yürüyüşlere, toplantılara, kurslara, gösterilere, gönüllü çalışmaya, dayanışma eylemlerine, işgallere, kitle seferberliklerine katılmasını, okuma ve yazma öğrenmek ve öğretmek, ve bundan da öte, hayatın gerçekliğini okumak ve yazmak üzere bir araya gelmesini de içerir.

Bugün, kamplarda ve yerleşimlerde okula gelen 95 bin çocuk ve yetişkinin katıldığı, birinci-dördüncü sınıflar için 1000 okul ve beşinci-sekizinci sınıflar için 50 okulluk bir kapasitemiz var. Buna karşın, kısmen okulların yasal olarak tanınmıyor olması ya da kısmen önerdiğimiz ve kır işçilerinin çocuklarının ihtiyaçlarına uyarlanmış olan eğitim programının tanınmıyor olması nedeniyle okula gidemeyen çocuklar ve yetişkinlerin sayısı artıyor. Bu okullarda doğrudan doğruya çalışan öğretmen sayısı yaklaşık 2800'dür. Gençlere ve yetişkinlere okuma yazma öğretmek için yaklaşık 850 öğretmene daha ihtiyaç duyuyoruz. Şimdilik, yaklaşık 17 bin öğrenci okumayı öğreniyor.

Bazı öğretmenler gönüllü olarak çalışırken, bazıları ortaklaşa projeler için seferber oluyorlar. Rio Grande de Sul'daki kampların çocuklarının bir başka büyük kazanımı ise 7 ile 12 yaş arasındaki, ilk ve beşinci sınıflar arasındaki çocuklara öğretim veren Interedant Okulu. Bu okul, kamplar neredeyse oraya taşıyor.

MST vvebsitesinden, www.mst.org.br

Irma Şehirde dönmüş. Bizi bulmaya geldiğinde fotoğraflardan hemen tanıyorum. "Bana yemeğe geliceksiniz." Sesindeki rgti inisiyatif hemen seçiliyor. Alejandra buraya geldiği esnada çok kısa bir dönem asantemento'nun koordinatörlüğünü yapan Irma, ondan sonraki zamanda sürekli olarak bölge örgütlenmesinde çalıŐmıŐ örgütlenmenin önemli kiŐilerinden biri. AĞaçların arasından evine doğru yürüyoruz. Tabii ki diğerlerinin evinden hiç farklı değildi, iki odasından birinde öğretmenlerden biri kalıyordu. Köşede bir balya MST dergisi duruyordu - Dünyanın her yerinde siyasi dergilerin benzer akibeti vardır. Televizyon açıktı. Torununu gösterdi. "O seyrediyor" diyip kucakladı, annesine gönderdi. Ufaklık seyrettiği amerikan televizyon dizilerinde oynatılan küçük güzel kızlar kadar güzeldi. Ayakkabılarını giyerken gülümsedi daha da güzelleŐti. Televizyon hemen kapandı. Kahve suyu koyup masaya döndü. Henüz tamamlamadığı yazısını kenara itip masaya pirinçleri boŐalttı ve anlatmaya başladı.

- Ekonomik, sosyal ve politik sorunlarımız için bir üst koordinasyon sistemimiz var. AŞağıda ise bir tanesi üretim sorunlarıyla, ekonomik sorunlarla; diğeri politik-sosyal örgütlenmenin sürdürülmesiyle ilgili sorunlarla uğraşan iki koordinasyon rgtlenmemiz var.

JOO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ Egemen Sınıflar Saldırıyor

- Devlet MST'yi ezmek için hangi özel önlemleri aldı? Cardoso yöneti mi altında katliamlar ve keyfi tutuklamalar azaldı mı, sürdü m?

- Cardoso yönetimi altında, kısmen Brezilya toplumunun daha hoŐnutsuz olması, kısmen de bizim kitle mücadelesine artan bir önem vermemiz nedeniyle, vahşi katliamlar azaldı. Collor ve Sarney dönemlerin de, katliamların büyük bölümü sendika baŐkanlarına yönelikti - hem toprak sahipleri hem de polis açısından simgesel bir figür seçmek daha kolaydı. 1984'den bu yana tarımdaki çatıŐmalarda 1,600 civarında insan öldürüldü, ama bunların sadece yüz kadarı Topraksızlar yeleri ydi - o-

ğu Carajas ve Rondonia'da olmak üzere. Vurgulanması gereken nokta şu - ve bunu da küçümsemek için söylemiyorum, tersine bizler diğer örgüt üyesi yoldaşlarımızın öldürülmesinin üzüntüsünü ve dayanışmasını paylaşıyoruz - kitlesel örgütlenme biçimimiz, komite yapımız ve kolektif önderliğimiz önderlerimizi koruyor ve katliamları geriletiyor. Cardo-so'nun ikinci dönemindeki cinayetlerin sayısının azalması bu önemli bir faktördü. Bunun yerine, istihbarat servisleriyle bağlantılı, daha örtük baskı yollarına saptılar. Öncelikle, Cardoso Federal polisi yeniden örgüt-ledi, her eyalette, Hareket hakkında uzmanlığı olan müfettişler oluşturarak, tarımsal çatışmalar konusunda uzman yeni bölümler oluşturdu -bunlar bizim yayınlarımızı militanlarımızdan daha fazla okumuşlardır, çünkü bu onların profesyonel görevleriydi; onlar Topraksızlar konusunda doktora yaptılar. Bu da temelde diktatörlük yıllarının kırsal DOPS'unun yeniden örgütlenmesiydi.'

Görevlileri hakkımızda soruşturmalar açmayı sürdürdüler, böylece MST'nin enerjisinin çoğu militanlarını Federal polisler korumakta harcanıyordu. Telefonlarımızı dinlediler ve önderliğimizi izlemeye çalıştılar. Artık toprak sahipleri bizi vurma özgürlüğüne sahip değillerdi, ama bizi gölge gibi izleyen adamlar vardı. Önderlerimiz inançlarında çok güçlü olmalıydılar, çünkü bu durum enerjilerinin büyük bölümünü alıp götürüyordu. Karşılaştığımız ikinci baskı biçimi hükümetin ve toprak sahiplerinin büyük etkisinin bulunduğu mahkemeler. Mahkemeleri bize karşı bir silah olarak kullanıyorlar. Geçen hafta bir günümü Mae do Rio'da, Pa-ra'daki küçük bir ilçede, hiçbir suçlama olmaksızın, 4 metreye 6 metrelik bir hücrede gözaltında geçirdim, bu arada yargıç sistematik biçimde ha-beas corpus ilkesini inkâr etmeyi sürdürüyordu. Orada üç yüz ailelik bir grup Jader Barbalho'ya ait kullanılmayan bir toprağı işgal etmişlerdi.² Yerel mahkemenin Barbalho'nun etkisi altında olduğunda kuşku yoktu ve o da açıkça gazetelere MST'nin herhalde bir ders almış olacağını açıkladı: "Kiminle uğraştıklarını anlayacaklar." 14 yoldaş orada bir ay süresince tutuldu ve hareketin enerjisi toprak için mücadele yerine onların serbest bırakılmasına harcandı. Üçüncüsü daha önce bahsettiğim baskı biçimi: Medyanın bize karşı kullanımı, bizi toplumun geniş kesimleri, ve özellikle de kentli alt orta sınıfların daha az politikleşmiş kesimleri arasında damgalama girişimleri - bize karşı son derece önyargılı olan *Veja* okuyucuları gibi.³ Allahtan, yoksullaşmış çalışan sınıf *Veja* okumuyor. Ama medyanın bize karşı Palacio de Planalto tarafından, bize karşı sürekli bir kampanya oluşturmak amacıyla sistematik biçimde saldırmaları da daha hafif bir baskı biçimi değil.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

1 DOPS: Politik ve sosyal düzen bölümü.

2 Kongre'deki kilit Cardoso yanlılarından birisi, Senato başkanı, yolsuzluk skandallarının ardından istifaya zorlanmıştı.

3 *Veja*: Brezilyanın en büyük tirajlı haftalık dergisi.

Akşama hara gidiyoruz. Daha önce Mark ile birkaç kez evde bira içmiştik ama ilk defa bu akşam bara gidiyoruz. Çünkü ancak tlatil günlerinden bir gün önce açılıyor, ilk günlerde la koordinatör toplantısına katıldığımız eski okul binasında kapıdan girince sağda tahtadan bir sıranın üstü plastik bardak-larla dolu. Barın arkasında tavuk kesimhanesinde görüştüğümüz T. var. Bu hafta sonu o nöbetçi. Bira isteyenlere hemen plastik bardağa boşalttığı birayı uzattıktan sonra parasını bir naylon torbaya koyup kağıda bir bira diye işaretliyor. Hemen önünde bir masada oturmuş çene çalan erkekler. Kapının önünde iki metre kadar derinlikte bir havuzda top büyüklüğündeki bilyelere bir oyun oynuyorlar. İlk atılan beyaz topun yanına hangi takım daha yakın gelecek diye bir çekişme var. Eğer birisi çok yakınsa en son bilyeyi savuran beyaz topu nişanlayıp uzaklara savurmaya çalışıyor. Gülüyorlar, biralarını yumuluyorlar -köylüleriyle bütün gün kağıt oynayan kont Tolatoy "oyun yaşamın küçük bir kurgusudur" der. "Hepsi erkek. Kadınlar nerede" diyorum. 'Onlar yarın akşam oynamaya gelir cuma günleri bizim günümüz' deyip elips şeklindeki loplara ufak bir falso verip yuvarlıyorlar beyaz topa doğru. Maik elindeki soğuk biralarla bizi içeri davet ediyor. Bir yandan içki içip bir yandan da tabii ki dünyayı değiştirme muhab-betleri yapıyoruz. "Bari dünyayı değiştiremiyoruz konuyu de-ğiştirelim" der James Joyce. Bizse Topraksızların derme çatma barında onların değiştirdikleri dünyadan söz ediyoruz.

MANÇANO FERNANDEZ İLE SÖYLEŞİ MST Sorun Değil Çözümdür*

tstado: MST'nin bugünkü temel sorunları neler ve örgütlenme gele-cekte neyi hedefliyor?

Mançano: MST'nin başlıca sorunu karşı karşıya olduğu yoğun kriminalizasyonla ilgili. Lumiar programının ve onun toprak teşvik önlemlerinin tasfiyesi ile. Tarım Reformu için özel kredi programının (PROCERA) sona

ermesi ile ve Toprak Bankası'nın (Dünya Bankası projesi) spekülâtif tak-
tikleri ile, küçük çiftçilerin çoğu toprak pazarından dışlandılar. MST'nin bir
sorun olmadığını tersine, yoksullukla ilgili sorunlar konusunda bir çözümü
olduğunu anlamak önemli. MST ülkemizin tarihindeki en uzun ömürlü köylü
hareketidir. Bu da [toprak sorununun] çözümünün köylü hareketlerinin
ezilmesinden geçmediğinin, ama tarım sorununa bir çözüm bulmaktan
geçtiğinin kabul edilmesine yol açmalıdır. Bu anlaşılırsa, MST'nin geleceği
artan eşitsizliklere bağlı olarak sürekli olarak [haklarının] gasp edilmesini
engellemek için kendileri için savaşımaya devam edecek olan işçi
örgütlenmesinin güçlenmesinden geçecektir.

Estado: MST'nin bugüne kadarki büyük kazanımları nelerdir?

Mançano: Kuşkusuz ulusal bir hareket haline gelmiş olduğu gerçeğidir.
Ve bunu da toprak işgal ederek gerçekleştirdi. Kendisini Brezilya'nın tüm
bölgelerine yerleştirdi ve yurttaşlığın iş, barınma, eğitim, sağlık ve kültür gibi
tüm temel koşullarına işaret eden çok boyutlu bir örgüt haline getirdi.

Estado: MST'nin uzun dönemli stratejik hedeflerini nasıl tarif edersiniz?
Toprak reformunun rolü nedir?

Mançano: Kapitalizme karşı savaş. Bu açıktır, eğer sefaletin nedeni bu
toplumdaki eşitsiz gelişmenin ta kendisi ise, sadece liberal bir demagog
MST'nin kendisini kapitalizmle bütünleştirmesi gerektiğini önerebilir. Ka-
pitalizmin mümkün olan tek toplum biçimi olduğuna inanmak işçiler için bir
intihardır. Aşkın biçimler yaratmaya cüret etmek gerekli. Bugün, topraksız
işçilerin savaşı düşünce üzerindeki kapitalist hegemonya karşısında takdir
edilmesi gereken bir direniş biçimidir.

(*) 44 yaşındaki Sao Paulo Üniversitesi İnsan Coğrafyası profesörü Bernardo Mançano
Fernandes, 1993 yılından beri MST üzerine çalışıyor. Estado de Sao Paulo gazetesinde
yapılan röportajdan. 7 Nisan 2002, MST vvebsitesinden.

15

Geceleyin kamyonlara, önceden hazırlanan yiyecekler, kasa kasa
tavuklar, süt varilleri yüklendi. Bizim oradaki iki koca ocak
sökülüp, tabakların, bardakların yanma sığdırıldı. Panayırda ça-
lışacak olanlar kamyonun arkasından otobüse binip yola çıktılar.
Sabah şehre vardığımızda üstü örtülmüş bir futbol sahası
büyüklüğündeki alanın köşesine MST restoran çoktan kurulmuştu.
Tente ile ayrılmış mutfağın önüne uzun bir yemek tezgahı
yerleştirilmiş kırk elli çeşit yemek bölümü dolmaya başla-

mıştı. Yirmiden fazla masa, sandalyeleri, meyve desenli örtüle-riyle müşteri için hazırıldılar. Tabii ki çocukların çiçek diktiği küçük bambu saksılar masalardaydı. Esas hazırlık ise tentenin arkasındaydı. İki büyük ocağın üstü, kaynayan, pişen, haşlanan şeylerle doluydu. Bir koca masanın etrafında durmaksızın işleyen becerikli eller yenilerini hazırlıyordu. Maria yanımıza gelip iki kadınla tanıştırdı. "Birlikte organize ediyoruz" dedi. Kooperatiften iki kadınla tanışırken bir elime bir kahve tutuşturup, önüme becerikli ellerin hazırladığı şeylerle dolu bir tabak sürdü. Dokuz on kadın hızla çalışmaya devam ediyorlardı. Yeni tanıştıklarım, bana Terra Viva kooperatifini anlatıyorlardı. Ben önümdeki tabağı bitirmeye çalışıyordum. Onlar bu esnada onlarca tavuk kızartıp, yuka'larla salatalar yaptılar. Etleri küçüklü büyüklü parçalara ayırıp bilmediğim yemeklere dağıttılar...

Maria yandaki bölüme götürüyor. MPA'nın küçük çiftçi ha-reketinin pastanesi. Küçük çiftçiler yani elli hektar küçük toprak sahipleri uluslararası tekellere, egemenlere karşı MPA'da örgütlenmişler. MST ile birçok alanda dayanıştıkları gibi burada da yerleri yanyana. İki teyze ile tanışıyoruz. Bir yandan erimiş çikolata dolu tencereleri büyük tahta kaşığıyla karıştırırken anlatıyor bize yukarıdakileri. Kafasındaki bonesiyle kırmızı şapkalı kızın büyükannesine benziyor. Masalarının üstü keklerle dolu. Israrlara dayanamayıp muzlu olandan, çikolatalı olandan, ananaslı, mangolu adını bilmediğim meyveli olanlardan tadıyorum.

Yandaki standlara geçiyoruz. Kooperatif "Terra Viva"nın satış yerinde tanıdık biri var; Milico. Öndeki vitrinli dolabın içine Terra Viva sütlerini, meyveli yoğurtlarını diziyor. Bir üst raf her gün büyük bir iştahla yediğimiz asantemento'nun ballarıyla dolu. MST kitapları, CD'leri, bandanaları, şapkalı Ernesto Che Guavera posterleri, tişörtleri bir masanın üstüne satılmak üzere dizilmiş. Yanında yine MPA'nın satış reyonu. Kimyasal kullanmadan üretildiği yazılan bakliyatların yanma su motoruyla çalışan küçük bir değirmen yerleştirmişler. Kendi buğdayını orda satın alıp değirmende kendin çekiyorsun. Değirmenin ritmik sesi Milico'nun söylediği şarkıya karışıyor.

16

Bir hard rock grubu çalıyor. Sahnenin n tıklım tıklım. Milico meyveli yoğurtların tükendiğini söyleyip durmadan yenisini istiyor. Lokantanın önünde uzun bir kuyruk var. 6 real yani 2 dolardan az veren herkes Topraksızların leziz yemeklerden sınırsız yiyebiliyor. Uzun yemek tezgahına yeni çeşitler eklenmiş, boşaldıkça yenileri geliyor. Genç kız ve erkekler garson olmuşlar koştura koştura servis yapıyorlar. Tentenin arkasında çalışma hiç durmadan devam ediyor. Dışarıda müzik değişiyor. Polonez müziği andıran bir müzik başlıyor. Ellerinde keskin bıçakları ve doğranmaya hazır yukalarla oynamaya başlıyorlar. Brezilyanın bu bölümünde daha çok Polonya, Alman ve İtalyan kökenliler yaşıyor. Kızarmış tavuk tepeleri arasında dans ediyorlar - çalışırken eğlenen sosyalist topluluk görüntüsü (!), filmi propaganda filmine dnştreceki için çekmekten vazgeçiyor. Dışarı fırlıyorum. Kalabalık arasında MST gençleri, grup halinde gezip yalnız birbirleriyle dans ediyor. Kentin diğer gençleriyle ayrı duruyorlar. Ortalık sarhoş olmaya başlıyor. Teneke bira kutuları toplayanlar daha hızla hareket ediyor. Kavga çıkıyor köşede muhtemel kız meselesi. Bizim ocuklar daha bir araya geliyorlar. Polis kavga eden kişilerin kollarını arkasına büküp sürüklüyor. Yani her yerde olduğu gibi bir panayır, bir eğlence. Ha bir de domates güzeli seçilmişti başta...

17

Asantemento geride kaldı. Ayarladıkları bir arabayla Santa Catharina'ya doğru yola çıktık. Yaklaşık on günlük dönemde bu kolektif yaşam deneyiminin kendi tarihine göre eskilerinden birinde yaşarken her şeye olumsuz açıdan ve şüphe ile bakmaya çalıştım. Hatta bir ara neşe ile çalışmaya gidip yorgun ama neşeli çalışmadan dönüşlerini çektiğimde filmi yapmaktan vazgeçtim. Çünkü her şey o kadar güzel görünüyordu ki bir propaganda filmi yaptığım zannedilecekti. Hep

olumsuz sorular sormaya çalıştım. Tabii ki hatasız ve mükemmel bir toplum değildi - mükemmel, sorunsuz bir toplum istemek bence faşizan bir eğilimdir. Yalnız burada yaşayan 55 ailenin mutlu olduğu çok açıktı.

MST'nin temel ilkelerinden biri topluluklardaki kişi sayısının sınırlandırılmasıdır. Bir kolektif en fazla 70 aileden oluşur. Yani herkes özne olarak kalmalı herkes birbirini tanımalı hiç kimse nesneye dönüşmemelidir. Aklıma gelen sorulardan biri neden 1200 hektarlık bu yerde daha fazla aile yaşamaması idi. Yine de bu çok olumlu kurala da uygun olarak 15'e yakın aile bu asantemento'da yaşayabilir gibi geliyordu. Buna asante-mento'da yaşayanların kendisi karar verdiğini bildiğim için sık sık sordum, ama hemen hemen hepsi yeni bir ailenin gelmesinde pek istekli değildiler. Bunun asıl nedeninin, büyüyen kendi çocukları için de güvenli yaşam sağlama isteği olduğunu düşünüyordum. Kolektifte toprakların özel mülkiyeti olmadığından kimse satın başkasına gidemezdi ama bu ailelerin çocukları aileden sayıldıklarından eğer onlardan biri evlenirse asantemento'da -tabii ki topluluğun kararma dayanarak- yaşayabilirlerdi. İşte bu 15 kişilik aile eksiğinin onlara ayrıldığına dair belki de kendi içinde bile hiç konuşulmayan bir anlaşma olduğuna dair bir kanaatim oluştu. Bu düşüncelerinde haksız olduklarına dair de bir kuşku taşıyorum. Çünkü o çocuklar bir yandan okula giderken bir yandan toprakları için çalışıyorlar. Tatillerde ya da okulu bitirir bitirmez hemen kolektif çalışmaya katılmak zorundalar.

Ayrıca kolektifte var olan 3 arabadan üçünün de sahibi, dışarıda yani kooperatifte çalışanlardı. Bu kooperatiflerin kendi bürokratlarını da yaratması sonucunu yaratıyor düşüncesini hep aklıma getirdi. Her ne kadar "biz her gün şehre gitmek zorundayız diğer arkadaşların ihtiyacı yok" açıklamalarına rağmen ve nerde çalışırlarsa çalışsınlar birbirlerine çok yakın ücret alıp aynı koşullara sahip olmalarına rağmen aklıma gelen sorulardı. Zaten kooperatiflerin idari bir kast oluşturabilme potansiyeli MST içinde de her zaman tartışma konusu olmuş ve çok sıkı denetlemeye tabi kılınmıştı.

Mavi bir koridora serpiştirilmiş bulutların altında olabilecek en kötümser sorularıyla birlikte Topraksızların kooperatifine doğru yol alıyoruz.

18

Kooperatif Terra Viva'nın (yaşayan toprak) süt ürünleri fabrikası. Ana yolun kıyasına 5 dönüm bir arazi üzerine kurulmuş. Bütün diğer fabrika benzerleri gibi güvenlik kapısından geçilen, arazinin bir köşesinde idari bölümünün yer aldığı kamyonların girip çıktığı bir yer. Aslında cüssesine oranla az kişi çalışıyor. Diğer kapitalist kardeşlerinden farklı olarak herkes aynı yerde yemek yiyor. Ayrıca işçilerin soyunma odaları, duşları ve tuvaletleri Brezilya koşullarından çok bir Batılı ülke düzeyinde. İdari ofis de, bütün ofisler gibi duvarlarda üretim grafikleri, birkaç yönetici odası, bilgisayarlarında muhtemel kağıt oynayanlarla dolu.

Fabrikayı dolaşmaya başlıyoruz. Ana binanın önüne beton atılıyor. Kooperatifin komitesi binanın daha büyütülerek bir soğuk hava deposu daha yapılması kararı almış. Tankerler yanımızdan geçip arkaya karnındaki sütü boşaltmaya gidiyor. Forkliftler kamyonlara sürekli, kutulanmış sütler, peynirler, Milico'nun festivalde en çok sattığı meyveli yoğurtlardan yüklüyor. Binanın içinde üçü kız dört işçi paketleme bandından aldıklarını kasalara dolduruyorlar. Daha içeri bölümleri gezmek için üretim sorumlusu arkadaşla birlikte Terra Viva önlükleri giyip kafamıza plastik kaslar giymek durumunda kalıyoruz. Fabrikanın her bölümünde en dikkat çekici şey tertemiz olması. Dışarıdaki işçilere paketlenmiş sütleri gönderen ambalaj makinesinin olduğu cam bölüme girdiğimizde bir mabette hareket eder gibi oluyoruz. Üretim sorumlusu Pool, makinenin öyküsünü anlatıyor. Saatte kaç adet ürettiğini, yalnızca bir kişinin onu kontrol etmesiyle çalışabildiğini, elektronik panelini, eski makinenin sorun yaratmasına rağmen bunda hiçbir sorunla karşılaşmadıklarını dinliyoruz. Tabii ki bunla beraber bu "Tetra Park" marka Kuzey Amerikan makinenin kaçta alındığını, ne kadar daha borçları olduğunu ve kaç yıl ödeyecek olduklarını

da. Makine, içine aldığı kartonları bellerinden büküp kutu haline sokarken kredi alabilmek için yaşadıkları süreci ve uymak zorunda oldukları anlaşmalardan söz ediyor.

Sanayi tesislerini ziyaret eden önemli yabancı konuklar gibi soğuk hava depolarını, "halka sağlıklı ürünler sunmak ilk şartımızdır" dediklerinden kendi ürünlerini denetledikleri laboratuvarlarını, süt boşaltma, depolama tanklarını inceledik; meşhur meyveli yoğurtları test ettik.

MST KENDİSİNİ NASIL FİNANSE EDİYOR?*

MARTA HARNECKER

(...) Otonom yapısına özen gösteren bir sosyal hareket olan MST finansmanı da mümkün mertebe öz kaynaklarından karşılamaya çalışıyor. Ulusal ve federal başkanlıklar finansmanı MST yerleşimlerinde örgütlenen tahsilatlarla sağlıyor. Bunun altında yatan ilke halihazırda toprak ve [kredi] elde etmiş bulunan ailelerin toprak reformunun tüm ülkeye yayılması için işbirliği yapma yükümlülüğünün bulunması. Dolayısıyla, her yerleşik aile yıllık üretimlerinin en az yüzde birini MST'ye bağışlıyor.

MST kurallarına göre tüm yerleşimler üretimlerinin yüzde dördüne kadarında katkı yapmaya teşvik ediliyor. Öte yandan, bu katkının tam oranı her yerleşim tarafından mevcut ekonomik durumları ve diğer koşulları esas alınarak belirleniyor. Kim zaman diğer yerleşimler ve kooperatifler katkılarını yiyecek, araç veya Hareket içinde çeşitli görevler almak üzere militanlarını serbest bırakmakla/görevlendirmekle yapıyor. **Diğer Tahsilat Yolları**

Bu tür vergilerin yanı sıra, diğer kaynak yollama yolları da mevcut. Buna yönelik çalışmalar her ne kadar tek tek alındığında önemsiz/esaslı bir yet tutmuyor olarak görünse de nihayetinde sonuç yaratıyorlar. Bunlara örnek, komplike örgütlenme gerektirmeyen küçük teşebbüsler, ticari ürünlerin satılması, el sanatları ve zanaatkarların ürettiklerinin pazarlanması gibi, ve varolan doğal kaynakların çıkarılması ve geliştirilmesi gibi.

Hareketin sosyal tabanında ürün pazarlanması veya çalışma günleri tarzında ve şehirden orta sınıfta tahvil çıkarılması, üretim, şovlar ve eğitimsel ve kültürel materyallerin satışı gibi çok büyük kampanyalar düzenleniyor. Sözgelimi, Sebastiao Salgado'nun fotoğraf kampanyasının etkisi inanılmaz oldu, zira fotoğrafçı eserlerini MST'ye devretmişti.

Bu politika yerel resmî kaynaklara başvuruya da gerektiriyor. Sözgelimi, tarım müdürlüklerine, üniversitelere, bankalara. MST bu kaynakların bir kısmını diğer aktivitelere yönlendirmeye çalışıyor, örneğin öğretim, eğitim, teknik yardım gibi... Sayılanların her biri devletin ana görevleri

arasında yer alır ancak bunlar MST tarafından da geliştirildiklerinde önemleri/etkileri artmaktadır.

Her militanın yılın belli bir döneminde organize edilen bu kampanyalarda para toplama yükümlülüğü vardır.

Bu kampanyalar esnasında yurt dışındaki kooperatif kurumlar da dahil MST dostları sürekli dayanışma çabası içinde olmaktadır ve bu dayanışma muhakkak dini bir temele oturmaz. Bu dayanışma elzem faaliyetlerin gerçekleşmesinde çok önemli bir etken olmuş ve o bakımdan harekete ve uluslararası dayanışma anlayışına oldukça faydalı olmuştur.

Mümkün oldukça MST Latin Amerika'daki ve Afrika'da Portekizce konuşan ülkelerdeki köylü grupları gibi diğer ülkelerin topraksız örgütleriyle dayanışma içerisine girmektedir.

Finansman Planlaması

Hareket ekonomik ve finansal planları ve kaynak toplanmasına ilişkin programları hazırlayıp uygulamakta ve böylece aile gruplarından, yerleşim komisyonlarına, federal komisyonlara ve sektörlere her birim kendi kendini finanse edebilir hale gelmeye/getirilmeye çalışılmaktadır.

Kaynaklar Nereye Gidiyor?

MST'nin finansman politikası açıklık üzerine kurulu. Çeşitli vergilerle toplanan gelirlerin yüzde 70'i federal harcamalara giderken, geri kalan yüzde 30'u ulusal harcamalara tahsis edilmektedir.

Ulusal liderlik bu kaynakların nereye gideceğini belirlemekten sorumluken federal yöneticiler federal ve ulusal toplantılarda dile getirilen öncelikleri esas alarak bu dağılımı belirlemekteler.

Kaynakların büyük oranı hareketin mevcudiyetinin teminine, altyapı çalışmalarına, [temsilciliklerde] ve eğitim merkezindeki koşulların iyileştirilmesinde, iletişim ve ulaşım ağının geliştirilmesinde ve MST'nin etkin ve güçlü bir örgüt olarak varolabilmesi için gerekli diğer alanlarda kullanılmaktadır.

Toplanan kaynakların değerlendirmesinin denetlenmesi amacıyla MST her bir federal devlette denetleme konseyleri kurmuştur. Her üç ayda bir, her bir finansman grubu kaynakların nasıl toplandığına ve nasıl dağıtıldığına dair ayrıntılı bir rapor vermekle yükümlüdürler.

Hareketin ilkelerinden bir tanesi bu kitle mücadelesinin ve yeniden yerleşimlerin (mobilizasyon) asıl taban tarafından desteklenmesidir. Bunun nedeni otonominin güvencesinin tabanda olması ve sorumluluğun tabanla paylaşılmasıdır. Eğer bir hareket, mücadelesi için dışarıdan desteğe ihtiyaç duyarsa o takdirde bağımlı hale gelir ve yeteneklerinden yabancılaştır. MST insanların mücadelenin kendi kaynaklarına bağlı olduğunu idrak etmelerini ister ki bu şekilde bu mücadeleler eğitir ve bu yoldaşların politik gelişimine katkıda bulunur.

(*) *Landless People: Building A Social Movement*, "How the MST Finances Itself", s. 248-251. Editora Expressao Popular, 2003.

Şehrin içinde kooperatif Terra Viva'nın satış mağazasına gidiyoruz. Burası esas olarak süt ürünlerinin satıldığı bir yer değil. Süt ürünleri daha çok büyük marketlere toptan satılıyor. Burası bizim küçük kentlerde her zaman rastladığımız gibi bir tarım aletleri dükkanı. İçinde traktör sabanından machetalara, sulama tesisatlarından kimyasal ilaçlara kadar bir sürü tarımsal üretim malzemesi ile dolu. Müşterileri, MST hareketinin asantementoları, tarım yapan bazı campementolarının dışında küçük çiftçiler. Esas olarak ekolojik üretim yapmalarına rağmen bazı tarım ilaçları satmalarının nedeni de daha çok küçük üreticiler. Bunların dışında en önemli satış ürünleri Topraksızların çiftliklerinde üretilen tohumlar. Bu satışın iki yönü var. Birincisi MST işçilerinin ürettiklerinin doğrudan küçük çiftçiye, bu ürünün tüketicisine ulaşması, öte yandan büyük tarım tekellerinin ellerinde bulundurdukları tohum patentlerine alternatif tohum üretip, bir kereye mahsus ekilebilen ve böylelikle her sene tohum alma zorunluluğunda bırakan 'terminatör' tohumdan özellikle küçük çiftçiye kurtarabilmek - Bu arada örnek olarak domates ya da biber tohumunun kilosunun bütün dünyada, Türkiye dahil altından daha pahalı olduğunu hatırlatayım.

Yaşamın, teorilerden her zaman daha yaratıcı olduğunu düşünen MST hareketinin mücadele biçimini tek bir şeyle mesela toprak işgalleriyle sınırlamamız mümkün değil. Toprak işgal edip kolektif tarım yapıyor, iktidarın ve anlayışının değiştirilmesini savunup, küreselleşme karşıtı hareketin temel unsurlarından birini teşkil ediyor ama mesela Brezilya'nın ufak bir kentinde bir tarım ihtiyaçları satan bir dükkanı da işletiyor. Anlattıklarımda, ya da bundan sonra anlatacağarımda her zaman dikkat çekmek isterim ki MST, yaşamı bir bütün olarak yeniden örgütlemek için hareket etmektedir. Bu nedenle biraz büyükçe bu dükkan aslında egemenlerin dünyadaki koca silüetinin içinde güneşi bize sızdıran küçük bir delik gibi geldi bana.

Santa Catharina bir eyalet merkezi ve MST bölge sekreterliği burada yer alıyor. Daha önce söylediğim gibi Brezilya mesafeler ülkesidir. Bu yüzden aynı eyalette merkeze ulaşmak için yüzlerce kilometre aşmanız gerekir. Yaklaşık 9 saatlik yolculuktan sonra, Santa Catharina'ya vardığımızda sekreterlik çoktan kapanmıştı. Dolayısıyla hemen campemento'ya gidip orda kalabilmemiz mümkün olmuyor. Bunun üzerine "uygun bir otel var mı" diye soracakken "size misafirhanede yer ayırttık" diye cevap veriyorlar. Bu gibi durumlarda ilk günlerde sürekli bize söylenen organize olmak sözcüğü geliyor.

Biraz şehrin eteklerinde dört katlı bir bina. Dışardan zile basıp diyafondan kim olduğunu söylediğimizde otomatik açılıp içeri alınıyoruz. Ben içerde ketum kapı görevlileri beklerken üç tane genç kız bizi karşılıyor. Tabii ki arkalarındaki duvarlarda Poble Freie'nin ve Che Guevera'nın yan yana posterleri. Alıştık ya hemen kendimizi tanıtmaya başlıyoruz. Önce dinleyip sonra biliyoruz zaten diyorlar. Yukarı çıkartıp kalacağımız yerleri gösteriyorlar. Erkekler ve kızlar için iki ayrı yatakhane var. Her birinde 15-20 ranzanın olduğu bu yatakhaneye girer girmez bir genç kız kucağında battaniye ve temiz çarşaflarla girip bir ranza seçmemi söylüyor. Zaten okullar kapalı olduğundan yalnız iki erkek varmış. Gelişigüzel bir yer seçip duş almaya gidiyorum. Duvarlar Salvalo'nun fotoğraflarında ki Topraksızların fotoğraflarıyla dolu. İçlerine toprak işlemiş ellerle, büyük toprak sahiplerince öldürülmüş işçiler, açlığın izlerini taşıyan gözlerle dolu. Umutlu yüzlerin fotoğrafları da var, çocukların da...

Aşağıda mutfak da bir şeyler yiyip sohbet ediyoruz. Şu anda dördü kız beş öğrenci var yurttan. Misafirleri, yani bizi ağırlamak için ellerinden geleni yapıyorlar. İki MST kamplarında doğmuş diğerleri de en az 10 yıldır aileleriyle birlikte MST ile yaşıyor, yani tam olarak topraksız çocukları. Peki bu nasıl bir şey?

- Diğer gençleri anlayamıyorum. Sanki başka bir dünyadan gelmişler ya da biz başka dünyadayız (gülüyorlar).

- Yok yok. Onlar çünkü yaşamın ne olduğunu hiç bilmiyorlar. Toprak bile onlar için üstlerini kirleten pis bir şey. Hiçbir şey yapamayan arkadaşlarım var. Yani sadece yazı yazmayı ve sayıları biliyorlar belki ama onların ne ifade ettiklerinden haberi yok.

- Burjuvalar bir de markaları bilirler (gene gülüşme).

"Sizin hiç MST'den olmayan arkadaşınız var mı okullarda?" diye sordum. Bu sırada çoktan yemek hazırlığı bitti bile hep beraber bir masaya geçtik. Pilav, fasulye, yukadan başka et parçalarını da paylaşıyoruz. Soruyu hatırlayıp yanlarındaki genç erkeği gösteriyor.

- Ben MST'den değilim. MPA'danım (Küçük Çiftçiler Hareketi).

- Peki sana göre MST'deki gençlerde bir farklılık var mı?

- İlk başta gazetelerde okurduk. Böyle korkutucu bir tarafı olduğunu düşünürdüm. Sonra Lalia'nın MST'li olduğunu öğrendim, aynı bize benziyor diye şaşırđım. Çünkü yaşadıkları mız, konuştuklarımız aynıydı. Babam aslında gene de çekine rek bakar. Yani bir yanda MPAYA da katıldı ama bir yanda gene de bir ürkekliği var...

- Sizin toprağı işgal ederiz diye korkuyor.

- Neredeydi sizin orası? (gülüşmeler)

- Aslında bizim 35 hektar toprağımız var. Bize bile yetmiyor.

- Bak korktu korktu, (gene gülüyorlar)

- Yok aslında en son gittiğimde MST'nin ilkelerini ona anlattım. Artık hiçbir itirazı yok. Zaten pratikten biliyor, geçen se ne tohumları MST'den aldık ama yine de daha önce söylediğinin tersini söylemesi zor.

- Tamam tamam bu burjuva değil... Elleri ile bir şeyler yapıyor biliyor [aklıma asantemento'da iken televizyonda rastladığımız bir yarışma geliyor. Ortadaki bir kütüğü üç kişi kesmeye çalışıyor, testere bir bükülüp bir eğiliyor bir türlü beceremiyorlardı. Bunun üzerine Mark'ın oğlu öyle bir şaşkınlıkla bakıyordu ki inanamıyordu. "Yok yok numara yapıyorlar 10 saniye bile sürmez" diye.]

- Peki gelecekte ne düşünüyorsunuz?

- Şimdi MST'nin bursuyla okuyoruz. Zaten geri dönüp çalışmak zorundayız ama ben öyle olmasa da mutlaka MST'de yaşırdım. Çünkü öbür yaşamı anlayamıyorum. Bizim işimiz aslında bitmedi. Brezilya'daki bütün dünyadaki yoksulluk bitene kadar bitmeyecek.

- Yani burada bitince başka ülkeye gidecek Ernesto (gülüşmeler).

- Kız Ernesto Che Guevera.

- Yok yok bende kesinlikle döneceğim. Zaten ailem orda ya da militan olarak başka bir yerde de çalışabilirim.

- Aslında nerde çalışmak değil niçin çalışmak önemli. Burjuvalara hizmet edeceğime çok daha zor koşullarda yoksullar için çalışırım. Onlara çalışsam da onların tavrı hiçbir zaman değişmeyecektir. Benimde onlara tavrım değişmez ya!

Gençlerin bütün her yerde olduğu gibi çok keskin bakışlarla dünyayı yorumlamalarının dışında çocukluklarından beri elleriyle yaratabilmenin verdiği kendine güvenleri çok açık bir şekilde anlaşılıyor. Biraz daha dünyayı değiştirmek üzerine konuştuk. Biraz daha birbirimizin gözlerine bakıp umutlandık. (Aylar sonra MST delegesi Juluina Ribia Türkiye'ye geldiğinde konuştuk. MST üniversiteler tatildeyken kendi seçtiği hocalarla kendi seçtiği dersleri alıyormuş ve iki yıl içerisinde kendi üniversitelerini kuracaklar.)

MANÇANO FERNANDEZ İLE SÖYLEŞİ Topraksızlar'ın Eğitim Sistemi

Estado: MST tabanında ne tür okullar ve nasıl bir eğitim kuruyor, hedefleri neler?

Mançano: MST, eğitim sektörü aracılığıyla, "Alanda Temel Eğitim" isimli bir eğitim pratiği inşa ediyor. Hedef, yerleşimlerde ve kamplarda, tarımsal toplulukların gelişmesine ve güçlenmesine katkıda bulunan bir içerik oluşturmak. Bu tüm toplumsal grupların sahip olduğu bir hak. Topraksızlar'ın gerçekliğine yönelmeyen bir eğitim önerisi olmaksızın bu örgütün sürdürülebilirliği hakkında düşünmek imkânsızdır. 1990'dan bu yana eğitim sektöründe yer alıyorum. O zamanlarki temel derdimizin yerleşimlerdeki okullardaki birinci-dördüncü sınıf eğitimlerini güvence

altına almak olduğunu hatırlıyorum. Bugünse birçok yerleşimde ortaokullar var. Aynı zamanda üniversitelerle öğretmen kursları için, uzmanlaşma ve genişletilmiş kurslar için anlaşmalar yapıldı. Kooperatifler için profesörlerin ve teknisyenlerin formasyonlarını hazırlayan çalışmalar geliştirildi. Bu biçimde, Ijuí Üniversitesi, Brezil Üniversitesi, Campinas Üniversitesi, Espírito Santo Federal Üniversitesi, Para Federal Üniversitesi ve Mato Grosso Eyalet Üniversitesi ile anlaşmalar yapıldı. Benim çalıştığım Sao Paulo Üniversitesi'nde bir MST dokümantasyon merkezinin oluşturulması için bir anlaşma yapıldı.

Estado de Sao Paulo, 7 Nisan 2002

21

Alkolle(*) çalışan, arka kapısını yanlışlıkla açtığımız için üç kişi güçlükle kapattığımız bir arabayla yola düştük. Santa Catharina'nın on kilometre kadar dışına çıkıp ana yoldan biraz içeri girdik.

Çatal bir tahtaya yerleştirilmiş uzun bir sırıktan oluşan bir güvenlik kapısı. Kenarında küçük tahta kulübenin çatısından sarkan koca saç kapak. Güvenlik gongu ve arkada yamaca sarmış onlarca topraksız evi. Campemento...

Yanımızda ki bizi getiren arkadaş elindeki kağıdı kapıya verdi. Geldiğimiz arabayı, en az bizim geldiğimiz araba kadar eski diğer arabaların yanına park ettik. Ağacın altına oturup machetalarıyla nöbet bekleyenleri selamlayıp evlere doğru yürümeye başladık. Bir futbol sahası var evlerin sağ tarafında.

(*) Brezilya'da bütün benzincilerde motorin ve benzin dışında bir de otomobillerde kullanılmak üzere alkol satılır. Otomobillerde çok ufak bir değişiklik ile - benzinden otogaza geçen otomobillerdeki gibi- bütün marka ve modelde kullanılabilen alkol proje ilk çıktığında benzinden on kat daha ucuz satılmaktaymış. Daha sonra muhtemelen büyük petrol şirketleri tarafından çökertilen bu projede alkol, her şeye rağmen bugün yine de en ucuz yakıt olarak satılmakta. Şeker kamışından elde edilen bu yakıtın 175 milyon nüfuslu dünyanın beşinci büyük ekonomisi Brezilya'da kullanılması ve dünyanın diğer taraflarında bu kullanımın hemen hemen hiç bilinmemesi beni çok şaşırttı. Birden Irak'taki petrol savaşının anlamını yitirmesi ve ülkemizdeki ekiminin çeşitli bahanelerle durdurulması istenen şeker pancarının bu alanda da kullanılabilmesi olasılığı beni çok etkiledi.

İki üç metre altında tuvalet olduğu anlaşılan küçük tahta kulübeler var. Kısa aralıklarla yan yana duran küçük çatılar. Evlerin arasına giriyoruz. Siyah naylonlar kenti. Önlerinde tahta sandalyelere oturmuş sohbet edenler. Evin siyah duvarı kesilip altına bir ağaç parçası tutturulmuş. Yukarı sararak pencereyi açan anne, beline sarkan saçlarına sarılmış bir ufaklık. Anne ve çocuğun gözleri birbirleriyle yarışacak kadar güzel. Açılan camdan müzik kaçıyor. Kadın saçlarını, ona sarılmış çocuğu, Yarışan gözlerini kucağına alıyor. Su taşıyan kadınlar. Bir küçük meydana çıkıyoruz. MST bayrağı dalgalanıyor. Tam altında bir alarm gongu daha. Küçük bir kulübeden yiyecek malzemeleri dağıtılıyor. Bir gitar sesi duyuluyor. Koordinatör yardımcısı Mario ile tanışıyoruz. Herkes ona "negro" diyor. O da bundan pek şikâyetçi değil. Buralarda pek siyah yok. Yirmili yaşlarda. Kısa saçlarıyla daha da iri görünüyor. Koordinatör dışarıda çalışıyormuş bizimle o ilgilenecek. Hemen kendimizi tanıtıyoruz. Aıştık bu seremoniye. O zaten kendini çoktan tanıttı. Meydanın köşesindeki eve doğru yürüyoruz. Bir yandan da "Maria Maria" diye bağıyor. Maria çıkıyor kapıya sanki iki sevgili gibi sarılıyorlar. Maria 64 yaşında Arjantinli doktor kadın. Sekreterlikte ondan söz etmişlerdi. Nikaragua'da devrimden sonra 14 yıl yaşamış ve bir yandan da doğal tıp yöntemlerini öğrenip geliştirmiş. Şimdi de 64 yaşında olmasına rağmen MST kamplarını dolaşarak onlara doğal hekimlik öğretiyor. Aynı zamanda kendisi de yeni şeyler öğreniyor. Bize de sevgili gibi sarılıyor sınımsız.

22

Eve giriyoruz yerler toprak. İki bölüme ayrılmış siyah naylonu tutan bambu direklere yaslanmış eski bir kuzina. Bir köşede iki kova su. Bir plastik kap daha içinde yarı sabunlu sular altında tabaklar. Sinekler o kadar çok ki konacak yer arıyorlar, ikinci bölme yatak odası. İki yatak görünüyor. Maria ra-

hat hareket ediyor. Köşede ev sahibesiyle tanıştıyor. Pencerenin önünden yuka pişiriyor. Acele ile elinden kaşığı bırakıp bize dönüyor. Kaşık, sineklere yeni bir alan oluyor. Yüzünde bir yoksul gülümsemesi. Zayıf yüzündeki hüznün gözlerini saklayamıyor. Hay aksi! Adını anlamıyorum. Evdeki üç tabağa yani bütün tabaklara yemeği dağıtıyor. Sanki yoksunluğun, yoksulluğun bütün dünyanın sorumlusu oymuş gibi özür diliyor. Bir tabağı eline alıp yemeğe başlıyorum. Tabii ki kara sineklere aldırmiyorum. Onlar da bana aldırmayıp konup kalkıp tekrar konuyorlar. Pilavın üstüne kara fasulye koyup kenara bir yuka yerleştiriyorum. Tek oturacak yere Ma-ria'yı oturtuyoruz. Yüzü siyah naylon evin penceresinden o kadar güzel yeşil ışık alıyor ki, bir elimdeki tabağa aldırmadan kamera kullanıyorum. İki arada tabağı bitirip, yarı sabunlu suyun içine bırakıyorum. Tencerede pişen kahveden bir fincan doldurup anlamaya çalışıyorum yine bu adları ve yüzleri olmayanların öyküsünü.

Sağlık evine gidiyoruz, ellerimizde kahvelerimiz. Maria hasta kabulüne başlıyor. Küçücük bir tahta kulübe. Kamptaki birkaç tahta kulübeden biri. Diğerleri okul ve bakkal. Yani kamu yerleri. Kapıdan girince hemen karşı pencereden dışarıyı görüyorsunuz. Evcilik oynayan Amerikalı çocukların filmlerde gördüğümüz ağaç evi gibi. Onların filmlerinde hiçbir zaman olmayanlar muayeneye geliyor. Maria tam ortaya oturmuş, kendisini anlayabilinler diye tane tane İspanyolca konuşuyor. Anlamayanlar için, asistanlığını yapan Teresa aynı sözcüklerle Portekizce'ye çeviriyor. Yalnızca İspanyolca konuştuğunu bildikleri için anlamadıklarını düşünüyorum. Zaten üç adım büyüklükte ki poliklinikte sol tarafta tahta raflarda üzerleri elle yazılmış ilaçlar var.

- Hepsi bitkisel, doğal ilaçlar bunlar. Bugün öğleden sonra bu kampın arazisindeki doğal olarak var olanları toplamaya gidiceğiz. Yarın da üniversitenin bahçesinde yetiştirilen ilaçları toplayacağız.

Burada henüz tarım yapılamadığından kendi ilaç tarlaları yok, ama Maria en azından küçük çapta yetiştirilebileceğini

düşünüyor. Biri geliyor. Kolunun üstündeki yara iltihap kapmış. "Ne zaman oldu? Nasıl oldu?" Bir şişe alıyor ilaç rafından.

- Bunu dövüp, günde üç defa kullanacaksın. Çünkü bu anti-biyotik. Üç gün sonra gene gel tekrar kontrol edelim.

İlacın bir kısmını başka küçük şişeye aktarıyorlar. Bu arada Maria yarayı temizliyor. Kampa sis bastırıyor. Hemen peşinden yağmur. Bunların hepsini Maria'nın arkasındaki pencereden seyrediyorum. Hastalarını yağmur yüzünden hep beraber içeri alıyor. Onlarla birlikte dışarının sisi, yağmur ve yağmur kokusu da içeri giriyor. Beyaz önlüğü yok. Uzmanlık diploması köşelere bir yerlere asılmamış. Sözcüklerinde diploma kırıntıları dolaşmıyor ve biliyorum ki o da yağmur kokuyor.

MST SAĞLIK SEKTÖRÜ

MST için, sağlık kavramı ilaç ya da klinik sahibi olmaya dair bir kavram değildir. Sağlık çevre, hijyen, temizlik ve herkesin esenliğini de kapsar. Yani, sağlık nasıl ve nerede yaşadığınız, ne yediğiniz ve hayatınızı nasıl kazandığınızda. Fiziksel olarak kendini iyi hissetmek, ruhsal açıdan barışıklık içinde olmak, insanlar arasında saygı, sevgi ve eşitlik olan bir aile yerleşimi içinde yaşamak, doğaya saygılı olmak, yani adalet ve eşitliğin el ele verdiği bir toplum içinde yaşamaktır.

Kimyasal madde, ilaç ve gıda üreten sanayiler çevreyi ve insanları en fazla tahrip eden sanayilerdir. Onlar için, çevrenin ve insanların sağlığı bir pazardır: İnsanlar daha fazla hasta oldukça, şirketler de kimyasal ilaçları ve tarım zehirlerini daha fazla satabilecek ve böylelikle de, kârları artacaktır.

Bu açıdan MST eşitsizlik, yoksulluk ve işsizlik gibi toplumsal hastalıkları yok etmek için ve herkesin haklarına saygı gösterilen, herkesin özgürlük içinde kararlara katılabildiği ve sağlığın fiziksel hastalıklara yakalanmamaktan daha fazlası olduğu sağlıklı bir toplumu inşa etmek için savaşılmaktadır.

Biz bir sağlık kültürü inşa ediyoruz. Tek başına yaşayan ve MST'ye katılmadan önce yalıtılmış olan bir aile artık topluluğun bir parçasıdır: Dayanışmayı öğrenmekte ve sorumlulukları paylaşmakta, hastalıklarını değil sağlığını korumaktadır. İnsanlar arasındaki ilişkiler açıkça eşitlik, saygı ve inşa faaliyetine dayanır. Bu da sağlıkla, mutlulukla, aşkla, tat-

min duygusuyla ve sürekli öğrenmekle ilişkileri yeşertmek demektir; insanın kendisini eşitsiz ve adaletsiz toplumumuzun bize ısrarla dayatmakta olduğu cinsiyetçilik, bireycilik, ırkçılık ve dayanışma yoksunluğu gibi zalimliklerden özgürleştirilmesi demektir. MST'nin sağlık anlayışının çıkış noktası aile ile, çocukların, annelerin ve babaların bilgi, kültür, yetenek, arkadaşlık ve hayallere dair sağlam köklere sahip olduklarını anlamakla başlar.

MST vvebsitesinden, www.mst.org.br/23 Ekim 2002

23

ilaç toplamaya gidiyoruz. Kollarımızda sepetler. Yine alkollü arabamıza atlayıp sallana sallana Ziraat Fakültesi'nin bahçesindeyiz. Arkasında, üste Ferrari yazan altta Che Guevera resimli kaplumbağa Volkswagen ne olursa olsun bizi taşıyor. Bir büyük bahçede ekili yerleri geziyoruz. Maria'nın bitki bilgisi, bahçıvanlar tarafından hemen kavranıp saygıyla dinlenmeye başlıyor. Tek tek okşuyor onları. Bahçıvanlarla yeterince bü-yüyemeyenler hakkında dertleşiyorlar. Her bölüme geldiğimiz de bana dönüp adını ve hangi hastalıklara iyi geldiğini söylüyor. Ben yalnızca bizim reyhanı aklımda tutabiliyorum. Çok iyi bir antibiyotik.

Teresa ile dolaşıyoruz. Teresa MST'nin doğal tıp ile derslerine devam etmiş, kampta sağlık komitesinden Maria'yı dikkatle dinleyip arada başka bitkiler gösteriyor. Maria bunu duyunca hemen eline alıyor. Bitkiyi şöyle bir kokluyor. Ağzına götürüp çiğmiyor.

- Bu şu'gillerden galiba.

- Demek öyle bilmiyordum.

Hemen defterini çıkarıp adını yazıyor. Kenarına resmini çizip tadını ve kokusunu yazıyor. Bir başkasının önüne gelip gene kendi aralarında konuşuyorlar. Bana dönüp açıklamasını yapıyorlar. Ama Brezilya'nın bitki çeşitliliği karşısında zaten çok şaşkın olan ben anlamaya bile çalışmıyorum. Henüz içtiğim meyve sularının adını bile öğrenebilmiş değilim. Kolları-

nm altına yapraklar, kökler dolduruyorlar. Sepet çoktan yükünü aldı. Birkaç ilacıda tadına bakmak için ben yedim. Hayatımda gördüğüm en güzel eczane burası. Üçümüzün de kolları dolduğunda Maria çok memnun.

- Çok iyi şeyler bulduk. Yarın günlerce yetecek ilaçlar yaparız. Biliyor musun, bütün ilaçların temeli zaten bu bitkilidir. Ancak onların kimyasal değişimleri, endüstriyel bakışlarıyla bunların iyileştiriciliklerini yok etmeleri dışında başka bir şey daha vardır. Eğer bir bitkiyi sen yetiştirirsen o seni iyileştirmek ister. İster inan ister inanma bunu hisseder.

Benim not deflerim yok. Her zaman ki gibi cebimdeki kağıtlardan birini, bir otobüs biletini çıkarıp kenarına yazıyorum: "Mutlaka doğal tıbbi öğren."

Doktor Maria 64 yaşında. "Eğer bir bitkiyi sen yetiştirirsen, o seni iyileştirmek ister."

SAGLIĞIN GASPI IVAN ILLICH

Latin Amerika'da, aynı zamanda devlet adamı olan bir doktor, hekimlerin, ilacı saygınlaştırmak yerine ilaç şirketlerinin istilasını önlemeye çalıştı. Dr. Salvador Ailende Şili cumhurbaşkanı olarak kısa süren görevi sırasında yoksulları sağlık gereksinimlerini saptama konusunda çok başarılı bir şekilde harekete geçirdi ve tıp profesyonellerini karlı değil yararlı hizmet vermeye zorladı. Ancak ikinci girişiminde pek başarılı. Patent koruması altında olup Kuzey Amerika ve Avrupa'da, para ödeyen müşteriler üzerinden denenmiş olanlar dışındaki ilaçların yasaklanmasını önerdi. Ulusal farmakolojideki ilaç sayısını birkaç düzineye, aşağı yukarı Çinli çıplak ayaklı doktorun kara sepetinde taşıdığı miktara indirmeyi amaçlayan bir programı yeniden hayata geçirdi. İlginçtir ki, Şili askerî cuntasının iktidarı aldığı 11 Eylül 1973'ten sonra ilaç ithali ve ilaç tüketimine değil de halk hareketine dayalı bir Şili tıbbının en açık sözlü yandaşı olan birçok kişi ilk hafta içinde kaybedildi.

Sağlığın Gaspi, Ayrıntı Yayınları, 1995, s. 53-54.

24

Gecenin ortasında otobüslerin homurtularını duyar duymaz uyandım. Zaten gece yeni ailelerin işgale katılacağını bildiğimden kulağım kapıdaydı. Gecenin siyahı içinde siyah naylonlu evlere çarpmadan kapiya doğru koştum. Alejandra'yı uyandırmadım bile. Kampın bütün koordinatörleri de hemen yanımda koşu koşu geliyorlardı. Poula elinde gece bizim film için yaptığı aydınlatma araçlarıyla bana yetişti. Ortasından kesilmiş pet şişelerin kapaklarına yerleştirilmiş mumlardan imal ettiğimiz bir aydınlatma sistemimiz vardı. Mumlar bitmesin diye henüz yakmadan taşıyorduk. Kapiya varınca her gecenin en az iki katı kadar güvenliği kapıda bekler bulduk. Yanbaşlarına yatırılmış machetalar, oraklarla gelebilecek muhtemel bir saldırıya karşı hazırdu. Alarm özelliği taşıyan, kapı girişinde sallandırılmış saç gong, gecenin sessizliği ile barışık duruyordu. Otobüsler güvenlik kapısına bizimle birlikte vardılar. İçlerinde kadınlar, erkekler, çocuklar ve gecenin gerginliğini taşıyorlardı. Otobü-84

sün içindeki listedeki adlarını sildirdikten sonra teker teker işgal topraklarına inmeye başladılar. Polis otobüsü çevirmiş beş saat bekletmişti. İçlerinden biri kadının üstünden silah çıkınca kocasını alıp götürmüşlerdi. Bu kampın bulunduğu toprakların sahibi, sürekli çeşitli biçimlerde saldırdığı için aynı topraklarda yeni işgaller yapılarak işgal alanı ve direniş genişletiliyordu. İki büyük dere ve üç tane ucu zor görünen büyük tepeyi de içine alan buraya 57 aile daha iniyordu. Sahibinin gözünü doyumlayan topraklarda yeni bir yaşama başlayacak 57 aile! Ailelerin hepsi indi. Otobüsler farlarını da yanlarına alarak eskiliklerine yakışır homurdanmalarla beraber gittiler.

Koordinatör Miguel konuşmaya başladı. Işıkcılarım mumları yaktılar. Yüzlerini seçemiyordum. Pet şişelere sıkıştırılmış mumlar yanınca havadaki coşkulu sözcükleri aydınlattılar.

- Burası Campemento San Domingo Miguel Gonzales ve ben koordinatör Miguel. Aramıza katıldığımız için çok mutluyuz. Biz sizlerle beraber burada toprak reformunu gerçekleştirip yeni bir dünya yaratacağız. Hepinizi San Domingo Gonzeles yaşayanları olarak sağlıklı mutluluk dolu toprak işgalleri diliyorum.

Sonra bir başka koordinatör sözü devraldı. Sözcükler başka coşku aynıydı. Bütün koordinatörlerde söz hakkı ve benim pet şişe aydınlatmalarım birlikte dolaştı. Sonra Maria'ya söz verdiler.

- Ben Maria. (...) Arjantin'den buraya sağlık sorunlar düzelmesine yardımcı olmak için geldim. Sizlere bu aileye katıldığınız için "hoş geldiniz" diyorum.

Sıra uykudan yeni uyanabilmiş Alejandra'ya geldiğinde yine kendimi tanıtmak ve konuşmak zorunda olacağımı anlayıp sözcükleri seçmeye çalıştım. Sonra baktım ki sözcükler zaten geceye aldırılmadan dolaşıyorlar. Bir iki cümlede ben söyledim, artık sıcaktan pet şişenin kenarları eriyip mumun üstüne yapıştığından etkisi daha da azalan ışık kenarda sandalyeye gitarıyla birlikte oturan Ramon'a döndü. Sahnenin ortasında üstüne çevrilecek ışıkla yaşama katılacak oyuncular gibi şarkıya başladı.

- *Hepimiz toprak işgalcileriyiz...*

Sonra sloganlarını attılar, eşyalarını alıp kendileri için ayrılan öbür evlerin sol tarafında bulunan topraklarına doğru yola çıktılar.

far. Hepsinin sırtlarındaki dürülmüş yataklarının kenarlarında machetaları sarkıyor. Çocuklar annelerinin eteklerine tutunmuş uykulu gözlemlere en küçük ayrıntılara uzun uzun bakıyorlar. Aydınlatmalarım çoktan pet şişelerin içine gömüldü. Ufak çocuklar yaşlılarla birlikte yataklarının peşinden bu gece uyumak üzere okula doğru yola çıkıyorlar. Diğerleri başlarına battaniyeler çekerek yere uzandılar ve gecenin nemi hemen üstlerine çöktü.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ İşgal Öncesi Çalışmalar

- Tipik bir toprak işgalini tarif eder misiniz?

- İki ya da üç ay süresince militanlarımız çok sayıda topraksız köylünün bulunduğu bölgelerdeki köyleri ve toplulukları ziyaret eder ve bilinç yük seltme çalışmaları yaparlar. İnsanlara toprak hakları olduğunu, anayasa da tarım reformu konusunda bir madde bulunduğunu ama hükümetin bunu uygulamadığını anlatırlar. Sonra, çiftçilere bölgede büyük kullanılmayan toprak olup olmadığını sorarız, çünkü yasa açık: Büyük, üretken olmayan mülkiyetlere hükümet her yerde el koymak zorunda. Tartışma lara katılırlar ve daha bilinçlenmeye başlarlar. Sonra karar anı gelir. "Toprak hakkınız var. Bölgede kullanılmayan toprak da var. Hükümeti buna el koymaya zorlamanın tek bir yolu var. Mektup yazdığımızda bunu yapacaklarını sanıyor musunuz? Başkana sormak zaman kaybı, hele ki toprak sahibiyseniz. Rahibe gidebilirsiniz, ama ilgilenmezse, ne olacak? Örgütlenmeli ve toprağa kendimiz el koymalıyız" deriz.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

25

Kendimi gün doğuşuna kurdum. Güneşi henüz üstünde olduğumuz tepeyi aşmadan yakaladım. Gecenin nemi yerini sise bırakmış. Kırmızıya çalan güneş altında neşe ortalıkta dolaşiyor. Nereden geldi aklıma. Eskiden ülkemde yolculukta bir yere varmak üzere radyoda yurttan sesler korusu çalardı ya, öyle bir duyuyuyum kapılıyor. Çoğu uyanmış bile. İslak çimlerin üzerinde uzun şerit halinde yayılmış siyah naylonun kesilmesi -

ni bekleyenlerin yanına gidiyorum. Ölçüldükten sonra siyah naylonlarını, evlerinin duvarlarını alıp topraklarının bir köşesine gidiyorlar. İki bambuyu diklemesine çakıp üst köşelerini machetalarıyla bir başka bambu gelecek şekilde oyuyorlar. Kiriş görevi yapacak bambuyu yerleştirdikten sonra ilk evlerini yapmış oluyorlar. Bir süre sonra bu evler yine siyah naylonların altında köşeli evlere, iki küçük odaya dönüşür. Önce üstüne bir yerlerden bulunmuş kalın bir branda ile tahkim edilip pencerelerinin kenarları çiçeklerle dolu tenekelerle dolar. "Nasıl geçti ilk gece" diyorum bir amcaya.

- Nerede uyudunuz?

- Burda uyudum.

Eliyle arkasında ki toprakları göstererek.

- Çok soğuk değildi. Arkadaşlar bizi çok iyi karşıladı. Burası bayağı büyük bir yer. Beraber çok iyi yaşayacağız. Bir arkadaşımla katıldım MST'ye. O hâlâ uyuyor. Halbuki demin koordi natörler ev için direk dağıttılar. Onun da alması gerek. Bende macheta'mla, orağımı öbür işgal yerinde unutmuşum.

O konudan konuya ilgisizce atlıyor ama yüzündeki sevimli ifade sürekli. Dün gece otobüs ile gelenleri organize eden militan kızın yanına gidiyorum. Sis yüzündeki uykusuzluğu örtüyor. Elinde dün akşamki defterle bir yandan bir yana koşturuyor. "Nasıl geçti ilk gün?" Hemen polisin yaptıklarını anlatmaya başlıyor. Bir yerde onları durdurup tam 5 saat aramadan geçirmiş. "Böyle bir şeye hakkı yok" diye ekliyor.

- Peki siz nereye gidiyorsunuz sorusuna ne cevap verdiniz?

- Böyle bir soruya cevap vermek zorunda değiliz. Seyahat hakkımız var ve zaten işgalden önce herkese bu haklarını anlatıyoruz. Herkes de ona göre cevaplıyor.

- Bir de silah yakalatmışsınız. Birisinin üstünde silah taşıdığından haberiniz var mıydı?

- Yoktu ama burada çok kişinin silahı vardır. Bu çok önemli bir şey değil. Zaten eşi ve çocukları bizim yanımızda onlar aile için toprak reformunu ve mücadeleyi sürdürüyorlar.

Sis iyice yükseldiğinde yeşilin ortasında 54 topraksız evi daha yükselmiş, hepsi gecekodu.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ Festa: İşgal

- İşgal kararı alındığında, biriktirmiş olduğumuz tüm tarihsel deneyimi aktarabiliriz, ki, bu da politik bir bakış açısından bakıldığında Topraksızlar Hareketi'nin yapmakta olduğu şeyin ta kendisidir: Bizim rolümüz, bir sınıf olarak öğrenmiş olduklarımızı aktarmaktır. Toprak işgalleri söz konusu olduğu sürece, işimizi biliriz - her şeyi olmasa bile, birçok şeyi. Herkes, tüm aileler birlikte gitmelidir. Polisten kaçınmak için gece yapılmalıdır. Katılmak isteyenler kendilerini 15 ya da 20 kişiden oluşan topluluklar biçiminde örgütlemelidirler. Sonra, her komite -bunlardan yaklaşık 20 kadar olabilir- bir kamyon kiralamal, çadır almalı ve ihtiyaçları depolayacak bir olanak yaratmalıdır. Bir gün her bir 15 kişilik komitenin temsilcileriyle işgalin ne zaman yapılacağına karar verileceği bir toplantı düzenlenir. Karar gizli tutulmalıdır. Gece, kiralanan kamyonlar yanaşır, tam gün ışımadan önce, ve topluluklara gidilir, taşıyabilecekleri ve sonra kullanacakları her şeyi yanlarına alırlar.

Ailelerin alanın denetimini ele geçirmek ve koranaklarını inşa etmek için tek bir geceleri vardır, böylece ertesi sabah erken saatlerde, mülk sahibi gelip olanı biteni anladığında, accampemento çoktan kurulmuş olur. Komite alanı tanımak, nerede su kaynağı olduğunu öğrenmek, nerede gölgelik ağaçlar bulunduğunu anlamak üzere bir aile seçer. Bir açık hava kampı kurulurken dikkate alınması gereken bir sürü öğe vardır. Yola yakın olmak daha iyidir, çünkü o zaman çok fazla eşyayı sırtta taşımak gerekmez. Bu tür lojistik deneyim bir işgalin nasıl geliştiği konusunda önemli etkilerde bulunabilir. Ama başarı gerçekten de katılan ailelerin sayısına bağlıdır - daha çoklarsa, mülk sahibi ve polis açısından güç dengesi daha elverişsizdir; aileler azsalar, onları çıkartmak daha kolaylaşır ve ortaya çıkan politik sonuçlar da daha sınırlı olur. Sabah, yerleşim kurulmuştur ve çatışma temeli ortaya çıkmıştır. Basında yer alır ve mülk sahibi yetkililere başvurarak gecekonduların çıkartılmasını ister. Burada avukatlarımız devreye girerek, arazinin büyük olduğunu ve üretime açılmamış olduğunu ve bu yüzden de durumun anayasaya uygun olduğunu savunurlar. Topraksızlar'ın bakış açısına göre, kazanırsak bu INCRA'nın araziyi teftiş etmesi ve onu kamulaştırmaya karar vermesi sayesinde. Kaybedersek, mülk sahibinin bizi dışarı atmak için gereken miktarda güce sahip olması nedeniyledir. Polis gecekonduları dışarı atmaya geldiğinde, her zaman şiddetten kaçınılırız. Eğer kamp kaydırılırsa -örneğin yolun kenarına- biz de oradan bir başka kullanılmamış toprak işgal etmeye gideriz. Ama bir grup için önemli olan, bir kez bir kampta toplandığında, birlik içinde kalmayı sürdürmek ve hükümet üzerinde baskı kurmayı sürdürmektir.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

Kadınlar, yaşamın yine güçlüklerini en çok yaşayanlar. Bu kamptaki en büyük sorunlardan biri olan susuzluk yine onların başına patlıyor. Kampın iki tarafında bulunan yerlerden suyu evlere taşıyanlar hep onlar. Yemek yediğimiz eve bari suyu taşıyayım diye günde iki kez çeşmeye gittiğimde, herkesin garip bakışlarına maruz kalıyorum. Bizim Anadolu gelenekleri gibi su taşıma işi, kadının üstüne düşen bir şey. Dün Maria'nın kampın küçük meydanındaki sağlık evinde yaptığı kontrollerde de tespit ettiği iki genel rahatsızlıktan biri kadınların bel ağrıları, ki bunun nedeni de suyun taşınması. Zaten diğer sorun da sudan kaynaklı özellikle çocuklardaki parazit-sel hastalıklardı. Bunun üzerine akşam sağlık komitesinin toplanmasını istedi.

Kampta elektriğin olduğu tek yer olan okulda sağlık komitesi toplanmaya başladı. Her nüklei'den en az bir kişinin toplantıya gelip gelmediği yoklama yapılarak tespit edildi. "Nüklei bir", "burada". "Nüklei iki", "burada". Çoğunluğu kadın. Sanırım Maria istediklerini kolay elde edecek. Hemen Maria söze başlıyor. Sorunu anlatıp çözümünü öneriyor. En az yüz metre kadar yukarı düşen köyün meydanına bir depo koyup suyu aşağıdan buraya taşımak ve dolayısıyla su taşınan yolu aza indirmek. Herkes birbirine bakıyor. Sorunun tartışılması bile gereksiz. Çünkü bir sürü kadın bel ağrılarıyla şimdiki toplantıda. Ama depoyu ve motoru alabilmek için yeterli paraları yok. Bunun üzerine Maria hiç su taşımayan erkekleri iyice haşlıyor ama yıllardır var olan bir alışkanlığı hemen bozabilmek zor. Onlar da biraz başlarını öne eğip ilk fırsatta bu işi gerçekleştirecekleri sözünü vermekten öte bir şey yapamıyorlar. Maria devam ediyor en azından içecek su için mutlaka aşağıdan yararlanılsın. Esas olarak diğer su, parazitlerin nedeni. Bunu herkese iletceklerini söylüyorlar ama özellikle üst taraftakilerin günlük koşuşturma içinde bunu yapmaları biraz zor. Aklıma bir fikir geliyor. Çocukların hepsine birer pet şişe bulmak ve okulda her gün birlikte aşağıdaki suya gidip doldurmalarını sağlamak.

Böylece en azından onların parazitsiz su içebilmelerini, hem de bu bilinci üstlenmelerini sağlamak. Ayrıca ailelere de çocuklar üzerinden bir şeyleri gösterebilmek. Maria hemen destekliyor. Diğerleri de katılıyor. Bir gün sonra okuldan ellerinde şişeleriyle çeşmeye giden çocukları seyrediyorum.

27

Yeni gelenlerle birlikte üst suyun başında çamaşır yıkayan kadınların sayısı iyice çoğaldı. Özel bir izinle buraya gelebiliyorum. Koordinatör Miguel, belki, bazılarının çamaşır yıkarken kadınların filme alınmasına karşı çıkacağını düşünüyor. Bu yüzden önce eşi, bizim için orada ki herkese sorduktan sonra derenin kenarında kayalara çarpılarak yıkanan elbiselerin temizlenişlerini çekebiliyorum. Ortalarından bir kadın bağırınca

Gençlerin yaşadığı bir Topraksız evin içi. MST bayrağı. Che Guavera ve cinsel korunmayı öneren prezervatifli MST afişi.

sesinden tanıdım. Dün gece sohbet ediyorduk; beşinci çocuğuna hamile. "Nereden geldiniz buraya" diye sorduğumda "fave-la'dan" diye cevaplamıştı. Brezilya'da her şehrin kenarları saran yoksullukları, uyuşturucu mafyalarıyla, yaşamın hiçbir değerinin olmamasıyla meşhur gecekondularından bahsetmişti. Orada evleri varmış ama her gün ne yiyeceklerini, çocuklarını nasıl besleyeceklerini, düşünmekten kahrolduklarını söylemişti. "Suç nedir ki? Suç bizim için ekmek kazanmaktır" diye anlatmıştı. Sonra canına tak etmiş çekmiş kocasını bak demiş ben böyle yaşamaktan bıktım. MST'ye katılalım kendimiz ve çocuklarımız için yeni bir gelecek kuralım. Kocası önce bırakamayacağını düşündüğü içki alışkanlığı yüzünden bayağı direnmiş ama "biz birbirimizi severiz" diyor. "Ben ikna ettim zaten buraya gelmeye." MST ile yaşamaya karar veren genellikle kadınlar. Bu kararlarından sonra da artık ellerine aldıkları yaşamı belirleyebilme şanslarını bir daha hiç bırakmıyorlar. Şimdi karnı burnunda bir halde çamaşır yıkarken dün gece söyledikleri yine aklıma geliyor. Tepemizde parlayan koca aya bakıp "çocuğumu burada doğuracağım" demişti. "Burada. Bu güzel ayışığında."

28

iki otobüse doluşup kente doğru yola çıktık. Bu eyaletin merkezi olan Santa Catharina'da MPA'nın (*Movimento Pequenos Agriculores* - Küçük Çiftçi Hareketi) düzenlediği savaşa karşı mitinge katılmak üzere yola çıktığımız otobüsler yine geçen geceler. Polisin baskısından ve her an bir saldırı olabileceğinden korkan diğer otobüs sahipleri MST'ye otobüs kiralamak istemiyorlar. Ayrıca zaten çok fazla para istediklerinden ve bu otobüs sahipleri MST sempatzanı olduğundan hep aynı arabalarla yolculuk ediliyormuş. Polis yolda bu arabaları gördüğünde içinde MST olacağı düşüncesiyle her zaman çeviriyormuş. Meksika'da Zapatista komünlerine yaptığımız yolculuklarda da benzer durumlarla karşılaşmıştık. Bu yüzden

şoförler her yola çıkışta başka bir dağ yolundan komüne ulaşmaya çalışıyorlardı. Otobüste küçük bir nüklei yoklaması yapıldı. Hangi nüklei'den kaç kişi katıldığı tespit edildi. Sonrası bütün miting otobüsleri gibi şarkılarla, sloganlarla devam ediyor. Otobüstekilerin bu mitinge katılması daha çok MPA ile dayanışma ve ABD'ye karşı tavırları nedeniyle. Ama ben dünyanın diğer ucunda ki Irak'ın işgal edilmesi ile Brezilya'nın özellikle MST'nin o kadar yakın bağı olduğunu düşünüyorum ki herkese bundan söz ediyorum. Onlar ise Brezilya'nın kendi başına koca bir dünya olduğu anlayışı içinde bunu fazla algılamıyorlar. Kentin içinde yoksul mahallelerinin içinden otobüslerle geçip bir spor salonuna varıyoruz. Burada bütün çevre illerden gelen MPA mensupları dün gece uyumuş. Basket sahasının ortası yataklarla dolu. Kenarında koca kazanlarla yemekler dağılıyor. Gene birisi elime bir tabak tutuşturuyor. Salonda su kesik olduğundan yıkama şansı yok. Aldırmadan yemek doldurtup yemeye başlıyorum. Pilavın kenarına oturtulmuş iki yuka parçasıyla basket potası altında gitar çalanlara katılıyorum. Yemeği çabuk bitirip tabak arayana başkasına uzatıp tekrar çekmeye başlıyorum. Brezilya'ya ilk girdiğimiz gün tanıştığımız sendikacı ile karşılaşıyoruz. Onların tarım işçileri sendikası da, MPA'nın bu mitingine destek veriyor. Beni tutup bu yürüyüşü organize eden MPA sorumlusuna götürüyor. Yirmi beş yaşlarında bir kız. Üst dişlerinde boydan boya teller var. (Bu telleri o zaman hâlâ dişlerin düzeltilmesi için tedavi aracı olarak kullanıldığını zannediyordum. Ancak daha sonra geçen zamanlarda anladım ki Brezilya'da bu, küpe gibi bir süs olarak kullanılıyor. Ama hiçbir zaman bana estetik gelmediğini belirttim.)

- Bu mitingi niçin yapıyorsunuz?

- Amerika Birleşik Devletleri Irak'ı işgal ediyor. Biz barıştan yanayız. Irak'ı işgal ediyorlar, çünkü büyük uluslararası tekel ler böyle istiyor. Herkes oradaki savaşın petrolün ele geçirilmesi için yapıldığını biliyor. Biz küçük çiftçiler uluslararası te kellerin zulmünü en yakından çekenleriz. Bu yüzden mitingi gerçekleştirerek dünyanın diğer ucunda mazlum kardeşlerimi-

zin yanında olduğumuzu göstermek istiyoruz. Brezilya hükümetinin savaşa karşı daha etkin olmasını istiyoruz.

- MPA küçük çiftçiler hareketi büyük tarım tekelleri karşı sında birleşerek onların bizi tek çeşitli üretime zorlamalarına karşı, modifiye edilmiş terminatör tohumlara karşı, bizim ürünlerimizi pazarda yok pahasına satın alabilmelerine karşı birleştik. MST ile birlikte hareket etmemizin nedeni de bu. MST bizim için doğal tohumlar üretiyor ve ürünlerimizi biz kooperatiflerde birlikte işliyoruz. Büyük toprak sahiplerine karşı, uluslararası tekellere karşı birlikte mücadele ediyoruz. Şimdi bizim düzenlediğimiz bu savaşa karşı mitinge de MST'li arkadaşlar destek veriyor.

Artık arkamızdaki büyük kazanlar kaldırılıyor. Henüz bir gün önce kurulmuş ocaklar hakem masasının yerini boşaltıyorlar. Aklına yeni geldiği için utanarak "yemek yediniz mi" diye soranlar oluyor. Birisi kolumdan tutup "ben de konuşmak istiyorum" diyor.

- Ben Jose Cordazo, küçük çiftçiyim. 140 kilometre uzak tan buraya miting için geldim. Çünkü eğer biz ses çıkarmaz sak hepimizi köleleştirecekler. Elimizden yüzyıllardır yetiştirdiğimiz bitkilerin patentlerini alıp kendi bahçemizde yetiştirdiğimiz şeylerden bile para isteyecekler. Savaş, bütün bunların yürütülmesi için bir güç gösterisi...

Kafasında bir kovboy şapkası var. Kirli sakallı yüzü MST mensuplarından farklı değil. Zaten özellikle bu bölgede küçük toprak sahipleri tamamıyla aynı kaderi paylaşıyor. Almanya'dan, İtalya'dan, Polonya'dan gelen göçmen ailelerin her geçen yıl elindeki toprakları bolüne bolüne daha da azaldığından yoksullukları fazlaşıyor. Aynı aileden bazıları MST'ye katılıp mücadele ederken bazıları küçük yetersiz topraklarında yaşama uğraşı veriyor.

Toparlanıp valiliğin önüne gidiyoruz. 500 kişilik kadar bir topluluk olarak merdivenlere çöküyoruz. Bizim kız, sırtına bağladığı MPA bayrağı elindeki megafonla bu küçük çiftçilerin küçük mitingini yönetiyor. Delegeler gönderiyorlar hükümete ve hep beraber haykırıyorlar: "Biz savaş istemiyoruz."

Sao Paulo'ya varıyoruz. Yaklaşık 14 saatlik bir yol aştık. Bir metropol kent havası hemen çevremizi sarıyor. Brezilyalılar çok anlatıp korkuttuğundan Alejandra her yaklaşıp soyguncu gözüyle bakıyor. Metronun özellikle yabancılar için çok tehlikeli olması uyarısı her yerde okuduğum şeylerden. Bu yüzden hemen metroya gidiyorum ki bu endişeyi atlatalım. Çünkü zaten en fazla bir kez taksiye binme şansımız olabilir, daha ötesi hayal. Üç istasyon sonrası MST ulusal sekreterliğinin bulunduğu istasyon. Metro, bütün metrolar gibi sabah sabah uykulu insanları taşıyor. Alejandra belki de soyguncularla aynı vagona olduğumuzdan biraz alıştı. Siyah naylon torbanın içindeki kamera çantası ve çok küçük sırt çantası dışında zaten bir şeyim yok. Muhtemel soygun sırasında ilk kurtarılacaklar pasaportum ve çektiğim kasetler. Ulusal sekreterliği buluyoruz. Oç katlı bir bina. Brezilya'nın en büyük kenti Sao Paulo olduğundan MST'nin ulusal sekreterliği de burada. Kamera ile kontrol edilen bir kapıdan içeri giriyoruz. Wanusa'yı soruyoruz, uluslararası ilişkilerden sorumlulardan biri. Haber verilmiş olması lazım. "Bir saniye bekleyin" diyor sekreter. Bir odaya alıyor. Tertemiz, düzgün bir ofis. Karşıda bir video ve televizyon. Arkada bir toplantı odası tabii ki duvarında MST bayrağı. "Wanusa gelmek üzere" diyorlar. "Beraber kahve içmek ister misiniz?" Mutfağın yanına gidiyoruz. Herkes kahve içmeye inmiş. İnce dilimlenmiş taze sıcak ekmeklerin üstüne tereyağ sürüp kahvaltımızı yapıyoruz. Ne yazık ki Wa~ nusa erken geliyor. Sadece kahvelerimizi alıp diğer odaya geçiyoruz. Bizi bekliyormuş, Irma haber göndermiş; ama biz geleneklere uygun olarak kendimizi tanıtıyoruz. Ne yapmak istediğimizi söylüyoruz. O da her zaman ki cevabı veriyor: "Organize olalım." Bugün savaşa karşı miting olduğunu söylüyor. Tamam diyorum orada olmalıyız. Ayrıca Sao Paulo çevresindeki kentlere yakın kamplarda kalmak istiyoruz. "Şehir içi örgütlenmelerini görmek ister misiniz?" "Evet." Çok iyi organize olmuş eski asantementolardan birini belki, ama ben önce-

likle favelaları görmek isterim. "Tamam, mitinge yetişmek lazım." Dışarı çıkıyor. Önümüzden kağıt yığınları geçiyor. Peki, demiştin Irma'ya, "ya bürokrasi?" "Tabii ki var, hem de nasıl" diye cevaplamıştı. Bir sürü kağıt, dosya; özellikle kooperatiflerden sonra kontrol için her şey belgeli olmak zorunda. Bu da çok bürokrasi demek.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ MST'ye Katılmanın Tek Yolu Toprak İşgallerine Katılmak

- MST'nin yapısı nedir? Kaç kişi harekete katılıyor? Kararlar yerel ve ulusal düzeyde nasıl alınıyor?

- Biz, temel hedefi insanları mücadele için bir araya getirmek olan toplumsal bir kitle hareketiyiz. Topraksızlar Hareketi'ne nasıl katılırsınız? Üyelik, kartlar yoktur ve bir insanın MST'ye katılmaya karar verdiğini açıklaması yeterli değildir. Katılmanın tek yolu toprak işgallerinden birisine katılmak, çalışma alanında aktif olmaktır. Üyelerimizi bu yolla kazanırız. İstatistiksel olarak hesaplamak çok zor. Parti ya da sendika tarzı bürokrasiden kaçınmaya çalıştık - form doldurmak, üyelik aidatları gibi şeylerden. Tabanınız yoksullarsa, okur yazar olmayan köylülere, işi mümkün olan en açık biçimlerde sürdürmek, engeller ya da bürokratik kulplar bulmak yerine insanları çekecek yollar bulmak zorundasınız demektir.

MST yapısını tarif etmeye gelince: Tabanımız tarım reformundan çıkar sağlayacak olan kitlelerdir - son IBGE sayımına göre, yaklaşık 4 milyon topraksız aile.¹ Bu birlikte çalışmakta olduğumuz katmandır. Bir çoğu bazı eylemlere katılırlar -protesto yürüyüşleri gibi örneğin- ama hepsi toprak işgal etmeye cüret edemezler. Bu çok radikal bir eylem biçimidir ve öncesinde bir dizi ön aşamadan geçilmiş olması gerekir. Son dönemde hükümet bizi biraz teste tabi tutmaya çalıştı. Brezilya'da söylendiği kadar çok topraksız aile olmadığı, bunu MST'nin icat ettiği propagandasına başladılar. Raul Jungman, Cardoso'nun Tarımsal Gelişme Bakanı, televizyondan hükümetin toprak dağıtacağı vaadinde bulunarak, Topraksızlar'ı INCRA'ya kaydolmaya çağırdı. Çok az bir tepki olacağını ve bunun da bizi demoralize edeceğini umuyordu. Bizse saldırıyı kabul ettik.

Tabanımıza gittik ve posta ile kayıt olma kampanyası başlattık. Şöyle dedik: "Bu hükümet propagandasını görüyorsunuz, toprak isteyen herkes yazacakmış? Hadi gelin, kitlesel bir yanıt oluşturalım. Örgütlenelim ve bunu tek başımıza yapacağımıza, kolektif biçimde yapalım." 2001 yılında, 857 bin aile kayıt oldu ve hükümet kendisini bir açmazda buldu -

hepsine toprak vermeleri mümkün değildi, çünkü bu toprakların dağıtılması demekti. Bu, milyonlarca topraksız Brezilyalının varlığını kanıtlayanın basit, etkili bir yoluydu. Bu insanların bir çoğu Topraksızlar Hareketi'nin on sekiz yıllık mücadelesinde harekete geçirilmişlerdi. 350 bin aile toprak elde etmişti. 2002 Şubat ayında, yol kenarlarında ya da kullanılmayan arazilerde kamp kurmuş olan 80 bin ailemiz vardı, sorunları çözümlenmemiştir - hükümete karşı mücadelenin ön saflarındaydılar. Bu işin içinde 200 bin militanımız vardı, geri kalanların örgütlenmesine yardım eden, en açık ideolojik berraklığa sahip yoldaşlarımız. Militanlar derslere katılırlar, yönetim organlarımızın seçildiği bölgesel ve eyalet toplantılarında yer alırlar. Bu organlarda on beş ile yirmi bir arasında yoldaşımız yer alır. İki yılda bir ulusal toplantılarımızı düzenleriz, burada her eyaletin temsilcileriyle ulusal bir komisyon seçilir. Her beş yılda bir ulus çapında bir kongre düzenleriz, ki her zaman kitleseldir, gerçek bir politik tartışma ortamıdır. 2000 Ağustos'unda Brezilya'da yapılan son kongrede -dördüncü ulusal kongremizdi- 11.750 delegeyle birlikte bir spor salonunda beş gün geçirdik. Benim köylü hareketlerini bildiğim kadarıyla, bu Latin Amerika'da, belki de tüm dünyada gerçekleştirilen en büyük köylü kongresiydi. Bizi ancak Hintliler ya da Çinliler geçebilir. Orada parmağını bir şıklatsan on bin insanı ya da daha fazlasını toplayabilirsin. Ama tabii ki Latin Amerika'daki en büyük kongreydi. Aynı zamanda Brezilya'daki ve tüm Latin Amerika'daki önceki köylü hareketlerinden çok şey öğrendiğimizi de vurgulamak isterim. Bize kolektif organlar halinde örgütlenmemiz gerektiğini, politik karar alma süreçlerini yönetmek ve görevleri dağıtmak için komiteler oluşturmamız gerektiğini -bir başkanımız olmaması gerektiğini- öğreten onlardı. Campe-mentolar bile kendi kendilerini yönetiyorlar ve kendi kararlarını komiteler aracılığıyla alıyorlar - kampların başkanları yok. Bu bölge, eyalet ve ulusal düzeylerde de böyle - ben yirmi bir ulusal yöneticiden bir tanesiyim, ama kararlar tüm komite tarafından alınıyor ve görevler kendi aramızda bölüşülüyor. Bazıları diğerlerinden daha iyi biliniyor, çünkü basın her zaman gevezelere gider. Ama en fazla tanınmış olanlar örgüt için en yaşamsal olanlar değildir. En önemli olanlar sessizce duranlar ama hareketin gelişmesi ve büyümesine yönelik belirleyici eylemleri gerçekleştirenlerdir.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002

1 IBGE: Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística, Brezilya Coğrafya ve İstatistik Enstitüsü.

Henüz otobüste iken miting konvoyunu yakalıyoruz. Bütün mitingler gibi sokağın ruhu sarmış etrafı. Ortada ilerleyen bir kamyon herkesi mitinge davet ederken saflar halinde toplanmamış kitle her renkten bayraklarla yürüyorlar. Üç bin kişi kadar var. Sloganlarla birlikte dans ediyorlar. Amerikan konsolosluğuna üç yüz metre kala polis yolu kesiyor. Gençler hararetle ön tarafa koşuyor. Zaten çoğunluk genç. Polis yoldan çekilip konsolosluğa doğru gidiyor. Oyun bozanlık edip, kaçan polise canları sıkılıyor. Hızla konsolosluğa yürüyorlar. Birkaç tane MST bayrağı gördüm. Bunun dışında kara bayraklardan, EZLN bayraklarına kadar hepsi var. Hatta bir Saddam posterini bile gördüm. İşçi Partisi (PT) bayrağı yok. Konsolosluğun önüne varıyoruz. Polis bir kat daha polis çekiyor önümüze. Bir helikopter tepemizde dolaşiyor. Ben konsolosluğu filme alırken konsolosluktan da bizi çekiyorlar. Daha önce başka ülkelerde, başka kitaplarda da olduğu gibi bütün dünyada vizyondayım. Polisler bütün dünya polisleri gibi komplekslerini şişme omuzlarla gidermeye çalışmışlar. Kalkanlarının ardında salladıkları ve arkalarında bekleyen otomatik silahlı arkadaşları var. Kamyon konsolosluğun önüne geliyor. Konuşmalar başlıyor savaşı lanetleyen. Konsolosluktan video çeken dışında hiçbir işaret yok. Üst katlardan aniden camlar açılıyor. Beyaz mendiller sallanıyor. Üstünde barış yazan kağıtlar dışarı uzatılıyor. Konsolosluğun Brezilyalı çalışanları eyleme destek veriyorlar. Büyük alkış alıyorlar. Sloganlar daha coşkulu: SAVAŞA HAYIR.

MST adına birisinin konuşacağını duyuyorum. Kalabalık içinde sıyrılıp kamyonun önüne geçemiyorum. Ben arkada eyleme katılan genç kız örnekleri topluyordum. Güçlkle konuşmanın sonunu yakalıyorum. Kamyonun üstüne çıkabilmek için Alejandra'yı gönderiyorum. Biraz sonra kamyonun tepesindeyiz. MST delegesi ile tanışıyorum; Juliana. Arkasını konsolosluğa verip duyulsun diye bağırta bağırta konuşturuyorum:

- Biz MST olarak savaş istemiyoruz. Birleşik Devletler dünya jandarmalığına soyunup bütün dünyayı tehdit ediyorlar. Esas amaçları ise emperyalist çıkarları. Bunun için kadınları ve çocukları öldürüyorlar. Petrole sahip olmak için bütün dünyayı savaşa sürüklüyoruz. Biz buna karşı çıkıyoruz ve direneceğiz.

Arkamızda kamyonunda toplanmış delegelere yumurta ve boya torbaları dağıtılıyor. Hep beraber konsolosluğa atılıyor. Birkaç tanesi menzilden bilmeyerek(!) kısa düşüp polislerin kasklarında patlıyor. Yumurtalı kasklar, konsolosluğu korumak için barajlarını sıklaştırıyorlar. Birkaç da boya torbasından nasiplerini alıyorlar. Bizi çeken video kendini geri çekip terbiye edilmiş olarak kalıyor.

MST'NİN ORTADOĞU'DAKİ ÇATIŞMA HAKKINDAKİ POZİSYONU*

İsrail Devleti ve Filistin halkının içinde bulunduğu ciddi durum karşısında ve Filistin Ulusal Otoritesi önderleriyle birlikte olan bir MST önderinin -yoldaş Mario Lili- ve Via Campesina'nın diğer önderlerinin yarattığı uluslararası tepkiler karşısında, konumumuzu açıklığa kavuşturmak istiyoruz:

Yolculuk hakkında:

1. MST, başlangıcından bu yana dayanışma politikasını ve tüm halklar la bilgi ve deneyim alışverişini öncelik haline getirmiştir. MST önceki yıl larda bu hedeflerle, İsrail'e delegelerini göndermiş ve halkının dayanış ması sayesinde, yarı-sulak arazilerdeki sulama projeleriyle ilgili olarak önemli bilgiler edinmiştir.

2. İkinci Dünya Sosyal Forumu'nda kararlaştırılan bölge ziyareti, Filis tinliler tarafından kutlanan Toprak Günü'yle çakışacak biçimde planlan mıştır. Değişik ülkelerden birçok örgütün delegelerinden oluşan Via Campesina Delegasyonu, Ortadoğu'ya İsrail ve Filistinli çiftçilerle dayanış ma amacıyla gitmiştir.

3. Ziyaret İsrail ordusunun Filistin halkına karşı şiddeti beklenmedik bi çimde tırmandırdığı bir ortamda, çatışmanın sertleşmesiyle de çakışmıştır. Şiddetin temel nedeni Ürdün ve Gazze şeridindeki İsrail işgalinin sürmesi ve yaygınlaşmasıdır.

4. Filistin halkının insanlığa karşı işlenen suçların kurbanları haline ge tirildiği bir ortamda, militarist siyaset ve İsrail'in Ariel Şaron hükümeti ta rafından sürdürülen ve ABD Başkanı George W. Bush tarafından sınırsız ca desteklenen insan hakları ihlalleri karşısında, bu duruma seyirci kala-

maz, sessiz kalamaz ya da -aralarında Brezilya hükümetinin de olduğu hükümetlerin çoğunluğunun korkakça tutumunu sürdüremezdik. Bu nedenle, Via Campesina delegasyonunun bütün üyeleriyle birlikte İsrail hükümetinin tankları tarafından kuşatılan Filistin ulusal otoritesinin önderler grubuna katılarak dayanışmamızı sergilemeye karar verdik.

5. Ariel Şaron hükümetinin, hayata ve herhangi bir insanın haysiyetine saygı biçimindeki hümanist Yahudi geleneklerine ihanet eden, Filistinlileri ezme üzere İsrail ordusuna dönmeyi reddettiği için hapse atılan Yahudi asker Sergio Yahni'nin de kendisini suçladığı gibi, Filistinliler kadar İsraililer arasında da umutsuzluk ve ölümü tırmandıran politikalarını kınıyoruz.

6. 11 Eylül olaylarını kullanarak silahlarının gücüyle kendi çıkarlarına karşı olan tüm halklara açısından güvenliksizlik ve tehdit yaratan bir emperyalist saldırıyı başlatan George W. Bush'un hükümet politikalarını kınıyoruz.

7. Ülkelerin çoğunluğunun, başta da Avrupalı hükümetlerin, Ariel Şaron'un Filistin ulusuna karşı yürüttüğü soykırım karşısındaki ve ABD'nin pratik olarak kalıcı bir sıkıyönetim hali yaratmış olan militarist saldırıları karşısındaki sessiz ve tereddütlü siyasetlerini kınıyoruz.

8. Topraklarının işgaline karşı ve özgür ve egemen bir devlet hakları için verdikleri mücadelede İsrail hükümeti tarafından yürütülen gerçek bir soykırımın kurbanları haline getirilen Filistin halkını destekliyor ve onunla dayanışmamızı genişletiyoruz.

9. Kendileri de kendi ülkelerinin ordusu tarafından Filistin ulusuna karşı yürütülen saldırganlık, baskı ve aşağılamanın kurbanları olan İsrail halkını destekliyor ve dayanışma duygularımızı ifade ediyoruz. 1967 savaşı öncesindeki sınırlarına saygılı bir İsrail devletinin varlığını destekliyoruz.

10. İsraililerin ve Filistinlilerin, giderek büyüyen, bölgede barışı hedefleyen, iki halk arasında karşılıklı saygıya dayalı bir barışçıl bir arada yaşamı inşa eden kitle gösterilerini destekliyor ve dayanışmamızı sunuyoruz. Filistin halkını kendi topraklarında ezme üzere orduya katılmayı reddeden İsraili subay ve askerlerin mücadelesine özel bir destek ve dayanışma sunuyoruz.

11. İsrail ordusunun Filistin topraklarındaki askerî saldırısının acilen durdurulmasını, 1967 savaşı öncesi sınırlara çekilmesini ve iki özgür ve egemen devletin varlığını güvence altına alan 242 ve 243 sayılı BM kararlarının acilen uygulanmasını talep ediyoruz.

12. Silahların gücünün barışı getireceğine inanmıyoruz. Barışın karşılıklı saygı ve adaletten doğacağına inanıyoruz. Her şeyin ötesinde, İsraili yazar Amos Oz'un da yazdığı gibi, özgürlüğü, toprakları ve yaşamı için mücadele veren bir halkın kazanacağına inanıyoruz, her zaman!

(* MST Ulusal önderliği Sao Paulo, 8 Nisan 2002. MST liderlerinin İsrail ablukası altındaki Yaser Arafat'la karargâhında gerçekleştirdiği dayanışma eyleminin ardından yaptığı açıklama.

Kamlara ancak yarın gidebileceğiz. Bu akşam kalmak için kentın son metro durağındaki bir kilisenin misafırhanesi ayarlanıyor. Alejandra yemek yerken seyrettiğimiz bir televizyonda metroda ki kameralardan çeken bir görüntüyü seyrettikten sonra daha da ürkek. Metro güvenlik görevlisini bıçaklayıp silahını alıp kaçan iki kişi vardı bu görüntülerde. Bense ülkemin kaderciliğinin verdiği ataletle umursamıyorum bile. Son durakta indiğimizde bizim eski Topkapı terminali benzeri bir yerle karşılaşılıyor. Tıklım tıklım herkes bir yerlere koşturuyor. Kenarlara dizilmiş sucuk ekmekçiler, seyyar satıcılar bağıra bağıra satış yapıyorlar. Bütün bunları yerken küçük arabalara dizilmiş rom şişelerinden kadeh kadeh ucuz rom içip soğuk bira satın alabilirsiniz. Yani sevdim. En güvendiğim şey onlar gibi yoksul görünüyoruz ki bu görüntüde hiç yanıltıcı değil. Karanlık sokaklardan Uurların park ettiği bir tanesine girip adresi buluyoruz. Uzun zil çalmalar sonucu birisi kapısını açıp bizi Özgürlük Teolojisi'nin kiliselerinden birinin misafırhanesine alıyor.

Uzun bir koridor. Sağ tarafında dolaplarla ayrılmış büyük bir mutfak var. Ve tabii ki bu mutfakta biraz sonra bize sunulacak pirinç pilavı, fasulye ve yuka. Üst kata çıkıyoruz. Kızlar ve erkeler için ayrılmış iki koğuş var. Ama bizi ters yerlere bırakıyorlar çünkü yarın İşçi Partisi'nin kadınlar kongresi varmış, bu yüzden bir sürü kadın gelecekmış. O nedenle erkekler kısmında Alejandra'ya yer verirken ben kadınlar kısmına gidiyorum. Koğuşta öğrenci hareketi liderlerinden bir çocuktan başka kimse yok. Kadınlar kısmında yalnız kalmaktan korkan Alejandra, beş dakika içinde yanımıza taşınıyor.

Yemek yemeğe indiğimizde duvarlardaki afişleri inceliyorum. Koca bir bayrak üstünde Arapça yazıyor. Filistin'deki toprak işgalcilerinin bayrağı. Mozambik'te MST'nin kardeş örgütlenmesi olduğunu biliyordum, ama Filistin'i şimdi öğrendim. MST'nin lider kadrosundan Stedile'nin Filistinli lider Ya-ser Arafat kuşatma altındayken ziyareti ve birlikte afişlerini

şimdi daha iyi anlayabiliyorum. Bu afişlerin yanında Poula Freire ve Che Guevera'da eksik değil tabii ki. Sürekli orda kalanlardan birinin dolaptan çıkardığı romla birlikte yemeğimizi yiyip, dünyayı değiştirme muhabbetleri ediyoruz Özgürlük Teolojisi'nin bir kilisesinde.

Latinamerika ve Özgürlük Teolojisi

Latin Amerika toplumsal mücadelelerinin en özgün bileşenlerinden ve ilham kaynaklarından birisi olan Özgürlük Teolojisi fikirsel kökleri açısından 15 ve 16. yüzyıldaki fetihler dönemine dek uzanan bir geçmişe sahip. 1502 yılında "Yeni Dünya"ya fethet giden o zamana kadarki en büyük İspanyol donanmasıyla birlikte Latin Amerika topraklarına ayak basan Peder Bartolome de las Casas bu kıtada önce Amerikan yerlilerini, daha sonra da kıtaya köle olarak getirilen siyahları korumaya yönelik girişimleri ile Özgürlük Teolojisi'nin ilk temellerini attı. Latin Amerika topraklarının yerleşimcilere dağıtılması ve yerlilerin bu topraklar üzerinde köle olarak çalıştırılması pratiklerine karşı verdiği mücadele ve Santo Do-mingo'da oluşturmaya çalıştığı başarısız örnek koloni denemeleriyle Meksika, Guetamala, Peru ve Nikaragua'da "yerlilerin koruyucusu" ününü kazanan Bartolome'nin ilk adımlarını attığı bu yoksullardan yana Hıristiyanlık yorumu sonraki dört yüzyıl boyunca Rio Grande'den Tierra del Fuego'ya dek uzanan topraklarda boy veren yerli özgürlük hareketlerine ilham kaynağı oldu. Las Casas'ın, Antonio de Montesinos, Antonio Vieira ve Peder Caneca gibi ardılları Kilise'nin Latin Amerika'nın sömürgeleştirme sürecinde oynadığı rolü eleştiren ve yerliler, siyahlar ve kır ve kent yoksullarından yana taraf olan bu Hıristiyan öğretisi yorumunu geliştiren başlıca isimler oldular.

20. yüzyılın ikinci yarısında Latin Amerikan kırsallarının iki önemli olgusu, yani Kilise çevresindeki köylü topluluklarının içinde oldukları mutlak yoksulluk durumu ve Kilise'nin bu yoksul köylülerin elindeki tek yerel örgütlenme zeminini

oluşturması, Kilise'nin etkinliklerinin bu radikal yorum tarafından yeni bir bakış açısıyla ele alınmasının önünü açtı. "Tıpkı" diyordu Özgürlük Teolojisi, "İsa'nın yoksulların ızdıraplarını paylaşması ve onlara adalet ve özgürlük müjdesi vermesi gibi, bugünün kilisesi de adaletin bu dünyada sağlanması uğruna verilen mücadelelerle uğraşmalıdır." 1964'de Rio de Janeiro'da toplanan Latin Amerikalı teolojistler toplantısında hareketin kurucu isimlerinden Gutierrez teolojiyi praksise yönelik eleştirel bir yaklaşım olarak tarif ediyor; aynı ilkeler 1965'de Havana, Bogota ve Cuernavaca'da yapılan toplantılarda geliştiriliyor ve 1968 Medellin Konferansı ile olgunlaştırılıyordu. Özgürlük Teolojisi'ne adanmış ilk Katolik konferansı 1969'da İsviçre'de "Bir Özgürlük Teolojisine Doğru" ismiyle gerçekleştirildi; ancak önemli ölçüde Katolik Kilisesi içinde gelişmesine karşın hareket İSAL gibi baştan itibaren ortak tartışmalara katılmış olan Protestan kilise örgütlerinin aynı yıllarda Buenos Aires'de gerçekleştirdikleri benzer konferanslar sonrasında Protestan Kilisesi içinde de yaygınlaştı.

Hıristiyanlığın kendi tarihsel köklerine doğru bir yolculuk içinde olduğunu savunan ve özellikle 1960-90 arası toplumsal mücadelelerin en önemli bileşenlerinden birisi olan Özgürlük Teolojisi, belirli bir İncil yorumu dışında üç ana kaynaktan beslenir: inancın politik bir boyutu olduğunu ve Kilise'nin bir sosyal eleştiri kurumu olması gerektiğini ileri süren Avrupalı teologlar; sınıf mücadelesi, praksis ve yabancılaşma kavramları ile Marksizm ve Latin Amerika'nın geri kalmışlığı sorununda özgün bir yaklaşımı temsil eden bağımlılık okulu. Bu yüzden Özgürlük Teolojisi'ni aynı dönemde boy veren Siyah ve Feminist teolojiler ailesinin bir ögesi olarak da ele alınabilir.

Tüm teolojilerin yanlı olduğu ve özellikle de kendilerini yaratan ekonomik ve toplumsal sınıfların düşünme biçimlerini yansıttıkları ilkesinden yola çıkan Özgürlük Teolojisi, "yoksullardan yana" bir İncil yorumunu esas alır. Kuzey Amerika ve Avrupa'da egemen olan geleneksel teolojinin "beyaz, Kuzey Amerikalı, kapitalist erkekleri" temsil ettiğini savunan bu akıma göre, bu teoloji "Üçüncü Dünya'nın sömürülmesi ve yok-

sullaştırılmasından sorumlu olan politik-ekonomik sistemi desteklemekte ve meşrulaştırmaktadır." Oysa teoloji "yukarıdan bir bakıştan," yani ezilenlerin ıstırapları noktasından yola çıkmalıdır. Üstelik teoloji statik bir yapı değil, dinamik bir akıştır; çağdaş öneşileri bilgiye, insanlığa ve tarihe dönüştürür. Bu yüzden teolojinin başlangıç noktası da praksis, yani bilinçli eylemdir. Praksis yoksullar ve ezilenler lehine devrimci eylemdir; teolog toplumu dönüştürme mücadelesine katılmalı ve mesajını bu noktadan yaygınlaştırmalıdır. Özgürlük teolojisi günahı ve iyiliği de bireysel, özel bir perspektiften değil, sosyo-ekonomik bir perspektiften yorumlar. Günah "toplumsal, tarihsel bir olgudur, insanlar arasında kardeşlik ve aşkın olmayışıdır." Daha yoksul ulusları ezen ve sömüren kapitalizm günahkardır. Ezilenler ise kendilerini boyunduruk altında tutan bağları -gerekiirse şiddet içeren yöntemlerle- kopartıp atmamakla günah işlemiş olurlar. Özgürlük Teolojisi'nin şiddete yönelik tutumu, özellikle silahlı İsa figürlerinin olduğu kiliseleri, geleneksel Katolik Kilisesi'nin gazabını üstüne çekmesinin de en önemli gerekçelerinden birisi olmuştur. Hareket, kurtuluşu da dünyevi-laik bir temelde tarif eder: Kurtuluş Tanrı'nın krallığının yeryüzüne indirilmesi, herkes için eşitliğin olduğu yeni bir düzenin kurulmasıyla mümkündür. "Eğer tarih ve sonsuzluk geleneksel formüldeki gibi paralel değil de kesişen iki süreçse, tarihteki amacımız sonsuzluğa ulaşmak, yani yeni bir düzenin oluşmasını engelleyen koşulları ortadan kaldırmaktır." Bu yüzden Özgürlük Teolojisi, Kilise'nin ne olduğundan çok, "aşırı yoksulluk, toplumsal eşitsizlik ve devrim bağlamında kilise olmanın ne anlama geldiği" sorusuyla ilgilidir. Artık Kilise'nin misyonu ruhları kurtarmaktan çok, "adaletsizliği kınamak, insani olmayanı sorgulamak, yoksullardan ve ezilenlerden yana taraf olmaktır." Bu ilkelere yola çıkan Özgürlük Teolojisi taraftarları özellikle askerî diktatörlükler dönemi Latin Amerika'sında, yani 1970'li yıllarda yoksulları ve sıradan insanları incil'i tartışmak, dua etmek ve kendi bölgelerindeki sosyal-politik yükümlülüklerini yerine getirmek için bir araya getiren sayısız taban toplulukları oluşturdu-

lar. Sadece Brezilya'da siyahların birliği, insan hakları, gecekondu savunma hareketleri, kadın hareketleri, kırsal topluluklar gibi konular etrafında çalışan sayısız merkez ve hareket ortaya ıktı. Öte yandan Özgürlük Teolojisi kiliseleri özellikle El Salvador, Guatemala iç savaş süreçlerinde de askeri diktatörlükler karşısındaki en önemli insan hakları savunucuları arasında oldular. 1980'li yıllar Latin Amerika'sında ortaya çıkan yeni işçi ve yoksul hareketlerinin mayalanmasında önemli bir etkide bulunan Özgürlük Teolojisi, doksanlı yıllarda sosyalizmin krizine paralel bir dağılıma sürecine girdi. Özgürlük Teolojisi'nin savunucuları daha bireysel ve soyut konular üzerinde odaklanmaya başlarken, hareketin önceki ortak paydalarında da önemli bir erime ortaya ıktı.

32

Bir gün sonra sekreterliğe gittiğimizde ne yapacağımız planlanmıştı. Yanımıza verilen birisiyle yola çıktık. Bir metro, İki üç otobüs değiştirip kentin sınırlarına vardık. Apartmanların arasından sıyrılır sıyrılmaz iki tepeyi kaplayan artık bize çok tanıdık gelen Topraksızların evlerini gördük. Derenin üstündeki küçük bir köprüden geçtikten sonra evlerin arasına daldık. Campemento San Domingo'daki gibi güvenli bir girişi yoktu. Zaten kent ile o kadar iç içeydi ki, bu mümkün de değildi. Ama tabii ki MST bayrakları direklerde dalgalanıyordu. Bu iki kamp bir yolun iki yamacına yerleşmişti. Yolun diğer ucunda uzun bir ağaçtan yağılmış giriş kapısı vardı. Komşu şehrin sakinleri rahat rahat MST yolundan geçip evlerine gidiyor, arabalarsa kapının kalkmasını biraz bekledikten sonra ka-pıdakilere bir selam gönderip geçiyorlardı. Evlerin arasına serpiştirilmiş tuvaletlerden bazılarının kapısında asma kilitler asılıydı. Kafalarının üstünde su taşıyan kadınlar ince sokaklardan geçerek evlerine ilerliyorlardı. Bizle gelen adam bizi başkasına devredip geri döndü. Sağır ve dilsiz olduğu için otobüslerde ve

metroda ücretsiz gidebildiği için her gün şehirde olabilecek ufak tefek işleri hallediyormuş.

İki kampta yaşayan ailelerin sayılarını öğreniyoruz. İki kampta çok yeni. Henüz dört ay olmuş. Burası baraj bölgesi olarak kararlaştırılmış bu yüzden de kamulaştırılmış olduğundan eski sahipleriyle bir dert yok. Mücadele direk olarak devlete karşı. Bunun şu an için avantajı hemen tarım yapabiliyor olmaları. İşgal ettikleri ilk günlerden itibaren toprağı birlikte ekmeye başlamışlar ve ilk ürünlerini almışlar bile. Bu yüzden diğer Campemento gibi dışarıda çalışmaya gitmelerine gerek yok. Ancak baraj bölgesinde olmanın doğurduğu başka sorunlar var. Devlet buraya baraj yapmak için uluslararası inşaat firmalarıyla çoktan anlaşmış. Buranın işgal toprağı olarak MST tarafından seçilmesinin nedenlerinden biride zaten bu barajın yapımını engellemek. Büyük elektrik santrallerin ekolojik dengeyi en çok bozan unsurlardan biri olduğunu gerçeğinden hareketle, bu işgal yapılmış. Burada ki mücadeleye özel olarak santrallerin yarattığı tahribata karşı çıkan örgütlenmelerde destek veriyor. Böylece burada ki Topraksızlar'ın düşmanları; milyonlarca hektara sahip oldukları için yarattıkları güç ve egemenlik dengeleriyle hareket eden toprak sahipleri değil uluslararası arenada en önemli güç odaklarından biri enerji santralleri, onları inşa eden inşaat tekelleri, onlara kredi sağlayıp büyük kârlar sağlayan uluslararası bankalar, sözleşmelerini yapan hukuk firmaları devlet içinde kolaylıklar sağladıkları için karşılığını alan bürokratlara kadar koca bir yok edici dünya.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ MST ve Çevre Hareketleri

- *Topraksızlar Hareketi'ne Topraksızlar safları dışındaki diğer demokratik militanların ve çevrecilerin katkıları nelerdir?*

- Çevreci harekette birçok akım var, bazıları çok sekte -bazen bir kampta bir çiftçi bir ağaç kesiyor ve bir lanetleme dalgası başlıyor- ama genel olarak buradaki grupların çoğunluğu, benim en canlıları olarak gördüğüm, Greenpeace de dahil olmak üzere, bize yardım ettiler. Gene-

tik teknolojisine karşı mücadele verdiler, ve insanları bu konuda bilgilendirmemize yardımcı oldular. Brezilya'daki tüm çevre hareketleriyle konu hakkında büyük bir koalisyon oluşturduk. Bir işbölümü var: bazı gruplar yasal alandaki mücadeleyi yürütüyor, diğerleri -örneğin Greenpeace gibi- propaganda üzerinde çalışıyor biz de kitle eylemlerini örgütüyoruz. Bugün tüm soyanın genetik oynanmaya tabi tutulduğu Rio Grande do Sul'da 1.200 hektarlık bir toprağı işgal ettik. Orada 1500 genç insan vardı ve eylem onlar için eğitici bir egzersize dönüştü. Genetik olarak oynanmış tohumlar konusunda yoğun, beş günlük bir kurstan sonra, genetik olarak oynanmış bir soya ürününü yok etme konusunda pratik bir dersten geçtiler. Sanırım bizim katılmamız da çevre hareketlerini biraz da olsa siyasallaştırdı. İki ya da üç yıl önce, burada en fazla risk altında olan canlıların insanlar olduğu Üçüncü Dünya'da hâlâ soyu tükenmekte olan hayvanlar ya da ormanları koruma gibi konulara odaklanıyorlardı.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

33

Kendi topraklarında tarım yapabildiklerinden olacak yeni olmalarına rağmen daha iyi örgütlenmiş iki kamp sırt sırta. Siyah naylonların altındaki evler yine iki odalı ama en önemli özelliklerinden biri evlerin çok temiz olması. İnce sokakların kenarını süsleyen ayçiçeklerin boylan neredeyse evlere ulaşmış. Tepelerdeki tarlalarına götürüyorlar bizi. Soya fasulyesi ile kaplı koskoca bir alan. Traktör gibi araçlar kullanamamalarına rağmen çok iyi verim almışlar. Bayağı yorucu oldu ama ilk hasadımızı yaptığımızda sevincimiz büyüktü diyor militan kız Ramona. Dört yıldır topraksız işçi hareketinde ve burası ilk olarak onun sorumlu olarak çalıştığı yerlerden biri. İki çocuğı ile birlikte oda burada yaşıyor. Uzaklardan sırtlarında ağaçlarla birileri geliyor. Omuzlarındaki ağaçların dengesini sapladıkları oraklarla kurup taşıyorlar.

- İşgal ettiğimiz yerlerde su bulunmasına ve evleri yapabileceğimiz materyal bulunmasına çok dikkat ederiz. Hâlâ yapmakta olduğumuz yerler var. Bu yüzden ormana zarar vermeden ihtiyacımız olan malzemeyi elde etmeye çalışıyoruz.

Yeni ektikleri mısırlara doğru gidiyoruz. Mısırların olduğu

tepeden karşı tepedeki radyo ve televizyon istasyonlarının verici antenleri görünüyor. Şehrin banliyösündeki apartmanlar görünüyor. Hemen kampın kenarında kurdukları günün her saati futbol oynayanların olduğu büyük bir saha gözüküyor. Burada maç yapılırken top, banliyödeki bir mahalleye, verici antenlerinin ortasına, mısır tarlasına ya da Topraksızlar'ın evlerine kaçabilir.

Kendi evine götürüyor bizi. Tepesine koydukları turuncu branda, ışığı o kadar güzel taşıyor ki! Büyük bir odası var. Odanın ortasında pirinç işlemeli bir karyola, kenarda oymalı bir gardırop var. Evin içindeyken siyah naylonlu bir Topraksızlar evinde değil daha çok eski bir konak odasında hissediyorsunuz. Dört yaşındaki büyük oğlu bir tahta parçasıyla oynuyor. Turuncu. Gardırop, pirinç yatak hepsi turuncu. Biz de içeri girip turuncu oluyoruz.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ Kent Mücadelesi ve MST

- *Kentlerde de toprak işgali olacak mı?*

- Evet, mücadele işgallerle tetiklenecek, ama belki çok dramatik biçimlerde değil. Örneğin, Sao Paulo'da, kent dışındaki Anhanguera yolun da bir toprak işgali oldu - çiftçilerin gözünün önünde, 10 ya da 15 hektarlık tamamen kullanılmamış biçimde yatıyordu. Ama mutlaka tipik üretken olmayan mera alanları değil. Kente yakın olup daha iyi bir toplumsal kullanıma hizmet edebilecek alanlar da var ve bu tür örneklerde işgaller konusuna yaklaşım daha farklılık kazanacak.

- *Bunlar da kırdakilerle benzer bir modeli mi takip edecek?*

- Biçim benzer- işgallerin kitlesel bir karakteri olması gerekli, gece ol malılar, gecekonducular korunmalı. Farklı olan bilinç yaratmak için yapılacak politik çalışmada. Favela halkı, kendi alışkanlıkları, erdemleri ve zevkleriyle ayrı bir tür kültüre sahip. Onlarla yapılan çalışma daha hızlıdır. Çiftçi daha çok şüpheli Thomas'a benzer, yavaş yavaş almak, denemek ister. İşe yarayıp yaramadığını anlamak için önce bir yerleşimi ziya ret etmek ihtiyacıdır. Kentin eteklerindeki insanlarsa kitle iletişim araçları ve dünyanın geri kalanıyla daha çok temas içindeler, yeni bilgileri daha hızlı emiyor ve tartışıyorlar - ve daha fazla dışlanmışlar.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

Diğer koordinatör T. ile tanışıyoruz. Yirmi yıl rahibe olarak yaşamış. Evine girerken kapısının üstünde Che resmi asılı.

-Neden MST'ye katıldın?

-Yoksulluğu ortadan kaldırmak için yalnızca konuşmak yetmiyor. Birlikte mücadele etmek gerek.

Çekik gözleri, kısa boyuyla Uzak Asyalıyı andırıyor. Sırtına kırmızı bir şal almış. Alıp bizi kampın ortasına ki tek dükkana götürüyor. Oranın sorumlusu ile tanıştıyor.

-Koordinatörler toplantısına gelmek isterseniz. Saat iki buçukta.

Eliyle dükkanın biraz ilerisindeki çardağın altını gösteriyor. Kenarları kolluklu küçük sıralar topluluğu var. Dükkanın sorumlusu ismini ve yaptığı şeyi anlatmaya başlıyor. Hemen ben de kendimi tanıtıyorum ve yaptığım şeyi. Önce benim söylemem lazımdı! Dükkan tabii ki siyah naylondan iki bölüm. Ön tarafı dışarıyla ayıran tezgahın üstü Salgado'nun çektiği fotoğraf afişleri asılı. O fotoğraflardakilerde altlarında çalışıyorlar. Köşede pirinç torbaları dolu. Hemen bitişik çuvallar fasulye. Bir yerlerde de yukalar olmalı. Arka bölüme geçiyoruz. Torba torba elbiseler var.

-Bunlar öbür MST yerleşim yerlerinden bizim için gelen elbiseler. Şu anda bunları tasnif ediyoruz. Sonra ihtiyaca göre dağıtacağız. Dağıtmadan önce tamir etmemiz gerektiğinden çalışma komitesine söyledim. Yardımcı olacak arkadaşlar gönderecekler.

-Pirinçler ve fasulyeler de diğer MST yerleşim yerlerinden. Zaten üretim yapan MST asantementoları ve campementoları üretimlerinin yüzde 4'ü kadarını merkezî örgütlenmeye vermek zorundadır. Pirinç, fasulye, tavuk, yuka, süt gibi ürünler bize direk olarak MST'den geliyor. Biz kendimiz için yeterli ürünü elde ettikten sonra bu yardım kesilecek.

- Bir de Birleşmiş Milletlerin yoksullukla mücadele için dağıttığı yardımdan bazen alınabilen yiyeceklerin dağıtımını da biz yapıyoruz.

O sırada Salvado'nun resimleri altında dağıtım başlıyor. Uzun bir kuyruk filan yok. Sıra hangi nüklei'de ise onun o günkü bu işle ilgili sorumlusu gelip nüklei için bütün malzemeyi alıp gidiyor. Bizim sorumlu ve iki kişi bunu ellerindeki kağıttan kontrol edip ihtiyaçlarına göre veriyor. El arabaları, iki tekerlekli çek çekler malzemelerle dolu olarak evlere doğru yola çıkıyorlar.

Bir tuvalet kağıdı istiyorum. Hemen arkasındaki raftan uzanıp uzatıyor. Ne kadar?

- Ne parası? Biz burada para kullanmayız ki?

MST MİSTİĞİ

PLÍNIO DE ARRUDA SAMPAIO*

Hareketin Kültür ve Umut Pratiği

Brezilya seçkinleri baş düşmanlarının MST olduğuna karar verdi. Haklılar. MST, Brezilya'nın keşfinden bu yana onları açıkça ve başarıyla sarsan ilk popüler hareket. Ve MST'nin yaptığı da tam olarak bu: Toprak işgal etmek, kamu binalarının girişlerine barikat kurmak, yolları kesmek, kimsenin izni almaksızın, genetik olarak oynanmış tohum tarlalarını imha etmek.

MST politikayla ilgilendiği için öfke daha da büyük. Önderleri ve militanları politik partilerle ilişkili, kamu görevleri için adayları destekliyor, değişik görevlere yönelik adayları açıkça destekliyorlar. Seçkinler politikayı kendilerine ayrılmış "özel bir oyun" olarak gördükleri için tepki daha da şiddetli oluyor. Ama hepsi bu da değil: MST varolan bütün gösterileri örgütlüyor ya da içlerinde yer alıyor. İçinde hareketin bayraklarının yer almadığı ve önderlerinin sloganlarının duyulmadığı tek bir feminist gösteri, yerli hakları yararına tek bir kamusal eylem, dış borçların ödenmesine karşı tek bir protesto eylemi yok. Bu gösterilerin konusu hep aynı: Brezilya ulusunun inşasını tamamlama gereği. MST ulusalcı karakterde bir politik hareket. Ama bu en saf enternasyonalizmle kışkırtılmış bir ulusalcılık, Brezilya'yı yalıtılmak istemeyen, tersine onun, yedi güçlü ulus tarafından yönetilen bir dünya karşısında demokratik bir uluslararası düzenin yaratılması için savaştan diğer ülkelerin müttefiki haline gelmesini isteyen bir ulusalcılık.

MST sorgular, sarsar ve kışkırtırken, ülkenin tüm eyaletlerinde okullar kuruyor. Bu okullar tarım reformu sayesinde toprağı olan çiftçilerin çocuklarını eğitiyor. Çocuklar seçkinlerin okullarındaki bireyselci eğitime veren ilkelere tamamen farklı ilkelere eğitiliyorlar. Dahası, MST (militanlarının çalışmalarıyla) bu köylü ailelerin üretimini de örgütlüyor.

Tarımsal sanayinin güçlü tüccarların ve ihracatçıların kendilerini sömürmesini engellemek için, MST bu ürünlerin işlenmesini ve pazarlanmasını da örgütlüyor. Bütün bunlar inanılmaz zor koşullarda yapılıyor. MST militanları kuruluşundan bu yana kiralık katiller ya da polis tarafından öldürüldüler, yaralandılar ya da yasal sistemi ihlal etmekle suçlandılar. Brezilya demokrasisi egemen seçkinlerin otoritesine tabi olmayan bir popüler harekete hoşgörür gösteremezdi.

MST'yi bu sabit fikirli çalışmayı yürütürken motive eden nedir? Hepsı tek bir sözcükle özetlenebilir: mistik ya da mistisizm.**

MST'nin mistisizm versiyonunun kökleri campesino (ya da köylü) millenaryanizmine dayanır. Tüm dünyada ve başlangıcından bu yana Campesino, adil ve doğayla uyum içinde bir dünyanın olanaklılığına inanmak isteyen birisi olmuştur. Köylü kitleleri bu ütopya adına, çağlar boyunca gerçek dünyaya karşı baş kaldırmışlardır. O gerçek dünya ki, her zaman eşitsiz, zalim ve adaletsizdir.

Eric Hobsbavvm, millenaryanizm konusundaki aydınlatıcı yapıtında, bu hareketlerin karakteristiklerini sıralar. Bu karakteristikler 15. yüzyılın Anabaptist ve Taboritlerinden 19. yüzyılın İngiliz, Endülüs ve Sicilya köylü ayaklanmalarına, Meksika, Rusya, Çin, Küba ve Vietnam modern sosyalist devrimlerine dek hep aynı olmuştur. Bütün bunların hepsinde öne çıkan, kır halkının, anlamadığı bir dünyanın ilerleyişiyle, kendi yaşam biçimlerini tahrip eden bir dünyayla uyum göstermeme biçimleridir - Altın Çağ olarak idealleştirilen bir geçmiş. Bütün bu çıkışlarda gö-rülense büyük dönüşümlere. Yeni İnsana, toplumsal vicdan tarafından yönetilen bir dünyaya olan inançtır. Bu, insanlıktan çıkartan kapitalist düzeni sorgulayan bir mistiktir. Kendisi tarafından boyun eğdirilerek evcilleştirilmiş ve aşağılanmış bir halk tarafından kaçınılmaz görünen bir düzendir.

(*) Profesör ve Brezilya Federal Temsilciler Evi eski üyesi /SP.

(**) Mistisizm: "Gerçeklik kanalıyla ilişkilendirilmeyen gizli bir doğa algısı", ki bu algı Leonardo Boff'a göre ("To Feed Our Mistica," 2001), "akılın sınırı değil, akıldaki sınırsızlıktır".

35

Kenarları küçük kollu, ayakları çamura gömülü ders sıralarının yanında ayağa kalkmış teyzeler, amcalar, genç kız ve erkek koordinatörler bir marş söylemeye başladığında toplantının başlamış olduğunu anladım. Peşinden iki kez slogandan sonra herkes yerine oturmaya başladı. Bu her toplantıdan ön-

çeki ya da sonraki marş ve slogan benim, daha doğrusu kameranın aşkına mı yapıyor? Yoksa her toplantıda var mı? Küçük sıralardan birinin kırık bacağını hesaplamayan birisi arka üstü çamura yuvarlanıyor. Bir şey olmadığı anlaşılınca bu toplantıya neşeli bir hava katıyor. O, kampın diğer sorumlu koordinatörü Darina Söze. T. başlayıp hemen sözü bana veriyor. Kendimi ve ne yaptığımı hiç beklemeden anlatıp, kamerayla toplantılarının yanında pusuya yatıyorum. Herkesin elinde küçük bir kitapçık. Eğitim çalışması.

- Kim okuyacak?

Biri kenardan başlıyor. Genç erkeklerden biri okuması yavaş yavaş ve kırık. İki paragraftan sonra durduruyor T.

- Üzerine konuşmak isteyen var mı?

Kimse ses çıkarmayınca, yüzünün alt kenarında çamur izinin farkında olmayan Darina anlatmaya başlıyor.

- Niçin organik tarım yapıyoruz? Biz toprağın dostuyuz. Eğer kimyasal maddelerle tarım yaparsak onu öldürürüz. İlk başta daha çok ürün alsak bile...

Diğerleri sessizce dinliyorlar. Buradan kalkıp kendi nüklei'lerine gidip aynı paragrafları okuyup peşinden muhtemelen aynı şeyleri söyleyecekler. Belki de henüz 4 ay olduğundan derslere aktif katılım daha az. İki paragraf okumadan sonrada Darına konuşmak zorunda kalıyor. Biraz elimdeki kameranın da etkisi var herhalde. Sao Paulo'nun kıyısında ki bu kampta yaşamaya başlayanların % 60'a yakınının hiç okuma yazması yok. Çoğu sokaklarda yaşayan, favelalardan ve çok daha kötü koşullardaki pansiyonlardan gelme insanlar. Toplantıdan sonra konuştuğumuz Darına alıyor sözü:

-Zaten kitaplarımız Freie'nin ilkelerine göre hazırlanmış konuyu mümkün olduğu kadar doğrudan anlatmak isteyen kitaplardır. Ama insanlar bugüne kadar üç cümleyi peş peşe okumamışlar bile. Belki zor ama her geçen gün biraz daha başarılı oluyoruz. Ben de böyle bir ortamdan geldim mesela.

Dersin sonlarına doğru birkaç tanesi beni ve kamerayı umursamadan konuşmaya başlıyor. Birisi bir örnek verince hepsi kafa sallayıp başka bir şey anlatmaya başlıyorlar. Ancak

özellikle gençler daha önce pek tarımda çalışmamışlar diğerlerinin köyden göçmelerinin üstünden bayağı zaman geçmiş. Toplantı bitiyor iki slogandan sonra herkes kendi nüklei'sine anlatmaya gidiyor.

HALK İÇİN KESİN YENİLGİLER YOKTUR*

PLÍNIO DE ARRUDA SAMPAIO**

Campesino mistiği uzlaşmazlığın kaynağıdır ama aynı zamanda sağlam ittifaklar ve somut sonuçlar da yaratmıştır. Buna inananlar, campesino isyanlarının yeni bir sosyal düzenin kurulmasına yön veremeyeceğine çünkü geçmiş kültürünün geleceği örgütleyemeyeceğine inananlar var. Bu tezin değeri ya da değersizliğine girmeksizin, kesinlikle söylenebilecek olan tek şey, yirminci yüzyılın bütün toplumsal devrimlerinin, temel bir başarı koşulu olarak, campesinoların daha iyi bir dünya umuduna dayandığıdır.

Ve böylece, MST mistiği ülkenin kırsal nüfusunun bu kültürüne dayanır. MST'nin değişim olasılığına olan inancını dayandırdığı temel, bu nüfusun bu manevi gücüdür. Mistiğini beslediği değerlerini, duyarlılıklarını ve duygulanımlarını çekip aldığı güç burasıdır. Bu temele iki büyük mistik öğesi daha eklenir: Hıristiyanlık ve Marksist sosyalizm. MST ülkenin güney bölümünden doğdu, bir avuç genç, Güneyli campesinonun çüretinin meyvesidir. Onlar babalarının kültürel değerlerine, geleneklerine ve yaşam biçimlerine saldırın kapitalist tarımsal modernleşmenin getirdiği yıkımdan bıkip usanmışlardı. Rahiplerinin hayır duasını alan bu genç Hıristiyan militanlar bu yoksullaştırıcı uygarlığa karşı savaşlarında ilerlediler. Teknolojiye değil, onun sermayenin emek üzerindeki egemenliğinin kurulmasının, çevresel yıkımın, campesino kültürünün her türlü anlamdan yoksun bırakılmasının bir aracı olarak kullanılmasına karşıydılar. Bu mücadelenin kalbinde Marksist hümanist değerleri anlamaya ve kendine güvenli sosyalistler olmaya başladılar.

Bu üç öge -campesino millenaryanizmi, edebî hayata yönelik Hıristiyan inancı ve bu dünya üzerinde eşitlikçi ve demokratik bir toplum inşa etmeye yönelik sosyalist arzu- MST mistiğinde sonuçlandı.

Bu açığa çıkış MST değerlerinin yakından incelenmesiyle doğrulanabilir. MST'nin etkili önderlerinden birisi olan Ademar Bogo bunları şöyle sıralıyor: Dayanışma, öfke, adanmışlık, tutarlılık, umut, kendine güven, coşku ve şefkat.

Bu değerlerin yakından incelenmesi anlamlıdır. Dayanışma değeri aile, komşular ya da hatta ülke düzleminde bile anlaşılmaz. O Brezilya'nın kendi içinde olduğu gibi uluslararası düzlemde de sınıf çıkarlarını içerir. Bu dünyadaki adaletsizliğin tüm kurbanlarıyla dayanışmadır. "Ulusun di-

renmesi gereken düzlem ulusal düzlem olduğu için ulusal projelerimizi oluşturmak gereği duysak bile" der. MST mistiği, "gözlerimizi iç sorunlara kapatmamalıyız, çünkü bunların çoğu sadece uluslararası mücadele ile çözümlenebilir."

Öfke dayanışmayı tamamlar. Dünyanın herhangi bir köşesinde meydana gelen herhangi bir adaletsizlik karşısında öfke, mistiğe göre militanın bir özelliği olmalıdır. Adanmışlık kolektif olarak kabul edilen hedeflere saygıdır ve eylemin sözlere denk düşmesini talep eden tutarlılık ile tamamlanır.

Halk için kesin yenilgiler yoktur ve bu da, ortağı kendine güven olan umudun anlamıdır. Kendine güven campesino'yu mahveden aşağılık kompleksinin aşılmasıdır.

Bir militanın yeşertmesi gereken değerler arasında -mücadeleden doğan- mutluluk ve şefkat de vardır, ki şefkat "düşmanı affetmek ve onun kendisini toparlaması için gitmesine izin vererek bize daha büyük bir güçle saldırmamasına yol açmak değil, asla onun bir insan olduğunu unutmamak demektir."

Bütün bu değerleri taçlandıranısa ütopyadır: "Kendimizi her zaman büyük bir kapışmaya hazırlar gibi" yaşamak.

(*) *Values of a Practical Militant* içinde, *Popular Consultation*, 2000).

(**) Profesör ve Brezilya Federal Temsilciler Evi eski üyesi /SP.

36

T.'nin evine gidiyorum. Onun evine sanırım dördüncü gidişim. Her gidişimde küçük adımlarla koşa koşa ocağa bir su koyup ne içeceğimi soruyor. Ben ne içersem aynısından oda içiyor. Varolan iki sandalyeden birisine oturup uzun uzun sohbet ediyoruz. Her gelişimde elinin altında okuduğu başka bir kitap görüyorum. Yandaki evde kaldığımdan gece geç saatlere kadar yanan mum ışığını siyah naylonlardan rahatça görüyorum. Dışarıya sızan ışığın bir noktada kızıllaşmasını duvardaki Che afişine bağıyorum. Geçen gece kahve fincanım doldurup tam bana uzatırken uzun zamandır merak edip sora-madığım soruyu soruverdim: "Dinî inancın var mı?" Çünkü birkaç gün önce hararetle bir diyalektik tarihsel materyalizm savunusunu duymuştum. -Evet. İsa'ya inanırım.

Yerine oturdu.

- Ya Che?

- ikisi de yoksulların dostudur.

- Peki burada seninde koordinatörü olduğun bu campeonato'da Özgürlük Teolojisi'ne bağlı bir kilise inşa etmek is ter misin?

- Kesinlikle hayır. Burada yalnızca Katolikler bile yok. Bura da birçok dinden, birçok mezhepten insan var. Avalanla-gist'ler, Afrikalılar var. Özgürlük Teolojisi'nin kendisine de ay kırır. Ayrıca insanlar ibadetlerini kendi başlarına da pekala sür dürebilirler. Ayrıca bir sürü inancı olmayan insanlarda var. Biz herkesin içinde olduğu bir topluluğuz.

Bugünse mate içmek istediğimi söyledim. Darina dışarılardan bir yerden sandalye bulup yanımıza geldi. Burada kaldığı günlerde T. ile birlikte kaldı. Çünkü onun evinde ve yatağında ben yatıyordum. Birlikte kaldıkları gece geç saatlere kadar genç kızlar gibi gülüşmelerini duyuyorum. Bu akşam için pişirecekleri kendi yetiştirdikleri fasulye ayıklamaya giriştiler. Sırası geldiğinde koca bir kaptaki Brezilya matesi elden ele dolaşüyor.

- Peki size kötü sorular soracağım. Mesela dağıtımda eşitsiz lik mümkün mü?

Ona baktığım için Darina başlıyor.

- Bizim örgütlenmemizde aslında herkes birbirini tanır. Bir kampta belli bir aile sayısından daha fazla insan olamaz. Kamplardaki ailelerde nüklei'lere ayrılır. Dolayısıyla herkes herkesin kaç kişi olduğunu ne kadar yiyeceğe ihtiyacı oldu ğunu bilir. Bu nedenle bir kişinin fazla mesela yiyecek alabil mesi mümkün değildir. Belki çok çok küçük miktarda, bu da zaten bir süre sonra herkes için yeterli yiyecek olduğunda hiç sorun olmaz. Dışardan gelen yiyeceklerinde ne kadar oldu ğu nu herkes bilir. Çünkü her nüklei'den bir kişi bu komitede vardır. Yani bu komitede çalışır ve aynı zamanda da kendi kendini de denetler.

- Zaten eğer böyle bir şey tespit edilirse en ağır cezayı veririz.

- En ağır ceza ne?

- En ağır ceza onu hareketten atmaktır. Hareketten atıldığı

zaman, burayı işgal topraklarım, bu yaşamı, her şeyi tamamen terk etmek zorundadır. Yani sokağa geri dönmesi demektir. Belki ilk başlarda böyle olaylara rastlayabilmek mümkündü, ama mesela yalnızca 4 ay sonra bile burada bu tür bir eşitsizlik olmasını muhtemel görmüyorum.

- Darina'nın söylediği gibi hırsızlık hele kamptan birinin malının çalınması pek mümkün değil. Bizim sorunumuz daha çok alkol ve uyuşturucu. Hemen hemen herkes böyle bir geç mişten gelmiştir buraya. Bu yüzden her an bu sorunlar patlak verebilir. Ve özellikle bundan kaynaklı kavgalar doğabilir.

- Tahammül etmediğimiz ikinci konu birbirlerimize karşı şiddet kullanmaktır. Kimse burada bir başkasına şiddet kullanmaz. Aslında bu sorunlar hep birbirine bağlı. Açlıktan doğan hırsızlık ortadan kalktıktan sonra insanlar ancak uyuşturucu ya da alkol alabilmek için çalarlar. Tam tersinden bakar sak eğer birisi alkol ya da uyuşturucu kullanıyorsa bunu hangi parayla, nasıl satın alabilmiştir. Bizim sistemimizde insanlar birbirlerini bilirler. Bu yüzden kimsenin arkasına hafiye takmak gerekmez. Hemen her şey ortaya çıkar.

- Peki kim cezalandırıyor? Bir mahkeme var mı?

- Yok. Bütün kararları hep birlikte koordinatörler verir. Hatta hareketten atma gibi cezaların verilmesinde herkesin görüşü alınır. Diğer cezalarda da koordinatörler ailelere sorunu götürüp sonucu bize ulaştırırlar. Yani bütün kararları nasıl alıyorsak aynı şekilde cezalar verilir.

- Peki cezalar ne? Fiilî bir ceza var mı? Dayak gibi mesela.

- Yok yok, kesinlikle böyle bir şey yapamayız. Ancak birileri şiddet kullanırsa kendimizi koruruz. Cezalar hareketten atmanın dışında, geçici olarak uzaklaştırma kolektif yerlerde zorunlu çalışma cezası. Mesela ot biçme.

- Peki bir yandan çalışmayı yüceltmek, diğer yandan da ceza olarak çalışma cezası vermek paradoks değil mi?

Gülüyorlar.

- Doğru, ama fonksiyonel.

- Peki hiç polise teslim ettiğiniz oluyor mu?

- Hayır, sadece bir kişiyi polise teslim ettik, o da tarlada

uyuşturucu ekmiş yetiştiriyordu. Bu konuda çok titiziz. Çünkü bizi burjuvazi karalamak için sürekli olarak uyuşturucu ile bağlantı kurdurmak istiyor. Bu nedenle direk olarak polise teslim ettik. Polis, zaten MST yerleşim yerlerinden yıllarca neden hiçbir şikâyet olduğunu anlayamaz.

- Ben Meksika'daki Zapatista komünlerinden* bir de tecrit cezasını biliyorum. Hiç kimse tecritteki kişiyle mesela bir ay konuşmaz. Bu özellikle dağın ortasındaki komünlerde çok et kiliydi. Sizde böyle cezalar yok mu?

- Aaa, iyi fikir. Bu cezayı deneyebiliriz. Belki de yararlı olur, di mi Darina?

Mate bitti. Fasulyeler ayıklandı. Muhabbet devam ediyor.

HAYATI VURGULAYAN BİR İNSANLAŞMA YOLU BULUNMALI PAULO FREIRE

Bu değerlendirmelerin sunulmasındaki hedef, devrimin içsel pedagojik karakterini savunmaktır. Özgürleşmelerini sağlayacak mücadeleyi, ezilenlerin kendisinin üstlenmesi gerektiğini -açıkça belli bir gerçek- vurgulamış olan tüm çağların devrimcileri, bu önermeyle birlikte onun içerdiği mücadelenin pedagojik yönünü de tanımışlardır. Bununla birlikte bu önerilerin pek çoğu (belki pedagojiye karşı doğal ve anlaşılır antipatileri yüzünden) ezenlerin kullanmış olduğu "eğitim" yöntemlerini uygular hale gelmişlerdir. Özgürleşme sürecinde pedagojik eylemi reddetmezler, fakat ikna etmek için propagandayı kullanırlar.

Ezilenlerin, insanlaşma mücadelesini üstlendikleri zaman; o andan başlayarak mücadelenin tüm sorumluluğunu da kabul ettiklerini anlamaları esastır. Ezilenlerin, uğruna mücadele ettikleri özgürlük sadece aç kalmama özgürlüğü değil...

(*) Bizim burjuvazi gibi o kadar çok paramız yok cezaevleri inşa edelim! Eğer birisi suç işlerse bu daha çok sarhoş olup evleri kırmak falan olur. Evlerin nasıl olduğunu zaten biliyorsunuz (Gülüyor ve içinde bulunduğumuz, bizim kaldığımız evi gösteriyor. Tahta parçalanndan bir baraka). Mesela o zaman ona herkese ait olan alanlarda ot biçme cezası verimiz. En ağır ceza olarak da tecrit verimiz ki, bu komünlerde gerçekten çok etkilidir. Sub. Kumandan Marcos'la Söyleşi, *Marcos'la On Gün*, Metin Yeğin, Su Yayınları, 2000.

(...)' [Y]aratma ve kurma özgürlüğü, şaşabilme ve göze alabilme özgürlüğü. Böyle bir özgürlüğü tatmak için etkin ve sorumlu bir birey olmak gerekir; tutsak ya da çarkın iyi yağlanmış bir dişlisi olan birey değil. (...) İnsanların tutsak olmamaları da yetmez; toplumsal koşullar robotların doğmasına yol açarsa yaşam sevgisi değil, ölüm sevgisi olmaktadır.

Baskının/ezmenin, ölümü yücelten ikliminde biçimlenmiş olan ezilenler, mücadeleleri aracılığıyla, hayatı vurgulayan bir insanlaşma yolunu bulmak zorundadırlar. Bu da sırf daha fazla yiyeceği olmaktan ibaret değildir (ama bu yanı mutlaka bulunmalıdır). Ezilenleri mahvetmiş olan şey zaten, durumlarını nesnelere indirgemek olmuştur. İnsanlıklarını yeniden kazanmak için, nesne olmaktan çıkıp insan olarak dövüşmelidirler. Bu radikal bir görevdir. Mücadeleye nesne olarak girip de sonradan insan haline gelemezler.

Mücadele, insanların, başkalarının mahvedilmiş olduklarını görmele-riyle başlar. Propaganda, yönetim, manipülasyon -egemenlerin silahlarıdır hepsi de- onların yeniden insanlaşmalarının araçları olamazlar. Tek etkin araç, içinde devrimci önderliğin ezilenlerle kalıcı bir diyalog kurduğu, insanlaştırıcı bir pedagojidir. İnsanlaştırıcı pedagojide yöntem, öğretmenlerin (bu örnekte devrimci önderliğin) öğrencileri (bu örnekte ezilenleri) manipüle edebildiği bir araç olmaktan çıkar, çünkü bu pedagoji bizzat öğrencilerin bilincinin ifade edilmesini sağlar.

[Y]öntem,² gerçekte, bilincin kendini edimlerde dışa vuran dışsal biçimidir ve bilincin temel özelliğini -amaçlılığını- benimser. Bilincin özü, dünyayla birlikte olmaktır ve bu davranış sürekli ve kaçınılmazdır. Dolayısıyla bilinç, özü gereği kendisinden başka, kendisi dışında, kendisini kuşatan ve onun fikişsel yeteneği aracılığıyla kavradığı "bir şeye giden yol"dur. Bilinç böylelikle tanımı gereği kelimenin en genel anlamıyla bir yöntemdir.

Dolayısıyla devrimci bir önderlik ortak amaçlı bir eğitim uygulamak zorundadır. Öğretmenler ve öğrenciler (önderler ve halk), gerçeklik karşısında ortak amaçlıdır ve her ikisi de sadece bu gerçekliği deşifre etme ve böylelikle gerçekliğin eleştirel bilgisini edinme görevinde değil, bu bilgiyi yeniden yaratma görevinde de öznelerdir. Gerçekliğin bu bilgisine ortak düşünce ve eylem aracılığıyla ulaşırken, kendilerini bu bilginin sürekli yeniden yaratıcıları olarak keşfederler. Bu şekilde, ezilenlerin özgürleşme mücadelesinde bulunuşları, olması gereken şey haline gelecektir: Sahte katılım değil, yükümlülükleri olan bir girişim.

Ezilenlerin Pedagojisi, Ayrıntı Yayınları, 2003.

1 Erich Fromm, *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*, Payel Yayınları, 1987.

2 Alvaro Vieira Pinto'nun, bilim felsefesine hazırlık niteliği taşıyan bir çalışmasından.

Kapıya kampın kenarındaki mahalleden biri geliyor. Bir şikâyeti var. Demin hep beraber otururlarken masanın üstüne bıraktığı cep telefonu kaybolmuş. Bunu da kamptan birisinin yaptığını düşünüyor. Onu tarif ediyor. Sözüne iki de bir kesip; "olmaz ki ama yoldaş" deyip tekrar devam ediyor, "Biz burada birlikte yaşıyoruz." Daha önce konuştuğumuzda T.'ye "Çevredeki insanlar nasıl karşıladı" diye sormuştum. "Çok iyi karşıladılar hiçbir sorunumuz yok" diye cevaplamıştı. Polise gitmek yerine T. ile sorunu çözmeyi tercih ettiğini söyleyip, "olmaz ki yoldaş biz birbirimizi sürekli gözetlemek zorunda mı olacağız?" diye ekliyor. T. İle Darina kısa bir konuşma yapıyorlar aralarında.

- Onun için yapılan ikinci şikâyet bu.

- Yarın toplanıp karar veririz. Bize geldiğiniz için teşekkür ederiz, konuşup size kararımızı bildireceğiz size.

Aralarında fısıldaşıp saat kaçta toplantı yapacaklarını konuşuyorlar. Gece evleri sarmış. Kenarlarında ayçiçekleri olan dar sokağın başındaki evden aküyle çalışan televizyonun sesi geliyor. Yemek yediğimiz eve giriyorum. Beni bekliyorlarmış, girer girmez harika kokulu tabaklar uzanıyor. Karanlıkta ne olduklarımı bilmiyorum, ama nasıl olsa fasulye, pilav ve yuka vardır. Acele ile yiyip mumun ışığında bir yemek yeme sahnesi çekmek istesem de gece baskın çıkıyor. Ne bu tertemiz Topraksız evinde, ne de biraz sonra altına girdiğimiz çardakta mısır közlerken bir şey kaydedemiyorum. Diğer kamptaki ışıkçıları arıyorum. Masanın kenarındaki tahta sıraya ters oturarak sıralanıyoruz. Masanın üstünde gündüz çocuklarla oynadığım domino taşları hâlâ duruyor. Birkaç ev aşağıdan gitar sesleri. Kapkaranlık bir gece.

- Buraya geldiğiniz ilk günü hatırlıyor musunuz?

- Tabii geceydi ama ay vardı. Ortalık çok sakindi. Polis ola bileceğini düşünmüştük baştan beri. Aslında nereye gideceğimizi bilmiyorduk. Sadece işgal edeceğimizi biliyorduk. Ben Sao Paulo'dan daha uzak bir yere gideceğiz diye düşünmüş-

tüm. Otobüs ilk durduğunda polis çevirmesi var zannettim. Ama hiçbir şey olmadı.

- Peki böyle bir müdahale olsaydı, ne yapardınız?

- Buna zaten günlerce önce karar veriyoruz. İşgal sırasında neler olabileceğine nasıl tepki vereceğimizi, hepsi bize gecelerce anlatılmıştı. Uzun uzun düşünüp karar verdik.

- Ne sen karar verdin!?. Ben söylemesem hâlâ sokaklarda sürünecektik.

Mısırları közleyen teyze böyle deyip araya giriyor. Bir de kocasının eline "sen çok konuştun" der gibi bir mısır tutuşturup susturuyor. Mısırlar yeni dallarından koparılmış. Uluslararası tekellerin milyar dolarlık inşaat alanlarında, muhtemel enerji santrallerinin beton blokları yerine dikilmiş sütlü mısırlar.

38

Sao Paulo'ya geri döndük. Dönüşte bizim kilisenin misafirhanesi İşçi Partisi'nin kadın kongresi için gelen kadınlarla doluydu. Etrafta bildiriler kol geziyor, her kapının ardından toplantı yapan bir kadın grubu çıkıyordu. Kadınlar koğuşu aşırı kalabalıktan ya da rahat olmadığından bizim koğuştaki İşçi Partisi'nin kadınlarıyla doldu. Azınlık kalmanın ezikliğini yaşadım. İki çalışan ve bizim öğrenci lideriyle beraber 83 kadına karşı 4 erkektik. Güçlükle köşe bucak saklanıp giyiniyorduk.

Sabah sekreterliğe gidip yoksul şehir örgütlenmesi için gideceğimiz yerin adresini aldık. Haberleri var bizi bekliyorlar. Yine metroların son duraklarından otobüslere binip verilen adrese gittik. Pencerelerinden hayatta gördüğüm en eski çarşafın sarktığı, üçüncü katın camından sabahın onunda birisinin kustuğu, çöplerin birinci kat ile aynı yüksekliğe ulaştığı bir pansiyonun önünden geçtik. Birinci katın çöplerinin arasından oyuk açan, ya da zaten o çöplerin arasında olan, ya da zaten hiçbirbirinden farklı olmayan iki yerden birinden seslenen bir kadın, bize bir şarap parasına bedenini teklif etti. Ya

sarhoş olduğundan ya da çöplerin arasından ses öyle çıktığından sesi ekolu çıkıyordu. Üst katlardan birinde ya da hepsinden birden bütün kadınlar bütün erkeklerle kavga ediyor, dayak yiyor, bıçaklanıyor gibi çığlık atıyorlardı.

Hava güneşli ve bulutsuzdu. Duvarın dibine kartonların arasına yatmış evsizler; güneş onları henüz ısıtmaya başladığından pek kalkmaya niyetleri yoktu. Soyguncu tipli insanlar aılıktan soyamayacak kadar bitkindiler. Ancak suratlarımızı bıçaklar gibi bakmaktan başka bir şey yapamıyorlardı. Çok şükür ki bıçaklanmamış suratlarımıza bakışları, onların karınlarını biz aç bırakmasak bile öfkelerini doyurmadığımız için nefret doluydu, ya da sefalet karşısında bütün bu dehşeti ben uyduruyordum. Onlar yalnızca yeni duvarı geçebilen güneşin ısısına kendilerini terk etmişlerdi...

Tam bu pansiyona bitişik, evsizlere rüzgâr mendireği yapan duvarın karşısında MST merkez organizasyonun yeri var. Kent yoksulları arasında bu şekilde örgütlenmeye daha iki yıl öncesinde başlamışlar. Bu şekilde örgütlenmenin temel çıkış noktalarından biri, bütün bu kır yoksullarının kısa bir süre önce kırdan şehire göç etmiş olmaları. Şehrin yok edici baskısı, yoksullaşması karşısında en büyük zarara uğrayan ve en büyük yozlaşmayı yaşayan bu kitle arasında bir örgütlenme çalışması yapılmak zorunda diye düşünülmüş. Bütün solun bile vazgeçtiği en altta bir örgütlenme çabası...

Bir futbol sahası büyüklüğünde koca bir depo gibi bir yer burası. Kapıdan girer girmez sağda bir masa var. Kafasında ters geçirilmiş Brezilya bayrağının renklerinden şapkası olan birisi oturuyor. Juliana'yı soruyoruz. Savaş mitinginde konuşma yapan kıızı. "Yok şu anda" deyip sözümüze devam etmemizi bekliyor. Bu anda kendimizi tanıtmamız gerekiyor. Çoktan alıştık buna, hemen yapıyoruz. Hemen arkamızdaki iki tahta panelle salon ayrılmış. Panelin hemen ardında da bir başka masa var. Başvuru formu dolduruluyor. Masadaki üç kişi bir yandan formları doldurturken bir yandan gitarla MST şarkıları öğrenmeye çalışıyorlar. Kafalarının tepesinde Brezilya bayrağı, MST bayrağı, Poula Freie ve tabii ki Che Guevera posterleri

var. Yeni birisi geldiğinde yalnızca birisi onla ilgilenip soru sormakla diğerleri şarkı söylemeye devam ediyor. Dışarıda yatan evsizlerle içerdekilerin sınırında bu şarkılar var:

Savaşımız büyük toprak sahiplerine karşı Çünkü
onlar kötülük yetiştiriyor Bütün Topraksızlar
haykırılım Birleşelim, örgütlenelim ve toprakları
işgal edelim Baskıya ve zulme rağmen savaşa
Hiçbir şey bizi durduramaz!
Sadece biz Topraksızlar dünyayı yeniden yaratabiliriz
Topraksızlarla büyük toprak sahiplerinin çelişkisini iyi biliyoruz
Gelecek için yalnız iki yol var Birisi özgürlüğün, hayatın ve üretmenin yolu Diğeri adaletsizliğin, ölümün ve yağmanın yolu Yoldaşlar, haydi patronlara, soylulara ve şapkalı bürokratlara karşı savaşa
Bize cenneti bile vaatmişlerdi
Yalan! Yalan!

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ

Kırdaki Toplumsal Temelimiz Kente Eklemlendi

- *MST kırın yanı sıra favelalarda örgütlenme başlatmaya ne zaman karar verdi? Kentsel alanlarda ne tür eylemler olası?*

- Favelalarda örgütlenmek bizim ana işimiz değil - kentlere doğru bir vurgu kayması gerçekleşmedi. Ama Güneydoğu çok kentleşmiş bir yer olduğu için, kırsal işçi sınıfının büyük bir kısmı lümpen proletarya tarafından emilmiş durumda ve kentin eteklerinde yaşıyorlar, yani kırdaki toplumsal temelimiz kente eklemlendi. Onlara karşı hâlâ yükümlülüklerimiz var, bu yüzden favelalara gitmek ve onları örgütlemeye çalışmak zorundaydık. Bu yüzden kentlerdeki esas işimiz Güneydoğu'da, yani Sao Paulo, Rio de Janeiro, Minas'da yoğunlaşıyor.

Militanlarımız buralardaki örgütlenme gerçekliklerinden yola çıkarak yeni bir öneri oluşturdu: Kırkent yerleşimleri, yani *assentamentos rurba-nos*. Varoşlarda yaşayan birini alıp, kırın derinliklerine fırlatmak yerine, kü-

çük toprak parçaları üzerinde kente yakın kamplar örgütlüyoruz. Bunlar, 15 hektar toprak isteyen Kuzeydoğulu bir çiftçinin tersine daha kentsel bir yaşam tarzına alışmış insanlar. Burada Güneydoğu'da çok fazla miktarda toprak var. Biz onlara üzerinde, çocuklar ve kadınlar için yerel tarımsal sanaanı ile ilişkili olan, örneğin üzüm yetiştiriciliği ya da tavukçuluk gibi daha emek yoğun çiftçilik biçimlerini yapabilecekleri, böylelikle hâlâ tarımla ilişkilerini bir türlü sürdürebilecekleri, bir hektarlık topraklar elde ediyoruz.

Örneğin çocuklar, bir süt ya da meyve işinin yönetilmesinde ya da sayım işlemlerinde çalışabilirler. Bunun yaşayabilir olup olmadığını bazı yerel hükümetlerle de tartışıyoruz. Sao Paulo'da, kent Prefecture'ı ile ortaklık halinde, üç yüz ailelik deneysel bir yerleşim projesi üzerinde çalışıyoruz. Diğer kentlerde zaten böyle "kırkent" yerleşimlerimiz var.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

39

Beklerken, girişteki Roberto ile konuşuyoruz. Siyahi, kıvrıkcak sakalları yüzünü kaplamış, en fazla yirmili yaşlarda saçının önu biraz açılmış. MST'ye katılmadan önce sokak çocuğu imiş. Şimdi kent yoksullarıyla ilgili örgütlenmede ilk başvuruları karşılayan kişi. Buraya gelen her kişi içeri alınmıyor. Önce Roberto onların ne kadar samimi olup olmadıklarını tespit ediyor. Bu iş için biçilmiş kaftan çünkü sokağın dilini, onların ne zaman, nasıl yalan söyleyebileceklerini çok iyi biliyor.

- Bazen üç günlük açlıktan sonra dayanamamış gelmişlerdir. Yemeği yer yemez çıkıp giderler, ta ki bir daha acıkana kadar. Burayı bir aşevi gibi kullanıramayız. O zaman sokaktaki yaşamı, yoksulluğu ortadan kaldırmaz, onu beslemiş oluruz. Kiliselerle hiçbir farkımız kalmaz. MST ise burada yeni bir yaşam önerisi ile duruyor. Bu nedenle çok dikkat etmeliyiz. Bazıları vardır ki buraya sırf cebindeki uyuşturucuyu kaptırmamak için gelir. Eğer dışarıda kalacak olsa ya onu kaptıracak ya da ölecektir. Bunu iyi bilir çünkü kendisi de benzer yollardan o uyuşturucuyu elde etmiştir.

Bir kadın geliyor. Yüzü bir boydan bir boya yara. Gayet iyi tanıyor onu Roberto.

-Yüzüne rom bulaşmış...

Kadın sessiz. Cevap verirsem yanlış bir şey söylerim diye korkuyor.

-Gir içeri otur da biraz sonra geleyim. İlaç sürelim yüzüne.

Kadın arka masaya geçiyor. Oradaki belgenin soruları cevaplıyor. İmzalaması için kendisi uzatılan doldurulmuş belgeyi aynı şekilde geri itiyor. Okuma yazması yok. Kamplarda bütün akşamları okulların yaptığı şey okuma yazma öğretmektir. Birçok zaman gündüzki çocuklardan daha fazla öğrenci gece okuma yazma kurslarına devam eder.

- Pansiyonların koşulları favelalardan kötüdür. Orada her kes birbirleriyle o kadar iç içe yaşar ki, kendi komşularında o gün yiyebilecek bir şey olması bile onları çıldırtabilir, bu yüzden kavga çıkartabilir. Açlıktan ağlayan çocukları üçüncü kat tan fırlatmak isterler. Tam yandaki komşuya alıştığına ya parasını ödeyemediği için sokağa atılır ya hırsızlık sırasında ya kalanır ya da birisi tarafından bıçaklanmış olabilir. Bu sefer yeni bir komşu, yeni kavgalar.*

Arka masada şarkı öğrenme faslı sürüyor, içeride bir televizyon sürekli olarak MST filmlerini gösteriyor. Karşısında yere sabit kılınmış 20-30 sandalye var. Karşı duvara Che'nin büyük posteri çizilmiş. Salonun sonunda sahne gibi 40 metre karelik bir tahta yükselti var. İsteyen onun üstünde uyuyabiliyor.

- Türkiye ha! Sizi iki kere dürdük Dünya Kupası'nda!

Gülüyor. Ben de gülüyorum. Türkiye futbol takımının üçüncü olması en çok benim işime yaradı sanırım. Artık Güney Amerika'da Türkiye'nin Arap ülkelerinden başka bir ülke olduğunu anlatmama gerek yok. Arjantin her zaman Brezilya

(*) Bu film-kitabı yaparken amacım, ilk olarak Brezilya sol hareketini anlatmak için bir şey yapmaktı ama sonra Brezilya'nın her açıdan ne kadar büyük olduğun fark edip yalnızca MST'ye, Topraksızlar'a ilişkin bir şey yapmaya döndürdüm. Bu nedenle MST'nin devasa yapısındaki her değişik yapıdan asantementolardan campementolara, merkezî örgütlenmelerinden okullarına ve bunların değişik iklimlerdeki değişik yapılanmalarını görmek istedim. Aynı zamanda bir yandan eylemliliklerine katılarak hareket halindeki durumunu anlamaya çalışıp, bir yandan da nasıl bir taban üzerinde örgütlenebildiğim incelemeye çalıştım.

düşmanı olduğundan hep Türkiye'yi tutmuş, yenildiğimizde bizden fazla üzölmüşler. Roberto çıkarıp kafasındaki kenarları daire Brezilya şapkasını bana hediye ediyor. Ayıp olmasın diye almak istemiyorum: O yenildik diye o şapkeyi istemediğimi düşünüp zorla veriyor. Ben başımda çok şirin bir Brezilya şapkasıyla çekime devam ediyorum.*

40

Juliana geliyor. Hemen bizi tanıyor, birbirimize sarılıyor. Bir savaş mitingi tanışması az değil! Birisiyle konuşan Rober-to'nun, hâlâ şarkı söyleyemeye devam eden kayıt masasının önünden geçiyoruz. Kahve dağılma saati. Hep beraber kuyruğa girip şekerli kahvelerden alıp kenara çekilip konuşmaya başlıyoruz. Juliana biraz izin isteyip bir koşu sağa sola gidip bir şeyler söylüyor. Sandalyelere oturmuş şarkı öğrenmeye çalışan bir iki kişiye sarılıyor. Arkada uyuma sırasının karşısındaki mutfağa girip aldığı iki yuka parçasını dışarıda koşuşturan çocukların eline tutuşturuyor. Geri dönüp kahvelerimizin bitip bitmediğini kontrol edip bizi dışarı çıkarıyor. Kapının önünde birer sigara içiyoruz. Çünkü içerde sigara içmek bile yasak. Bütün bu ağırlaştırıcı simgesel şeyler çok önemli. Uyuşturucu ve alkol batağının içinde buraya gelenler, eğer MST'ye katılmak, yani yeni bir yaşama başlamak istiyorlarsa fedakârlık yapmak zorundalar. Sigaranın dışarıda bile içilmemesi, kesinlikle uyuşturucu kullanılmaması, çok uzun süre kamplarda alkolün yasak olması, yalnızca sorunların ortadan kaldırılmasının dışında insanların yeni yaşam için yaptığı fedakârlıklar. Bu nedenle özel-

(*) Favelalar, MST mensuplarının daha önce hangi koşullarda yaşadığının, yoksulluk halinin iyi bir örneği işte. Bu nedenle şimdi geriye baktığımda bu kitapta benim anlatım biçimime uymayan, yani yeterince inceleyemediğim, yaşayamadığım yerin pansiyonlar olduğunu düşünüyorum. Yalnızca teğet geçerek, dışarıdan bakarak normal belgesel film yapanlar tarzında bir şeyler yapabilmişim. Lanet olsun başımızın üstünde sallanan zaman belası.

likle alkolizmden ve uyuşturucudan kurtulabilenlerin MST yaşamına sahip çıkmalarının boyutu daha anlaşılır.

Sigarayı bitirip içeri girdiğimizde Juliana'yı arkasında Che görülecek şekilde oturtup sormaya başlıyorum.

- Burası neresi?

- Burası Sao Paulo'nun yoksul halkı için çalışan genel MST organizasyonu. Çünkü biz yoksul halkla birlikte toprakları iş gal ediyoruz ve yeni bir hayatı örgütleyoruz. Sao Paulo'da halkın sadece yüzde sekizinin kendi yeri var. Ve MST bu eşitsizliği ortadan kaldırmak için kentlerde de çalışıyor. Bu, hareketin kentlerdeki insanları toprak işgallerine katmak için giriştiği ilk deneyim. Çünkü yirmi yıl önce insanların çoğu kırdan yaşıyorlardı. Ve kentlere geldiklerinde buralarda iyi yaşam koşullarına kavuşamıyorlar. Katolik Kilisesi'nin yaptığı küçük yardımlarla yaşamak zorunda kalıyorlar. Biz de bu insanlar için toprakları işgal ediyoruz.

41

Akşam yatmak için kiliseye dönüyorduk. Sucukçuların arkasında ucuz bira satan, şişelerle masanın üstüne birayı koyar koymaz parasını isteyen bir barı kendimize mekân eyleyip, kalabalığın karmaşasını seyretmeye bayılıyordum. Artık garson bizi sokağın başında görür görmez bir masa ayarlıyordu. Veresiye içecek duruma bile gelmiştik. Her ne kadar Alejandra her seferinde bir soyguncu tarafından takip edildiğini, hatta bir kez kadının biriyle benzinciye sığınıp soyulmaktan kurtulduğunu anlatıp duruyordu, ama ben kadere güvenip aldırıyordum. Yalnızca onda çekilmiş kaset bırakmayı önlemimi alıyordum. Çekilmiş kasetlerimi çaldırmak en büyük paranoyamdı.*

(*) Brezilya'da hiçbir soyulma girişimi yaşamadım, ama aylarca sonra Venezuelalı'da sahil yoluna benzeri bir yerde, nehir kenarında hiç yapmayacağım şekilde bir elimde kamera bir elimde kitaplarla tam turist gibi gezerken, koltuğu-

İşçi Partisi kadınları, kafalarını bildirilerden kaldırır kaldırmaz Portekizce anladığımı da keşfedince, bana uzaktan laf atmaktan vazgeçtiler. Konuşmaya başladık. İşçi Partisi'nin çok renkli yapısını aynen taşıyan kadın gruplarının bu kilisede yalnızca sol grubun kadınları olmasına rağmen yine de aralarında birçok farklılıkları vardı. Bir başka ilginç şey de, PT'nin en büyük grubu MST olmasına rağmen MST hakkında kısıtlı bir bilgiye sahip olmaları idi. Bu bilgi ister sempati isterse an-tıpatı şeklinde olsun her zaman yetersizdi. Onlarla konuştuğum zaman MST hakkında hepsinden daha çok bilgiye sahip olduğumun farkına vardım. Bunda Brezilya'nın kendi başına koca bir dünya olması, mesafelerin büyük olması dışında, MST'nin kendini korumak için biraz kapalı yapısının da etkisi olduğu kanaatindeyim. Ayrıca özellikle orta sınıf solun mülkiyete ilişkin duyarlı durumu, şehirli, kırılı bakış açıları olumlu olumsuz efsaneler dışında birbirleriyle gerçek bir ilişki kurmayı zorlaştırıyor. Bu noktada MST'nin aydınlar aracılığıyla kendini anlatmaya çalışması, yaz dönemi boyunca üniversitelerde kendi seçtikleri hocalardan dersler alması, bu kopukluğu azaltmak içinde bir araç. PT başlıbaşına bu kopukluğu giderebilmek açısından bile çok önemli bir işlev taşıyor bence.

Dünyanın değiştirilmesi için gerekli içki çoktan dışarıdan kiliseye taşınmıştı. Sorularımın, PT-yoldaş Lula tartışmasına dayanıp, artık tamamen anlayamayacağım bir duruma dönüşmesi karşısında öğrenmeye çalışmaktan vazgeçtim. Bense on-

nun altına uzun bir bıçak saklayan birisini iki adım arkamda [ark edip hemen karşı kaldırıma geçtim. Bıçağımı çekip koşmaya başladığımda geri dönüp koşmaya başladım ve ama bir başkası iki adım uzağımda durup elindeki şeyi ateş eder gibi bana yöneltti. Silah gibi tuttuğu şeyin görünümü dışında, o kadar abartılı bir silahla ateş eder hali aldı ki, gerçek olmayacağı kanısıyla yine kaçıp yolun kenarında olayları izleyen gecekonduların önündeki çocukların, kadınların arasına koştum. Çocuklar yerlerden taşlar fırlatarak onları kovalarak beni ve kasetleri kurtardılar. İşin ilginç tarafı soyguncular taş menzilinin hemen dışında ellerinden yiyeceği alınmış bir hayvan gibi beni bekliyorlardı ki, duran bir araba tarafından şehire bırakıldım ve tabii ki gereksiz polis başvurusu falan yapmadım.

ların her türlü sorusunu büyük bir netlikle -tabii ki tek kişi olduğumdan- cevapladım. Zaten Türkiye hakkında bilgileri yok denecek kadar azdı. Bu yalnızca bizim için geçerli değildi. Arjantin için bile çok fazla bilgiye sahip oldukları söylenemezdi. Baktık dünyayı değiştiremiyoruz, (bir kez daha) James Joy-ce'un önerisine uyup konuyu değiştirmeye karar verdik. Kilisenin ön tarafındaki üstü kapalı avluda dans edenlere katıldık. Bizim öğrenci lideri de kiliseye sevgilisini attığından, 84 kadına karşı dans edecek yalnızca 3 erkek kalmıştık. Ben, ritim yoksunu, dans özürsüzü beden uyumsuzu olan ben, hayatımın en çok dans teklifini aldım. Afişlerle, Salgado'nun harika fotoğraflarıyla etrafı çevrili kilisenin ortasındaki dans pistinde, rüzgâr gibi dans ettim bütün gece.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ MST PT'den Özerk Bir Hareket

- MST'nin PT ile tarihsel bağlantıları var. Her ikisi de aynı zaman dilimi içinde doğdular. Kırdan PT'nin oluşumuna yardım eden ve MST için çalışan -ya da tersi- birçok militan var. Her zaman belirli bir özerklik korunurken karşılıklı destek konusunda doğal bir çakışma oldu. Militanlarımızın çoğu bir partiye oy verdiklerinde, genellikle PT'yi seçerler. Ama Partido Soci-alista Brasileiro'ya ya da Lionel Brizola'nın Partido Democrático Trabalhista'sına üye Topraksız aileleri de var- PCdoB'ye değil, çünkü o kendi çiftçi hareketini, Movimento de Luta de Terra'yı oluşturarak klasik yolu benimsedi. Mücadeleye bizimle birlikte katılıp PCdoB'ye sempati duyanlar otomatik olarak onu tercih ettiler. Bu da PT'nin çoğunlukta olmasının bir başka nedenidir.

MST PT'den özerktir, ama seçim zamanlarında geleneksel olarak, en büyük sol parti oldukları için adaylarını destekledik. Ama Brezilya solunun genel olarak şu anda, - parti ismi kısaltmalarının elde ettikleri seçim sonuçlarına ve PT içindeki çeşitli akımlara bakılmaksızın- organik bir sol birikim açısından zorluklar yaratan bir kriz döneminden geçmekte olduğunu hissediyoruz. Bu kriz karmaşık bir kriz. Birincisi, solun Brezilya için açık bir projesi yok - ya da sosyalistlerin önce hangi adımları atmaları gerektiğini formüle etmeden, sosyalizm kapitalizme karşı basitleştirmesine düşüyor. İkincisi, partilerin ve akımların kurumsallaşmaları onları kitle hareketlerinden uzaklaştırdı. Sol toplumsal dönüşümü gerçekleştirebilecek olan yegâne gücün halkın örgütlü kitlesi olduğunu ve halkın da kendisini, oy aracılığıyla değil, mücadele aracılığıyla örgütleyebilece-

ğini unutmuş görünüyor. Oy vermek, bir mücadele biçimi değildir, vandaşlığın bir ifadesidir. Sol bir kez daha bizim sadece burjuvaziye karşı verilecek kitle mücadeleleri aracılığıyla güçler dengesini değiştirebileceğimiz inancını kazanmalıdır. Her zaman uzlaşma, sınıfsal baskılara entegre olma tercihi var.

Üçüncü eleştiri noktası ise, ki bu, biz de kendimizi solun bir parçası olarak gördüğümüz için aynı zamanda bir tür özeleştirmedir: Öncüllerimizin taban çalışması geleneğini, halkı mikroskopik düzeyde örgütleme işini yeniden kazanmak zorundayız - bu, Kilise'nin üzerinde çokça konuştuğu bir konu. Artık militanların siyasallaşmamış insanlarla toplantı düzenlemeye sabırları yok. İngiltere'deki ya da Avrupa'daki politik kitle partilerinin tarihsel olarak bu işi nasıl yaptıklarını bilmiyorum. Bazen propagandadan söz ettiğimizde, bu aslında sadece ajitasyon oluyor, buradaki, Brezilya'da-ki Troçkistlerin yürüttükleri türden ajitasyon; ama bilinç yükseltmiyorlar, örgütlemiyorlar; genellikle bırakıp gidiyorlar. İnsan sürekli olarak şu tür eleştiriler duyuyor: Sendika önderleri, üyeler bir yana, sendika başkanının bile katılmadığı 1 Mayıs gösterileri çağrılarında bulunuyorlar.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

42

Juliana'nın altındaki arabaya dolduk. Juliana, Alejandra, Roberto ve ben. Araba kamyonet olduğunda ön tarafta tıkiş tıkiş oturuyoruz. İstanbul trafiğı kadar karışık Sao Paulo trafiğinde, Juliana bizim taksi şoförlerini aratmayacak gibi kullanıyor arabayı. Favelalara gidiyoruz.

Güney Amerika'da yoksulluğı anlatmaya kalktığımda bizim yoksulluğumuzla karşılaştırmaktan kaçınırım. Çünkü bizim yoksulluğumuz hak etmediğı bir masumiyet kazanır. Bu benim Doğı Anadolu'yu, varoşların bile arka sokaklarını, Orta Anadolu bozkırlarındaki köyleri görmediğim kanısı uyandırmasın. Hâlâ, Peru'daki kumların ortasında çöplerden, karton kutulardan oluşan mahallelerin yoksulluğı damağımda bir düğüm olarak vardır.

Şimdi Roberto'nun daha önce yaşadığı mahallerden birine gidiyoruz. Roberto, orada yaşadığından ve herkesi tanıdığından bizim için kamera ile dolaşabilecek kadar güvenli.

Şehirlere her zaman sular karakterini verdiği gibi bu fave-lada da su, daha doğrusu lağım hemen her şeyi anlatıyor. Favelamn girişinden açık bir şekilde aşağıya doğru akan koca bir lağım deresinin üstü yine favelalarla örtülmüş. İnce duralitlerden oluşan duvarlar, lağımın ortasına dikilmiş direklerin tepesine tutturulmuş. Pencereleri, akmakta zorluk çeken lağım manzaralı. Tabii ki hiçbir cam yok. Camsız pencerelerinden içine sığdırıldıkları oda büyüklüğünde müzik setleri görünüyor. Sanki hoparlörün içinde yaşayanlar, kalitesiz ses cihazlarının seslerini sonuna kadar açsalar bütün mahalle yıkılacak. Boyasız duralitler renkli teneke parçalarıyla yamanmış. Sokakların çamuru lağım deresini aratıyor. Pembe duralitli bir evin önünde Roberto bir arkadaşına rastlıyor. Arkadaşı bizden, kameradan, Roberto'nun değişmiş halinden şaşkın ama belli ki Roberto hâlâ kavga var di-

Favelalarda yaşam yoksulluk, endişe ve mafya demektir.

ye kahveye (!) dalsa mutlaka belinde görünen silahı ile katılır. Yani delikanlı çocuk izlenimi. Başımızda MST şapkaları bizi koruduğunu düşünüyorum. Ama konuşmaya başladığımızda birçok kişinin MST'den haberdar olmadığını anlıyorum. Biliyorum diyenler de aslında biraz bir şeyler duymuş o kadar. Belki de Roberto sanki bir işe girip kendini kurtarmış diye düşünüyorlardır.

Bir favelanın üstünde satılık yazısı var. Camda da bizi seyreden iki kadın. Yakın geçmişte çok güzel oldukları muhakkak. Eminim fotoğrafları da harika olacak. Roberto onlara kaçta sattıklarım soruyor; onlar da Roberto'ya bizim ne yaptığımızı. "MST'yi biliyormusunuz" diye sorduğunda gözleri kamerada "hayır" diyorlar. "Televizyonda evi gösterebilirsin de satın buradan kurtulalım" diyorlar. Roberto MST'yi tarif ediyor. "Gelin, bilgi alın yeni bir yaşama başlayın" diyor. Onlar kameraya bakıp başlarını sallıyorlar. Evlerinin altından akmaya çalışan lağımın sesi duyuluyor. Biraz daha konuşup vedalaştıklarında ise her şey biraz daha anlaşılır durumda. Roberto oranın çocuğu. Onu tanıyorlar. O kafeni yırtmış, iyi çocuk.

Pembe duralitli ev iyice geride kaldı. Çocuklar meyve kasesinden yaptıkları masanın üstünde domino oynuyorlar. Neye oturduklarım bilmiyorum ama sandalye olmadığı kesin. Kız çocukların kucaklarında çocuklar. Biraz daha büyük kız çocuklarının kucağında kendi çocukları. Bir bilardo masası; etrafı duralitle kaplanmış sanki. Topa vuruşlar yalnızca açık olan kısımdan rahatça yapılabilir. Herkesin ellerinde biralar bize bakıyorlar. Hey dünyalı biz dostuz. Biraz kamerayı bırakıp bilardo oynuyorum. Kahve kültürümün zengin olması işe yarıyor. Onlarla oynayacak kadar çok, onları kızdırmayacak kadar az bilardo biliyorum. Birbirimize bira ısmarlıyoruz. Yan yana gelip bilardo hatırası çektiyoruz. "Eyvallah" deyip biz devam ediyoruz. Roberto 2-3 arkadaşına rastlıyor. Ne var ne yok, diye konuşurlarken ellerinde kafesli iki kişi kuşları bir yerlere götürüyor. Pazar günü olsaydı, Beşiktaş'taki tarihî çay bahçesine götürdüklerini düşünürdüm.

Derenin üstündeki tahta köprüden lağımin öte yakasına geçiyoruz. O kadar dar sokaklara giriyoruz ki, dört metre karelik evlerin sanki ortasından geçiyoruz. Her evde merdaneli çamaşır makinesi var ve hepsi çalışıyor. Hayatımda ilk defa bu kadar çok merdaneli çamaşır makinesini yan yana çalışırken görüyorum. Yoksulluk kadar, lağım kadar, televizyon kadar çoklar. Pencereden uzanan kadınlarla konuşuyoruz. Kadının biri Alejandra'nın tepeden inme "MST'ye katılmana" teklifini geri çeviriyor. Daha önce MST'yi duyduğunu söylemişti. Yüzünde dün gece kocasının ya da dostunun attığı dayak izlerini taşıyor. Çamaşır makinelerinin izinden gidip bir başka teyze ile konuşuyoruz: "Nasıl gidiyor hayat?"

Kadın susuyor. Merdaneli makineler dönmeye devam ediyor. Çocukların ellerinde elektronik oyuncakta çocuklar sarı olması gereken canavarla noktalan yiyip puan topluyorlar. Her yanlışlarında kızgınlıkla ayaklarını yere vurduklarında pantolonlarının üst taraflarına da lağımlı çamur sıçratabiliyorlar. Dar sokaktan, dört metre karelik evlerin ortasından, her şeyin altından geçiyoruz. Bu sokaklarda suçun bile en alt kademesi vardır. Uyuşturucuda yalnızca torbacı olarak çalışabilirler. Öldürebildikleri kendilerine benzer yoksullar, tecavüz ettikleri sokakta yatanlardır. Kendi çocuklarını, kendi karılarını dövebilirler.

Duvarda bir Lula yazısı görüp Juliana soruyorum: "Burada PT'ye mi çıktı oylar?"

- Yok burada ki oylar mafya aracılığı ile satılıktır. Kim fazla para verirse mahalleli toptan ona oy verir. Parayı alıp oy vermezlerse vay onların haline. Daha çok işçi kesiminden ve yoksullaşmaya yüz tutmuş orta kesimden oylar Lula'ya gitti. Burada bütün oylar mafyaya.

"Satılık tuvalet" yazıyor. Yolun kenarına yerleştirilmiş bir alafranga tuvaletin üstünde. İtinalı bir şekilde bir evin önüne lağım deresinin birkaç metre önüne ve çalınmasın diye tahta çitaların arkasına yerleştirilmiş.

PT İLE İLİŞKİ UYGULANACAK PROGRAMA BAĞLI

Estado: MST ve PT ya da PT'nin değişik kesimleri arasındaki ilişkileri nasıl değerlendiriyorsunuz? Bir kopuş olması olası mı?

Mançano: Bu PT'nin izleyeceği yola bağlı. Eğer solda yer almaya devam ederse, kopuş olmaz. Öte yandan, eğer onları birleştiren değerler yoksa, birlikte olmak zorunda değiller.

Estado: MST'nin olası bir Lula hükümeti altında nasıl davranacağı konusunda tahminde bulunulabilir mi?

Mançano: MST olası bir Lula hükümetiyle ilişki içinde olmaya, onu bir tarım reformunu yürürlüğe koymak üzere sıkıştırmaya, kalkınma, zenginliğin demokratikleştirilmesi ve marjinal ve dışlanmış nüfusun yeniden sosyalleştirilmesini sağlayan bir hükümet halinde tutmaya çalışacaktır. MST'nin içine küçük üreticilerin de dahil edileceği tarımsal sanayinin gelişimine dayalı bir model yürüten bir hükümet beklediği açıktır.

Estado de Sao Paulo, 7 Nisan 2002

43

Eski bir Volkswagen minibüs içinde Brezilyalı bizi götüren arkadaş dışında bir Arjantinli, iki Mozambikli ve ben varız. Ünlü fotoğrafçı Salgado'nun, fotoğraflarını satarak elde ettiği gelire MST için satın aldığı araziye gidiyoruz. Oraya MST için bir üniversite inşa ediliyor. İki Mozambikli arkadaşla iki gün önce misafirhanede tanışmıştık. MST'de eğitim için Brezilya'ya gelmişlerdi. Daha önce sözettiğim gibi MST hareketinin benzeri bir örgütlenmesi Mozambik'te gerçekleştiriliyor. Bu örgütlenmeden gelen insanların eğitilmesi, bilgi alışverişi dışında güçlü bağlar olduğu da bir gerçek. MST'nin bu tür bağları yani eğitim ve bilgi alışverişi Küba'yla da var.

İki Mozambikli biraz çekingen davranışlarla etraflarına alışmaya çalışıyorlardı. Biri kadın biri erkek bu militanlar konuştukları Portekizce'nin zor anlaşıldığı kanaatiyle daha da az konuşuyorlardı. Bizimle konuşmaya başladıklarında cebinden çıkarıp gösterdikleri ilk resim, Mozambik'te işgal topraklarında bir çeşme açılış töreninin fotoğraflarıydı. Yüzlerindeki ifa-

deden ne kadar güç bir iş gerçekleştirdikleri anlaşılabilirdi. Dünyanın herhangi bir yerinde sizin ülkenizle ilgili hiçbir şey biliniyorlarsa kendinizi kötü hissedersiniz. Ben de Mozambik konusunda hemen hemen hiçbir şey bilmiyordum. Afrika'da eski bir Portekiz sömürgesi olduğunu, yerli dilleri dışında Portekizce konuştuğunu ve bir şarkıdan sosyalist lider Agos-tinho Neto adını bilirim, o kadar. Bir de Eylül ayında benim de katıldığım Buanes Aires'teki film festivalinde izlediğim bir belgesel filmde adı sosyalist olan hükümetin bir banka ile olan ilişkisini ve yolsuzlukları açıklayan gazeteciye öldürtme-sini izlemiştim.

Şehrin dışındaki banliyolardan birine ulaştık. Etrafı ağaçlarla kaplı şirin evlerin arasından geçip gene küçük bir ormanın içindeki okulun girişine vardık. Kapıdan girip ağaçların arasından arabayla geçtikten sonra çok güzel binaların yanına vardık. Gözün alabildiği her yer yemyeşildi. Kenarları küçük korularla çevirili karşıda görünen tepeye kadarki yerde 10-15 bina inşa ediliyordu, inşa edilen binalar hepsi granit taştan yapıldığı için yeşilin içinde daha da güzel duruyorlardı. Sol tarafta ağaçların arasına yerleştirilmiş iki koğuş vardı; kadınlar ve erkekler için. Öğrenciler ileride taş binaların duvarlarını örüyorlardı. Bir ağacı çatımın üstüne örtmek için metrelerce taşıyorlardı. Duvarın üstüne kaldırmak için bağırıyorlardı. *Hep beraber, hep beraber.* Büyük modern binanın yemekhanesine oturduk. Taş binanın dört tarafını çevreleyen camlardan etrafı seyretmeye devam ettik. Üniversite yemekhanesinden çok romantik bir yemek için uygundu. Yalnızca salonun ortasında self servis seti bu havayı bozuyordu. İçerdeki büyük mutfaktan yemekler taşınmaya başladı. Pişirenlerde yemek yiyecek olanlar gibi öğrenciydi.

Dışardakiler; duvar ustaları, çatı kaplamacıları, boyacılar hepsi öğrencilerdi ve tabii ki toprak işgalcileri... Yemekhaneye gelip self servisin önünde kuyruğa girdiler. Gürültüsüzce yemeklerini alıp oturdular. Bizde kuyruğa girip onların yemeğine katıldık. Binaların bu kadar güzel neredeyse lüks olması bizi rahatsız etmişti. Bunu birkaç gün önce çeşme açılışı fotoğra-

fini gösteren Mozambiklilere söyledik. "Burası üniversite en güzel yer burası olmalı" diye cevap verdi. Kilise'nin görkemini, iktidarım devralan bilim beni korkuturdu. Tabii ki burdaki görkem ve lüksten ancak siyah naylonlu topraksız evlerin yanında söz edilebilirdi. Yoksa düzgün estetik bir belediye binasından daha fazla görkemli değillerdi.

Yemek yiyince herkes sağa sola dağıldı. Koğuşların önüne asılmış birkaç hamakta sallanmaya başladılar. Elllerinde gitarlarla basamaklara oturup şarkılar söylediler. Bir yerlerden gelen şekerli kahveler ikram ettiler. Her yaştan öğrenci vardı. Çalışmak yorar. İyi bir yemekti. İyi bir kahve...

- Peki ne eğitimi görüyorsunuz burada?

- Biz buraya 75 günlük eğitim için geliyoruz. Teorik ve pratik. Teorik dersler Marx, Engels...Lenin, diyalektik materyalizm, Gramsci, Che, Rosa Luxemburg... Pratik dersler tarımda karşılaştığımız sorunlardan yeni tip binalar yapmaya kadar; ayrıca sağlıkta ilkyardımlı öğreniyoruz...

- Bir de burada ülkenin her yerinden gelmiş yoldaşlarla tanışıp görüş alışverişleri yapabiliyoruz.

- [Gülerek ve son konuşanı kastederek] tanışıp evlenenler bile oluyor.

Tekrar bir şarkı başlıyor. Bir kahve daha uzatılıyor. Şarkıyı da, kahveyi de reddetmek işime gelmiyor.

Mola sona eriyor. Herkes yemekhanenin önüne toplanıyor. Bizim Mozambiklileri de sıraya koyuyorlar. Küçük bir içtım. Midemi burkuyor. Bize de "neden geçmiyorsunuz" diye soruyorlar. Alejandra bana bakıyor. "Hayır" diyorum İngilizce biz MST'li değiliz. Her sıranın önünden birileri çıkıp sayılarını ve ne yaptıklarını söylüyor. Bizim Mozambikliler sıradan çıkıp kendilerini tanıttıyorlar. Sıra bize geldiğinde sıranın dışından kendimizi tanıttıyoruz. Sloganlar atılıp duvar örmeye, çatı kaplamaya, kendi üniversitelerini inşa etmeye gidiyorlar. Ben belki de her yerde olduğu gibi bunun bizim için bir seronomi olup olmadığını anlıyamıyorum. Kafamda hâlâ İngiltere'de Cambridge'ki kilise binaları ile üniversite binalarının benzerliği ve Ivan Ilyic'in "diploma törenleri papazların çüppe giyme törenlerinin aynısıdır" sözleri.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ

Kamplardaki Temel İhtiyaçları MST Karşıyor

- Bir kampın kurulmasına yardım ettiğimiz zaman topluluğun temel ihtiyaçlarını biz sağlıyoruz: Barınma, elektrik, okul, öğretmenlerin eğitimi vs. Ama bunlar devletin sorumluluğunda olmalıdır, bu yüzden hükümeti, yerel yetkilileri bu harcamalar için ödeme yaptırmaya zorluyoruz. Eyalet yönetimlerinin daha ilerici olduğu yerlerde daha fazla ilerleme sağlayabiliyoruz; daha tutucu oldukları yerlerde ise bizim için daha zor oluyor. Örneğin, üniversitelerde yılda yedi yüz MST eğitmenini eğitmeleri için anlaşmalar yaptık. Bedelini hükümet ödüyor ama yaklaşım ve eğitimin içeriğine biz karar veriyoruz. Bir tarım uzmanı ihtiyacımız olduğunda da aynısı oluyor - bunu devlet sağlamalı, bu onun sorumluluğu. Bize "işte öğretmenlerinizin eğitimi devlet üstlendi, işbirliği yapıyorsunuz" diyenlere şöyle yanıt veriyoruz: "Hayır, yedi bin öğretmeni eğitmek istiyoruz, ama bize para vermeyecekler."

Avrupa ve ABD'deki bazı örgütlerden de bir miktar yardım almakla birlikte, esas parasal kaynaklarımız bunlar. İnanılmaz gibi görünüyor ama, sormadan bize sık sık para gönderen bir grup Amerikalı işadamı var. Genellikle Avrupa'dan gelen para militanların eğitimine ayrılıyor. Burada Via Dutra'da AB ile ortak bir proje olarak bir okul inşa ediyoruz - Ulusal Florestan Ferdandez Okulu. Nitelikli solcu öğretmenlerin ve aydınların yoğun olduğu Sao Paulo'ya yakın olmasını istiyorduk, onlar için Pernambuco ilçesindeki Normandia kampına yeniden yerleşmektense Sao Paulo'dan 50 kilometre yol gelmek daha kolay olacaktı. Bu Florestan Fernandes'in ruhuna sadık bir kadro eğitim okulu olacak. [5] Bir inşaat projesiyle AB'ye gitmekte bir çelişki görmüyoruz, çünkü Avrupa ülkeleri Brezilya'dan o kadar çok şey çaldılar ki şimdiye kadar- şimdi bir kısmının geri ödenmesi zamanı geldi diye düşünüyoruz. Başka projeler de var, - örneğin Avrupalı bir insan hakları örgütü ile yerel temsil kazanmamıza yardım edecek bir proje.

Dördüncü nokta politik eğitim sorunu. Sol hareketler açısından militanları için en geniş anlamıyla tutarlı eğitim programlarını sürdürmek çok nadir bir durum. Militanlar klasikleri okumalıdır, ancak böylece gerçekliğin doğru biçimde yorumlanması için gerekli olan araçlara hakim olabilirler. Burada sol klasikleri tamamen terk etti ve hatta, teorik bir perspektiften, Brezilya gerçekliğinin çalışılması işini de terk etti. Kendi durumunu, çelişkilerini, sınıf mücadelesini, işçi sınıfının yaşam koşullarını tahlil etmeye gelince tembelleşiyor. Anlamadığı genellemelere düşüyor ve açıklamayı başaramıyor. Teorisizme kaçmadan eylem için gerekli olan teorik eğitim duygusunu yeniden kazanmalıyız. Politik pratiği teorik eğitimle birleştirmeye ihtiyacımız var.

Genç insanlarımızın, hatta PT ya da CUT üyesi olanların bile vardıkları nokta üzücü - sanki bugün genç insanların yapması gereken tek

şey müzik festivalleri düzenlemek ya da uyuşturucunun yasallaşması için kampanyalar yapmak. Brezilya solu, çok da uzak olmayan bir gelecekte, toplumumuz için tutarlı, devrimci bir amaca sahip büyük bir kitle hareketini yeniden yaratmak üzere bu güçlüklerin üstesinden gelmek zorunda.

New Left Review 15, Mayıs-Haziran 2002

44

Alejandra gidiyor. Son kez Sao Paulo'nun merkezinde el arabalarının üstünden romlar içtik. Ben yanında ucuz, kızarmış sucukları yerken yüzüme nasıl onları yiyebiliyorsun diye son kez baktı. Daha önce Güney Amerika'ya gelişimde özellikle Uruguay'da çok kısa zamanda bana onlarca görüşme yaptırmıştı. Bu sefer ise görüntüleri onsuz alabilmek için defalarca kavga etmiştim. Birisi ile röportaj yaparken ses kaydını bozduğundan "hı, hı" dememesi, sık sık soru sorup anlatımı bozmaması için, hatta konuşan kişinin karşısında, o sözlerine devam ederken nefesini tutup durunca karşıdakinin "sözümü bitiriyim bak bir şey söylemek istiyor" duygusuna kapılmasın diye de defalarca tartışmıştım. Şimdi ben MST'nin izinde yola devam edip sonra Amazon bölgesinden Venezüella'ya geçip oradan yaşlı kıtaya dönecektim. Yani gittikçe Arjantin'den uzaklaşıyorduk. Paramız yoktu. Alejandra mesleğini çoktan bırakmış bir ziraat mühendisi ve işsiz bir gazeteci idi. İşsizliğin sunduğu zamanla, yaratıcılıkla benle birlikte gelmiş aylarca dolanıp durmuştuk.

Her gezide yalnız olmanın iyi ve kötü yanları vardır. İki kişi olmak iyidir. Çünkü her türlü sorunu paylaşabilirsiniz ama her zaman yanınızdakinin sorumluluğunu da taşımak zorundasınızdır. İki kişi olmak iyidir, hiç yalnız kalmazsınız ama tek kişi olduğunuzdaki kadar rahat ilişki kuramazsınız. Yalnız olduğunuzda başınızın çaresine bakar, "ne yesek acaba" diye boşuna tartışmaz, yalnızca her zaman kafanızı çevirdiğinizde yanınızda görüyorsunuz diye kavga çıkarmazsınız. Yalnız olmak galiba biraz daha iyidir.

Ale gidiyor. Son içtiğimiz rom bardaklarını sokaktaki bir ızgaranın kenarında kırıyoruz. Böyle bir gelenek var mı yoksa ben mi uydurdum, ama bardaklar kırıldı. Sarılıp, vedalaşıyoruz. Gözleri ıslanıyor. Boşver diyorum, Mozambik'de Toprak-sızlar'ı yaparken buluşuruz. Yeni bir rom ve yeni bir bardak.

45

Bahai eyaletine doğru yola çıkıyorum. Daha önce söylediğim gibi mümkün olduğu kadar farklı nitelikteki MST örgütlenmelerini ve farklı coğrafyalardaki örgütlenmeleri incelemek istiyordum. Bu nedenle çok iyi organize olmuş eski asantemento-larda fazla zaman harcamak istemedim. Çünkü asantemento'da fronteira'da uzun zaman geçmiş ve iyi örgütlenmiş bir yapıyı iyice tanıma fırsatı bulmuştum. Ayrıca Bahai'de başkente yapılan 275 kilometrelik en büyük MST yürüyüşü bir hafta sonra başlayacaktı ve bende o yürüyüşe katılmak istiyordum.

Bir günü aşkın bir süre yine otobüste geçti. Bacaklarıma dolanmış olarak bir küçük çanta ve kamera ile başbaşa iyi bir yolculuktu. Mola yerlerinde kilo ile satılan yiyeceklerden ne istersem tabağa doldurup sonra tartırıp hesaplamadan yiyordum. Çok küçük bütçemin çok küçük bir kısmını harcadığımdan yolculuk kurallarına uyup pek önemsemeden yiyip içiyordum. Yiyecekler zaten Brezilya'da pek pahalı değildir. Bu kilo ile yemek yeme ise bir başka strateji gerektirir. Zaten tabağın bir ağırlığı olduğundan ben bir çeşit şeyden biraz alırım fazla para vermiyim dersiniz olmaz. Daha ucuz yemek için daha fazla yemeniz gerekir. "Sebze yiyeyim de fazla ağır çekmesin" dersiniz zaten sebze ucuz olduğundan yine kâr etmiş olmazsınız. Aslında illaki lokantayı zarara sokucam dersiniz bu mümkün değildir, ama tamamen et alırsanız belki biraz daha az kâr ettirirsiniz. Siz en iyisi hiç umursamadan ne istiyorsanız onu alın, kilosunu verip çıkın. Ayrıca burada ve Arjantin'de ne yerseniz yiyin tek bir fiyat ödenen lokantalardan bilirim ki, aslında en fazla iki kez tıka basa yedikten sonra üçüncüsünde her zaman yediğiniz kadar yiyiyorsunuz.

Otobüs hızla yolları geride bırakıyor. Yeşil yollara kadar yürümüş. Yakılmış tarlalarda su ağaçların gövdelerini yarısına kadar sarmış. Carajas'daki katliamın fotoğraflarım hatırlatıyor bana. Güneş, yanmış ağaçların arkasında hızla suya gömülüyor. Orman kendisini daha da görkemli göstermeye başlıyor. Amazon ormanları kadar olmasa da yolu şöyle bir kenarından çatlatmış. Amazonlar'da sürekli olarak yolların kenarlarındaki ormanlar yakılır. Yoksa ormanlar otobanları yok eder. O otobanlar ki ormanın gazabından korunmak için bazı yerlerde havaalanı genişliğinde inşa edilmiştir ama Amazon, fırsat bulur bulmaz bir ağaç fişkırtır, otobanın ortasından ve asfaltı parçalar. Doğanın böyle bir intikamında, saatlerce hatta günlerce beklediğimde hiç umurumda olmamıştı. Çok kısa bir süre ilgilenilmezse, orman otobanı tamamen yutar. Doğanın gücü adına!

17 NİSAN 1996 ELDORADO DOS CARAJAS KATLİAMI

Altamiro Ricardo da Siiva biri başından diğeri bacağından iki kurşun yemiş. Antonio Coast Days, gırtlığından. Raymond Lopes Pear üç kurşunla yere serilmiş: İkisi başından biri göğsünden. Leonardo Baptist do Alme-ida'yı bir tüfek alınından vurmuş. Graciano Olimpo de Souza'ya iki kurşun, biri esne kökünden diğeri göğsünden. Jose Ribamar Alves de Souza'ya iki kurşun. Manoel Gomes de Souza'yı vuranlar küçüğü öldürmek istemişler. Kurşunların hepsi ölümcül bölgelerde. Lourival kalbinden vurulmuş.

Antonio Alves Da Cruz göğsünden kurşun yemiş ve kesici silah yarası almış. İç kanama ve güçlü bir kesici aletin açtığı yaralar. Abilio Alves Rabelo üç kurşunla öldürülmüş. Joao Sheep da Silva aşırı bir şiddetin ve zalimliğin kurbanı olmuş.

Luiz VVanderley Riberio Da Silva Joao Sheep'in kafasına bir kalasla vuran polisin elindeki kalasın kırıldığını anlattı sonradan. Sadece, "kardeş" olarak bilinen Antonio göğsünden vurularak ölmüş. Joao Alves Da Silva iki kurşunla. Robson Vitor Nephew dört kurşunla. Amancio Rodrigues Dos Santos üç yara almış. Valdemir Pear göğsünden vurulmuş. Joaquin Veras sırtından. Joao Rodrigues Araujo kesici aletin yol açtığı kan kaybindan ölmüş.

Bu 19 insan 17 Nisan 1996'da Para'da, Eldorado dos Carajas'ta öldürüldüler. İnfazcılarını iki gruba bölünmüş 155 polisti. Gruplardan birisinde 69 silahlı adam, 2 makinalı tüfek vardı. 150-Para otoyolunun 96. kilometre-

sindeki bir alanı işgal etmişlerdi. İkinci gruba ise operasyonun komutanı önderlik ediyordu. 85 askerî poliste çeşitli ebatlarda onlarca silah vardı.

Ölen 19 kişi 1500 topraksız ailenin 10 Nisan günü başlattıkları "Toprak Reformu" yürüyüşünün katılımcılarıydı. Saldırıdan bir gün önce, bu aileler 150-Para otoyolunun 96. kilometresinde bir kamp kurmuşlardı. Yolu kesen işçiler, yürüyüşü engelleyen askerî polisten yiyecek ve yolu açmalarını talep ediyorlardı.

MST üyeleriyle askerî polis arasında yapılan görüşmelerde askerî polis komutanı işçilerin taleplerinin federal ve eyalet yetkililerine iletileceği sözünü verdi. Saldırının yapıldığı bir sonraki günse. Teğmen Jorge Naza-re Araujo Dos Santos görüşmelerin kilitlendiğini söyleyerek isteklerin, yiyecek de dahil olmak üzere hiçbirisinin dikkate alınmayacağını duyurdu.

Bu arada eyalet valisi Almir Gabriel, güvenlik sekreterine, INCRA yöneticisine ve Para kenti Toprak Enstitüsü başkanına 150-Para otoyolunun 96. kilometresinin boşaltılması emrini verdi.

Askerî polis işçilere gaz bombaları ve ateş açarak saldırdı. Sonra makinalı tüfekler konuşmaya başladı. MST üyeleri sopalar, taşlar, borular ve birkaç silahla kendilerini savundular. Saldırı sonrasında 19 ölünün yanı sıra, 69 asker ve 12 polis hariç, 81 kişi yaralanmıştı.

Katliam MST'nin Para hükümetiyle daha önce yapmaya çalıştığı görüşmelerden sonra yaşanmıştı. 5 Mart 1996'da, 3500 topraksız Maraba ve Parapebas arasındaki otoyolun kenarına kamp kurarak Macaxeira tarlasını işgal etme ve INCRA ile görüşmeleri başlatma kararı almışlardı.

Bir sonraki gün Para hükümeti ailelerin yerleştirilmesi için INCRA ile ortak düzenlemeler yapma sözü verdi. Hükümet kampa 12 ton gıda gönderme sözü verdi. Bölgenin 7 Marttan itibaren 30 gün içinde boşaltılmasını istedi.

Söz verilen yardımlar hiç gelmedi. Aynı ay, Çiftçiler Federasyonu Belem'de vali ve güvenlik sekreterleriyle bir toplantı yaptı ve MST üzerinde daha fazla baskı isteyerek bölgenin huzura kavuşması için ortadan kaldırılması gereken 19 kişilik bir liste verdi. MST önderleri listedeydiler. İşgalden 30 gün sonra hükümet sözlerini tutmamıştı. İşçiler hep beraber hükümeti yanıt vermeye çağırmak üzere Maraba'ya 800 kilometre uzaklıktaki Belem'e kadar yürümeye karar verdiler. Para eyaleti Kuzey Brezilya'dadır. 1.248.042 kilometre karelik bu eyalette 3.468.700 nüfus var. Maraba bölgesi Amazon topraklarının giriş kapısıdır ve toprak arayan binlerce campesino'nun depolandığı bir bölgedir. İnsanlar hâlâ akın akın Cia'da iş bulmak için buraya gelirler, demir cevheri çıkarma sektöründe iş bulabilmeyi umut ederler. Bölgede milyonlarca hektar boş arazi vardır ve bunlar bir zamanlar odun yetiştirmek için kullanılırken şimdi otoyol kenarlarında otlak olarak tutuluyor.

Para eyaletinin güneyini ise büyük mali ve sınai gruplar karakterize eder: Volksvagen, Liquigas, Real Bank ve BCN, diğerleriyle birlikte, tarıma üçte iki yatırım yapma şartıyla verilen yüzde 50'lik vergi indirimlerin-

den faydalanırlar, bu yüzden muazzam miktarda toprak boş kalır, mülkiyet sadece gayrimenkul spekülsyonuna hizmet ettiği için.

Aynı zamanda, bölgede dünyanın en büyük demir madeni olan Cara-jas madenlerinin açılması ve demiryolu bölgede hızlı bir kentleşme başlattı. Ama bunlar yoksul ve nüfus artışını kaldıracak altyapısı olmayan kentlerdi. Sonuç yüksek işsizlik, marjinalleşme, yoksulluk ve bölge sakinlerinin sosyal dışlanması oldu.

Eşitsiz toprak dağılımının kıskırttığı sosyal gerilim, federal hükümetin bu eşitsizliğe müdahalede bulunmaması, büyük toprak sahiplerinin kayı-rılması bu bölgedeki tarımsal gerilimleri sürekli ve keskin hale getirdi ve şiddet bu gerilimlerin çözümündeki en bildik yöntem haline geldi. 1980'den bu yana Brezilya'da 1543 tarım işçisi öldürüldü. Para eyaleti 1980'den bu yana 766 cinayetle bu ölümlerde birinci sırada.

17 Nisan, 13'ü elleri arkalarından bağlanmış halde machetalarla katle-dilen 19 MST militanının anısına, 1993 yılında kurulan dört kıtada 180 üyesi olan uluslararası çiftçi örgütü Via Campesina tarafından, yerli tarımsal sektörü mahveden ucuz gıda ithalatını protesto etmek, gıda güvenliğiyle ilgili egemenlik politikalarını savunmak ve Dünya Ticaret ör-gütü'nün tarım politikalarını lanetlemek üzere Uluslararası Çiftçi Mücadele Günü olarak ilan edildi. 2000 yılında MST sorumluların yargılanması için Para eyaletinde büyük çaplı protesto gösterileri düzenledi. İtalyan Parmalat-Nestle ortaklığına ait bir süt fabrikasının girişi binlerce MST militanı tarafından kesildi, Mc Donalds'lar taşlandı ve Güney Brezilya'daki çeşitli MST kamplarında yaşayan binlerce topraksız çeşitli otoyolları 19 kişinin anısına 19 dakika boyunca kesti.

Eldorados dos Carajas katliamı Brezilya tarihinin en uzun yargılamasına sahne oldu. Davada bir albay, iki binbaşı, bir yüzbaşı, dört teğmen, 11 çavuş ve Para askerî polisinden 127 asker yargılandı. 18 Mayıs 2002'de ve sanıkların aktif görevleri sürerken başlayan duruşmada yargıçlar, savcının tarafsızlıklarına ilişkin sürekli itirazları nedeniyle duruşmadan çekilmek zorunda kaldılar. Davaya müdahil olarak katılan MST ve avukat ekibini destekleyen "Para İnsan Haklarını Savunma Birliği" de duruşmalardan çekildi.

MST WEB SİTESİNDEN

46

Sabahla beraber artık etrafta ağaçlar yerlerini bozkırlara hatta yer yer çölleşmiş alanlara bıraktı. Minos Gerais'e vardım. Saat sabahın dokuzu. Beni burda karşılamaları gerekiyor. Tanımaları için anlaştığımız üzere boynumdaki siyah bandanayı iyice

belirgin bağlıyorum. Muhtemel olabilecek insanların önünde küçük daireler çiziyorum. Küçük bir kasaba terminali. Otobüsten inenler dahil ortada zaten 25-30 kişi var. Elime MST şapkasını alıp bir tur daha atıyorum. Aslında bunun tehlikeli olduğunda söylüyorlardı, inşa edilen üniversiteden ayrılırken Alejandra'nın kafasından MST şapkasını çıkartmışlardı. Saldırı olabilir ve otobüslerde sizi almaz diye. Ortalık yavaş yavaş boşaldı. Benim önünde dairelerde çizeceğim kimse kalmadı. Hava o kadar güzel ki. Kimsenin bekleyip beklemediği umrumda değil. Küçük bir büfenin önündeki masaya oturup şekeri içine ne yazık ki atılmış bir kahveyle bir börek satın alıp beni alacakları bekliyorum. Nasıl olsa 'organize' olmuşlardır. Biraz erken vardım diye düşünüyorum.

İki saat kadar sonra üçüncü kahve dördüncü börekteyim. Hâlâ kimse ortada yok. Arada bir şöyle dolaşıp tekrar kahvemın başına dönüyorum. Telefon etmeye karar verdim. Karşıdan bir ses geliyor mu gelmiyor mu ona bile emin değilim. Kontur-lar hızla yok oluyor, herhalde birileri vardır diye bağırıp duruyorum, ikinci kahve ile üçüncü kahve arasında dostluk kurduğum bakkal kıza telefon ettiriyorum. Yedinci denemesinde falan bir şeyler yakalıyor. Bu arada bakkala gelen müşteriler sakince bekleyip telefon konuşma çabamızı dinliyor. Aradığımız arkadaşı o telefon numarasında yok. Başka bir şey öğrenmemize telefon müsade etmiyor. İçinde kahveden çok şeker olan fincana geri dönüp bir saat kadar daha bekliyorum.

Elimdeki adresi gösterip gitmeye karar veriyorum ama bizim bakkal kız zaten MST nedir bilmiyor. Yanlız o değil birçok kişi bilmeyince acaba yanlış yerde mi indim, yoksa burası başka bir ülkemi diye tereddütler yaşıyorum. Sonunda birisini buluyoruz. Beni günde bir kez giden otobüsün başına getirip oturtuyor. Kahve ve şekerden uzak düşünüyorum.

Burası dendiğinde iniyorum. Bütün çevre gibi kurak bir yer. Diğer kampların girişinde olan güvenlik kapısı burada yok ama uzaktan bir direğin tepesinde MST bayrağı gene var. Yoldan içeri doğru girerken büyük bir bina var. Sanırım daha önceki bir dönemden kalmış şimdi ancak birkaç odası dolu

ama bazı odalarında tamamen boş. Daha çok savaş sırasında işgal edilmiş bir evi andırıyor. Hemen hemen bütün erkeklerin üstü çıplak. Yeşilin hakimiyetini kahverengi ele geçirdi. Topraksızların evleri bile daha çok siyah naylondan kerpiç evlere, kahverengine dönüştü. Güneş, tepemizde sarı, sıcak. Hiç kimse benle ilgilenmiyor. Kimim, nereye gidiyorum. Savaş sırasında işgal edilmiş benzeri evin önüne gidiyorum. Tabii ki önce çocuklar, üç tanesi karşıma dizilip beni seyrediyor, bende onları. Onların yüzüne baktığımda kampın ne kadar süredir kurulmuş olduğunu, ne zamandır işgal topraklarında yaşadığım hemen anlıyorum. Yoksulluktan nasıl ilk olarak çocuklar etkileniyorsa, sağlıklı koşullarda da ilk onlar kendilerini toparlıyorlar. Peşime taktığım üç çocukla gidip kağıtta yazılı beni karşılamaya gelecek arkadaşın adını gösteriyorum. Şöyle bir yüzüme bakıp "böyle biri yok burada" diyorlar. Hep beraber gülüyoruz.

Evy bu kampın ve uzun yürüyüşün koordinatörlerinden biri.

-Peki yakında başka kamp var mı?

-Evet otobüsle 8 saat kadar.

Doğru. Brezilya'ya göre yakın. Tekrar gülüyorum. Herkes gülüyor? Çocuklar katılıyorlar gülmekten. Şöyle bir kafamı kaldırıyorum. Otobüs çoktan gitmiş. Dümdüz ovanın sonunda görünen ufuk çizgisini geçmek üzere. Telaşlanmam mı gerek? Aklıma bile gelmiyor. Hava çok güzel. Gülüp duruyoruz.

- Seni koordinatöre götürelim.

Evet, bu olmalıydı benim sorum. Oturanlardan biri kalkıp önüme düşüyor, ardında çocuklar koordinatörün evine doğru gidiyoruz. Dümdüz bir arazi olduğundan sanki geniş bir ana caddeden yürüyoruz. İçeri doğru sapan düzgün sokaklar var. Etraf, siyah naylonlu tanıdık evlerle, kerpiç kulübelerle dolu. Arada bir evde duruyoruz. Koordinatöre sesleniyor. Kerpiç evin kapısı açılıyor. İçinden gecekonduya örgütlenmeye gelmiş bir üniversite öğrencisi kılıklı benzeri biri çıkıyor. Evy.

47

Telaşa kapılmamakla iyi yaptığımı ilk andan itibaren anlıyorum. Her yerde olduğu gibi hemen kendimi tanıtıp ne yaptığımı anlatıyorum. Arada iki isim söylüyorum. Evy şöyle bir dinleyip "otursana" diyor. İçeri girip bir şişeyle dışarı çıkıyor. Biraz sonra kendi yaptıkları rom ile gelişimi kutluyoruz. Benim elimdeki kağıtta yazdığım arkadaş bu kamptan değilmiş. "Bir karışıklık olmuştur" diyor. Karışıklığa içiyoruz. Üç gün sonra buradan yola çıkacakmışız, 275 kilometrelik yürüyüş için. Yalnız bir başka kampa otobüsle gidip oradakilerle buluştuktan sonra yürümeye başlayacakmışız. Bu arada bu kampta çekim yapmak ve konuşmak istediğimi söylüyorum. "Tabii ama önce yemek yemeliyiz" diyor. O sırada midemdeki şekerli kahvelerin börekleri çoktan erittiğini hissediyorum. Hemen evin karşısındaki diğer eve giriyor. Bir teyze çıkıyor içerden yüzünde sıcacık bir gülümseme. "Hoşgeldin" deyip işe girişiyor. Evin

önündeki küçük çardağın altını boydan boya kaplayan ocağa kalın odunları doldurup yakıyor. Kuru havada odunlar, yanmak için buldukları bahane ile hemen tutuşuyorlar, iki tencere koyuyor üstüne. Fasulye ve pilavdır. Bir tava alıyor, içine soyulmuş yukaları diziyor. Biz bu arada birer rom daha içiyoruz. Bazı kampamentolarda içki yasaktı!

- Her campemento kararlarını kendi alır. Brezilya'nın bu bölgesinde rom tamamen geleneksel bir şeydir. Bu yüzden ya saklama hiç önerilmedi bile. Tabii ki sarhoş olup başkalarını rahatsız etmek yasaktır, ama böyle bir olay da kolay kolay olmaz. Ayrıca aramızda alkolik kimse yok. Kimin kime tutsak olduğuna bağlı. Bu toprağı işgal ettikten sonra rom üretimi, yaptığımız ilk şeylerden biri. Bunu da biz yaptık.

Hemen yeniden deniyoruz. Yukalar hızlanan ateşte kızarmaya başladı bile. Bir tabak tutturuyorlar elime. Bütün ısrarlarıma rağmen, bizim oraları aratmayacak şekilde ağzına kadar dolduruyorlar. Pilavın kenarına kocaman et parçaları ekliyorlar. Bunları eritmek için bir sürü komün yapımı rom içmek lazım.

- Peki rom yapımını da görebilir miyim?

- Biraz sonra dolaşmaya çıktığımızda sorarız. Henüz yapma yan var mı, bilmiyorum. Çünkü topladık ve herkese ihtiyacı kadar dağıttık. Şu yemeği yiyelim de.

Bir sürü kişi geliyor tabii ki tanışıyoruz. İki kaşık yemek arasında bir el sıkıyorum. Ben çok hızlı yemek yerim ama ona bile fırsat bulamıyorum. Evy birkaç tanesine, romu soruyor. Yok, hepsi yapmış. Biz sadece tatmak için davet ediyoruz. Gitmeli. Tabağım boşalırken yeni bir pilav, fasulye hamlesi ile yine doluyor ve et parçaları peşinden. Tabağı alıp hemen karşıdaki Evy'nin evinin önüne doğru uzaklaşıyorum, yeni yemek hamlelerini savuşturmak için.

Düzgün biçilmiş toprak tuğlalardan bir ev. İçerden tok bir ses geliyor. Evy kapıyı açıp içeri sesleniyor. Sevgilisi Helenice çıkıyor içerden. Elinde yerleri düzeltmek için iki tahtanın arasına konulmuş bir kayadan oluşan aletiyle, iki el ile kaldırmak ve yere hızla vurmak biraz güç gerektirir ama demin duyduğum seslere göre Helenice bunu iyi yapıyor. Bizi tanıştırıyor

Evy. Helenice biraz evlerinin tabanını düzeltmeye ara verip bizle oturmaya başlıyor. Hangi evde kalacağım ayarlanıyor. Öğrenci militan kız görünümünde saçları arkadan bağlı, sade ve temiz. Ve dudaklarının kenarına sinen bir gülümseme "aşık bu su kuşları". Sanki "hadi gidelim yeni bir dünya kuralım" deyip buraya gelmişler, şimdi de toprağı bir kaya parçasıyla düzlü-yorlar. Onların yeni dünyasında tur atmaya çıkıyoruz. Ayrıca bizi rom içmek için davet edenleri de kırmamak lazım.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ MST'nin Etnik Bileşimi

- Yerli halklar Brezilya'da bir azınlıktır ve burada, And ve Aztek Amerika'dan farklı olarak, köylü örgütlerinin içinde çalıştıkları Ekvador, Peru ya da Meksika'da oldukları gibi çiftçi değil, geleneksel olarak avcı ve toplayıcıydılar. Yerli halklarla ilişkilerimiz onların Brezilya'nın ilk sakinleri olduklarının kabulünden başlar. Bu konuda hiçbir tartışma yoktur - iddia ettikleri tüm topraklar onlarındır ve onlarla ne istiyorlarsa onu yapmalıdırlar.

Etnik bileşim açınsındansa, bu her bir eyaletteki çiftçilerin durumuna bağlıdır. MST'de çok az siyah var ve onların yoğunlukla yaşadıkları bölgelerde, Bahia, Pernambuco, Maranhao'da çok az Topraksız çiftçi var. II. Pedro'nun 1850 tarihli 601 sayılı yasası, özgür bırakılan siyah kölelerin toprak sahibi olmalarını engellemeyi amaçlıyordu. Bu yüzden resmî özgürlüklerini elde eder etmez, limanlara göç etmek ve doklarda çalışmak zorunda kaldılar. Siyahlar Brezilya tarım sınıflarının oluşumundan dışlandılar ve bu durumun hâlâ süren bir etkisi var. Bugüne değin, tarımsal katmanlar temelde Kuzeydoğu'da mestizolardan ve Güney'de ve Avrupalı göçmenlerden oluşmuştur. Bu da MST'nin bileşimine açıkça yansır.

NewLeft Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002

48

Hemen hemen tamamen ağaçsız bir alan. Yalnızca ilkokul bilgilerime dayanarak maki diye nitelendirebileceğim çalılar var etrafta. Küçük bir meydana çıkıp topraksız evlerinin ara sokaklarına dalıyoruz. Siyah naylonlu evlerin bile tepesi kurumuş

otlarla kaplı. Bunun nedeni tabii ki tepemizdeki sarı sıcak. Evlerin çoğu zaten kerpiç olmaya çalışıyor. Her evin kenarında kurutulmak için bırakılan kerpiç tuğlalarla dolu. Sokak aralarında oturanlar, evlerine girdiğimiz bütün erkeklerin üstleri çıplak. Topraksız işçilerin bedenleri Salgado'nun fotoğraflarını akla getiriyor hemen. Beyaz olsun siyah olsun toprağın rengine dönüşmüş bir ten, susuz topraklar gibi yarıklarla dolu eller, düğüm düğüm ince kaslarla dolu sıırım gibi bedenler - şehirlerin jimnastik aletlerinde, güce göre şekillenmiş şişme erkek bedenleri geliyor aklıma. Hiçbir yere ulaşamayan zavallı jimnastik bisikletleri, çukursuz asfalt, yokuşsuz dere tepe izlenimi yaratan koşu bantları, küçüklü büyüklü ağırlığı anlamsız halterlerin yarattığı bedenler, Topraksızların yanında ne kadar zavallı.

Yol kenarına, evlerin biraz uzağına yerleştirilmiş domuz ahırlarını geziyoruz. Şu ana kadar gezdiğim yerlerdeki kamplarda yoklardı. Burada özellikle bu çevrede yetiştirilebilir en uygun hayvan sanırım. Garip homurtularıyla benim inceleme ve dene-

Toprağın rengine dönüşmüş bir ten, düğüm düğüm ince kaslarla dolu sıırım gibi bir beden.

timlerimi selamlıyorlar. Evlere doğru geri dönüyoruz. Yerler topraktan çok kuma yakın. Başka bir koordinatörle tanışıyorum. Adı Helenice. Daha çok küçük esnaf görüntüsü var. Evy'yi evine bırakıp asfaltın karşısındaki ekili arazilerine doğru gidiyo-ruz. En az on dakika yürüdükten sonra tarlalar başlıyor.

- Bütün buralar işgal toprağı mı?

- Evet evet şu karşığı dağa kadar hepsi. Burada baştan itibaren pek güçlük çekmedik. Çünkü bu arazinin o kadar küçük hissedarları vardı ki, bir araya gelemediler bile. Ayrıca uzun yıllardır toprağı işlemiyorlardı. Bizde işgal ettiğimiz bu toprakta toprak reformu için hemen başvurduk. Henüz dava devam ediyor ama kazanacağız.

Bu sırada ilk mısır tarlasının kısa boylu mısırlarım görmeye başladık. Artık akşamüstü güneş gücünü yitirmeye başladı. Tarlalara varır varmaz, bir mısır koçanını koparıp yanıma getiriyor.

- Şuraya bak. Ne kadar ufak. Suya ihtiyacımız var. Yoksa bunlar hiç büyümeyecek.

Boyları da ufak. Normalde biz bunları sulayabilseydik bundan çok daha iri taneli, ve daha uzun olurdu.

Yüzünde sınıfını geçemeyen bir çocuk babası ifadesi -bir şehirli olarak ben bu bakışı ancak böyle ifade edebiliyorum. Gitti bir mısırın daha koçanını sıyırdı. Gene üzüldü. Belliydi, her gün bakıp yine üzülyordu. Bir kavis çizdik tarlaların arasında. Mısırlar arasında daha uzunlarının olduğu bir yere geldik.

- İşte burası benim tarlam.

- Senin mi! Herkesin tarlası ayrı mı?

- Bir kolektifin işlediğı tarlalar var, bir de herkesin kendi tarlaları var. Bizim burada yüzde 60 kolektif, yüzde 40 bağımsız tarlalar var.

Daha önceki kolektiflerde bu oran o kadar düşüktü ki. Bazı yerlerde hemen hemen hiç yok bazı yerlerde de sadece evlerin bahçeleriyle sınırlıydı. Peki herkes kendi tarlasında çalışmak ister, kolektifte kaytarırsa?

- Hayır. Niye öyle yapsın ki? Gel sana göstereyim. Bak şu tarla kolektif ne kadar gelişkin. Yanındaki bağımsız tarla. Cüce

mısır dolu. Hepsine su lazım hepsine. Ayrıca çalışma komitesi ona göre karar alır. Kolektif yerlerde böyle bir kaytarma olursa daha fazla çalışma kararı alır. Zaten neden olsun ki, orası da bizim yerimiz.

- Peki herkesin bağımsız tarlası var değil mi? Mesela ben tarlamı ekmek istemiyorum. Bir başkasına ekmesi için verebilir, bundan para ya da ürün alabilir miyim?

- Tabii tabii ekmek istemeyenler başkasına ektirebilir. Ben bu şekilde dört kişinin yerini ekiyorum. Onlarla ürünü paylaşırım. Ama herkes kolektif alanda çalışmak zorundadır, ama diğer tarafları ister eker ister ekmez.

Bakıyorum Helenice tamamiyle toprakların paylaşılması taraftarı.

HEDEF: ULUS OLARAK GELİŞMEK

Estado: Başkanın çocuklarının topraklarının MST üyeleri tarafından işgal edilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bernardo Mançano Fernandes: Federal hükümet izolasyonu Topraksızların eylemlerine karşı bir karşı baskı aracı olarak kullanıyor. Bir örnek vermek gerekirse her toprak işgalinin ayrı bir kriminal eylem olarak, eyalet önlemleri aracılığıyla işlem yürütülecek olaylar olarak ele alınması gösterilebilir. Cardoso'nun Carrego da Ponte Çiftliği her zaman istihbarat servisinin, Federal polisin ve hatta ordunun gözetimi altındaydı. Çünkü hükümet MST'nin bu çiftliği, toprak reformu konusundaki görüşmelerde güç kazanmaya yönelik bir baskı biçimi olarak işgal etmeye çalışacağını biliyordu.

Topraksızla'nın çiftliğe varıp evin içine girmeden önce fark edilmeksizin herhangi bir engelle karşılaşmamış olduğunu kabul etmek çok zor. Hükümet etkindir ve belki de etkinliklerinin hedefi işgali hedeflediğinin tam tersine bir sonuç yaratılmasını sağlamaya yönelik olmuştur.

Estado: MST'nin ulusal önderlik komitesinden iktisatçı Joao Peter Ste-dile basına işgalin bir hata olduğunu açıkladı. MST'nin tabanının kimsenin denetlemediğini ve MST'nin de böyle bir denetim arzu etmediğini söyledi. Bu görüşe katılıyor musunuz?

Mançano: Bu bir gerçek. MST'nin örgütlenme biçiminin görece bir özerkliği var, çünkü örgütlenmesi -karar anlarında- işgal kamplarından ulusal önderliğe dek uzanıyor. Ulusal önderlik komitesinin, ya da eyalet ve bölge önderlik komitesinin üyeleri kamplarda yaşadıkları için, bu yüz-

den tüm kararlarda eylem koordinatörlerinin tarafı ve ortağıdır. Bu örgütlenme biçimi yüzünden, işgalle ilgili kararları alan ulusal önderlik komitesi değildir, kararı kamplardaki önderler alır. Bunun tek istisnası önceden belirlenmiş tarihlerde yapılan ulusal çaptaki gösterilerdir. Sanıyorum MST federal hükümetin karşı baskı kapasitesini düşünerek bu tür eylemler konusunda daha fazla dikkat göstermeli. Corrego da Ponte MST için bir ders olmalı, çünkü hükümetle görüşmeler yapılmasının önünü açabilecek olan bir eylem, onu kriminalize etmeye hizmet etti. Topraksızlar'ın bu karşı taktiğe yönelik bir önlem geliştirmeleri gerekiyor, çünkü artık hükümet istihbaratıyla karşı karşıyalar.

Estado: Bu dönemin MST tarihi içindeki anlamı nedir?

Mançano: Bu Topraksızlar için politik bir yenilgidir. Ama bunu [bağlam dışında] yalıtılmış bir olgu olarak analiz edemeyiz. 1980'lerin başlarında, Encruzilhada do Natalino'da da, askerî vali Curio Topraksızlar'ı yalıtıma çalıştı. 1990'ların başında, Collor hükümeti, benzer bir tarzda, MST'yi yok etmeye yöneldi. Bugün başaramadıklarını görüyoruz. Ve MST hâlâ burada, savaşıyor. Gelecekte, bu dönemi daha fazla öğeyle birlikte analiz etmemizi sağlayacak yeni bilgilerimiz olacak.

Estado: Hareketin içinden daha şimdiden "kitleleri manevra etmek" hakkında kuşular dillendiriliyor. Bu sorunun gerçek boyutu nedir ve nasıl ele alınmalıdır?

Mançano: Aile gruplarını toprak savaşı içinde örgütlemek tabanda yoğun bir çalışma gerektirir. Bu koşul Topraksızlar'ın örgütlenmesi için de geçerlidir. Bu süreci analiz etmeye yönelik bir kuramı, Brezilya'da *MST'nin Oluşumu* kitabımın da son bölümünü oluşturuyor, geliştirdim ve test ettim. Ona "Toprak İçin Savaşmada Uzmanlaşma" adını verdim. Bu temel işin gerçekleştirilmesi -işgalden önce, kamplar ve yerleşimler sırasında- Topraksızlar'ın örgütlenmesinin temel koşulu. Bu topraksız ailelerin ve grupların, kendilerinin yaptıkları kaderin öznesi olduklarını anlamalarını sağlama, bir politik kimlik oluşturmalarını sağlama hedefi.

Bu sürecin kazanılması MST'yi güçlendirecek, [MST'nin dışındakilere karşı da] yanıt verecek bir siyasetçinin olmaması nedeniyle kavgayı niteleksizleştiriyor. Kimlik politikasının hatası, yönetilmesi imkânsız kitle hareketlerini karakterize etmesi. Bu koşulun sınırlarının ötesine doğru hareket edilmesi gerekiyor.

Estado: Ve işe yarıyor mu?

Mançano: Bu zor bir iş ve çoğu zaman görevlerin bileşimi taban çalışmasının kazanılmasını engelliyor. Çünkü MST militanları gerçeklik içinde durmuyorlar, ya da çünkü politikanın dinamikleri kafa kafaya geliyor, ya da çünkü diğer kurumlar; örneğin hükümet, Evangelik Kilisesi, popülist belediye başkanları ya da konsey üyeleri müdahale ediyorlar. MST her durumda kendi aile gruplarının oluşumu konusunda çaba göstermekte ve okullarda olduğu kadar kamplarda ve yerleşimlerde de kurslar düzenlemektedir. Ama bu işi genişletmeyi başaramadı ve onu tek başına da genişletemez. Ortaklara, ama ilkelerini kabul eden ortaklara ihtiyacı var.

Estado: MST'nin, üretim olmayan toprakların kullanımını ele geçirdiği için "kırsal haydutluk" yaptığını ileri süren temsilci Xico Graziano'nun eleştirilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Mançano: Eleştiriyorlar, çünkü ilkesizler. 1989'da, Fransisken Rahip Graziano Neto, içinde Sao Paulo'da bir toprak reformuna yetecek kadar toprak bulunmadığını ileri süren "Toprağın Gerçekliği" isimli bir doktora tezi yayınladı. Bu doğru olsaydı, MST sadece Pontal do Paranapene-ma'da, 4500 ailenin 100 bin hektardan daha büyük bir toprakta yerleştiği 80'den fazla kamp kuramazdı. Orada hâlâ 500 bin hektarlık kullanılmamış sahihsiz toprak var. Federal hükümetin elinde hâlâ 30 milyon hektarlık toprak olduğu iddia ediliyor. MST'nin "kırsal haydutluk" yaptığını söylerken, yine yalan söylüyor. Aslında, gerçekliğin bilimsel analizini sağlayacak kuramsal öğelere sahip değil. Ama Tarımsal Kalkınma Bakanlığı bile onu dinliyor.

Estado de Sao Paulo, 7 Nisan 2002

50

Önce otoyolun tam ortasında bir MST bayrağı gördüm. Otobüs biraz daha boynunu aşağı büküp yokuş aşağı inmeye başladığında bir tepenin üstünde dalgalandığı anlaşılıyordu. Bu tepenin hizasını geçer geçmez, yolun iki tarafını saran topraksız evlerinin arasında bulduk kendimizi. Daha tepeyi gördüğümüz anda kornaları çalmaya başlamıştık zaten. Kenara çekip inmeye başladık. Bu kamento otoyolun iki yakasına kurulmuştu. Daha doğrusu tam üstüne demek gerek, büyük kamyonlar sıyırıp geçiyor Topraksız evlerini. Otobüslerin camlarından kampa bakan yolcuların şaşkın bakışları algılanabiliyor rahatça. Otobüsü çektiğimiz yerin yanında, tabii ki hemen yolun kenarında koca bir fıçı gibi su deposu var. Beş altı metre çapında üstü açık bu fiçinin içine, bir boru işgal toprakların üst taraflarından kol kalınlığında su taşıyor. Fıçı dolmaya hiçbir zaman fırsat bulamadan alttaki iki musluktan dışarı atıyor içindeki suyu. Otobüsteki sıcaktan musluğun altına koşuyoruz. Topraksızlar'ın ev sahibi olanları kovalarını, plastik bidonlarını bizim için kenara çekip suya kavuşmamızı seyrediyorlar.

Bakmayın koca fiçinin su dolmasına, etraf kurak. Toprak ha kum olmuş ha olacak. Güneş asfaltı bile eritip kuma karıştırıyor. Kamyonların, otobüslerin bacaklarının arasından karşıya geçen çocuklar çıplak ayaklarıyla asfaltı toplayıp kuma taşıyor. "Asfaltın altında kumsal var" - bir Fransız 1968 sloganı. Yeni bir işgal toprağı! Çocukların yüzünden anladım. Sağ yakada yarım ay şeklinde dizilmiş Topraksız evlerin ortasında bir meydan var. Eğer polis saldırırsa bizim Türk hilal taktiğı ile etrafını sarabilirler! Meydanın kenarına yan yana masalar dizip üstüne kazanlar konmuş. Bizi yemeğe bekliyorlar. Tabii ki kazanlardaki fasulye, pilav ve yassı büyük tenceredeki de yu-ka. Otobüsten iner inmez kamera ile dolaşıyorum. Bu kampta iki üç saat durduktan sonra 275 kilometrelik yürüyüşe başlayacağız. Yani burası için çok kısa bir zamanım var. Yemek kuyruğuna girenleri çekiyorum. Otobüste birlikte şarkı söylediklerimizi. Ayakların altı asfalt olmuş çocukları çekiyorum. Yemekleri dağıtan kadınları çekiyorum. Mutlaka pişiren de onlardır. Biri siyah üç kadın ve çok güzel gözleri var. Gülüm-süyorlar. "Çok güzel gözlerin var" diyorlar. "Size bakıyorum ya ondandır" diyorum. Gülüyorlar. Gerçekti. Soru sormaya başlıyorlar. "Önce ben soracağım sonra siz" diyorum. Tekrar gülüyorlar. "Yok yok" deyip bir yandan öne düşen saçlarını ellerinin tersiyle geri itiyorlar. Yuka tenceresindeki yukalar benim yüzünden şöyle bir alt üst oluyor.

- Üç çocuğum var. Herkesle beraber buraya geldik. Toprağı mızı işlemeye başladığımızda daha rahat olacağız. [Gülüyor, yine gözleriyle beraber.] Daha önce başkalarının yanında çalı şıyorduk. Yoksulluk aynıydı. Şimdi en azından kendimiz için katlanıyoruz.

Neden kadınlar hep çocuklarıyla başlarlar? Dünyanın neresinde olursa olsun bu böyledir. Anneme sorsanız o da cevabına böyle başlardı. Bakıyorum yukalar artık karıştırılmaktan bir hal olmuş, hedef değiştiriyorum. Yanındakine, kara teni tepemizdeki güneş kadar parlak olana dönüyorum. Gözleri daha da parlak.

- Gelecek için ne düşünüyorsun?

- Gelecek... Bilmem ki, toprağımızı alıp çalışacağız, iki çocuğum var onlar en azından bizim gibi olmayacak. Bir sürü şeyi değiştireceğiz yani...

Birkaç kişi yemek almaya gelip benim sorularımdan onları kurtarıyor. Hemen onlar söze başlıyorlar.

- Sen evli misin? Çocuğun var mı?

- Yok. Kızlar beni beğenmiyor. Burada bulabilir miyim?

-[Gülüyorlar.] Mutlaka buluruz.

- Tamam diyorum. Burada bir ev yapıp yerleşeceğim.

Gene bir gülüşme bu sefer çapkınca.

- Çocuğun var mı?

- Bilmem...

Hep beraber gülüyoruz. Biri koşup gidiyor. Yoksa birisini mi getirecek? Evet harika bir kızla geliyor. Kıvrıkcık saçları yeşil gözlerinin üstüne düşmüş. Teni sanırım siyah. Anlayamadım, gözümlü alıyor. "Tamam" diyorum "aşık oldum". Gene gülüyoruz, "beklerim" diyorum. Annesinin kucağında bizimkisi, en fazla üç yaşında. Müstakbel damatları için bir yerden buldukları tabağa ağzına kadar yemek dolduruyorlar ve gülüp duruyoruz.

51

Evlerin arasında dolaşıyorum. Yola çıkış hazırlıklarımı seyrediyorum. Evin içindeki yataklarını çıkarıp dürmelerini, tabaklarını, kaşıklarını toparlamalarını bambuları kesip bayrak sopası haline getirmelerini seyrettim. Bu kampı ilgili ilk gördüğüm bayrağın yanına tırmanıp gözetleme kulesini andıran kulübede nöbetçilerle sohbet ediyorum. Tepeden her şey ayaklar altında. Topraksız evleri, toprakların karnınıdeşerek ilerleyen otoyol, bu karnı homurtularla geçen kamyonlar hepsi izlenebiliyor. Bir korsan filikasında yelken direğine çıkmış hissi uyandırıyor. Saçma ama böyle hissettim. Her gün korsan filikasında bir direğe tırmanmışım gibi.

- Ne yapıyorsunuz burada?

- Güvenliğiz biz.

Esas olarak sen ne yapıyorsun burada diye sormak üzere. Hemen anlatıyorum. Kısa ve hızlı.

- Her gün bir nüklei burada nöbet bekleyerek her hangi bir tehlike olursa kampa haber verir. Her nükleide de kimler du racak onu belirliyoruz. Şimdi sıra bizde.

Tepede olmamıza rağmen tırların sesleri konuşmamızı duyulmaz kılıyor. Her geçişlerinde şöyle bir an sessiz kalıp devam ediyoruz. Yoldan her kamyon geçişinde taban altlarında asfalt taşıyan bizim ufaklıklardan birini de sürükleyecek diye ödüm patlıyor.

Yıllarca önce Peru Nasca'da çölde özel olarak yapılmış, benzer yükseklikteki gözetleme kulesine tırmanmıştık. Nasca uygarlığının yüzyıllar öncesi çöl üstüne yaptıkları işaretleri görebilmekti amacımız. Kitaplar vardı bu resimler üstüne yazılan (Tanrıların *Arabaları*, Eric Von Daniken); uzaydan gelenlerin yaptıklarına dair. Benimde inandığım sava göre ise Nascalıların tarım takvimleriydi çöldeki metrelerce büyüklükteki onlarca resim. Aşağıdayken seçilemeyen, kuleden ya da parası olanların uçaktan izleyebildikleri bu resimler çok etkileyiciydi. Yüzyıllardır ordaydılar. Yalnız, Nascalıların yaptıkları koca kertenkele resminin kuyruğunun üstünden Pan Amerikan otobanı geçiyordu. Kertenkelenin kuyruğunun üstüne asfalt dökmüşlerdi.

Aşağıya inip evlerin arasına dalıyorum. Bir siyah naylon aralanıyor. Topraksız evinin kapısı yani. Bir kafa uzanıp beni eve davet ediyor. Öbür kampta beraber rom içmiştik. İki bardak dolu. Birini hemen bana uzatıp kendisi için ortasından kesilmiş bir pet şişeye dolduruyor. Yanındaki arkadaşı tanıştırıyor. MST ye destek veren başka bir örgütlenmeden. Zaten pek topraksıza benzemiyor. Biraz koca göbeği ile şehirli şehirli bakıyor. Hemen gülümseyerek bardağımı ikinci kez dolduruyor. Destek için katıldıklarımı ve yürüyüşün sonuna dek MST ile olacağını söylüyor. Başında kenarları gü-neşlikli başka tür bir MST şapkası var. Herkes de bizim bo-

yacı keplerini andıran önü siperlikti MST şapkaları vardı ve yürürken aynı zamanda güneşten koruyacak bu şapka için 3 real ödemiştik hepimiz.

- Nasıl bir organizasyonsunuz ve bu yürüyüşe niçin destek veriyorsunuz?

Biraz kameraya oynuyor diye düşünüyorum. Kapıdan birisi giriyor.

- İşte bu evin sahibi. Buraya geldiğimde ben hep onda kalırım. Çok iyi bir yoldaştır.

- Bir bardak ister misin?

Bir bardakta hep birlikte içiyoruz. Sonra dışarı çıkıp çardak altında bir gölgeye giderken benim yemek dağıtıcı kadınlar görüyorlar. Yarım kesilmiş pet şişe içersinde kahve tutuşturuyorlar elime. Ağzına kadar şeker dolu, ama tadını oradan almıyor. Çardak altındaki gölge o kadar küçük ki bizim arkadaşım göbeği dışarıda kalıyor.

- Bak burasının en önemli sorunlarından biri şu. Aslında ye terince su var orada, ben iki gündür buradayım, gidip baktım. Hatta bunu rapor olarak da yazacağım. Ama bir sürü hata var, bir sürü sorun var. O suyun topraklara tam olarak dağıtabilse buradan üç kat ürün alınır...

Bilmiyorum. Daha çok bana berberde saçları kesilirken "bu ülkeyi bana verseler üç günde düzeltirim" diyenlere benzetiyorum. Onla içtiğim rom yerine, şekerden boğulsam da ortasından kesilmiş pet şişedeki kahvenin tadı daha hoş geliyor bana.

52

Yola çıkış yaklaştı. Herkes fiçının olduğu bölümde toplandı. İlk başta yaklaşık 500 kişi 275 kilometrelik büyük yürüyüşe başlayacak. Daha sonra yolda uğrayacağımız diğer campementolardan katılımlarla 1000 kişiye kadar ulaşacak. Yürüyüşe katılanlar müfrezelere (brigado) ayrılıyor. Her brigado kamplardaki nükle'ler gibi birlikte yürüyüşü sürdürüp kararlara bir-

likte katılacaklar. İlk olarak brigadolar hepsi kendi aralarında toplanıyor. Hepsine küçük bir kitapçık dağıtılıyor. Bu kitapçıkta genel olarak yürüyüşün amacı, uyulması gereken ana kurallar, izlenecek yol var. Topraksız evlerinin naylon duvarlarına sırtlarını vererek, su fiçisinin kenarında kuru bir yer bularak, çardağın bizim sığmadığımız gölgesine sığışarak bütün brigadolar onu okumaya başlıyorlar. Bir kişi okuyor diğerleri dinliyor. Bir ara durup açıklama yapmak isteyen var mı, diye soruyorlar ya da kafalarındaki soruları peş peşe sıralıyorlar. Yani Topraksızlar'ın eğitim çalışmaları gibi. Kitabın sonunda atılacak sloganlar bölümüne geldiklerinde yeni sloganları atmaya başlıyorlar. Bir ellerinde kitapçık, sol yumruklar havada tekrar ediyorlar: *Hey bütün dünya! Biz barış istiyoruz...*

Kimileri bir yandan dinlerken bir yandan machetalarının üstüne koydukları kitapçığı güçlükle heceliyor. Gitarlar siyah naylon duvarlara yaslı, akordeonların üstüne oturulmuş. Oraklarla, davullarla, bayraklarla dolu bir işgal toprağı. Toplantı, toplantı diye bağırlınca yarım ay meydanında geliyor herkes. Sağda solda atılan sloganlar meydana doluşuyor. Pankartlar açılmaya başlıyor. Büyük bir halka yapıyorlar. Önce bir gitar başlıyor. Peşinden hemen dans. Şarkılar söylüyorlar hep birlikte. Arkadan geçen kamyonların homurtusu bastıramıyor ezgiyi. Bir başka şarkı peşinden akordeon katılıyor hemen demin katıldığı dans yarım kalmasın diye kenardan almamıştı. Bir şarkı daha başlamadan biri ortaya atıyor. "Yoldaşlar" deyip kesiyor. Yoksa sabaha kadar dans edip bir türlü yola çıkamayacaktık eminim: "Ben koordinatör Lucia."

O kadar küçük bir kadın ki! Ama kendisine oranla tam tersi bir enerjiyi etrafına yayıyor ve bir o kadarda sevimli. Sanki beni duymuşçasına

- Ben çok küçüğüm bir yerlere çıkayım yoksa ses nerden geliyor anlamayacaksınız.

Ortaya bir bank çekiyorlar. Lucia onun üstüne çıktığında herkesle ancak aynı boyda oluyor.

- Ooo yukarda hava serinmiş. [Kahkahalar.] Yoldaşlar! Biz başkente yapacağımız büyük yürüyüşe başlıyoruz. Bu büyük

yürüyüşü yapıyoruz. Çünkü bizim sesimizi duymalılar. Bu büyük yürüyüşü yapıyoruz. Çünkü bu yürüyüşle büyük toprak sahiplerini lanetliyoruz. Bu büyük yürüyüşü yapıyoruz. Çünkü bütün dünya için barış istiyoruz. Sesimizi duyurmak için günlerce yürüyeceğiz ve haykıracağız... Zenginlerin arabası varsa biz Topraksızlar'ın da, günlerce sürse de başka yerlere götüren ayakları var...

Senyora Donna slogan ile kesiyor Lucia' nın konuşmasını MST!.. La LutaL MST... [MST yaşıyor mücadele sürüyor.] iki kez tekrarlanıyor bu slogan. Her seferinde Senyora Donna'nın sesi karşısında otoyolda geçen otobüsteki yolcuların bile duyduğunu düşünüyorum. Siyah naylon çatılara şaşırın yolcu yüzleri iri yarı bedeniyle slogan attıran Senyora Donna'ya hemen başlarım çevirip bir başka şaşkınlık edasıyla bakıyorlar.

Kovboy filmlerinden çıkmış bir başka adam fırlıyor ortaya. Kafasında kovboy şapkası, gözündeki güneş gözlüğü ile bir spagetti western filminden yanlışlıkla buraya gelmiş. Bunu o kadar andırıyor ki, her an abartılı gücüyle bizim su fıçısını devirecek gibi hissediyorum. Ne söylediğini anlamıyorum bile. Bir genç çıkıyor onun peşinden. Yürüyüşe katılan gençler adına konuşuyor. Bütün gençler gibi sözlerinin coşkusu anlamın önünde. Arkasından bir genç kız çıkıyor ortaya. Yıllardır Topraksızlar'ın mücadelesinde ölenleri anlatıyor. Sonra isimlerini saymaya başlıyor. Bu geleneği Kolombiya'dan biliyorum. Her isim söylenişinin ardından haykırıyorlar.

Presenti. Presenti. Presenti [Burada.]

Sonra Evy çıkıyor bankın üstüne dudaklarının kenarında muzip gülümsemesini unutmuş:

- Şöyle biraz yürüyüşe çıkacağız. Bella Horizonti'ye kadar. Bakalım yürüyeceğimiz bu 275 kilometrede hâlâ ne kadar bizi görmemezlikten gelecekler. Bu ilk gün sadece 2 saat kadar yürüyüp konaklayacağız. Yani küçük bir ısınma turu. Büyük toprak sahiplerinin yok edici zulümlerine karşı, toprak reformu için, dünyayı emperyalist çıkarları için kana bulamaktan çekinmeyen Amerika Birleşik Devletleri'nin saldırılarına karşı, dünya barışı için yürüyeceğiz. Hadi şimdi yollara.

Evy'nin elinde macheta'sıyla yaptığı konuşmadan sonra evlerin önüne bir koridor kuruldu. Bu koridor machetaların, orakların, bayrakların havada kavuşmasıyla inşa edildi. Marşlar başladı. Bir başka film sahnesi sanki şövalyelerin yemin töreni ya da Spartaküs'te olabilecek bir sahne. Baştan beri MST nin ritüellere çok önem verdiğini vurguladım. Bu ritüellerden en çarpıcı olanlardan bir tanesiydi bu. Ama yinede dünyanın en büyük yürüyüşlerinden birine başlarken yapıldığı için kendi yerine en uygun geleniydi.

Koridora ben de giriyorum. Benim önümde gitarıyla biri yürüyor. Tabii ki bir yandan çalarak ve söyleyerek. Kafamın üstünde gökyüzü, macheta çizgilerle bölünmüş. Oraklar saplarının bittiği yerlerde birbirlerine kenetlenmişler. Bayraklara sürünüyor yüzlerimiz.

Önce herkes geçti. Sonra koridorlardakiler arkadan başlayarak geçit törenine dahil oldular. Marşlar bitince yerini sloganlar aldı. Kampın karnından geçen yol ellerinde bayraklılarca kesildi. Hep beraber yola çıktık. Sağ şeritte yürümeye başladık. Kitlenin önündeki pankartta toprak sahiplerine karşı ve dünyadaki barış için yürüdüğü yazıyordu. Arkasında koca bir MST bayrağı dört kişi tarafından köşelerinden tutulmuş yatay bir şekilde taşınıyordu. Sonra da machetaları, orakları, gitarları, davullarıyla 83 yaşındaki bir nineden 3 yaşında ki bir ufaklığa kadar 500 topraksız işçi ve ben.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ Tüm Maliyetleri İşgalciler Karşılar

- MST nasıl ve kim tarafından finanse ediliyor? Fonlarınızın büyük bir bölümü kendi etkinliklerinizden mi elde ediliyor başka kaynaklardan mı?

- Toprak işgallerinin kendisi açısından bir ilkemiz var: Tüm maliyetler katılanlar tarafından karşılanacak. Yoksa işler karışır. Köylüler, çadırları kimin aldığını bilmiyorum, ulaşımı kimin ödediğini bilmiyorum diye başlarlar ve sonra kim olduğunu bilmiyorum diye sürer gider. En küçük sorun ortaya çıktığında, yok buraya ben kendim gelmedim, beni şu şu ge tirdi demeye başlar ve giderler, çünkü mücadeleyi kişisel bir fedakârlık

olarak görmeyeceklerdir. Eğer dışardan para alsaydık daha büyük eylemler yapabildik - ama bunun ideolojik sonuçları felaket olacaktır. Bunun yerine, bir işgale katılan her aile barınma, gıda maddelerini almak için aylarca çalışır - polis tarafından kuşatılacaklarını, yiyeceklerinin olmayacağını, politik sonuçları elde edilene ve dayanışma kaynakları yardıma koşana kadar haftalarca dayanmaları gerektiğini önceden bilirler. Birçok işgalde bazı aileler o denli yoksullardı ki, biz onların ulaşım ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kalacağımız için katılan ailelerin sayısını sınırladık. Bu ikileme birçok kez karşı karşıya kalıyoruz.

İkincisi, yerel düzeyde de büyük bir dayanışma var. Kiliseler ve sendikalar bize hareketimizi geliştirmek için kullandığımız eğitim kursları ve fonlar konusunda yardımcı oluyorlar. Ama bir başka ilkemiz de her şeyin ademi merkezileştirilmesi zorunluluğu - ulusal bir kasamız ya da eyalet düzeyinde merkezileştirilmiş kasalarımız yok. Üçüncüsü, toprak işgal ettiğimizde, her çiftçi -eğer MST'de olmak istiyorsa- yerleşimin üretiminin yüzde 2'sini harekete vermeyi kabul eder. Bu uzak bir otorite için değil, bölgede kamp kurmuş insanlara yardım etmek, hareketi örgütlemek ve militanları eğitmek için kullanılıyor. Bazen bir yerleşim çok az üretebilir ve yoldaşlar şöyle derler: "Size yüzde 2 veremeyiz, kendimizi beslemek için zaten köpekler gibi çalışıyoruz. Ama ailelerini desteklemek koşuluyla iki insanımızı verelim, onlar da diğer topraksız çiftçileri eğitmeye gitsinler." Bu, paranın ötesinde, çok önemli bir katkıdır.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002

53

Aslında bu kitap bütünüyle MST'nin bir yol öyküsü. Ancak yürümeye başladığımızdan itibaren zaman daha da fazla iç içe giriyor. Çünkü yürümek her yeri, adı üstünde adım adım tanımak ve ama aynı zamanda her yerde, o kadar çok şey yaşamaktır ki, normal zamanın saatli maarif takvimleri yaşadıklarımıza yetişemez. Yürümek, devrim zamanları yaşatır, her saati aylara bazen yıllara tekabül eden. Bu nedenle zaman daha da karmaşıklaşıyor benim için. MST ile beraber yürüdüğümüz, yaşadığımız günleri, kilometreleri zamanın ve mekânın hakimiyetinden kurtarıyorum Hora Usta* beni affetsin.

(*) Hora'nın Latince anlamı saat olmasının dışında; Hora usta, Micheal Ende'nin *Mo-mo* adlı kitabında da yaşamı yok eden duman adamlara karşı mücadele eden usta.

İlk günü gene de ayırt etmek lazım. Çünkü en kısa yürüdüğümüz gün. İkili sıra halinde asfaltın sağından gidiliyor. Gidiş istikametinde aşılın yollarda trafik kazalarına karşı alman önlem önde ve arkada en az 100 metre uzaklıktaki 3-4 kişi ellerindeki bayrakları sallayarak arabaların yavaşlamasını sağlıyorlar. Bu şekilde bütün gün boyunca başta 500 kişi daha sonraları da 1000 kişi trafik kazasız başkente kadar ulaştı. Yürüyüşte herkes daha önce değindiğim gibi brigado adında birimlere ayrılıp örgütleniyor. Bu birimler nöbetleşe görevleri üstlendiklerinden her gün başka bir brigado'dan dört kişi ellerindeki bayraklarla otomobilleri yavaşlatıyorlar. Başkente giden yerlerde bazen yol öyle daralmaktaki iki büyük aracın yan yana geçmesi bile güç. En az 500 kişinin yolun bir tarafında başlarına bir şey gelmeden güvenli yürümesi önemli bir sorun.

İlk günden iyice belleğime kazınmış olan şeyler var. Birincisi Senyora Donna her slogan atışta şöyle bir etrafı sarsıyordu. Bu yürüyüş çok organize olmasına rağmen mesela kimin slogan

"Zenginlerin arabaları var, bizimse ayaklarımız."

atacağına dair belirleme yoktu. Bu nedenle özellikle gençler sık sık slogan atmaya yelteniyor ancak bir sürü kez fazla bir itibar almıyorlardı. Çünkü Güney Amerika'da slogan bizden farklı atılır. Bir kişi sloganı atar, diğerleri sanki ona cevap verir. Mesela Senyora Donna "MST" diye bağırır diğerleri "La Luta" diye cevaplar. Ülkemizde ise ilk slogana başladıktan sonra diğer kişiler hemen devreye girdiğinden ilk slogan atının sesinin zayıf olmasının pek önemi yoktur. Bu nedenle, Senyora Don-na'nın sesi girdiğimiz kentlerde çok etkili olmuştur.

Ayrıca en az üç kişi de ikili sıranın yanlarında gene ellerinde bayraklarla yürüyerek arabalara karşı uyarıcı görevindedir. Onun dışındaki herkes kendi brigadosunun içinde yer değiştirerek de olsa belli bir safta yürümelidir. Bunun dışında o gün yürüyüşten sorumlu koordinatörler sıraların ortasında veya yanlarda ileri geri gidebilir. Bunun bir istisnası da bendim. Bütün bir yürüyüş boyunca safların ortasında, kenarlarda öne ve arkaya sürekli gelip gidiyordum. Evy'nin dediğine göre onlardan 50 kilometre fazla yürümüşüm.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ **En Büyük Başarı Topraksızlar'ın Kazandığı Onur**

- MST'nin en büyük başarısının ne olduğunu düşünüyorsunuz?

- Bu ülkede sadece on sekiz yıl boyunca varlığını sürdürmek gibi basit bir gerçek sayesinde egemen sınıflara kafa tutabilen bir köylü hareketi kendisini bir zafer kazanmış gibi görebilir - bu şimdiye kadar sürmüş olanların en uzununu. Bazı ekonomik zaferler elde ettik: Toprakları işgal eden 350 bin ailenin yaşamları iyileşiyor - hâlâ yoksul olabilirler, ama işler daha iyiye gidiyor. Ama belki de en büyük başarı Topraksız köylülerin kendileri için kazanmış oldukları onurdur. Başları dik, öz saygı duygusu içinde yürüyebilirler. Onlar ne için savaştıklarını biliyorlar. Soruları yanıtsız bırakmıyorlar. Bu en büyük zaferdir. Kimse bu sınıf bilincini geri alamaz.

Örneğin, Giacometti işgali gibi, ya da 1997'de Brazil'e yaptığımız ve 1500 yoldaşın 1500 kilometreyi -yaklaşık bin mil- birkaç ayda kat ettikleri yürüyüş gibi folklorik açıdan büyük etki yaratan başka eylemler de oldu. Bu da bir efsaneydi, önceden hiçbir kitle hareketi böyle bir mesafeyi yürümüş değildir -tarihimizde o denli önemli olan Prestes Coiumn bile at sırtında ya da arabalarla yapılmıştı [1]. Brazil'e varışımız tarihî bir an-

di. Bizi orada yüz binden fazla insan bekliyordu - sadece yerel insanlar değil, tüm ülkeden toplanan sendikacılarla CUT ve PT üyeleri de. Bu yürüyüş kamuoyunu kazanmak açısından büyük bir etki yarattı. Bu işin önemli bir bölümü Sebastiao Salgado ve onun fotoğrafları sayesinde. "Terra" sergisi dünya çapında bir başarıydı ve Topraksızlar Hareketi'ne, ideolojik bir söylem ihtiyacı olmaksızın, sanat alanında büyük bir küresel görünürlük kazandırdı. Salgado'nun imgeleri bize uluslararası bir boyut kazandırdı ve bunun için ona büyük bir şükran duyuyoruz.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002

1 Luis Carlos Prestes (1899-1990): 1920'lerin sonunda bir asi birliğin Brezilya'yı birkaç bin mil boyunca katetmesine önderlik eden ordu yüzbaşı; daha sonra ölümüne değin Brezilya Komünist Partisi (PCB) önderi oldu.

54

Yürüyoruz. Henüz sabah bile değil. Şöyle bir iki silkinip şehrin içinden çıkmadan birkaç slogan atılıyor. Etrafta çok fazla insan yok. Gecedен kalan sarhoşlar, ellerinde süpürgelerle çöpçüler, Bütün gece iş tutamayan çaptan düşmüş orospular ya da karton ve bira kutusu toplayıcıları... Kafalarını çevirip ilgiyle bakıyorlar, bu yüzlerce uyku mahmuru ellerinde machetalarıyla yürüyen garip topluluğa. Henüz hiçbir dükkan açılmamış, kapanmak üzere olan barlarda kusmuklara bulanmış bira kutulan sokaklardaki evsizlerin yataklarına doğru süpürülüyor.

Otomobil farlarının aydınlattığı o yanıltıcı çizgide çekimler yapıyorum. Yürüyen Topraksızlar'ın önce başlarının üstünü aydınlatıyor, sonra birden bellerine iniyor, yaklaştığında bir an olsun bayrakların kızılığına vurup devam ediyor. Bu farlar sanki kamyon şoförlerinin hislerini yansıtıyor. Otoyolun ortasında karanlığın içinde önce gölgeler görüyorsunuz, hemen peşinden bu gölgelerin bellerini, belki gözleri kapalı yürüyen bir ufaklık, Luisia'nın mutlaka gülümseyen yüzü, belki bir orağın keskin tarafı... Ve sonra o karşılaşma anı gözlerdeki şaşkınlık gibi çarpıyor ve dönüyor yine yol kenarındaki karanlık hayallere. Sonra anlatıyorlar... Tam ikiden üçe alıyordum ki, yokuşta birileri çıktı karşıma "bu MST mi neymiş" -alın size

bir kategorize etme daha. Dünyanın bütün şoförleri böyle anlatır. Bilirim çünkü dünyanın her yerinde otostop ücreti olarak, yalnız şoförleri dinlemiştir.

Güneş çıkmadan mümkün olduğu kadar yol almalı. Ne güzel, uyanmadan iki-üç kilometre yürümüş oluyoruz. Ondan daha güzeli güneşin doğarken yaptıkları. Bizi kent dışında yakalıyor. Bir tepenin ardına gizlenip aniden karşımıza çıkıyor. Renklerle oynuyor. Daha tepemizi yakmadan önce çok seviyoruz onu. Gecenin nemi sırtımızdan kaybolmaya başladığı anda sabahki yurttan sesler korusu sevincimizde erimeye başlıyor. Mutlaka kahve içmeli. Eğer şehir dışındaysak kahve içmeden fazla slogan atılmıyor, yani kahve yoksa slogan da yok.

Bir benzinciye giriyoruz. Kenarına çekmiş bizim kamyoneti görüyoruz. Arka kapağını açmış iki kazan kahve var. Uzun bir kuyruk oluyor. Kahvenin yanında haşlanmış yukalar da var. Önce kuyruktakileri çekmeye başlıyorum. Ellerinde plastik bardaklar, yarım kesilmiş pet şişeler ve gözlerinde hâlâ uyku. Bu arada benzincinin tuvaleti tıklım tıklım. Ben benzinciye çevreleyen şeker kamışlarını seçiyorum. Küçük bir kuyruktan sonra yüzümü yıkayıp, artık kısa kalmış kahve kuyruğuna girip kahvemi alıyorum. Çekim yapabilmek için ne dağıtılsa her zaman en son alıyorum. Ayrıca benim ne bardağım ne tabağım olduğu için birilerinin bitirmesini beklemiş oluyorum. Pek aramama da gerek kalmıyor, biri uzatıyor. O kadar durduktan sonra 15-20 dakika daha durmak bir şeyi değiştirmiyor.

55

Asfaltta yürümekten nefret ederim, tepenizdeki sıcak zifte bu-lanır tekrar size yansır. Aynı kilometreleri dağlarda yürürseniz yarı yarıya yorulursunuz. Ayaklarımda bir yürüyüş ayakkabısı var. İki yıl her yerde sürekli giydiğim bir ayakkabı. Onların hepsi ise ya tek parmağın arasından tokası olan terliklerden giyiyorlar ya da çıplak yürüyorlar. Bu kadar kilometreyi nasıl

yürüyebildiklerine şaşırıyorum, onlar da bu ayakkabılarla nasıl yürüyebildiğine şaşırıyor.

Sıranın ortalarına doğru gidiyorum. Her gün bir brigado yürüyüşün önünü çektiğinden her gün sıra değişiyor. Kahveden ve yukadan sonra sloganlar başlıyor. Dağlarda bile sloganlar atılıyor. Bu yalnızca başkalarına ulaşılabilmesinden çok, yürüyüşü yapanlar için sürdürülen bir şey - zaten bu yürüyüş aynı zamanda MST'nin kendi içinde de örgütlenmenin güçlendirilmesine ilişkin bir eylem biçimi. Yaklaşık 30 gün süren bir yürüyüşte kişilerin kolektif yaşama biçimleri, zayıflıkları ve özellikle paylaşımaya yönelik tavırları ortaya çıkıyor - Hepimiz güneşi sırtımızda taşıdığımızdan sıırıslıkımız.

- Nasıl gidiyor? Sıcak değil mi?

- iyi... Bu saatlerde biz zaten tarlada oluyorduk, gene sıcaktı.

60 yaşlarında bir amca Evy'in kampamentosundan beri birlikte geliyoruz. Sessiz. Kahve, yemek kuyruklarında her zaman benim gibi sona kalıyor. Sakince bekleyip aldıktan sonra bir kenara çekiliyor. Bir de her zaman bana verebildiği bir fazla kahve bardağı var. Hemen arkasında genç bir kadın. Aynı brigadoda bizim amca ile, ama daha önce görmedim. Bir süre birlikte yürüyoruz. Onun siyah teniyle arkada nehrin yeşilini birlikte çekmek için epey güçlük çekiyorum. Sonra vazgeçip kamerayı yüzümden çektiğimde birbirimize gülüyoruz. Ah şunu demin yapsaydı, yeşile ne kadar yakışacak bir gülümsemedi.

ilk kamptan beri benimle birlikte gelenler artık bana alışmış durumda. Elimdeki kamera ile her yerden çıkıp çekmemi belediklerinden diğerlerine de anlatıyorlar - bu benim belgesel biçimim. Birlikte yaşamak ve aradaki çekinmeyi kaldırarak kameranın yarattığı yabancılaşmayı asgariye indirmek. Yolun kenarındaki mısır tarlalarına uzanıyorlar. Mısır koçanlarının henüz yeşil yapraklarını koparıp onunla kalın bir sigara sarıyorlar. Yeşil koçan yaprağı güçlkle tutuşup içindeki tütüne ulaştığında öyle bir duman çıkarıyor ki. Dumanlar şöyle bir dağıldığında benim ona bakışımın farkına varıyor.

- İster misin?

Arjantin'den beri sigara içmedim galiba. Mısır koçanı, hayatımda hiç içmedim. Tabii isterim.

Koca duman kitesini bana uzatıyor. Ben dumanın içinde kaybola kaybola yürüyorum. Burnuma taze ot kokusu geliyor. O kendisi için bir koçan yaprağı daha açıp içine kalın kesilmiş tütün yaprakları dolduruyor. Yeni sigaramla biraz daha onlar oluyorum.

Biraz "Bu" ile yürüyorum. Bu, babasının omzunda geliyor. En fazla dört ya da beş yaşında. Aile MST'ye katılabildi çok olmamış ama Bu'nun yüzü çok sağlıklı görünüyor. Çok da sevimli olduğundan hastalık yakışmıyor galiba. Elinde ki şeker kamışını kemiriyor. "Sende ismini sor" diyor Bu'ya babası. O oturduğu omuzda, utangaç, babasının başının arkasına saklanıp yok olmaya çalışıyor. Önemli değil nasıl olsa kilometrelerce beraber yürüyeceğiz Bu ile. Benim adımsa Güney Amerika'da Mateo. Bunu Brezilya'da da sürdürüyorum, ne zaman ki beni iyi tanımaya başlıyorlar. Metin demeye başlıyorlar zaten.

Senyora Donna. Kimse onun sloganına cevap vermeden duramaz.

Biraz daha geri kalıyorum. Kulağımın dibinde Senyora Donna yine bir slogan patlatıyor. Tam Fellini kadınlarına benziyor. Koca göğüsleriyle kilolu ama diri bedeniyle...

-PATRIA LİBRE!*

...Hiç kimse Senyora Donna'nın sloganına cevaplamadan duramaz. Herkes haykırıyor:

-VENCEREMOS!**

Ben bile elimde mısır koçanı, sigaramdan boğulacak gibi olsam da ikincisinde katılıyorum:

- VENCEREMOS!

Gökyüzü harika bulutlarla dolu. Brezilya'da hiçbir yerde hiçbir zaman içinde güzel bulutlar taşımayan bir gökyüzü görmedim. Neden bilmiyorum, her zaman bulutlar bir derinlik içinde yerleşmiş durumdalar. Durmadan çekmem gereken harika görüntüler olarak tepemde dolaşıyorlar. Halbuki o kadar az kasetim var ki. Zaten olanlar da Arjantin'de Para Pachama-ma*** filmini yaptıktan sonraki kullanmadığım görüntüler. Yani şu anda Arjantin arşiv görüntüleri yok ediyorum.

56

Geceleri hep başka başka yerlerde kalıyoruz. İlk akşam bir çocuk kreşi. İki bölümlü yer birden doldu. Zaten yataklar, yorganlar, hamaklar hepsi kamyonla daha önceden geliyor. Her gün bir brigado bunların kamyonu yüklenmesi, kalınacak yerlerde boşaltılmasında görevli. Yürüyüşten gelir gelmez herkes önce duşlara koşturuyor. Hızla duş alınıp bir yandan çamaşırlar yıkanmaya başlıyor. Bu işi o kadar çok kişi, o kadar çabuk yapıyorlar ki, neresi olursa olsun bir anda bütün

(*) Üzgür Vatan.

(**) Kazanacağız.

(***)Para Pachamaraa ("Toprak Ana için"). Yönetmen: Leonardo Bertuluzzi&Metin Yeğün.

sular bitiyor. Ben o sırada elimde kamera yatakların altından, yemek kazanların arkasından çıkmakla meşgulüm ki, bu duşların hiçbirine yetişemiyorum.

Topraksız kadınları, nasıl oluyor anlamıyorum ama 275 kilometrelik yürüyüşe bile yanlarında birçok elbise getirmişler, onları her gün başka bir giysi ile yürür buluyorum. Başka tür bir moda bile olsa, Brezilya otoyolları bu günlerde dünyanın en uzun podyumları. Bense zaten tek pantolon, tek şortum ve iki tişörtüm ile her gün yıkasam bile aynı şeyleri giyer durumdayım. Ayrıca yataklar kurulunca aklıma geliyor ki, benim yatağım da yok. Hamağım ya da battanidem de. İlk gece çocukların takla atması için kreşteki yer minderlerden birini alıp kreşin önüne koydum. Senyora Donna gelip içerde yatmamı söyledi. "Yok" dedim: "Burası iyi." Koşup bir battaniye getirdi. Sorsa "hayır" derdim. Onu da minderin köşesine koyup yakın bir barda bira kaçamağı yapmaya gittim. Halbuki herkes kaçmış ben geç kalmışım. Hemen bizimkilerin masasında bira, aynı zamanda masanın altında ev yapımı rom içmeye başladım. Kötü bir müzik çalıyor. Sahte sarışın, çirkin bir kız barda. Aksi gibi durmadan bakıp bakıp gülümsüyor. Belki adettir. Masadakilerle ilk tanışanlarla yapılan muhabbetlerden yapıyorum. Hemen önümüzde et kızartıyorlar. Satın almış birkaç Topraksız beni davet ediyor. "Yok" diyorum. Ne güzel fasulye, pilav ve yukamı yemişim. Kırılmasın diye rom davetini geri çevirmiyorum. Önüme bir şey söylemeden bir başka bira geliyor. Kafamı kaldırıyorum sahte sarışının gözlerini bizim masada yakalıyorum. Ellerimi Topraksız yarıkları yok diye masanın altına sokuyorum. Masanın altından bir başka rom tutuşturuyorlar. Dengelemek için bu sefer et teklifini reddetmiyorum. Kaburga. Eti az, lezzeti çok. Yukaya da ayıp oldu ama. Masaya bira söylüyorum. Biralar geliyor ama parasını almıyorlar. Yan masadan ödüyorlar. "Ama ben" bile diyemiyorum. Kasabanın gençleri Murat 124 tipi arabalara kız arkadaşlarını doldurup bara getirmişler. Biz kızlara bakıyoruz. Yorum yapıp, yorumumuzu paylaşıyoruz - işte bu da bir konuşma kategorisi; erkek muhabbeti. Yarın ne kadar yü-

Tüyeceğimizi soruyorum. Varacağımız yerlerin adlarını söylüyorlar. Bu kadar romdan sonra bile aklımda kalmıyor. Zaten bilmediğim için benim için sadece isim.

"Hoşçakalın" diyorum. Biraz daha onlardan oluyorum. Geri dönüp takla minderinden yatağıma uzanınca gece neminin ne olduğunu anlayıp, Tanrı Senyora Donna'nın sesine güç versin diye dua ediyorum. Başımı battaniyenin içine çekip uykuya dalıyorum. Onlar yan yana serdikleri yataklarında, hamaklarında, çocukları sığdırabildikleri küçük çocuk yataklarının kenarlarında uyuyorlar. Bir şeyler okuyup, mısır koçanına sarılı tütün içiyorlar ve tabi ki gitar çalıyorlar.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ İşgal Yoksa MST de Yok

- Kaç Brezilya eyaletinden delege katılımı var?

Hareketimiz otuz yedi eyaletten yirmi üçünde varlık gösteriyor. Çoğunluğun köylülerden oluştuğu yerler, en güçlü olduğumuz yerler. Yani önem sırasına göre: Kuzeydoğu ve güney. Güneydoğu yüksek düzeyde kentleşmiştir, toprakta fazla yoksul insan kalmadı artık. Orada ya büyük kentlere gitme hayali kuran kırsal ücretliler ya da kentlerin eteklerinde yaşayan lümpenler var. Kuzeyde ve orta ve batı bölgelerinde ise çok fazla topraksız köylü yok. Bu tarımsal sınırdır - buralarda büyük bir yerleşimci hareketi olsaydı bile, hâlâ büyük miktarda toprak bulunabilirdi. Bu yüzden en yaygın eylem biçimi kişisel inisiyatiflerdir. Bir kiracı bir tarlaya yerleşir ve birkaç yıl içinde de birisi ondan alana kadar toprak sanki onunmuş gibi kendisini kandırmaya başlayabilir.

Amazon bölgesinde, Acre, Roraima ve Amapa'da ise, MST yok, çünkü buralarda kitlesel bir köylü tabanı yok. Bazen Katolik Kilisesi'nin bazı sektörleri ile kırsal sendikalar bizi buralarda çalışmak için ayartmayı deniyorlar. Şimdi Acre'yi PT yönetiyor ve valiyle her görüşmemizde bize ne zaman buraya gelip örgütleneceğimizi soruyor. Bizse şöyle yanıt veriyoruz: Biraz çiftçiniz olduğu zaman. Oraya gitmenin, bayrak sallayıp, büro açmanın anlamı yok - bizim sorunumuz şube büroları eksikliği değil. Eğer toprak işgal etme işini örgütleyecek büyük kalabalıklar yoksa, bir köylü hareketi de olmayacak demektir. Çalışmamızı topraksız çiftçiler hareketinin gerçek bir temele sahip olduğu bölgelerde yoğunlaştırmamızın nedeni bu - yani güney ve kuzeydoğunun öncelikli olmasının da.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002

Yürüyoruz. Karşıda gördüğümüz dağlar biraz sonra ayaklarımızın altında geride kalıyor. Ağaçlara tünemiş akbabaların -ama gerçek akbabaların - bakışları altında bir başka vadi daha geçiyoruz. O kadar çok yürüyoruz ki üşenip başka öleceklerin peşine gidiyorlar, ya da bunun ölen değil doğan bir şey olduğunun farkına varıyorlar. Bir puma görüyoruz, yolun kenarında ne olduğumuzu anlamaya çalışan. Yemin ediyorum ilk olarak 1000 kişi görüyordur, kızıl bayraklı, orakları ve macheta-larıyla. Omuzlarda çocuklar, güneş şapkalı nineleriyle. Çığlıklar atılıyor. Puma kaçıyor. Çığlıklar arasında seçtim Senyora Donna'nın sesini.

Koskocaman kayaların önünden geçerken onlara sesleniliyor. Adetmiş. Ne dilersen olurmuş. Kayada kaya ha, yerinden bile kıpırdamıyor. En arka gruba kalıyorum. Başının üstünde pet şişenin içinde su taşıyan bir kızı çekiyorum. Galiba 25 yaşlarında, üstünde bir Brezilya forması var. Galiba Ronaldo for-

Yürüyoruz. Uzaktaki dağlar biraz sonra ayaklarımızın altında.

ması. Başında, önü siperlikli bir MST şapkası, iki elini yanda sallayarak yürüyor. Onun dört beş adım önüne gidip çekmeye başlıyorum. Ondan önce gelen üç kişiyi sonra machetaları ve oraklarıyla dört kişiyi çekip hızlı yürüyüp tekrar onu yakalıyorum. Kamerayı iyice yaklaştırıp nasıl başında durabildiğini çekmeye çalışıyorum. Dönüyor.

- İçer misin?

- İyi olur.

Şişeyi alıp ağzıma dikiyorum.

- O güneşten ısınmıştır. Buradan iç.

Hemen arka sırada gelen Ramon. Çok genç en fazla 20'sin-de. Çantasını açıp küçük bir pet şişe çıkarıyor. Bu arada hep birlikte büyük toprak sahiplerine karşı yürümeye devam ediyoruz ve dünya barışı için... Şimdi içtim diyecekken dudaklarının kenarına yapışmış muzip kıvrımı yakalıyorum. İçiyorum. İlk yudum şöyle bir kavurup mideme iniyor. Rom. Evet bu daha özel bir su. Gülüyoruz. Bizim kız Brezilya forması ile bize bakıp, gülümsüyor ve kafasına yerleştirip su şişesini yürümeye devam ediyor.

Birkaç dağ daha arkamızda bırakıyoruz. Masallara yakışır birkaç nehir. Palmiye ağaçları ve mangolar. Çiftliklerin önünden geçiyoruz. Atlarına binmiş, işçiler çitlerin arkasında Topraksızlar'ı, mülkiyet hırsızlarını seyrediyor. Sloganlar dolaşiyor şöyle bir havada. Altındaki attan mıdır nedir, bir tanesinin daha burnu havada. Kırmızı ışıktaki patinaj çeken kenar mahalle delikanlıları gibi atı şöyle bir şaha kaldırıyor. Diğer işçiler sessiz, sahiplerine karşı yürüyenleri seyrediyorlar. Aramızda yalnızca çitler var.

Bir şehre yaklaşıyoruz. Küçük bir yolun başında içine buzları doldurduğu dolabında Hindistan cevizi satan bir amca var. Kafasının üstündeki gölgeliğe astığı Hindistan cevizlerinin arasından başını uzatıp bize gülümsüyor. Buzlara yerleştirilmiş Hindistan cevizi suyu şu anda bedenimin en çok istediği şeydir herhalde, ama herkes yürürken gidip satın almak istemiyorum. Kenarda boynu bükük beklerken Topraksızlar'ın uğrayıp satın aldığını görüp hemen başına dikiliyorum. Macheta'nın yeşil

kabuğu büyük bir maharetle soyup içine bir pipet sokularak içilmeye hazır hal getirmesini şaşkınlıkla bekliyorum. Garip bir soğuk bedenimdeki güneşi dışarı atıyor. İçilmesi gerekeni bitirdikten sonra, içini yemeyi başka arkadaşlara bırakıyorum. Para verebilmenin zevkiyle paranın üstü ile oradaki herkese buzda soğutulmuş Hindistan cevizi ismarlıyorum.

Şehre giriyoruz. Topraksızlar ne istiyorsa sloganlarda, herkes yolun kenarına toplanıp seyrediyor. Endişe ile bakanlar, gülümseyenler, korna çalarak destekleyenler... Sandalyelerini çevirip bizi seyretmeye başlıyor bardaki üç kişi. Hoşlarına gitti ya da şehir çok sıkıcı belki de ikisi birden. Bilardo oynayanlar saat parasına aldırmadan oyunlarını bırakıyorlar. Işıklarda duran öğretmen kılıklı biri durmadan saatine bakıyor. Sokaklarda yürüyoruz. *Che Vive Vive La Luta Suge Suge.**

Yollarımın değiştiğini de oluyor, el sallayan da. Yol bayraklarla kesiliyor. Hep beraber caddenin öte yakasına geçiyoruz. Bir basketbol sahasına, soyunma odalarına ve yandaki ne olduğunu anlamadığım binaya giriyoruz. Bu gece buradayız.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ

Kırsal Sefalet Ekonomik Krizle Birlikte Yoğunlaşta

- Kırsal nüfus sınıfsal açıdan birçok biçimde sınıflandırılmıştır. Yapısalcılar bir şey derler, ECLA'cılar başka bir şey, Marksistler daha da başka bir şey. Hareketimizde, kırsal alanlarda çok büyük sayıda lümpenin bulunduğu gerçeğini dikkate alan terminolojileri kullanıyoruz - sefalet içinde yaşayanların sayısı ekonomik krizle birlikte yükseldi. Tarım proletaryası kırsal nüfusun yaklaşık üçte birini oluşturuyor, ama sayıları makineleşme ile birlikte hızla düşüyor. Sao Paulo ve Pernambuco şeker kamışı üretiminde hâlâ önemli bir güç, ama kakao üretimindeki örgütlü emek gücü tamamen yok edildi. Hayvancılıkta çalışan bir sürü ücretli işçi var, ama bunlar çoğunlukla dağınık ve bu da onları örgütlemeyi zorlaştırıyor. Aynı şey büyük ölçekli tarım sanayi için de geçerli. Örneğin soya ya da portakal üretimi: 10 bin hektarlık tarlalarda on traktörle büyük bir üretim elde

(*) Che yaşıyor. Mücadelesi sürüyor.

edilebilir, ama burada bir sendika için asla sağlam bir temel oluşturmaya-
yacak olan on tane işçi olacaktır. Sonra klasik olarak tarif edilmiş olan küçük
çiftçiler katmanı var, campesinato - kendilerine ait olan ya da olmayan
küçük bir toprak parçasında aileleriyle çalışanlar.

Bu kesim -üçte biri topraksız- dört milyon ailelik tabanımız. Ortakçı ya da
kiracı olarak çalışıyorlar; ya da bir ücret elde etmek zorunda olan çiftçi
çocukları. Bir başka üçte bir -yine yaklaşık dört milyon aile- 50 hektar kadar
toprağı olan küçük çiftçi mülkiyetleri.

Aynı zamanda mülkleri 50 hektara kadar değişebilen bir tarımsal küçük
burjuvazi var. Bunun üzerini -büyük çiftçileri ve toprak sahiplerini-tarım
burjuvazisinin bir parçası olarak kabul ediyoruz. GINI endeksine göre
Brezilya, dünyanın en yüksek toprak mülkiyeti yoğunluğuna sahip ülkesi.
Mülk sahiplerinin yüzde biri -en büyük tarlaların ya da latifundi-arioların
yaklaşık 40 bini- toprakların yüzde 46'sına sahip, yani her biri 2000
hektardan yüksek fazendalar halinde 360 milyon hektar toprak. Genel
olarak, bunlar ya sürüler tarafından işgal edilmiş ya da tamamen üretimsiz.
Bunların altında, tarımsal burjuvazi, 500 ile 2000 hektarlık mülkler halinde
bir başka 30 milyon hektarlık toplam toprağa sahip; bu, soya, portakal,
kahve üreten en modernleşmiş kesim. Küçük çiftçi işletmeleri -100 hektarın
altında- küçük bir artışı pazarda satarak genellikle geçimlik üretim
yapıyorlar.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002

58

Yataklar, basket sahasında yer almaya başladılar. Kapalı binada,
bizim Sansaryan handaki eski müteferrikaya benzer bir yer tıklım
tıklım oldu. Gece neminden kaçtıkları için herkes kapalı yerleri
tercih ediyor. Basket potası ile duvar arası bir tente ile örtüldü.
Altında akordeon* çalınmaya başladı. Soyunma odasının suyu ilk
yirmi dakikada tükendi. Bazı çamaşırlar sabunlu kaldı. Yemek
dağıtıldı. Ben kenarda otururken Brezilya

(*) Akordeon çalmayı bilen kişi onu konuşturur diyordu, Don Alejo Duran. Bilen-
ler bilir, insan ve akordeon birdir. Don Alejo sığır çobanı ve ozandı, kementin
ve arpejin ustası, Kolombiya kıyılarının haberci şarkıcısı. Her zaman zevk için
çalardı, asla görev olarak değil. Aşık olmadığı zamanlar akordeon susardı. Asla
ağlatan müzik yapmadı. Hep samimi ve keyifli oldu müziği, tıpkı telefona ihti-
yaç duymadan müziğiyle uzaktan çağırıldığı kadınlar gibi: samimi ve keyifli.
Eduardo Galeano, *Yürüyen Kelimeler*, Çitilembik Yayınları, 2003, s. 260.

formalı kız gelip tabağını uzattı. Senyora Donna beni arıyormuş, yatak ve battaniye vermek için. Onları alıp basket sahasının orta yuvarlağına koydum. Gecenin nemine meydan okudum. Akordeonun yanma bir davul katılmış. Geri dönüp sey-rekleşen yemek kuyruğına girdim, yemek kolay iş ama yıkamak için su yok. Bir tanker gelip su taşımaya başladı. Bu kasabanın belediye yönetimi PT'nin sol kanadını ve bu yüzden MST'yi destekliyor. O suyla yıkayıp tabağı teslim ettim.

- Her zaman gel tabağı al olur mu?

Artık tabağım ve yatağım var. Koordinatörler toplantısı. Akordeonun yanma bir gitar ve bir tef katılmış. Sabunlu çamaşırlar ikinci gelen suyla çitilendiler bile. Koordinatörler toplantısı bitmiş beni çağırıyorlar. Bir şey olacaksa haber verin demiştim. Toplantıda karar verilmiş özellikle belediyenin dayanışması nedeniyle şehir için gönüllü bir çalışma gerçekleştirilecek. Beraber yola çıkıyoruz. Yaklaşık 40-50 kadar MST'li var. Burada gönüllü olan, kişiler değil de MST galiba. Yoksa kimseye gelmek istiyor musunuz, diye sorulmadı gördüğüm kadarıyla. Ellerimizde oraklar, machetalarla caddeyi geçip karşıda bir ara sokağa giriyoruz. Sokak boydan boya dikenlerle, otlarla kaplı. Temizlemeye başladılar. On dakika içinde dikenler yerle bir olup sokak mutena bir yere dönüştü.

Yeşil bulaşmış machetalar oraklarla geri döndüler. Büyük yürüyüşün bir yönü daha, insanlara MST'yi, kendilerini anlatabilmek. Böylece egemenlerin propagandası dışında halk birçok zaman ilk olarak MST'yi görüyor. Bütün bunlara rağmen MST diğer Brezilyalılar içinde çok az bilindir. Olumlu ya da olumsuz bir mit halindedir. Her yeri işgal ederek kutsal olan her şeye el koyan, soyguncu, komünist, dış mihraklarca kandırılmış suç topluluğu ya da yoksulların kurtarıcısı süper kahramanlar... Böyle bir ruh halindeki insanlar üzerinde, büyük yürüyüş esnasında şehrin bir sokağının tamamen temizlenip kullanılabilir hale getirilmesi çarpıcı bir etki yaratır. Hava kararmaya yüz tutmuştu. Akordeon, tef ve davulun yanına bir iki gitar katılmıştı. Basketbol sahasının yarısı dans ediyordu. Yakalandım. Onların ezgisine uydurulmaya çalışıldım. Bahai Bölgesi danslarından...

Karşı karşıya gelip sağa doğru sanki geçecek gibi bir hamle yapıyorsunuz, sonra aynısını sola doğru. Sonra sağdan devam ediyorsunuz. Biraz basketbolda feyk atar gibi. Ne tarafa döneceksem öte taraftan itiliyorum. Ama boşuna, beceremiyorum. Böyle dans etme durumlarında Alman enişte örneği hep aklıma gelir. Bir köye düşer, sevdiği, evlendiği bir kadın uğruna. Orada düğünde göbek atmaya itilir. Nasıl hayır desin ki, bu yolda sünet olma bile belki göze alınmıştır. Ellerini havaya kaldırır, o etrafına bakarak yapmaya çalışır. Aynı değnekle eğitilen çingene ayıları gibi bir sağa bir sola gider. Komiktir, zavallıdır ve Almanya'da hayata karşı düşülen an gibidir. Yalnızca değnek başkasındadır. Ben, Alman enişte, bir başka dansa itiliyorum. Eğlenceli, en azından onlar için. Salsa başlıyor. O sırada Senyora Donna beni yeterince idare edemeyen genç kızların elinden kurtarıp, şöyle bir sarsıyor.

- Sen kendini serbest bırak.

Zaten bırakmasam ne fark eder ki... Savuruyor, yakalayıp tekrar çekiyor. Aklımdan Alman enişte çıktı. Çünkü yalnızca Fellini var. Kenarda yatanların üstlerinden sıçratılarak orta yuvarlağa getiriliyorum. İki dans arası pet şişelerde ev yapımı rom içirilip yeni raunda hazırlanıyorum. "Biz iktidar değil, dans edecek bir yer istiyoruz!" diyordu Subkumandan Marcos. Bu kıtanın öte ucunda, aynı yerdeyiz.

59

Yürüyoruz, yolun sağ şeridinde, ikişerli bir saf halinde, bir pankart genişliğinde. Genellikle bir şeridi kaplıyoruz. Yolun daraldığı yerlerde biraz daha arayı kapatarak yürünüyor ama hiçbir zaman benim sürekli kullandığım orta taraf tam olarak kapanmıyor. Bugün Brigado 3, ilk sırada. Galiba en çok müzik aleti çalının olduğu brigado. En öndeki grup, o gün yürüyüşü sürükleyen grup oluyor. O yüzden her gün zaten neşeli bir grup olan Brigado 3, o gün hiç durmaksızın çalıp, şarkılar söy-

lüyor. Benim bilardo arkadaşlarım. Eğer bir şehir ya da kasa-baysa kalacağımız yer, hemen en yakın bardaki bilardoya gidip birkaç el atıyoruz.

Aslında en büyük sorun tuvalet sorunu. 500-1000 kişi sabah aynı anda yola çıktığı için tuvalete girebilmek çok zor. Bir yere vardığımızda da kısa bir süre sonra suyu tükettiğimizden sanırım yürüyüşün en önemli sorunu. Yemek kuyruklarında, kahve dağıtımlarında bana tanıdıkları ayrıcalıkları hiç kullanmadığım gibi, ayrıca herkes gibi de şeker kamışı tarlalarını da bolca ziyaret ediyorum. Yalnız bugün uzaktan yol kenarında bir benzinci işareti gördüğümde sıradan çıkabilme hakkımı kullandım ve çok hızlı yürüyerek benzinciye girdim. Nasıl olsa peşlerinden yakalayacağımı düşünüyordum. Arkadaki tek tuvaleti bulup hızla girdim. Bir yandan da eğer bir tarafa saparlarsa nasıl bulabileceğimi düşünüyorum. Çünkü kimseye bir şey de söylemedim. Yine de alışkanlıklarına kavuşunca insan kendini bırakmadan edemiyor. Ben de oldukça yavaş hareket ediyorum. Dışarı çıktım. Baktım ki bizim yürüyüşçüler burada mola vermiş ve en az elli kişi sırada.

Bu tür molalar aslında benzin istasyonlarını oldukça memnun ediyordur. Ne olursa olsun o gün en az iki üç katı fazla satış yapıyorlar. Alışverişte sırasında çok büyük disiplin var. En küçük şeyden en büyüğüne hiçbir şey yürütülmüyor. Her şeyin parası ödeniyor. Bir marketin içinde raflardan malzeme alıp dakikalarca para ödemek için bekleniyor. Müşteri karşılamaya hiç hazır olmayan satıcılar, önlerindeki paraları telaşla toplamaktan başka bir şey yapmıyorlar.

Yanımızdan bizim kamyon geçiyor. O akşam kaldığımız yerden yatakları, eşyaları toplayıp kalacağımız yere götürüyor. Daha sonra vardığımız yerde bütün eşyaları brigadolarına göre ayrılmış ve küçük tepeler halinde yığılmış bir şekilde buluyoruz. İlk gün bütün eşyalar toplu halde karışık duruyordu. Bir yürüyüş sonrasında yaptıkları toplantıda bu yeni yöntem benimsendi. Bu baştan herkese söylenebilirdi belki. Ancak bir yöntem sorunu bu. Başta genel önemli uyarılar dışında hiçbir şey söylenmiyor. Böylece yürüyüş, MST için aynı zamanda yü-

rüyen insanların kendini örgütlemesi için de bir araç durumunda. Eşyaları toplamak için görevli brigado o gün yürüyüşün dışında; kalman yerin temizlenmesi, kalınacak yerin örgütlenmesi, yemek yapımı ve dağıtımını üstleniyorlar. Bir yerden bir yere de yükledikleri kamyonun kasasında yataklarla beraber gidiyorlar.

Bizim kamyonu görüyoruz. Polis kenara çekmiş kasasında insan taşıdığı için ceza kesiyor. Bir iki koordinatör başında polisle konuşuyorlar. Burada bütün kır işçileri, bütün dünyada olduğu gibi, en kolay kamyon tepelerinde götürülüyorlar. Polis buna her zaman göz yumuyor. Yani bu yalnızca bir bahane. Polis yürüyüşün başından beri genellikle peşimizde bir arabayla takip ediyor. Bir yerleşim yerinden diğerine geçtiğimizde onlar da nöbet değiştiriyor. Bazen polis tarafından, güvenliğimiz için daha dar bir yürüyüş kolu yapmamız isteniyor. Bu o günkü koordinatörler tarafından haklı bulunursa -ki bu ancak bir kere oldu- uyuluyor. Yoksa reddediliyor. Şu an ceza kesen polisle son iki gündür böyle bir konuşma oluyor ve fakat onun dediği hiç yapılmıyordu.

Evy işaret etti. Elinde macheta orta sıralarda yürüyor. Yanına gidiyorum.

- Ön tarafa gitsene bir şeyler olacak.

Hızla ön tarafa yürüyorum. Bizim Brigado 3 dans ederek yürüyor. Onların taşıdığı pankartı, büyük bayrağı geçip minibüsün yanına varıyorum. Minibüs özellikle şehirlere girerken önde gidiyor. Üstünde kocaman ve çok kötü bir ses düzeni ile marşlar çalıp sloganlarla ilerlememizi sağlıyor ki hiç sevdiğim söylenemez. Ayrıca içine yolda sakatlık geçirenleri, hastalananları, bazen küçük çocuklarla, yaşlıları bazen de kaytaranları da alıp götürmeye de yarıyor. Bir köprüye geliyoruz. Geçer geçmez öndeki bayraklılar yolu bütün olarak kesiyorlar. Arka-dakiler de diğer yönü. Birden herkes yola yayılıyor. Sloganlar başlıyor. Minibüsün hoparlörlerinden bir koordinatör kız konuşuyor. Elinde penceresinden uzatılmış mikrofon.

- Biz büyük toprak sahiplerine karşı ve dünya barışı için yürüyoruz. Topraksız işçi hareketi olarak günlerdir kilometrelerce

yol yürüdük, yürümeye devam edeceğiz. Ama polis sürekli olarak bize zorluk çıkarıyor. Demin eşyalarımızı taşıyan kamyonu ceza kesti. Yoksulların, topraksızların protestosuna bile tahammülleri /ok, engellemeye çalışıyorlar. Biz bu yüzden şimdi bütün yolu kesiyoruz. Onlara mücadelemizdeki kararlılığımızı gösteriyoruz. Bu şekilde bizi engellemeye çalıştıklarında bizim mücadelemiz de yükselecek. Yılmayacağız. Venceremos!

Herkes yolun ortasında şimdi. Kamyonların otobüslerin birikmesi gittikçe daha da uzuyor. Ceza kesen polis arka tarafta bekleyen arabaların en önünde durmadan telsizle konuşuyor. Sloganların coşkulu sözleri havalarda sallanan machetaların, orakların, yumrukların ve bayrakların arasında uçuşuyor. Yemyeşil dağların ortasından geçen otoyol şimdi durdurulmuş arabalarla dolu. Ufuktaki tepelerde bile yol kapamıyor. Köprü elimizde, onu kestik. Polis istese bile otoyoldan gelemes. Bizim cezacı hâlâ elinde telsiz bekleyip duruyor.

Bir süre sonra yavaş yavaş yoldan çekiliyoruz. Elleri bayraklarla güvenlikten sorumlu olanlar da yoldan çekildiklerinde arabalar geçmeye başlıyor. Bir an için durdurduğumuz endüstriyel dünya, yoluna devam ediyor. Arjantin, Piqeteros* Hareke-ti'ni ve katıldığım başka yol kesmeleri hatırlıyorum. Yanan lastikler peşimizde bırakmadan terk ediyoruz yolları bu sefer.

60

Bir asantemento'ya daha giriyoruz. Yolumuzun üstünde bütün "bizim yerlere" uğruyoruz. Kapısından girer girmez başımızın üstüne yeşil küçük yapraklar yağıyor. Küçük ellerin fırlattığı yaprak konfetileri... Güzel yüzlü, sağlıklı çocuklar demek ki

(*) Piqeteros Harekeli Arjantin'de son yıllarda öne çıkmış bir işsizler hareketi. Çalışanlar iş bırakarak kullanamadıkları güçlerini, şehre giden ana yollar keserek gösterirler ve haklar talep ederler. Lastikler yakarak yapılan bu barikatları o kadar önem taşıyor ki bazı Piqeteros hareketlerinin amblemi yanar lastiklerdir.

Bizi karşılayanlardan küçük bir Topraksız.

biraz eski bir işgal yeri. Yeşil yaprak konfeticilerin arkasında küçük bir kız, bütün bedeni toprağa bulanmış, sol yumruğu havada sıkılmış... Siyah uzun saçları örülmüş, omzunu kaplayan toprağa bulaşmış. Heykel gibi durmasını söylemişler, öyle bir duruyor ki sanki canlı. Herkes geçer geçmez havada sıkılmış kolunu indirip bize katılıyor. Onun arkasındaki diğer toprak kızın kolları yanda duruyor. Toprağın yaratıcılığına bulanmış yine bedeni. O da geliyor. Daha da ufakların yanından geçiyoruz. Marşlar söylüyorlar.

-Kızıl bayrak küçük Topraksızların elinde ilerleyecek...

Kamerayı gösterip gülüyorlar. Bu kadar çalıştıkları karşılamayı biraz bozdum galiba. Ne güzel! Zaten bozmam pek kimsenin umurunda değil, hocaları dahil hepsi gülüyor. Toprak kızlar benim görmediğim diğerleriyle buluşup ellerindeki toprağı serpiyorlar önümüze. Bir başka çocuk grubu, minyatür bir Topraksız evi yapmışlar. Siyah naylondan küçük bir ev,

kendilerinin bile sığamayacağı kadar küçük. Yürüyüşçüler büyük bir halka yapıyor, küçük karşılamacıların etrafında marşlar söylüyorlar. Ufaklıklar ellerindeki toprakları, yeşil konfetileri atınca marşlar bitiyor. Herkes dağılıyor tabii ki önce suyun altına.

Bir bahçe hortumu da ben buluyorum bu sefer. Sırtımdaki güneşi sıyrıyorum. Hemen peşinden yemek yiyenleri çekmeye başlıyorum. Ev sahibi asantemento tarafından yapılmış tabii ki fasulye, pilav, yuka ve ek olarak tavuk parçaları, ayrıca bol miktarda son günlerde yemeklerimizin yanında eksik olmayan rendelenmiş Hindistan cevizi. Bir meydanın ortasında kazanlardan yemek alanlar etrafını çevirip yemeğe başlıyorlar. Daha bugünkü yürüyüşümüzün yarısındayız. Tabağımı aramaya çıkıyorum. Beni görünce bana sormadan kuyruğun önüne gidip tabağı dolduruyor. Kimse ses çıkarmıyor ama ben rahatsız oluyorum. Ben alırdım falan gibi bir şeyler mırıldanıyorum. Hindistan cevzine bulanmış pilav güçlkle boğazımdan geçiyor. Sonra "kahve bardağı amca" da, bir yerden çıkıp kahveyi uzatıyor. Daha mı fazla boğazımda düğümlemeli?

Bilardoya kaçamadığımız için akordeon çalmaya başlamış. Biraz yorgunluk var herhalde oturmuşlar. Davul ve tef çalma çalma yaklaşıyor. Diğer uçta Hawai gömleli amca -bu gömleğe her yerde aynı şey mi diyorlar bilmem- kaldırımın kenarına oturup bir halk ezgisine başlamış. Bütün halk ezgileri gibi yanık ve aşk üzerine. Ayak küçük parmağım son günlerde su toplamaya başladı. Durduğumuz her yerde asfalttan pişmiş ayaklarımı dinlendirmeye çalışıyorum ama durum pek parlak değil. Onların çıplak ayakları ise gayet iyi. Bir ağaç altına, bir kaldırıma uzanıp bir yandan müzik dinleyip bir yandan dinleniyoruz.

Bu asantemento'da gariptir kimseyi göremiyorum. Evler çok düzgün, bahçe içinde, hayallerdeki pembe panjurlu evler gibi. Kalkıp biraz dolaşsam biraz bilgi alabileceğim belki, ama küçük parmağım ve çalan harika müzik buna müsaade etmiyor. Kendi kendime grev yapıp şekerli kahve içmekten başka bir şey yapmıyorum.

Yürüyoruz. Bu sefer kırların içinden. Lanet olası asfalt ayaklarımızın altından kalkınca daha da hızlı gidiyor herkes. Önümüzde bizim hurda minibüsümüz onun kötü sesli ses tesisatı da yok. Önce şeker kamışı tarlalarının ortasından geçiyoruz. Boyumuzu geçen şeker kamışlarının bir kısmı bizle yola devam ediyor. Dış kabuklan, hızlı macheta darbeleriyle tek tek toprağa düşüyor. Ortası dörde bölünüp en yakındakilere dağıtılıyor. Bir şeker kamışına dörtte bir oranında yaklaşıp payımı alıyorum. Şekerden, şekerli kahvelerden hoşlanmam, şeker kamışı ise güzeldir. Sanki emer emmez kanınıza enerji basıyor gibi olursunuz. Yakıcı bir tatlılığı vardır. Bütün damağınızı, boğazınızı yakar bu tat.

Sırada ortalardayken farkına varıyorum. Büyük bir arazinin, uzun çitinin ortasında kapı zinciri kırılmış oradan geçiyoruz. Aklıma Salgado'nun büyük işgaldeki kapının zincirleri Topraksızlar tarafından parçalanırkenki fotoğrafları geliyor. Şeker kamışını yarım emilmiş bırakıp kapıdan geçenleri çekiyorum, slogan atışlarını, yürüyüşlerini ve tabi ki kızıl bayrakları, orakları ve machetaları. Bir an hepsini durdurup kapıyı kapatıp zincirleri yeniden parçalamak geliyor aklıma. Belgelese hile karıştırmak mı bu? Ama bir daha gündüz böyle bir görüntü bulamam çünkü bütün işgaller gece. Salgado fotoğraf çekebilmişti, çünkü o büyük işgalde on binlerce kişi vardı. Bu yüzden gündüz gibiydi. Çok istisnai bir durumdu. Hay Allah önden yürüseydim, belki çekecektim. Hâlâ söylesem kapıyı kapattırır, zinciri parçalatırım. Ben bunları düşünürken onlar kah şarkılar söyleyerek, kah şeker kamışlarını emerek yürüyüp geçiyorlar. Tarihe hile yapma şansımı kaybediyorum. Peşlerinden yeşilden bulutlara tırmanan topraksız görüntülerini çekiyorum.

Arazinin diğer tarafında benzer bir kapı olduğunu düşünüp hızla en öne koşuyorum. Uzaktan kale surlarını andıran yüksek duvarlar görünüyor. Resimli bilgi ansiklopedilerinin Ortaçağ görüntüleri gibi. Topraksızlarda surlara hücum eden köy-

lü ordusu. Ordunun başına geçtiğimde bakıyorum ki bir küçük demir kapıdan diğer tarafa geçiliyor. Şöyle bir bükülüyor ordu, zayıf yüzleriyle bir şey kuyruğuna girmiş insanlara benziyor. Teker teker sıyrılıp kapıdan gerçeğin gerçekliğini hatırlatıyor bana. Ben törensel benzetmelerimle baş başa kalıyorum ve hâlâ o zincirlerin parçalanmasını nasıl kaçırdığıma ya da en azından bitmemiş şeker kamışımı yere attığıma yanıyorum.

Hemen surun ardında bir şehre giriyoruz. Öyle herhangi bir şehrin herhangi bir kenar mahallesi. Surların ardına saklanacak kadar yoksul değil. İki üç katlı evlerin balkonları karşılayanlar ve el sallayanlarla dolu. Sloganlar yükselip balkondaki-lerle buluşuyor. Ara sokakları harmanlayıp ana caddeye ulaşıyoruz. Bizim sendikacı orada bizi bekliyor. Demek ki fazla yol kalmamış. Çünkü ilk günden beri biz yola çıktığımızda aramızda yok; ne zaman bir şehre varacak olsak iki kilometre önce göbeği ve bayrağı ile bize katılıp görkemli bir şekilde şehre giriyor. Onun dışında ancak bizim yanımızdan korna çalarak arabasıyla geçerken görüyorum. Kameralar üst geçide kurulmuş çekmeye başlamış. Yani bizim adam tam yerinde katılmış. En fazla o haykırıyor.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ En Büyük İşgal

- Bugüne kadarki en büyük işgal 1996'da, Parana'daki Fazenda Giacometti'de gerçekleşmiş olanıdır. Arazi yaklaşık 80 bin hektarlık iyi, verimli ve üç belediyeye bağlı bir araziydi. Bu toprağın kullanılmadan tutulması topluma yapılmış bir hakaretti - bölgedeki bütün çiftçiler bu duruma öfkeliydiler; herkes öfkeliydi. Bölgede çalışmaya başladığımızda, çiftçilerle tartıştık ve Fazenda Giacometti'ye kestirmeden gitmek yerine, kampı insanların eğer işgale katılmak isterlerse bir araya gelebilecekleri yol kenarına kurmaya karar verdik. Buradaki kampı bir hafta kadar açık tuttuk ve sürekliliği daha fazla insan gelip katıldı.

Önderler işgalin tarihine karar verdiklerinde, bunun geleneksel yöntemlerle gerçekleşeceğini varsayıyorduk - traktörler kiraladılar, herkes bunlara doluştu ve bölgeye doğru gittik. Ama gece, o kadar çok aile vardı ki ortalıkta, kamyonları kullanmamaya karar verdik. Bütün gece yirmi bir kilometreyi yürüdük. Fazenda'ya vardığımızda gün doğuyordu

ve hemen polis çağrıldı. Ama orada o kadar çok insan vardı ki -başlarının üzerinde eşyalarını taşıyan on bin gecekonducu- polisin tüm yapabildiği insanların yoldan akışına yardım etmek ve araç kazası olmamasını güvence altına almaya çalışmak oldu. Bu büyük sayı tüm güçler dengesini değiştirdi. Bu bizim en büyük zaferimizdi ve bunun tarihî bir olay olduğunu bildiğimizden de Sebastiao Salgado'yu yürüyüşü fotoğraflaması için davet ettik. Bu büyük bir destandı, bugüne kadar yaptığımız toprak işgallerinin en büyüğü.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002

62

Bir futbol sahasına öğle molası için girdik. Soyunma odasının suları bize on dakika bile dayanamadı. Orta sahanın orta yuvarlağındaki kamyonetten dağıtılan yemek de öyle. Artık herkes yürüyüş esnasındaki sıralarına göre aldığından yemeğin dağılması da çok kısa sürüyor. Ben hiçbir sırada olmadığımdan en son almayı tercih ediyorum. Tabağımı almaya gidiyorum. Üstünde gene Brezilya forması var. Yanına eğilip tabağı isterken bakıyorum dört-beş çeşit ilaç almak üzere. Geçen gün de görmüştüm. Yüzümde bir gülümseme oturuyorum.

- Hasta mısın?

- Evet. Sekiz yıl, dört aydır. HIV virüsü taşıyorum.

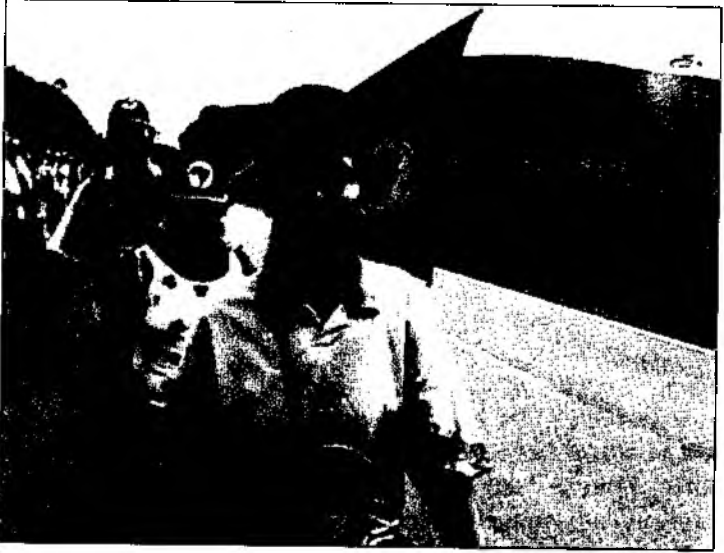
- Ya. Tabağınızı verir misin?

Biliyorum. HIV tabaktan ya da her hangi bir yiyecekten bulaşmaz. Zaten günlerdir aynı tabaktan yiyorum ama inanın bulaşacağını bilseydim bile o sırada tabağı istememezlik yapmazdım. Günlerdir bizle beraber kilometrelerce yürüyordu. Hiç arabaya bindiğini görmemiştim. Yalnız benim için yemeğe ön sıradan girmişti ve şimdi anlıyorum "ki belki de bu yüzden kimse ses çıkarmamıştı. Tabağında kalan son yukayı yedim.

- İlaçları çok pahalı değil mi?

- Evet ama devletten alabiliyorum.*

(*) HIV virüsünün en yaygın olduğu ülkelerden biri olan Brezilya, uzun süre uluslararası tekellere karşı HIV virüsüne karşı ilaçların ucuzlaması için büyük

"Sekiz yıl dört aydır hastayım" dedi. "HIV virüsü taşıyorum".

- Nasılsın bu günlerde?

- Çabuk yoruluyorum.

O gün yine en az dört saattir yürüyoruz ve sıcak, asfaltla beraber üstümüze yapışmış. Yüzüne bakıyorum. Siyah teni beyaza mı çalıyor yoksa bana mı öyle geldi? Gözleri yorgun ama muhakkak benim de öyle görünüyor.

-Gidip biraz daha yemek alayım.

Bana bakıyor. Sanırım tepkimi ölçüyor. Biraz önce bir yuka

bir mücadele sürdürdü. Son olarak eğer ucuz ilaç vermezlerse ilaçları patent-siz üretmek için karar aldı. Bunun üzerine ilaç tekelleri HIV virüsüne karşı ucuz ilaç verdiği ülkeler arasında Brezilya'yı da aldılar. Benzer mücadeleyi Güney Afrika Cumhuriyeti'nde sürdüren ve dünyadaki ilk zaferi kazanan Zeki Ahmet ile 2002 yılında Prag'da tanışmıştım. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde HIV virüsü taşıyan beş milyon kişi için büyük tekellerin olağanüstü kararlarından vazgeçmesini sağlayan ve bu nedenle Prag'da Swet Festivali'nin büyük ödülünü Başkan Havel'in elinden alan Zeki Ahmet, bedenindeki HIV virüsüne karşı yaşam mücadelesini sürdürüyordu.

parçası yedim ya, bundan iyi cevabım olur mu? Gözleri yorgun ama gülüyor. Benimkiler de yorgun, gülen ve aç bakıyor.

Yemekten sonra gençlerin yanına oturuyorum. Bir küçük pet şişenin içi boydan boya buz tutmuş. Ortasında bir yerden delik deliyorlar. Şişenin üstünden suyu boşaltıp ortadaki delikten buz gibi su alıyorlar. Oturur oturmaz arkadaşlık hakkımı içiyorum. Çölde gerçekleşmiş serap gibi buz gibi su. Ra-mon başka bir şişe çıkartıyor çantasından, gülümseyerek uzatıyor. Rom bu. Bu kadar sıcakta rom içerseniz yüreğiniz o kadar ısınıyor ki sıcak size soğuk geliyor artık. Sıcağı yok ediyorum. Yanındaki güzel bir kız sürekli var. Sevgilisi diye düşünüyordum. Sonra çok güzel bir başka kız vardı. Sonra başkasını bana sevgilim diye tanıştırdı. Brezilya hiç dışarıdan sandığımız gibi kadın ve erkek ilişkilerinde özgürlükler ülkesi değil. Hatta özellikle güneydeki asantementolarda iyice tutucu bir tavır vardı. Bu taraflara geldiğimizde özellikle gençlerde bir özgürlük havası esiyor.

Durmadan birileri gelip su soğutucusundan yararlanıyor. Ben, T. ve K. rom içiyoruz. T. henüz yirmi yaşlarında bir siyah. Sürekli olarak başına bağlı bir bandana ve elinde bir balta ile dolaşıyor. Bütün yürüyen Topraksızların en iyi cons yaparı. Cons Afrika kökenli bir kavga sanatı, ancak felsefesi ile kavgadan çok de bir dansı andırıyor. Çünkü esas olarak kimseye vurulmuyor. Yüzünü sıyıran tekmeler, bacaklara şöyle bir dokunup "işte seni düşürdüm"ü anlatan hareketler... K. da bunu en iyi yapan kız aralarında. Zaten ona da T. öğretmiş. İnce bedeniyle bu dövüş de karşısındakini öldürse size yine de çok estetik gelir. Yüzündeki sürekli bir gülümseme, her yeni içki içen gibi romu içtiği anda bir an olsun yerini buruşturmaya terk edip sonra hemen yerini alıyor. Henüz 17'sinde ha var ha yok.

Soğutucumuz hapı yuttuğu anda onları cons oynamaya ikna ediyorum. T., K. ve içtiğimiz romlarla sahanın ortasına gidiyoruz. T. eline özel müzik aletini alıyor. Bir yaya benziyor. Yalnız tahta kısmının alt ucuna yakın geniş bir su kabağı ters olarak tutturulmuş. Bu tahta kısmım bedenine gelecek şekilde tutup teline bir yay ile vurularak ses çıkarılıyor. Ses, her vuruşta ha-

vada eko yapıp dövüşçülere kadar gidiyor. Her üç vuruştan birinde su kabağı karna dayanıp tınısındaki ekonun kaybolması sağlanıyor. Bunu da en iyi çalan T. Dışardan görüldüğü üzere esas tınıyı çıkarmak hiç de kolay değil.

Müzik ile birlikte K. ortaya çıkıyor. Karşısında 13-14 yaşlarında bir ufaklık. Kollarım çapraz yapıp birbirlerini selamladıktan sonra dans etmeye başlıyorlar. Bacakları benim boyum kadar havalanıp başlarının üzerinden dolanıyor. Eller, müziğin büyümlü tınısında havada bir an sallanıp yüzün bir iki santim ötesinde duruveriyor. İkisinin yerine başkaları geliyor. Bir tanesi onlar gibi genç. Zaten bedeninden başka türlü hareket etmesi beklenemez diğeri ise otuz beş yaşlarında, göbekli daha çok herkesi güldürmek için çıkmış zannedersiniz. Ancak ayaklarının üstünde bir parande atıp başlıyor. Ellerin yere koymadan tek bir takla ile devam ediyor. Bacaklarını göbeğine aldırmandan yukarı atıp rakibinin burnuna değdirip geri çekiyor. Biraz sonra ciğerleri ona engel olup kenara oturtuyor. T. çıkıyor meydana. Peş peşe havada iki takla atıyor. Bedeni biraz önce çaldığı yay gibi gerilip açılıyor. Sonra ayaklarının ucundan sıçrayıp üç tane yan parande atıyor. Yere inip peş peşe dört takla atıyor. Ama bütün hepsi dansın bir figürü. Karşısına K. çıktığında çift oluyorlar. Brezilyanın bir kenar kentinde futbol sahasının orta yuvarlağında Afrika'nın estetiği ve büyümlü var. T. Cons.'u bana on üç günde öğretebileceğine yemin ediyor.

63

Yürüyoruz. Bir büyük şehre girdik. Evy bana ön sıralarda olmamı söyledi. Ön tarafa gidiyorum. Lüks dükkanların parlak vitrinlerine Topraksızların gölgesi vuruyor. Temizlikçi kadınlar ellerindeki bezlerden yüzlerine sinmiş tozlardan anlaşılıyor. Seyyar satıcılar acaba bir şeyler satın alır mıyız diye gözlerini bizden ayırmadan sattıklarını sürekli tekrarlıyorlar. Yoldan çıkıp içeri doğru giriyoruz. Yüz metre kadar gidip parlak

camların, reklamların, insanların olduğu kapıdan birden içeri dalıyoruz. Döner kapılar içeri doğru hızla dönüyor. Biraz arkadan biri bağıyor.

-Girin girin girin; haydi haydi haydi...

Evy bu. İlk gurupla birlikte bu lüks büyük alışveriş merkezinin içine giriyorum. Özel güvenlik, engellemeye çalışıyor. Geç kaldılar kapı kapanmadığı için döner kapılardan Topraksızlar döne döne giriyorlar. Özel güvenlik telsizle imdat istiyor. Polisi arayın diye bağıp duruyor telsiz sinyalleri. İçerden çıkmak üzere olan burjuvalar, üstlerine yoksulluk bulaşır diye çığlık çığlığa geri kaçıyorlar. Bazılarını itmeye kalkan özel güvenlik havada dolaşan orakları, machetaları görünce nazik davranmasının yararlı olduğunu görüyor. Şefleri büyük bir hınçla engellemeye çalışıyor, kesinlikle en az Topraksızlar kadar yoksul yerden gelmiş biri. Arkadaki dükkanlar kapılarını hızla kapamaya çalışıyor. Ama bu steril dünyaya öyle alışmışlar ki kapıları bile doğru dürüst yok. Kendilerini sürekli teşhir ettikleri cam vitrinlerin arkasına saklanıyorlar, vitrinlerin abartılı ışıkları korkularını aydınlatıyor. İçeri girmeye devam. Güvenlik engellemeye devam etmek istiyor. Büyük bir coşku giriyor içeri.

-Biz sizin ne olduğunuzu biliyoruz. Sizi tanıyoruz. Neden bizi engellemeye çalışıyorsunuz ki, biz barış için yürüyoruz.

Bir teyze, belli ki ilk defa böyle bir yere girmiş. Evy dudaklarının kenarında muzip gülümsemesi:

-Zenginlerin nasıl yaşadığını görmeye geldik!

Özel güvenlik içerde on metre kadar ilerde, yan yana geçip durdurmaya çalışıyor. Evy ilk dükkanların önüne konulmuş bir banka çıkıyor. Hani orta sınıf buralara girer de yalnızca ücretsiz olan vitrinlerin dışı ile yetinir ya, onlar için konulan banklardan birine. Evi kışın çok soğuk, yazın çok sıcak olduğu için vaktini alışveriş merkezlerinde geçirenlerin oturduğu banklardan, hayatlarında tek yapabilecekleri şeyin alışveriş olduğunu düşünen ama onu da kötü talihleri ve az gelirli kocaları yüzünden başaramayan kadınların, bunu başarabilmiş, bedenlerini alışveriş yapabilme uğruna bağışlamış kadınları seyrettikleri banklara sığıyor. Hem de pis ayakkabılarıyla...

Konuşmasına fırsat kalmadan özel güvenlik şefinin hışmına uğrayıp indirilmeye çalışılıyor. Bir an duraksama oluyor. Topraksızlar ne yapacaklarına karar veremiyorlar. Yürüyüşün koordinatörü özel güvenlikle cebelleşiyor. Kapatılmış kapıların arkasında korkulu yüzler seyrediyor. Hayatlarında ilk defa bu kapılardan içeri adımını atmış Topraksızlar, seyrediyorlar. Hangi tarafa ait olduklarını bilemeyen, aylık maaşlarını müşterileri gibi giyinmeye yatıran tezgâhtar kızlar seyrediyor. En uzaklardan gelen yürüyüşçü bir slogan haykırıyor:

- *Patria Libre, Venceremos!*

Topraksızlar hep beraber slogana katılıp özel güvenliğin etrafını çeviriyor. Ellerdeki oraklardan, machetalardan ya da kızıl bayraklardan olacak, bırakıp içerlere doğru kaçıyorlar. Döner kapı dışarıda kalanları içeri alıyor. Tam alışveriş merkezinin ortasında el ele tutuşup yeni bir barikat kuruyorlar.

-Buraya giremezsiniz!..

-Neden? Burası halka açık bir yer. Herkes nasıl giriyorsa biz de girebiliriz. Zenginler nasıl girebiliyorsa biz yoksulların da girme hakkı var.

-Biz gayet düzgün içeri giriyorduk. Siz engel oldunuz...

-Hayır ama böyle olmaz ki yüzlerce kişi herkes korkuyor.

-Buraya girmemizi engelleyemezsiniz.

Dışarı otomatik silahlarıyla polisler geliyor. Kapının önüne birikmiş Topraksızlardan içeri giremiyorlar. Kamera ile dolaşyorum. Baştan beri en agresif olan özel güvenlik şefini çekiyorum.

-Çekme çekme!..

Tehdit ediyor. Aldırmadan ve inatla çekiyorum. Eli şöyle bir kameraya uzanıp her nedense vazgeçip yüzünü saklamaya çalışıyor. İki elinde arkadaşların eli olduğu için yüzünü benim önümdeki Topraksızın arkasına sokmaya çalışıyor. Artık kaçacak yeri kalmadığında onu çekmemin tadı da kalmıyor. Başka tarafa gidiyorum. Hükümette de görevli olan MST sorumlularından biri aracı olarak orada. Polisler henüz içeri giremedi. Müdür hâlâ "olmaz" diyor.

-Bir şey yok gezip çıkacak arkadaşlar bunu engelleyecek bir

yasa yok. Siz bunu ne kadar önce engellemekten vazgeçerseniz sizin için o kadar iyi olur. Haydi!..

Adamın cevabını beklemeden ileriye işaret ediyor. İki slogan atılınca özel güvenlik sağa sola dağılıyor. Hemen barikatın arkasında her şeyi izleyen genç çift müşteri "harika" diye bağırıyor. Herkes içeri dağılıyor. Bütün dükkanlar cam kapılarını kapatmış. Cam kapılar korkularım saklayamıyor. Ortada kendisini kapatamayan tezgâhlardaki genç kızlar birbirlerine sokulmuşlar duruyorlar.

- Korktunuz mu?

- Evet.

-Neden?

Dudak büküyorlar. Mc Donalds'm önünde özel bir barikat var. Mc Donalds'ı çekmeye başladığımda kameranın önünü elleriyle kapatıyor özel güvenlik. Tam ortaya geldiğimizde bizim arkamızdan bir barikat kuruyorlar. Ellerinde kalın namlulu otomatik tüfeklerle polis içeri giriyor. Bir tartışma çıkıyor. Güvenlik şefi öbür kapıdan çıkmamızı istiyor. "Yok" diyorlar kararlı bir şekilde Topraksızlar. Polis şefi genç gözlüklü bir adam. Belki de Lula hükümetinden dolayı, çok da nazik. "Tamam", diyor. "Tamam istediğiniz yerden çıkın."

Kamerayı indirip güvenlik şefine gülümsüyorum. Topraksızlar içeriye dağılıyor. Ellerinde machetalarla vitrin seyrediyorlar. Kızıl bayraklar vitrinlerin önünde sallanıyor. Topraksızların yüzlerindeki mutluluk etrafa bulaşıyor. İçerdekiler gülümsemeleri görünce rahathıyorlar. Ellerinde gitarları çala çala dolaşıyorlar. Akordeon küçük bir resital veriyor pahalı marka kazak satıcıları önünde. Dönüşte korkanlar bayağı azalmış. Şu MST'liler de insan gibiymiş diye düşünüyorlar. Kendi steril, huzur adaları taciz edilmiş burjuvalar hariç.

Çıkışa doğru geri döndüğümüzde televizyon kameraları ancak yetişiyor. Dükkanlarda çalışanlar, akşam yemeğinde anlatabilecekleri bir şey olduğundan pek memnunlar. Genç tezgâhtar kızlar el sallayarak uğurluyorlar. Oraklar, machetalar klimayla soğutulmuş havadan sıyrılıp dışarı çıkıyorlar. Dışarıda bekleyen televizyonlara Lucia konuşuyor:

-Biz Topraksız İşçi Hareketi büyük toprak sahiplerine karşı ve dünya barışı için başkente yürüyoruz. Bu yürüyüşümüz toplam 275 kilometre ve biz günlerdir yürüyoruz. Bu yürüyüşümüz sırasında çeşitli yerleri de ziyaret ediyoruz. Burası da halka açık bir yer ve herkes girebilir. Biz burayı ziyaret ettik, çünkü zenginlerin neler satın aldığını, aramızdaki farkı görmek istiyorduk. Bizi engellemeye hiçbir hakları yokken durdurmaya çalıştılar ama bizim yürüyüşümüz durmayacak.

Polisler kadar kamera var. İlk defa yürüyüş boyunca bu kadar çekim yapıldı. Bu eylemin birçok yönü vardı. Biri kamuoyuna yürüyüşü duyurmaktı. Bu eylemle beraber yürüyüşe baştan beri sessiz kalan basında MST yer almış oldu. İkincisi yürüyüşçülerin kendine güvenleri daha da arttı. Deneyimleri ve kendilerini örgütlenme güçleri gelişti. Ayrıca diğer insanlar da ilk defa, yağmacı diye burjuva basına yansıtılan MST hareketinin el koyma eylemlerinin yalnız büyük toprak sahiplerine karşı olduğunu gördüler.

MST, "shopping" yaptı.

Bir de Topraksızların yüzleri vardı. Mutlulukla dolu. Her zaman aşığıldıkları, kovuldukları bir yerde dolaşmışlardı. Toprağın yarıdığı ellerini saklamaya çalışmadan, yüzlerindeki çizgilerden utanmadan. Çıkarken birbirleriyle konuşuyorlardı.

-Önemli bir şey değil. Burjuvaları biraz korkuttuk, o kadar...

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ İşgal Bir Şenliktir

- Genellikle basın tarafından sorulmayan bir soru sormak istiyorum. Korku sorunu. Siz ya da köylüler toprak işgalleri sırasında hiç korkuyor musunuz?

- Kolektif eylemler enerji açığa çıkartır. Fiziksel bir adrenalin akışı ve Allah bilir daha neler. Tıp uzmanları böyle söylüyorlar. İşgalin kendisi bir şenliktir. Korku dışarı sürülme ile birlikte boy gösterir, özellikle de güçler dengesi tamamen onların tarafındaysa. Eğer yüzlerce şok birliğine karşı elli ya da yüz aileyle karşı durmaya çalışıyorsanız gerçekten de çok korkutucu olabilir - tüm işgalcileri çoluk çocuk demeden dışarı atarlar. Küçük işgalci gruplarının dışarı atılmaları genellikle trajiktir - katılan aileler ağızından büyük bir aşığılama halidir. Her zaman büyük çaplı eylemler gerçekleştirmeye çalışmamızın nedeni de bu - çok daha büyük bir başarı şansları var. Ama yaygınlaşan sosyal krizle birlikte, zorluklarla karşılaşılıyor. Birçok bölgede, yoksulluk öyle berbat bir hal aldı ve Topraksızlar Hareketi öyle bir ün kazandı ki, bazen topluluklar kendi kendilerini örgütleyip bazı toprakları işgal ediyorlar ve bunun işe yarayacağını zannediyorlar. Hareketin nasıl hayati bir deneyim biriktirdiğini ve bunu aktarabileceğini anlamıyorlar. Sonra polis coplarıyla geri dönüyor ve en vahşi biçimlerde topraklardan çıkartılıyorlar.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002

64

Bu sefer, kapalı bir spor salonunda kalıyoruz. Tribünler dahil bir sürü yere şimdiden yatak serildi. Hentbol kalelerinin arasına hamaklar gerildi. Tabii ki yatakların serilmesiyle hayat bitmedi. Yalnızca bir ön hazırlık. Dışarıda Cons yapıldı. Etrafta neresi boş görüldüyse ayaklar uzatılıp gitarlar çalındı. Bu

arada ayaklar deyince benim küçük parmağım her geçen gün büyüyüp büyük parmağıma yetişmeye çalışıyor. Onu soğuk suya basıp sonra da keskin bir bıçakla kesiyorum. Sonra da kesilen yere tuz basıyorum. Su toplama gittikçe kana çeviriyor. Onlara göstersem beni mutlaka önde giden kötü ses tesi-satlı arabaya atacıklarına emin olduğumdan kimseye bir şey söylemiyorum.

Hentbol direğine bağlı hamağın hemen köşelerine büyük hoparlörler takıldı. Bir koordinatör konuşmaya başladı. Dinleyenler daha çok tribünlere yatak serip erkenden uzananlar, diğerleri genellikle dışarıda gitar dinliyor. Bu şehirde işçi partisi sol kanadı güçlü olduğundan böyle bir gece düzenlenmiş. Dışardan gelenler de yatanlardan buldukları boş yerlere oturmuşlar. Bir polis gelip Evy'i soruyor. Bir sorun var mı, diye koşuyorum.

- Yok yok sadece yarın hangi yolları izleyeceğimizi, yani ya rınki programı soruyorlar. Bizim güvenliğimiz için!..

Alışveriş merkezi ziyaretimizden sonra polisin ilgisi hayli fazla. Tabii yalnızca polisin değil bu şehirde MST'yi destekleyenler de daha fazla ilgi göstermeye başladılar. Sahneye destekçilerden ünlü bir sanatçı geliyor. Sloganlarla kesilen bir konuşma yapıyor. Büyük toprak sahiplerini lanetliyor ve savaşı ve işgale neden olanları... Hemen peşinden özgürlük teolojisinden iki rahip çıkıyor:

- İsa her zaman yoksulların yanındadır. Dünya hepimize bahşedilen bir yerdir. Tanrının bahçesinde hak ettiğimiz yeri almak için mücadele etmeliyiz. Açlığı, savaşı, başkasının hak kını yemeyi tanrının bahçesinden defetmeliyiz.

Sonra yanlarına gelen iki Topraksızla beraber bir ilahi okuyorlar. Sonra diğer rahip sözü alıyor. İncil'den yaptığı bir alıntıyla Amerika Birleşik Devletleri'ni lanetliyor:

- Amerika Birleşik Devletleri İrak'a saldırdı ve onu işgal ediyor. Ama kutsal kitap der ki...

Elindeki kutsal kitabı karıştırıp okumaya başlıyor:

- İşgalciler işgal ettikleri topraklardan mutlak kovulacaktır...

Bu savaş, Hıristiyan aleminin İslam'a karşı bir savaştır di-yenlerin bu Hıristiyanları dinlemesini istiyorum. Hangi Hıristiyan? Romalılar tarafından aslanlara atılanlar mı, yoksa engizisyon mahkemelerinde insan yakanlar mı?

Küçük bir slogan arasından sonra müzik başlıyor. Tribün de uyuyanlar bile kalkıp dansa katılıyorlar. Senyora Donna tarafından yakalanan ben bile katılıyorum. Kilometrelerce yürüyen bacaklar yorgunluğa aldırmandan kendini müziğe bırakıyor. Bedenler öyle bir ruhla hareket ediyor ki rahipler kenarda çoktan oynamaya başladılar bile. Kalçaların ritmi Güney Amerika'nın bütününde aynı sanki. Her kıta bir şey için yaratılmışsa bu kıta mutlaka dans için yaratılmıştır. İki, üç yıl önce Kolombiya'daydım. Uyuşturucu tekelleriyle ünlü Me-dellin'in kentinin ana caddesinin kenarına kurulmuş tahta baraka barlar vardı. Orada otururken bir akşam üstü barlardan biri sesi biraz fazla açmış bulundu. Bardakiler kalkıp dans etmeye başladılar. Diğer bardakiler hemen buna katıldı. Bir kadın, seyredenlerin yüreklerini mahvedici bir dansa başladı. Biraz sonra seyreden kalmadı. Herkes dans ediyordu. Yoldan geçen ceketli kravatlı, muhtemel ki memur, çantasını kenara bırakıp dans etmeye başladı. Barmen içki satmayı bırakıp, güzel dans eden bir kız kapıp katıldı. Ne adam kaçırımlar, ne ölüm mangaları umurlarındaydı; biraz sonra bütün cadde dans ediyordu.*

Topraksızlarla dolu kapalı spor salonu onlara yemek yeme alanı, dans pisti ve koca bir sığınak oldu. İlk defa gecenin ne-minden kaçıp içeri girdim. Sahanın orta yuvarlak kısmında bir yataklık yer ayarlayıp, parmağımın acısını yok sayıp uyumaya çalıştım.

(*) "Kilise beden günahtır, diyor. / Bilim beden bir makinedir, diyor. / Reklamlar beden bir iştir, diyor. / Beden, ben bir karnavalım, diyor." Eduardo Galeano, *Las palabras andantes*, 1993 [*Yürüyen Kelimeler*, Çitlembik Yayınları, 2003].

MST VE ŞİDDET

Estado: MST'nin stratejik misyonu geçerli bir yöntem olarak silahlı mücadeleyi içeriyor mu?

Mançano: Asla, bu da bir başka intihar biçimi olurdu. Baskı biçimleri geçerlidir ve savaşı iletirmektedir. Ne yazık ki bilgisiz medya, MST'yi diğer Latin Amerika ülkelerindeki silahlı örgütlerle ilişkilendirmeye çalışıyor. Ama bu MST'nin seçeceği yol değildir, Topraksızlar da silahlı mücadelenin kendileri için mümkün olmadığını bilincindedir. 20 yıllık varlıkları döneminde maruz kaldıkları şiddet nedeniyle buna ikna olmuşlar. Mevcut hükümetin sert saldırıları kendi mücadele yöntemlerinin direniş olarak tanımlandığını ve uzun süreceğini kanıtlıyor.

Estado: Son MST kongresinin yönelimi yaşamsal ihtiyaçların karşılanması gibi eylemlerin düzenlenmesi ve varoşlarla ilişki kurulması yönündeydi. Bu eylemlerin anlamı nedir?

Mançano: Bir yönden, hümanist bir pratik. Bu deneyimler kan bağışları gibi... Diğer eylemleri de geliştiriyor. Diğer yönden, bu pratik bir sosyal politika, bu yüzden Topraksızlar'ın planlarının önemli bir bölümü varoşlarda. Bu biçimde, yeni aile gruplarının yeni kamplar kurmasını da örgütleyiyorlar.

Estado: MST'nin ikonları, çoğunlukla, Ernesto Che Guevara, Mao Tse Tung ve Lenin gibi komünist kişilikler ya da onlara yakın olanlar. Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Mançano: Bütünlük olarak. Dünyayı değiştirmekle ilgilenmeyen kişilerin referans almaları tuhaf olurdu. Florestan Fernandes, Milton Santos ve Joshua de Castro gibi referans aldıkları Brezilyalı insanlar da var. Bu politik bir kimlik inşa etmenin bir yolu.

Estado: Hareketin bazı eylemlerinde meydana gelen şiddet ve yasadışı pratikleri konusunda ne düşünüyorsunuz?

Mançano: Olguları kendi bağlamları içinde ele almak gerekir. Yasadışılıkla ne kastediyorsunuz? Boş arazileri işgal etmeyi mi? Sömürüye karşı savaşmayı mı? "Şiddet pratikleri" derken kastınız nedir? Silahlı adamlara yanıt vermek ve büyük toprak sahiplerine karşı direnmek mi? Canu-dos ve Eldorado de Carajas'tan bu yana tarih Topraksızlar'ın kurban olduğunu gösterdi.

Estado de Sao Paulo, 7 Nisan 2002

Yürüyoruz. Güneş henüz uyuyor. Sokaklarda gene gecenin son kalanlarıyla gündüzün erkencileri var. Bedenlerimiz gecenin nemiyle sarılı. Küçük parmağım yüzünden çıplak yürümeyi deniyorum. Ayakkabılarımı birbirine bağlayıp boynuma asıyorum. Biz sana demiştik bakışları altında yürümeye çalışıyorum. Demişlerdi ama böyle bakmaları şart değil. Zaten tabanlarım buna da müsaade etmeyecek. Asfalt çok soğuk. Tekrar ayakkabıları giyiyorum, inadım her zamanki yerinde umursamadan, topallayarak herkese katılıyorum.

Matbaanın önünden geçiyoruz. Gazete çıkmış. Fırından yeni çıkan ekmekler gibi sıcacık. İlk haber sekiz sütuna haykıran puntolarla: "MST SHOPİNG YAPTI!" Bir tane istiyoruz. Haberin kahramanlarına bir kucak gazete veriyorlar. Elden ele dolaşüyor gazeteler. Herkes fotoğrafta kimler var ona bakıyor. Fotoğrafta çıkanlara elden ele ulaşıyor. Bir yandan yürümeye devam ediyoruz. Tarih kendisini okuyor. Gene "alışveriş" yapar-kenki mutlu hale benziyor yüzler.

Kitle her sokağın başına varmadan iki güvenlik, ellerinde bayraklarla ulaşarak trafiği kestiği için trafik lambaları yalnızca arkamızda kırmızı fon... Çok erken saatler olduğu için önemli değil, ama diğer saatlerde eğer polis bizim için kes-memişe yürüyüşün en önemli sorunlarından biri trafikle uğraşmak. Beş yüz, bin kişinin geçmesini beklerken arabada-kiler, öte dünyadakiler, değişik tavır takınıyorlar. Bazıları korna çalıp destek veriyor. Yüzlerinde koca bir gültümseme. Bazıları sık sık saatine bakıp hesaplar yapıyor; ne kadar zamanda geçecekler diye. Bazılarının yüzünde büyük bir dehşet var. Öncelikle kaderlerine, nasıl onu kırmızı ışıktaki sokak-takilerle bir araya getirdi diye lanet okuyorlar. Otomobilinin otomatik kilitlerinin arkasına sığınıyorlar. Her zaman övündükleri markaları onlar için korku kaynağı oluyor. Hava yastığının kendisini bunlardan kurtaramayacağını düşünüyorlar. Teyplerinin seslerini en yükseğe kadar açıp sokağın sesini duymak istemiyorlar. Sanki kendisinin, altındaki arabası-

nın, evdeki kocası ya da karısının, banka hisselerinin, kiradaki evlerinin ve harfiyen uyduğu mesai saatlerinin bu so-kaktakilerle hiç ilişkisi yokmuş gibi düşünüyorlar. Yedikleri yemeklerin restoranda doğduğunu, çocuklarının onların çocukları olduğu için üstüne düşülmesi gereken biricikleri olduğunu, savaşın yok edilmesi gerekenleri yok eden bir dezenfektandan öte bir şey olmadığını, ne gereği olduğunu böyle kendisine yeşil ışık yanarken geçilmesinin, terbiyesizlik olduğunu, zaten üstlerinin başlarının çamur içinde, ayakları çıplak, evet tam böyle olduklarını düşünüyorlar. Her şeyin başı eğitim diye düşünürken birden kendi eğitimleri geliyor akıllarına. Öğretmenler, okullar, pembe diziler, ah lanet olsun çorabı kaçmış.

Bir de belediye otobüsündekiler var. Aslında aynı bezden yapılmışlar. Ama kır ile şehir arasında öyle bir yarıklık vardır ki dünyanın her ülkesinde... işte yarığın öte ucunda otobüsün camlarından aşağıya bakıyorlar. Üst üste çıkıyorlar. Yüzleri yan yana geliyor. Yorgunlukları, yoksullukları yan yana geliyor. Kimilerinde yolların ele geçirilmesinden doğan sevinç var. Kimilerinde patronlarından ödünç aldıkları nefret.

- Bunlar muhtemelen güvenlik görevlileridir, marketlerin, büyükçe dükkanların, soyulmayacak kadar zavallı şeylerin. Kendilerini soymaya gelenlerle aynı mahallelerde oturur, başka şeyler adına birbirlerini vururlar. Patron vurulmanın yerine yenisini alır. Yerine alman kişi vurulmanın ailesinden birisini soygun sırasında vurur. Pompalı tüfeklerle küçük iktidarlar kurular bekledikleri kapılarının önünde. Kapılarından uzaklaştıkları anda iktidarlarının havası pompalı tüfeklerinde kalır.

Bazıları ise sarımtırak benizleriyle anlamaya çalışırlar. Güzel çocuklara bakarlar. Güzel kızlara bakarlar. Onlarla yan yana oturup uzun uzun konuşmak isterler. Konuşmak istedikleri şeyler basit şeylerdir. "Bir adaya düşsen yanma ne alırsın" gibi merakları vardır, iyidirler ve sokağa yakındırlar ama otobüs uçar gider sorularla beraber.

Bu gece bir kilise bahçesinde uyuyacağız. Bahçeye girer girmez nedense var olan duş yapma yeri hemen işgal edildi. Koridorlarında mavi, yeşil, sarı leğenlerde çamaşırlar yıkanmaya başladı. Ağaçların üstü kurutulmak için bırakılmış MST bantları, Che Guevara tişörtleriyle dolu. Boş dükkanlara benzer inzivaya çekilmiş rahiplerin kaldığı hücrelere -belki de ben uyduruyorum- yerleşmeye başlıyor herkes. Dışarıya büyük bir tente yapıp altlarına seriyorlar yataklarını. Ben aldırmayıp gecenin nemine, beni yanlarına davet eden iki kız sesinin yanına seriyorum. Gençlerin yanına oturup gazete kağıdına sarıllı sigara içip rom yudumluyorum. Yanıma birisi geliyor. -Bak sana ne göstereceğim.

Elli yaşlarında bir kadın. Daha önce, önde giden minibüsün kötü ses tesisatına bağlı dışarı sarkan mikrofonundan şarkı söylerken görmüştüm. Kenarları güneşlikli MST şapkası var başında. Bizim gençlerin yanına tentenin altına kurmuş yatağını. Çantasından bir dosya çıkartıyor.

- Ben bir tiyatro sanatçısıyım. Sonra MST'ye katılıp her şeyden vazgeçtim. Aynı onlar gibi onlarla beraber yaşamak istiyorum. Çoğu benim sanatçı olduğumu bile bilmez. Bir kampamento'da evim var. Bundan sonra ki yaşantımı orada geçireceğim. Bak sana geçmişteki öteki yaşantımdan şeyler göstereceğim.

Dosyayı açıyor. Bir fotoğraf, yüzünde takma bir bıyık var. Seyirciler tamamen doldurmuş salonu. Yüzlerinde koca bir kahkaha. Sanki sesi birazdan bize ulaşacak. Bir başka sayfa çeviriyor. Kilise meydanındaki sokak lambasının bahçeye sızan parçasının altında bakıyoruz. Sahne ışıkları gibi sızıyor ışık ve albümün üstündeki sahneye düşüyor. Bir başka fotoğraf, başını örten koca bir şal yanında sahte bir eşek, seyircilerde ise yine kahkahalar. Sonra İngiltere'de bir üniversitede açılmış bir Brezilya sergisinin izin kağıtları. Bütün resmî kağıtlar gibi kahkaha yoksunu.

Gençler geliyor. Bizim için de yemek almışlar. Yukarıya yağın buluşturmadan geri kalan fotoğraflara bakmaya çalışıyorum. Birçok irili ufaklı tiyatro gösterisi. Yeni resimler gelmeden önce K. nehre girmeyi teklif etti. Hemen "tamam" diyorum. Şişmiş küçük parmağımın ağrısından belki ama artık sıkılmaya başladığım fotoğraflara bakmaktan mutlak olarak kurtulacağım. Çıplak ayaklarla onların peşinden gidiyorum. Topallığıma ayağıma batan başka şeylerin topallatması ekleniyor. Kilise meydanından aşağı iniyoruz. İki erkek üç kız. Bir köprüünün karanlıkta görünmeyen ayaklarına iniyoruz. Nehrin sesine bakarsak bayağı hızlı akıyor. Gece serinlemeye başladı. Ağzımda yuka tadı var şekerimsi. K.'ya dayanarak aşağı iniyorum. Küçük parmağım az ışıpta bile görünebilecek duruma gelmiş.

Tartışmayı uzatmamak için nehre ilk ben iniyorum. Akıntı sandığımdan da çokmuş. Yuttuğum sular yuka tadını süpürüp götürüyor. Akıntıya karşı yüzmeye çalışıyorum ama faydasız. Son anda kenardan çıkmış bir demir parçasına tutunup aşağıya kaymaktan kurtuluyorum. K. sulara dalar dalmaz sürükleniyor. O da benim bacaklarımı yakalıyor, ben demire daha sıkı sarılıyorum. Evet fotoğrafları tercih eder durumdayım. Karaya çıktığımızda ıslak, ışırt ve yorgun durumdayız. Girmeyenler halimize gülüyor.

Geri döndüğümüzde meydandaki direğin altında eğlence başlamış. Sanki bütün gün yürüyenler başkasıymış gibi herkes dans ediyor. Nehrin soğukluğunu yok etmek için dans etmeye başlıyoruz. Akordeon, davullar ve rom. Kilise meydanını karnavala çeviriyor. Senyora Donna yakalayana kadar K. ile dans ediyorum. Kaderime razı olup savrulup, yeniden tutuluyorum. Gecenin kaç? Buralarda saat var mı? Küçük parmağım ağrıyor mu? En kötüsü K. nerede? Hiçbirini bilmeden yatağımı buluyorum. Gecenin nemi kızların seslerine aldırılmadan çökmüş. Battaniyenin altına sığmıyorum. Yorgunluğumu, küçük parmağımın ağrısını, endişelerimi alıp uykuya taşıyorum.

Geceleyin biri uyandırıyor. Uyku sersemi anlayamıyorum ne olduğunu. Neredeyim ben? Neden parmağımdaki bu ağrı?.. Bırakın uyuyayım. Uyku içimde derin bir orman. Kilisenin çan kulesini görünce aklıma saatin kaç olduğu geliyor. Kilise nereden çıktı? Çanlar filan çalmıyorlar. Etrafım hep yatak. Birileri koşturuyor. Macheta'lı biri geçti. Güney Amerika, Brezilya, Topraksızlar. Kötü bir şey olmuş olmalı. Başımda duran birisini fark ediyorum. - Saldırı saldırı!

Hemen ayağa fırlıyorum. İçimdeki orman benle beraber kalkınca kusacak gibi oluyorum. Hep bu saatlerde evler basılır. Ağzıma rom tadı geliyor. Yukayı tercih ederdim. Beni uyandıran fırlamış gitmiş. Bir kez daha sorularımı sorma fırsatım yok. Herkes oraklarını, machetalarını alırken kamerayı kapıp dışarı fırlıyorum. Etrafta kimse yok Topraksızlar meydanı ele geçirmişler. Dans ettiğimiz yerlerde T. elinde baltası dolaşiyor. Baltayı kaldırırma sürtüp kıvılcımlar çıkartıyor. Ağzımı açıp ne olduğunu soracağım, ama ağzımı açarsam içtiğim romlar dışarı dökülecek. Yüziime bir su vurabilseydim. Yanlarına gidiyorum. Gültümsüyorlar. İçimdeki orman gülmeme müsaade etmiyor, gülersem uyurmuşum gibi geliyor.

Ekip otosuyla polis geliyor. Evy, Lucia onların yanına gidiyor. Hemen peşine takılıyorum. Polis gecenin bu yarısında karşısında kamera görmekten şaşkın - gecenin hangi yarısı acaba?

-Yirmi kadar serseri bıçaklarla, silahlarla içeri girmeye kalktılar. Arkadaşlarımız müdahale etmese bunu başaracaklardı.

-Biz günlerdir büyük toprak sahiplerine karşı kilometrelerce yürüyoruz. Dinlenmemize bile fırsat vermiyorlar.

-Bütün gün tepemizdeyken aniden ortadan kaybolduğunuzda saldırı oluyor!

-Bir arkadaşımızın kılma zarar gelse bunun sorumlusu sizsiniz.

-Bak bak, işte hâlâ dolaşıyorlar.

Sokağın başım gösteriyor. Sokak lambasının cılız ışığı altında ellerinde uzun bıçaklar ya da sopalar olan birileri görünüyor. Işığın altında sırayla görünüp kayboluyorlar. İçimdeki orman daha derinlerde. Polis şöyle bir kameraya bakıp sokağın sonuna doğru hızla hareket ediyor.

-Gidip onlara, "ışıkta durmayın görünüyorsunuz" diyecek.

Kendi dediğine gülüyor Evy. Lucia her zaman güldüğünden gülüp gülmediği anlaşılamıyor. Nasıl olmuş?

-Birileri buranın serserilerine para vermiş anlaşılan. İçeri girmeye çalışırlarken nöbetçiler tarafından görülmüşler. Eğer içeri girselerdi ne yapacaklarını bilmiyorum. Belki hırsızlık için...

-Altınlarımız var ya...

Gene gülüyor Lucia. Uykudan uyanınca daha da küçülmüş.

Başkasını buluyorum gece nöbetçilerinden.

- Ne oldu?

- Bir baktım içeri yabancılar giriyor. "Nereye gidiyorsunuz?" dedim. "Sana ne bizim şehrimiz burası!" dediler. "Siz defolun buradan!" dediler. Hep aslında aynı kişi konuşuyordu. Hepsi sarhoştü. Bizim arkadaşlar gelmeye başlayınca bıçakları ve silahlarını çektiler. O konuşana kalsaydı hâlâ içeri girmeye niyetleri vardı. Diğerleri biz toplanınca korktular.

- Ateş ettiler mi?

O kadar güç uyandım ki belki duymamışım diye soruyorum. Karşılıklı küfürleşip, etraflarını çevirmiş Topraksızlar'm arasında uzaklaşmışlar. Zaten hemen içerden birçok kişi çıkınca sokağı da terk etmişler. Tabii ki polis onların peşinden gitmesinden bir şey çıkmadı. Geceleyin bekleyenlerin sayısı artırıldı. Machetalar ellerinde, kilise meydanında turlayanlar çoğaldı. Yürüyüşün koordinatörleri bunun sistematik bir saldırının parçası mı, yoksa bir iki akli evvel toprak sahibinin işi mi diye tartışıyorlar. Daha disiplinli davranmaya karar veriyorlar. Saat sabahın dört buçuğuna varıyor. Sadece yarım saat sonra yola çıkacağız. Ayağımı hatırlıyorum. Çıplak parmağım, diğer kardeşlerini sollamış. Yatmaya gidiyorum. Gecenin sadık nemi hâlâ beni bekliyor.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ

Düşmanla Aynı Silahı Kullanırsak Yeniliriz

- MST'nin, özellikle de tarım reformu da dahil olmak üzere toplumsal amaçlar uğruna şiddet kullanımı konusundaki konumu nedir?

- Hareket içinde, asla tek bir düşünürün takipçileri olduğumuzu iddia etmemek anlamında -bir ideolojik çoğulculuk geleneğimiz var- her birini belirli bir tarihsel deneyimi sentezleyenler olarak ele almaya ve nasıl kullanabileceğimizi anlamaya çalışıyoruz. Şiddet konusunda iki Asyalı'dan çok şey öğrendik: Ho Shi Minh ve Gandhi. Ho, ABD'yi yenebilmiş olan tek insandı. Vietnam köylülerine güçlerinin, sistematik biçimde ellerinde tuttukları şeyden değil, kafalarında taşıdıkları şeyden kaynaklandığını öğretti. Vietnam askerinin -cahil ve yoksul köylünün- kazanımları bir asker ve bir insan olarak ne için savaştığının bilincinde olmasından kaynaklandı. Eline aldığı her şeyi silaha dönüştürüyordu. Aldığımız ikinci ders insanları bilinçlendirmek, böylece muazzam sayılarımızın gücümüzü oluşturduğunun farkına varmalarını sağlamak. Bunu da bize Gandhi öğretti - örneğin Hintlilerin İngilizlere karşı yaptığı Tuz Yürüyüşleriyle. Eğer düşmanlarımızla aynı silahları kullanmaya karar verirsek, yenilmeye mahkum oluruz.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002

68

Yürüyoruz. Yaklaşık son elli kilometredir küçük parmağım bana ihanet ediyor. Onun ihanetini inadıyla yenmeye çalışıyorum. Sabah ilk bir saati tamamen sekerek, sonraki bir saati topallayarak geçirdikten sonra unutuyorum. Öğlen yeniden yollara düştüğümüzde yeniden aynı şey. Önde giden o arabaya binmek istemiyorum. Bunun birkaç nedeni var. Benim film yapma biçimim dışında, bu uzun yürüyüşün bir başka tarafı insanların karakterlerini açığa çıkarması. Aslında kimlerin ben hastayım diye kaytarmaya çalışması hiç gözden kaçmıyor. "İnsanların karakterlerini, gafları değil küçük davranışları belirler" diye yirmi yıl önceden bellediğim bir söz vardı ve burada gene geçerliydi. Kilometrelerce yürüdüktan sonra sıranın önünden girip su alanlar, yemeklerine birkaç et parçası daha almak için elli tane laf söyleyenler vardı. Susuz kaldıklarında

en yakın arkadaşlarına saldırabilecek kadar saldırgan olanlar... Bunların sayısı en fazla beş kişiydi. Özellikle koordinatörler kendilerine hiçbir ayrıcalık tanımıyorlardı. Bütün yürüyüş sırasında arabaya binen hiç koordinatör görmedim, ya da yemek kuyruğunda öne geçen... Yolun yarısını minibüs içersinde geçirip arkadakilere aldırmandan kuyruklarda hareket eden bir genç kıza takmıştım. Bir de minibüse binince herkese marş söyletmek için mikrofona sarılıyordu ki hiç dayanamıyordum. Bu nedenlerle hiçbir şekilde o arabaya binip kaytaranlar sınıfına girmek istemedim. Ayrıca eğer öyle yapsaydım hiçbir zaman onlardan biri gibi de düşünülmecektim.

Gene minibüs önümüze düşünce en önde topallamaya karar verip herkesin önünde bayrak ile araçları uyarının hemen arkasında yürümeye başladım. Sanki bin kişiyle değil tek başıma yürüyordum. Doğa çok güzeldi. Gökyüzü her zamanki gibi harikaydı. Yine şaşırın şoförler, destekleyenler ve küfür edenler ve yol tabelaları. Tam dalmıştım ki T. koşa koşa bana pet şişe içinde bir şey getirdi. Romu ağzımdan sanki parmağıma içtim. T. dönerken "bir koordinatör niye sıradan çıktı" diye benim ile kitle arasında durdurdu. Önde yalnızca ben ve bayraklı öncü vardı. Arkada şarkılarla yürüyen bin kişi. Şişeyi alıp kokladı ve hepsini yere döktü. T. güldü.

"Disiplin önemli ama disiplin önemli" dedi bana baka baka ve sanki özür diler gibi. Ben bir şey diyemedim. Koordinatör arkasını döner dönmez yerden sanki romu içiyormuşum gibi yaptım. Güldük.

Bir fabrikanın önünden geçiyoruz. Yürürken ortadaki kapının hizasına gelmemiz bile yarım saatimizi alıyor. Yüksek bacaları gökyüzünün ortasında kara delikler açıyor. Kapının önüne geldiğimizde motorlu adamların iki sıra barikat kurduğunu görüyoruz. Yolun karşısına geçip sloganlar atıyoruz. Çalışanlar toplanıyor kapıya birkaç tane. Bacasından umursamadan gökyüzünü, dünyayı ve akciğerlerimizi kirletmeye devam ediyor. "Kapatılsın" diye haykırıyor Topraksızlar. Ba-rikatlardaki motosikletliler, durdukları yerde gaz verip sahiplerinin bacalarının kararttığı dünyaya katkıda bulunuyorlar.

Yüzlerinde utanç kaskları var. Ne fabrikası burası?

- Kağıt. Japon Nippon fabrikası. Japon sermayesi daha önce ki hükümetlere rüşvet vererek burada bu fabrikayı açtı. Başta biraz Japon sermayesi de vardı ama sonra tasfiye oldu. Sadece bu fabrikanın burada olması çevreyi öldürmesinin dışında bu fabrika buraya kurulmakla 60 kilometre çapındaki her yerdeki okalıptüs ağaçlarını da satın aldı. Yani buradaki bütün okalıptüs ağaçları Japonların artık. Şu gördüğün motosikletliler onları korur. Bütün gün boyunca bu hat üzerinde gider gelirler, ağaç çalanı gördüklerinde yakalarlar. Hatta öldürülenler bile olmuştur. Brezilya'da Brezilya ağaçlarını kesen Brezilyalılar, Japon sermayesi tarafından tutulmuş Brezilyalıarca öldürülür...

Ağaç korucuları altlarında motosikletleri, yüzlerinde utanç kasklarıyla durmadan sahiplerine rapor vere vere bizi takip ediyorlar. Beş yüz metre arkamızdan eskort yapıyorlar bize.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ

Via Campesina: Uluslararası Çiftçi Hareketi

- Topraksızlar, çiftçi hareketlerinin uluslararası ağına, 87 ülkede varlık gösteren Via Campesina'ya, mütevazı ama onurlu bir katkıda bulundular. Sonuncusu 2001'de Hindistan'da olmak üzere, bir dizi uluslararası toplantı ve kongreler yapıldı. Çiftçilerin, beş yüz yıllık kapitalist gelişme sonrasında, dünya çapında belirli bir koordinasyon düzeyine ilk kez sahip olmaya başlamaları çok çarpıcıdır. İşçilerin yüzyılı aşkın süredir uluslararası bir günü var ve kadınlarınki de daha az eski değil, ama çiftçiler daha yeni bir gün belirlediler - 17 Nisan, bu bizim için bir gurur kaynağı: Carajas'a yönelik bir anma. Kapitalizm sadece sanayileşme anlamına geldiği sürece, toprakta çalışanlar mücadelelerini yerel düzeyde sınırlandırdılar. Ama neo-liberal uluslararasılaşmanın gerçekliklerinin de bize dayatmış olduğu gibi, hepsi de ayrı sorunlarla -ve sömürücülerle- karşılaşan Filipinli, Malezyalı, Güney Afrikalı, Meksikalı, Fransız çiftçilerinin öykülerini duymaya başladık. Hintliler, tıpkı bizim Brezilya'da ve Meksika'da, Fransa'da karşı olduğumuz gibi Monsanto'ya karşılar. Her zaman aynı bir avuç şirket -toplamında, dünya çapında yedi tane grup- tarımsal ticareti tekelleştiren, araştırma ve biyoteknolojiyi denetleyen ve gezegenin tohumlarının mülkiyetini pekiştirenler. Kapitalizmin yeni evresinin kendisi, çiftçilerin neo-liberal modele karşı birleşmelerinin koşullarını yarattı.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002

Bir kamento'dayız. Buraya girerken güneş almış başını gidiyordu. Bacaklarımız bizi dinlemeyip oldukları yerde durma kararlılığımızdaydılar. Yanımıza bir bisiklet geldi buraya iki-üç kilometre kala.

-Sizi bekliyorduk.

Didonuna yorulan bir genç kız oturtup haber vermeye gitti. Vardığımızda machetalardan, oraklardan bir koridor oluşturmuşlardı. Yürüyüşün başındaki gibi altından geçip kampa girdik. Marşlar yorgunluğu almadı belki ama sarılmalar mutlaka onu yok saydırdı.

Pek kurak sayılamayacak bir kamento, asantemento karışımı. Çünkü işgal olalı 7-8 yıl kadar olmuş olmasına rağmen hâlâ tam bir meşruiyet sağlanmamış. Yolun kenarındaki siyah naylon Topraksız evleri, içeri girdiğinde tamamıyla bambaşka görünüyor. Tuvaletler evlerin içinde ve ortak bir kanalizasyonla dışarı atılıyor. Her eve su bağlı ve bir duş yeri var. Evden içeri girer girmez geniş koltuklarıyla oturma odası takımıyla karşılaşıyorsunuz ve tabii ki baş köşede bir televizyon var. En az üç odalı evlerde gençlerin odaları muhakkak ayrı. Arkalarındaki ya da önlerindeki bahçelerde her aile kendileri için bir şey yetiştirebiliyor. Yüzde 80 oranında kolektif tarım yapıyorlar. Soya ekiyorlar. Yolun kenarına da mısır... Kendileri için suyu yakınlarından geçen ırmaktan çekiyorlar. Elektriği ise, yolun üstünden geçen kablolardan kaçak olarak... Gece oldu mu bir çengel atılıp bütün kampın ihtiyacı karşılanıyor.

Mısırları alınmış koçanların kenarına oturuyorum. Herkes mensup olduğu brigado ile kendisine ayrılmış yere gidiyor. Benim bir brigado'm olmadığı için istifimi bozmadan oturup duruyorum. Bizim minibüsçü ile konuşuyorum.

-Yok MST'li değilim aslında ama ne zaman araba gerekse bana gelirler. Ben de sosyalistim. Diktatörlük zamanında iki kez tutuklandım. Diktatörlük bitti ama mücadele devam ediyor. İki çocuğum üniversiteye, devlet üniversitesine gidiyor ama

bitirince iş bulabilmeleri de pek kolay değil. Bizim hurda yığınınına kalıyor yine birçok iş.

Eline gitarı alıp bir marş söylüyor. Bugün ayrılıyormuş, sevindim diyemedim. Sonra bir saniye deyip beni mısır koçanla-rıyla baş başa bırakıp arabasına koşup geri geliyor. Bütün yol boyunca minibüs öne geçtiğinde dinlediğimiz kaseti çıkarıp bana armağan ediyor.

Beni mısır koçanlarının kenarında görenler "sen nerede yatıyorsun" diye sorup durduklarından, en azından bundan kurtulmak için gezmeye çıkıyorum. Köşe başında içine bilardo masası yerleştirilmiş bir topraksız barı var. Kolektifinmiş, nöbetleşe çalışılıp ortaklaşa işletiliyor. Bizim akordeoncular oynamaya başlamış bile; akordeon sesi duymayınca şüphelenmem gerekti. Geleceğimi söyleyip yanlarından ayrılıyorum. Yatağı alıp bir yere yerleşmek için Senyora Donna'yı bulmam gerek. Sokaklarda dolaşıyorum. Okul binasının içinde köşeye bağladığı hamakta Luis sesleniyor. Şişman, gözlüklü, bir topraksızdan çok subay çocuğuna benziyor. Dövülesi bir sevimliliği var.

- İçmez misin? Ben yaptım.

Kırmak olmaz. Bir yudum alıyorum. K. yakalıyor beni. "Hadi nehre gidiyoruz" diye sürüklemeye başlıyor. Şeker kamışı tarlalarının arasından geçip nehrin akıntısında su şakaları yapıp, şeker kamışı emerek geri dönüyoruz. Bizim sendikacıyla karşılaşıyorum. Bugün son kilometrelerde bile görmedim. Kolumdan yakalayıp bir eve götürüyor. Ocakta o güne kadar tatmadığım bir meyve pişiyor.

-Bu kadın yoldaş harika pişirir harika.

Gerçekten çok güzel. Evin sahibine bir real verip biraz rom almaya gönderiyor. Döndüğünde üç bardak getiriyor. Üçümüze rom koyup,

-Ben buraya her geldiğimde bu yoldaşa kalırım. O sekiz yıldır burada ve artık bir asantemento'ya geçmek istiyor.

-Bütün eylemlere de katılır değil mi?

Başımı sallıyor adam. Benden ve kameradan medet ummuyordur sanırım. Cep telefonuna sarılıyor bizimki,

-Alo kumandan nasılsın -gülüyor- yürüyüşteyiz biz de... Evet evet. Kumandan bu kampamento'da bir arkadaş var. Sekiz yıldır burada bütün eylemlere, mitinglere katılıyor. Onun asantemento'ya alınması için bir şeyler yapsak... Hangisi olursa?.. Sağol sağol kumandan. Cau.

Gerçekten konuşuyor mu yoksa evdekilere bir umut oyunu mu oynuyor, anlamıyorum. Böyle bir torpil olabilir mi onu da bilmiyorum, ama bir telefon konuşması yapılır gibi oldu. Bu arada önümüze yemekler geliyor. Bizimki bir şişe daha ev yapımı rom aldırıyor. Ben acele ile yemek yiyip kaçıyorum.

Ve gene bir danslı gece, bu sefer kampamento meydanında teypten çalınan salsalar eşliğinde danslar ediyoruz. Bugün rahat rahat yıkanan çamaşırlar sayesinde belki de, bütün Topraksızlar sosyeteşi çok şık. Özellikle kadınlar... Gece o kadar gece ki çekebilmem mümkün değil, mecburen dans ediyorum. Senyora Donna'nın neredeyse döve döve öğrettiği figürleri becerebiliyorum galiba, ya da bu akşam dans ettiklerim çok nazik. Gece ilerledikçe bazı çiftler ortadan yok oluyor. Şeker kamışları tatlarını yalnızca yağmurlardan değil aşktan da alıyor sanırım.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ

Gıda Egemenliği ve MST

- Via Campesina'da, her ülkedeki çiftçi hareketlerindeki özel eğilimlerden bağımsız bir platform inşa ediyoruz. Üzerinde anlaştığımız noktalardan birisi, uluslararası boyutta, toprağı demokratikleştiren bir tür tarım reformunun gerekliliğı - hem politik demokrasinin bir dayanağı olarak hem de başka türlü bir tarımın inşa edilmesi için. Bunun önemli sonuçları var. Meksika'da Zapata ya da Brezilya'da Juliao zamanından bu yana, tarım reformunun ilham aldığı düşünce, toprağın onu işleyenlere ait olmasıdır. Bugünse bunun ötesine geçmek durumundayız. Eğer toprağı işliyorsak, üzerinde mülkiyet haklarına da sahip olduğumuzu söylemek yeterli değil. Vietnamlı ve Hintli çiftçiler bu konudaki tartışmalarımıza büyük katkılarda bulundular. Tarım ve doğa hakkında farklı bir görüşleri var - ki bunu biz Via Campesina'da sentezlemeye çalışıyoruz. Biz çiftçiyi toprağın muhafızı haline dönüştüren ve ekolojik dengeyi güvence altına alan ve aynı zamanda da toprağın özel mülkiyet ola-

rak görülmemesini güvence altına alan bir tarımsal pratik istiyoruz.

ikinci nokta ise gıda egemenliği kavramı. Bu da bizi serbest piyasa isteyen uluslararası sermaye ile kafa kafaya getiriyor. Biz tüm halkların, ne kadar küçük olurlarsa olsunlar, kendi gıdalarını üretme hakkı olduğunu savunuyoruz. Tarımsal ticaret, bu daha yüksek hakka tabi olmalıdır. O da iki taraflı olarak ticarete konu olabilmelidir. DTÖ'ye ve dünya tarım ticaretinin çok uluslu şirketlerce tekelleştirilmesine karşıyız. Jose Marti olsa şöyle derdi: "Kendi gıdasını üretemeyen bir halk köledir; en ufak bir özgürlüğe bile sahip olamaz." Eğer bir toplum yediklerini üretmiyorsa, her zaman başkalarına bağımlı olacaktır.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002

70

Yürüyoruz. Nerde bir şehir bulursak dalıyoruz sokaklarına. Uyuyan canavarı uyandırmak için kulağına kar suyu kaçırarak sözler söyleniyor. Bir mırıldanma gibi değil ama, hep beraber bağırılıyor. "Onların televizyonları varsa biz de hep beraber bağırırız" diyorlar. Dans ediliyor, sokak aralarında, işgal edilen yol kenarlarında, yemek yerken, muhtemel ki sevişirken. Hepsinin ayrı öyküsü var. Yoksulluğun bin bir çeşidi.

Otuz yaşlarında, siyah, en az bir doksan boyu var. Dişleri dökülmüş, elinde, doğayı koruma mücadelesi veren bir örgütün Brezilya renklerinde bir bayrağı...

-Beni o kurtardı [önünde yürüyen sevgilisini gösteriyor] yoksa çocukluğumdan beri sokakta yaşıyordum... Her şeyi iç tim; esrar, kokain, eroin bile -orada çok pahalı- ama tabii ki tiner en çok...Onla tanıştım. Aşık oldum. Zaten her şeyi bırakmaya kararım vardı. Yoksa ölecektim.

Sıradan çıkıp sevgilisinin yanına gidiyor. Büyük bir coşkuyla gösteriyor. Sonra çantasını açıp on santim büyüklüğünde bir ağaç parçası çıkarıyor. Bana hediye ediyor.

-Bak bunu her şeye kullanabilirsin. Eğer bir yaran varsa üstüne bastır. Kaynatıp merhem olarak da sürebilirsin. Eğer karnın ağrırsa kaynatıp iç ya da romun içine bir parça kes koy çok iyi gelir. Her şeye çok iyi gelir.

Bir ağaç parçası hediye etti: Kanayan yarama bastırmak ya da romun içine katmak için...

Alıp kamera çantasının kenarına koyuyorum. Değdiği zaman yaşıyor hissi veren bir ağaç parçası.*

Senyora Donna, dans hocam, yatak sağlayıcım, en fazla kırk yaşındadır. Kocas ve bir çocuğu ile yürüyüşe katılıyor. Dokuz aydır MST'deymiş. "Daha önce sağda solda çalışıyordum" diyor. Bir gün "yeter" demiş, almış eşyalarını MST'ye gelmiş dediğine bakılırsa. Eşyaları arasında kocası ile çocuğundan da bahsettiği kesin. Her an bir yerden müzik başlar ve ben kaçamam diye çabuk uzaklaşıyorum yanından. Fellini'nin kulakları çınlasın, benimkini Senyora Donna'nın sesi çınlatıyor hâlâ.

Herman bir başka koordinatör. Yürüyüşün sorumlularından... Kısa boylu, yüzüne baktığın zaman sorumluluğu dışa vuruyor.

(*) Bu ağaç parçasını daha sonra ayağımdan büyük olan küçük parmağıma bastım. Bütün Amazon'da yanımda taşıyıp içtiğim romun, kahvenin içine attım. Venezüella'ya soktum ama Venezüella'dan çıkarken havaalanında çok ayrıntılı bir arama varken, ne olduğunu bilmediğim için, paranoyak Venezüella polisine anlatamayacağım kaygısıyla bir masanın üstünde bıraktım.

- Kararlar alınırken aile sayısı mı önemli yoksa kişi sayısı mı esas alınıyor? Ya da mezhepsel ya da etnik gruplaşmalar olmuyor mu?

-Kişi sayısı esas alınıyor. Tabii ki hareketin bir sürü sorunu var. Mesela bazı yerlerde çok kalabalık aileler işgale katılmış durumda ve oradaki karar tekeli de ellerinde bulunduruyorlar. Bu tür feodal şeylere karşı mücadele ediyoruz. Bu yüzden insanların katılmadan önceki eğitimleri çok önemli. Aynı yerlerden insanların aynı kampamentoda, aynı nükleide yer almasını mümkün olduğu kadar sağlayıp kay-naştırılmaları gerekiyor. Bir ara bir işgal yerinde tamamen sokakta yaşayanlardan bir yer oluşturulmuştu. Çok büyük sorunlar doğurdu.

Yürüyoruz. 83 yaşında bir nine. Senyora Maria. En fazla 60 gösteriyor. Yolun çok büyük kısmını yürüdü. Birkaç kez, o da çok fazla güneş varken arabaya bindiğini gördüm.

-Dokuz aydır MST'deyim. Yıllar önce kırdan şehre göç etmiştik. Her zaman eski yaşantımızı özledik. Gerçi artık geçi-nemediğimiz için şehre gelmiştik ama... Bana kalsa yıllar önce katılırdım. Çocuklarımı ancak ikna ettim. Daha önceki işgallerinde, 40 yıl önceki toprak işgallerinde bile vardım ben.

"Bu" yalnızca 3 yaşında. Yarısını birilerinin omzunda, yarısını minibüsün arkasında diğer çocuklarla şeker kamışı emerek geçirdi. Çok eğlendiği suratından belli. Babası ve annesi sürekli gülüyorlar ve her dans da varlar. Zaten dans ederken tanışmışlar.

Topraksızlar, her renkten toprak rengine dönüşüyorlar. İşgal ederek, yürüyerek ve dans ederek.

JOÃO PEDRO STEDILE İLE SÖYLEŞİ Toprak ve Tohum İnsanlığın Ortak Malıdır

-Via Campesina programında üzerinde çalıştığımız üçüncü nokta tohumların insanlığın mülkiyeti olduğu fikri: Tarımsal teknikler patentlenemez. Biyoteknoloji iyi bir şey. Bilimciler doğada milyonlarca yılda evrimselenebilecek şeyleri laboratuvarlarda üretebilirler. Ama bu, eğer bu geliş-

meler demokratikleştirilirse, herkesin erişim olanağı olursa ve bunlar çevre ve insan sağlığını güvence altına alan gelişmelerse iyi bir şeydir. Genetik dönüşüm teknolojisinde durum böyle değil. Hiçbir bilimci kolonlan-mış hayvanların ve genetik olarak oynanmış tohumların hangi etkileri olduğu konusunda mutlak bir güvence vermeye hazır değil. O halde bunlar sınırlı alanlarda, laboratuvar deneyleriyle sınırlandırılmalıdır ve bizler tam olarak emin olana kadar da kullanımları yaygınlaştırılmamalıdır. BSE'nin tarihi bize bunu öğretti.

Yurtdışında fazla bilinmeyen bir şey, 1998 ve 1999 arasında, Cardoso canlıların özel mülkiyet hakkını güvence altına alan bir patent yasasını geçirdi. İlk taslak Kongre'de İngilizce olarak dağıtıldı, çünkü programı Brezilya'ya dayatan Amerikan elçiliği çeviri yapma zahmetinde bile bulunmadı. Yerel olarak o zamanki ulusal bütünleşme bakanı ve ABD'nin sadık elçisi Ney Suassana'nın imzasını taşıyordu. Hükümet bir kez patentlerine teslim olduktan ve yasa onaylandıktan sonra. Biyoloji Enstitüsü, yüzde 97'si bir Amazon kelebeğinin ya da bazı kök türlerinin mülkiyet haklarını talep eden çok uluslu şirketlerden gelen 2940 patent başvurusu aldı. Bu kulağa saçma geliyor. Ama aynı şey Hindistan'da, Şili'de, Filipinler'de, Güney Afrika'da da oluyor - ANC'nin ilerici bir hükümet olacağı yanılmasına karşın, o da tıpkı Brezilya'daki gibi neo-liberal bir politika uyguluyor.

New Left Review, sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002

71

Peşimizde Japonların kağıt bekçileri -origami sanatı- yolun kenarında nehrin hemen yanında bir yere iniyoruz. Öncüler buraya saatlerce önce gelmiş. Bambuları kesip, bir tarafını keskin machetalarıyla başka bambuların yerleşmesi için oymuşlar. Yan yana ekleyip başka bambulara sırtlarını dayamışlar. Üstlerine ciyah naylon çekilmiş, güneşin içine artık siyah sızabiliyor. En az yüz metre uzunluğundaki bu koca Topraksız evinin karşısına bir yenisi inşa ediliyor. Kağıt bekçileri, ipleri ellerinde olanlara durmada.ı rapor veriyorlar.

-Bir bambu daha kesildi tamam. Yok yok okalptüs değil, tamam. Peki okalptüs bile kesilse önce size bildirilecek tamam...

Hemen hepimiz önce nehre dalıyoruz. O kadar ısınmışız

ki eminim oda ısınıyor. Nehrin en üst tarafına gitmek yasak, biraz altından içilecek su dolduruluyor. Öte yanında bulaşık yıkıyor. Sonra herkesin çimdiği bölüm. Hemen biraz aşağıda da tabi ki çamaşır yıkanmaya başlanıyor. Suyu daldırılan pantolonlar hızla çıkarılıp kayanın üstüne yatırılıp sabunlanmaya başlanıyor - Bu sabunlar ceplerinde mi yoksa çantanın ilk çıkarılacak yerlerinde mi gizli? O kadar çabuk kullanılmaya başlanıyorlar ki!.. Güneşi bırakıp kamerayı nehir sularına yönelttiğimde genç erkekler kule yapmaya başlıyorlar. Bellerine kadar gelen suda dört kişi en altta kuleye başlıyorlar. Kağıt bekçileri "kule yapıyorlar tamam" demişlerdir. "Ne kulesi" diye sorulmuştur. "Bizim ağaçlarla mı tamam" diye sorulmuştur telaşla. "Yok yok" demiştir. Sesi Topraksızların neşesine bulaşmıştır ve onu saklamaya çalışarak "üst üste çıkıp kule yapıyorlar tamam" diyordur. "İnsansa bizim için önemli değil, tamam" demişlerdir. Kağıttan aslanın kağıt neferleri. Kurşun askerler çöküyorlar. Gülüyorlar. Tekrar başlıyorlar.

Belime kadar suya girip elimde kamera dolaşıyorum. Kızlar erkeklere su atıyorlar. Şu avuçların içlerini suyun içine daldırıp süratle çekerek fırlatılanlardan. İçinde biraz yukarıda içilen sudan kalanlar, yıkanan tabakların çözülebilmemiş yağ parçacıkları, çöken kulenin içine düştüğü su parçası ve aşk var. Erkekler böyle bir şey karşısında bütün dünya da beklenildiği kadar bekleyip sonra kızları boğmaya, dokunmaya gidiyorlar. İçilen sudan kalanlar, çözülebilmemiş yağ parçaları, çöken kulenin içine düştüğü su parçası hepsi akan suyla gidiyor. Geriye aşk kalıyor...

Sudan çıktığımda karşıdaki büyük Topraksız evi de inşa edilmiş. Şimdi machetalar hâlâ çalışıp okaliptüs dallarından kirişler yapıp üstüne sazlıklardan çatı yapmakla meşguller. "Hayır. Hayır, bizim dallardan kiriş. İnsanlardan değil. Tamam mı demeli ne yapmalı? Tamam." Bir harita metot defteri tutarı kadar kağıt kaybeden Japon kağıt tekeli, kaplanı, idarecileri buna göz yumuyor. Topraksızların çardağını muhtemel bir harita metot defteri ayakta tutuyor. Seksen üçlük nine

kendisine macheta'sıyla sazlıkların arasında bir yer yaptı. Sık sazlıklar arasında dört beş tanesini kesip, kestiklerini kestiği yere yatırdı. Kardeşlerinin gölgesine uzandı. Başımın altında her zaman elinde taşıdığı MST not defteri - Daha önce bahsetmiş miydim? Her yetişkin MST'linin bir not defteri vardır. Nehirden gelen neşeli çığlıklara, etrafında kesilen sazlıklara aldırmandan uykuya daldı.

Evy'nin yanına gittim. Bugün yanlarımdan ayrılacağımı yine hatırlattım. Daha yüz kilometreden fazla yol var yürüyüşün bitmesine ama biletim Venezüella'dan olduğu için Brasil kentine gidip vize almak zorundayım. Bilet gününden ancak bir gün önce yürüyüş bitiyor ve oradan Caracas'a uçak yok. Olsa da zaten param yok. Chavez beni Brezilya'da bekliyor. Biletim, günü değişmeyen en ucuz olanlardan. Belki bileti yakabilirim ama o zaman buradan dönebilmek için dünyanın bir yerlerinde filmlerim iyi paralı yeni ödülleri almalı ya da yakın ülkelerde bir festivale davet edilmeyi beklemeliyim. Yazı yazdığım yerlerden aldığım paralar, benim burada yaşamama ancak yeterler. Başka yerlere gidebilmeme değil. İşte bütün bunları günlerdir kafamdan geçiriyorum. Ama "bunları hemen anlatmak, iletmek" lazım diye kendimi teselli ediyorum.

-Evy bugün ayrılacağım. Biliyorsun değil mi?

Pek umurunda değil, kafa sallıyor.

- Ama biz neredeyiz ve ben nasıl gideceğim. Yola çıkmam gerekmez mi?

- Sakin ol Metin tamam.

-Niye burayı işgal etmiyorsunuz ki? Hem bol bol su, hem de evleri yapacak materyal var! Hem kâğıt tekelleri içinde güzel sürpriz olur!

Gülüyorlar. Bu işi kaptığımı ve bana buradan bir ev vereceklerini söylüyorlar. Artık Brezilya'nın bilmediğim bir yerlerinde kâğıt tekellerinin muhtemel kuğularından yapacağım bir evim olabilir. Bir tek siyah naylonum eksik.

LİTURGİ YA DA "HALKIN YAPITI"

PLÍNIO DE ARRUDA SAMPAIO*

Tüm bu mistisizm; iturgji, yani sözü ve ifadeyi birleştiren bir simgeler dili ile ifade edilir. Tüm liturgiler dünyanın aşkın bir görünümünü tercüme eden birer estetikdir: "Mutlu sonla biten bir dramının yeniden yaratılması."

MST liturgisi son derece çeşitli ve çok güzeldir. Kırsal halkın kültürünün varlığını açığa çıkartan bir basitliktedir. Bu kültür gündelik hayat tarafından her zaman ekonomik varoluşun sınırlarında ezilmiş, kendisini sömüren toplumsal sınıfın kibri tarafından aşağılanmış, angaryaya dönüşmüş bir çalışmaya tabi kılınmış bir halkın mücadelesini ifade eder. Olağanüstü olan, bu yaşam koşullarına rağmen. Brezilyalı campe-sinonun güzelliği, dayanışma, şefkat ve coşkuyu yaratabilmiş olmasıdır.

Şimdi bu liturginin öğelerine bakalım.

Hediyeler

Kimse MST'den bir hediye almaksızın onunla konuşamaz, onu ziyaret edemez ya da ona yardım edemez - bir şapka, bir tişört, bir defter, bir kitap, bir CD, bir çiçek. Kadınlar erkeklerden, erkekler kadınlardan hediye alırlar. Bir gülümseme, bir hoşgeldin, bir bakış. Basit, mütevazı, harekete geçirici... Hâlâ MST mistiğinin ulusallığımızın kökleriyle bağlantısı konusunda daha fazla kanıt istiyorsanız, hediye vermenin, kökleri ülkemiz kültürünün büyük yerli parçasına dayanan kırsal bir geleneğimiz olduğunu hatırlamak yeterli olacaktır.

MST bayrağı

Cinslerin eşitliğini simgeleyen bir erkek ve bir kadın. MST topluluklarında, kadınlar ülkenin maço kültürünün onlara dayattığı edilgen rolü oynamak zorunda değillerdir. Erkek üretime adanmışlık çağrısı yapan bir bıçak tutar. Her ikisi de, ulusun inşasına adanmışlığı vurgulayan bir Brezilya haritası tarafından çerçevesizler.

Brezilya bayrağı

Brezilya bayrağının önemli bir yerde asılı olmadığı hiçbir küçük ya da büyük toplantı yoktur. Saçma olan bu bayrağın 19. yüzyılda cumhuriyeti kurmuş olan seçkinlerin iktidarının simgesi olmasıdır. Ezenlerin bir simgesi nasıl olur da sosyalist militanların toplantısında dalgalanabilir?

Açıklama basittir: Yıllar içinde, depolitize bir nüfus, seçkinlerin bu simgesini mülk edinmiş ve anlamını bilmeksizin ona bir başka anlam yüklemiştir - halkın inşa etmek istediği bir ulus. Romalıların ölüm simgesinin Hıristiyanlar tarafından muzaffer bir yaşamın simgesine dönüştürülmesi sırasında da muhtemelen aynısı olmuştur.

Kutlama yeri

Küçük, büyük ve olağanüstü toplantılar hep kutlamayla başlar. Küçük toplantılarda kısa, büyüklerinde uzun ve ayrıntılıdır. Bu kutlamaların öğeleri hep aynıdır: Toprak, su, ateş, mısır taneleri, öğrenci defterleri, kürek, çiçekler. Fazla şey söylenmez. Şiirsel ve inandırıcı bir biçimde, Haroldo dos Campos, Drumond de Andrade, Pedro Terra gibi popüler şairlerin ve büyük Brezilyalı şairlerin mısralarını tekrarlarlar. İfadeler anlamlı ve güçlüdür: Şarkı ve ökeyi, mücadeleye hazır olmayı, umudu simgeleyen sıkılmış yumruk. Ze Pinto, Ze Claudio, Marquinho gibi ülkenin köklerinden gelen popüler gezginlerin saf şarkıları. Bunlar Chico Buarque, Tom Jobim, Caymi, Milton Nascimento gibi Brezilyalı sanatçıların en güzel çiçekler kadar zarif şarkılarıyla karıştırılır.

İmgeler

Kutlamalar her zaman halk için savaşmış olanların büyük öykülerinin anılmasıyla birlikte yapılır. Marighela, komünist gerilla savaşçısı, Paul Freire'nin, devrimci katolik eğitimcinin imgesinin yanındadır. Rosa Lüksemburg, Madre Cristina'nın, katolik bir rahibenin yanında. Flores-tan Fernandes, ünlü Marksist aydın Padre Josimo'nun, toprak sahiplerinin katilleri tarafından öldürülen bir papazın yanında yer alır. Kari Marx, İsa'nın yanındadır. Gerçek şudur ki, bu karışım karşısında şaşırınlar Brezilya halkının düşünme biçimi hakkında çok az şey bilirler ya da sosyalist hümanizmin boyutlarını anlamamışlardır.

Tüm bu liturgi, bir tür pedagojidir. Çalışma toplantılarından önce yapılan kutlamalar katılımcılara mistiğin anlamını hatırlatırlar: Dayanışma, enternasyonalizm, mücadeleye hazır olmak. Bu sembolizm, gruba kimliğini kazandırır ve onu geçmişe bağlar. Ama aynı zamanda grubu adil bir Brezilya, sütün ve balın bol olduğu bir Brezilya imgesiyle de geleceğe yönlendirir.

MST ve sol

MST'nin yöneliminde mistiğin önemi onu, hareketin bağımsızlığına izin vermeyen egemen seçkinlerle sürekli çelişkiye sokar. Ama MST solun bağrında bile gerilim yaratır. Olağanüstü zor koşullarda çalışmak zorunda oldukları için, sol partiler (sadece Brezilya'da değil, tüm dünyada) toplumun radikal biçimde dönüştürülmesini küçük kazanımların yanında bir kenara koyan savunmacı stratejiler geliştirmişlerdir. Bildiğimiz gibi, bu eski bir tartışmadır. Bu minimalist yaklaşımda, MST'nin eylemleri, etik, özgürleştirici, eşitlikçi, sosyalist bir devrim önererek ciddi bir eleştiri ve temel bir sapma olarak ortaya çıkar.

Olanakları modernlik adına bir kenara bırakan sol, yabancılaştırmanın kolektif bilincin doğal bir parçası haline geldiği bir toplumda sosyalist devrim hakkında yapılan açık konuşmaları anlayamaz. Buradan enerjik bir eleştiri gelir: Bu, gerçek dünyayla hiçbir ilişkisi olmayan, kapitalizmi etkin ve tedrici bir biçimde daha insanca bir sisteme dönüştürmeye yön veremeyecek olan ilkel millenaryanizmin ta kendisi. Bu eleştirinin hatası geçmişin, MST millenaryanizminde, ulusallığımızın rahmi olan

campesino kültürünün yeniden yaratılmasını temsil eden bir öge olduğunu anlamamasıdır.

Bu geçmiş referansı ile birlikte, mistik kuvvetle sosyalist bir geleceğe işaret eder. Modern devrimci süreçlerde kırsal dünyanın önemini görememek büyük bir hatadır. Hepsisi de, görmüş olduğumuz gibi, sistemin baskısını sadece gerillalar, kırsal "balığın suda dolaştığı" gibi gezebildikleri için alt edebildiler. FARC, EZLN ya da MST temelde tarımsal toplumlardaki güçlü tarımsal millenyanizmin parlak örnekleri değilse nedirler ki? Hiç şüphemiz olmasın: Brezilya toplumu, akıldışı kentleşmeye ve yanlış sanayileşmeye rağmen, hâlâ temelde tarım toplumdur. Kendisini, ne kadar saklamaya çalışırsa çalışsın sömürgeci ve köleci geçmişinden özgürleştirebilmiş değildir. Brezilya, bu geçmişi lanetlemeden sosyalist bir toplum olmak bir yana, bağımsız bir ulus bile asla olmayacaktır.

En önemli düşünürlerimizden birisi olan Caio Prado Jr.'ın iki cümlesi sorunu özetlemektedir. Birincisi: "... Ülkemizin sosyal-tarihsel sürecinin şimdiki evresinde temel çelişkilerin ve en büyük devrimci potansiyelin bulunduğu yer Brezilya kırsalıdır." Ve ikincisi: "Brezilya kırsalına egemen olan ve kaçınılmaz biçimde kentlere yansıyan ekonomik ve moral sefaletin üzerine, yüksek ekonomik ve sosyal standartlara sahip, modern bir ulusun kurulabilmesi olasılığı konusunda ısrar etmek anlamsızdır."

Kendilerine modern diyen aydınlar Brezilya'da sosyalizmin kaçınılmaz biçimde Brezilya ulusunun inşası sürecine bağlı olduğunu anlamayı başaramamışlardır. Bu süreci yöneten enerjinin de köleleri serbest bırakan ama tarımsal iş gücünün aşırı sömürülmesi gibi açık bir hedefle, onları topraktan mahrum bırakan bir toplumun içindeki muazzam çelişki olduğu gerçeğini de görmezlikten gelmektedirler.

Brezilyalı iktisatçı Celso Furtado birçok meslektaşının takdir edememiş olduğu şeyi görebilmiştir: Ulusun inşasında MST'nin stratejik önemini. Bu nedenle, ciddi üslubunu bile aşarak bu hareketin Brezilya'da 20. yüzyılda meydana gelen en önemli şey olduğunu empatik biçimde onaylamakta hiçbir mahsur görmemiştir. Daha da ileri giderek onun 19. yüzyılın en önemli hareketi ile ilişkili olduğunu da söylemektedir: Köleliğin ortadan kaldırılması. MST o hareketin farklı bir tarihsel öneme sahip bir devamıdır. Köleliğin ilgası hareketi, tam zafere yaklaşırken, zaferi değişik egemen sınıflar arası basit bir uzlaşmaya dönüştüren berbat bir darbeye yoldan çıkarılmıştı. Bu da kölelerin serbest bırakılmasını "beyazların beyazlar için yaptığı bir işe" dönüştürdü. MST seçkinlerin tarım reformunu öldürmelerini engelliyor. "Tarım reformu herkesin mücadelesidir" sloganı kırsal ötesindeki herkese uzanan, tüm bir ulusun inşasına atıfta bulunan bir çağrıdır. Bu mücadelenin motoru ise, mistisizm, ya da özgürlük mistiğidir.

(*) Profesör ve Brezilya Federal Temsilciler Meclisi eski üyesi /SP

Öğleden sonra oldu. Artık herkese gideceğimi söylüyorum. Ama kimse umursamıyor. Yalnız bir sürü hediye topladım. Ne varsa veriyorlar. Kendisine bile şans getiremeyen küçük şans çiçekleri, MST şapkaları, kağıda çizilmiş kamera ile çekim yaparkenki resmim, bir sürü ev yapımı rom yudumu, "Bu"nun kenarını ısırdığı yuka parçası, hepsi kabulüm. Yalnız otobüs ne zaman gelecek, neden vedalaşmıyor hiç kimse, bir fikrim yok. Şehir telaşına düşmüş şekilde total total dolaşıp duruyorum.

Herman beni çağırıyor. Gitme vakti. En azından birkaç kişiyle vedalaşmak. Kolumdan tutuyor ve sonra bağırılmaya başlıyor.

-Asamble asamble.

O zaman anlıyorum. Bir uğurlama töreni var. Herkes karşımıza toplanıyor. Bin kişi. Günlerdir kilometrelerce beraber yürüdüğüm, birlikte uyuduğumuz, birlikte yediğimiz bin kişi. Toplanıyorlar. Bilardo arkadaşlarım, babasının omzunda "Bu", akordeon, davullar, tefler, kahve fincanı veren amca, Senyora Donna, Uyku sersemi nine... Hepsi orada. Kamerayı birisine uzatıyorum. Hayatında ilk defa eline kamera alıyor. "Şuraya bas" diyorum. "Tamam" diyor. Tamam diyince aklıma geliyor. Kağıt bekçileri rapor geçiyorlar durumu. Soruyorlardır "yanında ağaç götürüyor mu?" Herman kolumdan tutup konuşuyor.

-Yoldaş Metin çok uzaklardan geldi. Türkiye'den. Çok önemli çalışmalar yaptı. MST'yi, bizi dünyanın başka yerlerine anlatmak için bizimle yaşadı. Ama dışarıdan biri gibi değil, bizim gibi yaşadı, bizle beraber günlerce yürüdü. Şimdi onu uğurlayalım.

Eski tiyatro sanatçısı ortaya çıkıyor. "Neden önce söyleme-diniz ki" diyor ve hemen bir tirada başlıyor. Yirmi dakika kadar sürüyor. Ne dediğini dinleyemiyorum. Kamerasız ellerimi koyacak yer bulamıyorum. O toprağa eğiliyor, kalkıp bana dönüp bir şeyler söylüyor. "Bu" babasının omzunda ellerinde yuka parçalan, benim kamera bensiz çalışıyor. Muhtemelen beni

çekiyordur. Ellerim nerede? Kollarımı kavuşturmalı. Sonra alkışları duyup bittiğini anlıyorum.

Bilardo arkadaşlarım başlıyorlar. Benim için çalınıyor. Dans etmeli. Alman enişte sahnede. Zaten dans özürlü ben, daha da komik görünüyorum. Senyora Donna gelip son hamlelerini yapıyor. Bin kişiyle göğüsleri arasında gidip geliyorum. Sonra bir başka dansa başlıyoruz. Akordeon yine en önde, davullar dans ederek onla beraber dönüyorlar. Ben aralarında sürekli yanlış istikametlere dönerek dans etmeye çalışıyorum. Müzik bitiyor. Ellerimi yukarı kaldırıp ortaya çıkıyorum.

- Kompanyeros. Bir dakika. Şimdi benim zamanım. [Herkes susuyor] Kendimi size tam olarak anlatmam mümkün değil ama kalbinizin anladığına eminim...

Onların sloganlarından atıyorum. Coşkuyla cevaplıyorlar. Bir daha ve yeniden. Susuyorum. Hep birlikte bağırmaya başlıyorlar.

-Metii, Metii, Metii

Hay Allah ne yapmalı? Kollarım o kadar fazla ki alkışlamaya çalışıyorum. Sonra yumruğumu sıkıp havaya savuruyorum. Yavaş yavaş aralarına girip çıkışa doğru giderken farkına varıyorum ki benim için bir tören koridoru oluşmuş. Başımın üstü machetalarla, oraklarla, bayraklarla dolu. Evy'yi ve dudaklarımın kenarında muzip gülümsemesini görüyorum. Beni bekliyor. Hemen yanında her zaman olduğu gibi sevgilisi. Birilerine sarılıyorum. Birileri bana sarılıyor. Her birisi büyük yürüyüşün başka anı. Yola kadar koridordan devam ediyorum. Asfalta varıyoruz. Herkes ne yapacağını bir an şaşırıyor. Evy öne çıkıyor. Bir bayrak söküyor gökyüzünü uzanan koridordan.

-Bunu sana hediye ediyoruz. Her şey için... Bizden Türkiye'ye tüm Topraksızlar'a.

T. geliyor; elinde baltası, sarılıyorum. X Brezilya formasıyla geliyor. Sarılıyoruz ve tabi ki öpüyorum.

Ve K. geliyor, gözleri biraz ıslak gibi. Bazen göz yaşları iyidir. Ve bir veda sözü benden onlara... -VIVA LİBERTE -VIVA

-VİVA LIBERTE
-VİVA
-VİVA LİBERTEEEEE
-VİVA... VİVA...

MST'NİN BREZİLYA HALKINA MANİFESTOSU*

Sevgili kadın ve erkek yoldaşlar, büyük ve sevgili Brezilya'mız; Brazil'in dışında, ulusun 23 eyaletinden gelen 11 bini aşkın delege ile birlikte kamp kurduk; kırsal bölgelerden gelen erkekler, kadınlar, çocuklar, gençler ve yetişkinler, fedakarlıklarımızı, coşumuzu ve umutlarımızı paylaştık. Topraksız Kır İşçileri Hareketi MST'nin 4. ulusal kongresi için yeniden bir araya toplandık.

Ülkemiz derin bir kriz yaşamaktadır. Ama bu kriz herkesi etkilemiyor. En zenginler sömürü yoluyla sürüyle para kazanmaya devam ediyorlar. Büyük, çokuluslu şirketler milyarlarca doları yurtdışına göndermeyi sürdürüyorlar. Bankalar şimdiki kadar çok parayı hiç kazanmamışlardı. Ama hayatlarını terle kazananlar için, yaşam koşulları giderek berbatlaşıyor; çalışanlar çok az kazanıyor; gençlerin kaliteli okulları yok ve artık üniversiteler parasız ve kamuya ait değil. Birçok insan büyük kentlerin çeperlerinde yaşamak üzere kırsal iç bölgeleri terk etmeye zorlandılar. Geldikleri yerde ise sefalet ve şiddet buluyorlar.

Bunun sebebi nedir?

Toplumumuzun her zaman adaletsiz olduğu doğru. Bütün kapitalist toplumlarda olduğu gibi, yoksullar her zaman sömürüldüler ve aşağılandılar. Ve zenginler sınıfı, her zaman daha ve daha fazla kazanarak, her zaman halkı ezdi ve onu uluslararası sermayenin çıkarlarına tâbi kıldı.

Ama 1994'ten bu yana, Fernando Henrique Cardoso hükümetiyle birlikte, sorunlar daha da yacıcılaştı. Bu ekonomik politika sadece bankaların ve çokuluslu şirketlerin çıkarlarını temsil ediyor. Hükümet, bunlar için yüksek faiz oranlarını ve mali yardımı güvence altına alıyor. Söylemeye gerek yok: Geçen yıl hükümet, ulusal bütçenin yüzde 64'ünü iç ve dış borç faizlerine harcadı. Tüm sosyal problemlere rağmen, Brezilya seçkinlerinin hükümeti zengin ülkelere her yıl 50 milyar dolar gönderecek bir nitelikte. Eğitim, sağlık, kamusal ulaşım, barınma ve istihdam için para bulunamamasının nedeni budur.

Tarımdaki durumsa daha da ağır. Cardoso hükümeti, büyük ihracat işletmelerini destekleyerek kırsal alanları "modernleştirmek"; tarımsal pazarın denetimini çokuluslu şirketlere devretmek ve tarımsal sanayilerin, gıda ürünleri stokunu kontrol etmesine izin vermek istiyor.

Araştırma ve teknolojik gelişim merkezlerini kapattılar. Yani, tüm in-

sanlığın malı olması gereken bilimsel fetihler, bugün artık kendi araştırma merkezlerine sahip olan çokuluslu şirketler tarafından tekelleştirildi. Şimdi, aynı hükümet, biyo-teknolojik araştırmaların kontrolünü de çokuluslulara devrediyor. Sadece kendi kâr marjlarıyla ilgilenen bu şirketler, bitkisel hayat ve gıda kaynakları üzerinde, hiçbir denetime tabi olmaksızın genetik dönüşümler yapmakta, çevreyi ve çiftçilerle tüketicilerin hayatlarını tehlikeye atmakta özgür olacaklar. Hepsinden daha ciddi, spekülasyonu ve küçük köylülerin sömürülmesini destekleyen hükümet, düzenli gıda stoklamayı da bıraktı. Bunlar da artık çokuluslu tarımsal-sana-yiler tarafından tekelleştirilecekler. Nüfus şimdi bu grupların kârlarının elinde tutsaktır.

Politikada, çürümeyle ve kamu fonları ile mülkiyetinin talan edilmesi haberleriyle her gün karşılaşıyoruz. Egemen sınıfların, zaman içinde sürekli olarak büyüyen bir kesimi kendisini sadece kamusal parayı kaldırarak, narkotik ticareti ile ya da kaçakçılıkla zenginleştiriyor. Bu sektörler öylesine güçlü ve etkililer ki... Yüksek mahkeme yargıçlarından, askerî polis kumandanlarından, milletvekillerinden, senatörlerden, gazete sahiplerinden, bankerlerden, askerî memurlardan oluşuyorlar. Hatta başkanlık sarayının eski sekreterine kadar ulaşmışlar. Bu sonuncusu, hükümetin sağ kolu, Sao Paulo Sanayi Mahkemesi'nin inşası için ayrılan 169 milyon realin soyulmasından sorumlu olan gruba ait.

Ülkemiz kaybedilmiş bir dava mıdır?

Biz böyle düşünmüyoruz. Ama, Brezilya halkı ayağa kalkmalı, kendisini örgütlemeli ve tarihsel hakları için mücadele etmek üzere sokağa çıkmalıdır. Aslında, Brezilya için bir başka proje inşa etmek mümkündür; halkın ihtiyaçlarına yanıt veren bir halk projesi. Ama, radikal değişimler gerekli. Bankaların, çokulusluların ve halkı soyanların kendilerini zenginleştirmelerini engellemelidir.

Dış borçların geri ödenmesi durdurulmalıdır. Mali sistem ve faiz oranları kontrol altına alınmalıdır. Bankaların sermayelerini spekülasyon için değil, üretimi desteklemek için kullanmalarını güvence altına almalıyız. Dış borçlar yeniden görüşülmeli ve kamu bütçesinde eğitim, sağlık ve tarıma öncelik verilmelidir. Ekonomi politikalarının yönetimini ele geçirmeliyiz, böylelikle bu politikalara Brezilyalılar tarafından kendi halkımız yararına yön verilebilir; yani IMF anlaşmaları son bulmalıdır. Yeni bir tarımsal modeli içeren tarım reformu uygulanmalıdır. Çiftçilere, gelir ve kırsal alanlarda yaşayanlara bir gelecek sağlayacak bir tarım reformu.

Artık bankalara ve deniz aşırı ülkelere gönderilmeyecek olan kaynaklarla, istihdam yaratmak ve nüfusun satın alma gücünü yükseltmek üzere, ulusal bir sosyal yatırım fonu kurulmalıdır.

Son olarak, her Brezilyalının toprağa, çalışmaya, onurlu bir eve, kaliteli kamu okullarına ve yiyeceğe ulaşmasını engelleyen hiçbir ekonomik ya da toplumsal neden yoktur. Ama hükümeti değiştirme, ekonomi politikalarını yeniden düşünme ve güçlülerin kararlarını sorgulama cesaretine ihtiyacımız var.

Önümüzdeki aylar ve yıllar ülkemizin geleceği için belirleyici olacak. Ya ulusal egemenliğimizi yeniden kazanacağız ya da gözlerini Amazon bölgesine bile dikmiş olan ABD hükümetinin yeni bir sömürgesi olmaya mahkum olacağız.

Topraksız kır işçilerinin toplumsal hareketi olarak, Brezilya'nın tüm halk örgütlenmelerini kendilerini örgütlemeye ve bu değişimler için savaşılmaya çağırmanın nedeni budur.

Hükümetin zirvelerine dek uzanan sayısız çürüme vakasını araştırmak üzere bir araştırma komisyonu kurulmasını talep etmemiz gerekiyor. Herkesi 2-7 Eylül arasında "Ulus Haftası" sırasında dış borçların ödenmesine karşı yapılacak halk oylamasına katılmaya çağırıyoruz. Gelecek seçimlerde bu hükümeti ve zenginleri yenmeli ve halk projesine gerçekten bağlı ilerici adayları seçmeliyiz. Her evde, her işyerinde, her okulda, her sendikada ve her kilisede Brezilya İçin Halk Projesi'ni tartışmalıyız. Ve her zaman, mücadeleye devam etmeliyiz. Bütün toplumsal fetihler kitlesel, halk mücadelelerinin ürünüdür. Brezilya halkıyla birlikte, bir halk projesi inşa etmeyi umut ediyoruz.

(*) *Brezilya Halkına Manifesto*, MST 4. Kongresi'nde ele alındı. Tartışmaların sentezinden oluşan manifesto Brezilya toplumunun tüm örgütlü kesimlerine yönelik bir çağırıyor.

Sonsöz

Brezilya, gerek coğrafi koşullar gerekse toprak büyüklüğü ve rejimleri açısından ülkemizden çok farklı özelliklere sahiptir. Tarihsel koşulları da oldukça farklıdır. Ancak maruz kaldığı sömürünün biçimi, ABD nin sürdürdüğü baskı ve uluslararası tekellerin yok edici etkisi açısından birçok Üçüncü Dünya ülkesi Brezilya ile aynı koşulları yaşamaktadır.

Ülkemizde de tarımsal üretim ve köylülük hiçbir dönemde bu kadar tehdit altında değildi. Terminatör tohumların tarım tekellerince bütün pazarları ele geçirmesi, kimyasal ilaç ve gübrelerin toprağı yok ediş, tek çeşitli tarım üretimi, pazarların tamamıyla tekellerce ele geçilip, fiyatları dahil her şeyin onlar tarafından belirlenmesi Türkiyeli köylülerin de yaşadığı şeylerdir. Bitki patentlerinin yine tekellerce satın alınmasının sonucu olarak saksıda maydonoz yetiştirilmesinin bile hırsızlık olarak tanımlanması çok yakın bir zamanda karşı karşıya kalacağımız bir durumdur.

IMF programlarıyla yürütölen bu politikayla, mesela tütün üretimi hemen hemen tamamıyla durduruluyor. Sürdürölecek yerlerde, üretim, uluslararası tekeller ile anlaşmalar doğrultusunda, toprak sahibi köylöleri bile kendi toprağında ma-

rabaya dönüştüren bir biçim almaktadır. Tütünün ekiminin durdurulacağı yerlerde onun yerine başka bir tarımsal üretim yapıldığı takdirde, emek yoğun üretim olan tütünün yerini hiçbir tarım ürünü alamayacak. Örneğin 15 kişilik bir ailenin 14'ü işini kaybedecektir.

Şeker pancarı ekimi yok edilerek, şeker üretiminin durdurulması yalnızca tatlandırıcı tekellerinin birikmiş stoklarının eritilerek milyonlarca dolar kâr ettirilmesinin ötesinde de etkiler yaratmaktadır. Bununla birlikte, şeker fabrikaları kapanıp, işçiler işlerini yitirmekte, şeker pancarı taşıyan kamyoncular işsiz kalmakta, o kentler esnafıyla, tüccarıyla, zanaatçısıyla ölüme terk edilmektedir. Ayrıca verdiği oksijen nedeniyle ormanlar kadar havayı temizleyen şeker pancarı yok edildiğinde, küspesinden elde edilen yem ortadan kalktığından hayvancılık da ortadan kalkacaktır. Bu örnekleri üzümde de, fındıkta da ve diğer ürünlerde de verebiliriz. Yani milyonlarca köylü bu politikalar sonucu yaşayamaz olup, zaten kendisini doyuramayan ve daha da kötü duruma düşecek olan şehirlere akın edecektir. Göç edecek insan sayısı, gelecek iki yılda, iyimser rakamlarla yedi milyon kişidir. Bu kadar kısa süre içerisinde şehirlerde suç oranı niye arttı diye şaşırmanız gerekir.

Ayrıca bu durum bize soframız kadar yakındır. Genleriyle oynanmış tohumların meyveleri, kimyasal ilaçlarla beslenmiş toprağın sebzeleri, yok edilen çeşitlilikten dolayı ortaya çıkan standart beslenmeden doğan hastalıklar sağlığımızı her geçen gün daha fazla bozmaktadır.

MST'nin öyküsü bu nedenlerle bugün için çok daha önemlidir. Yani bu mücadele, yalnızca bir ütopya isteminden öte yaşamımızı sürdürebilme mücadelesidir. Kolektif tarım, alternatif tıp, alternatif eğitim ve kendi kararlarını kendilerinin verdikleri demokratik karar alma biçimi asıl olarak yaşama sahip çıkmaktır.*

(*) Peru'daki Japon elçiliğini basan Tupac Amaru gerillalarının istemlerinden biri herkesin kendi bahçesinde tarım yapabilmesiydi. Bu masum istem bile, görüldüğü gibi uygulanan olağanüstü baskılar karşısında artık radikal bir hal almıştır.

Arjantin'de Piqeteros hareketini, İşgal fabrikalarını, kaybedilen çocuklarını yıllardır unutturmayan anneleri, takas pazarlarını Uruguay'da hücrelerden meclise tırmanan Tupoma-ros gerillalarının bu günlerini, Avrupa'da, Belfast'ta IRA'yı, Galler'de madencileri, Liverpool militan dönemini, kıyı kadınlarını, Bask'da ETA'yı anlatacak olan yine İletişim yayınlarından çıkacak olan film-kitap'larda 'Dünyanın sokaklarında' buluşmak üzere.

Başka bir dünya mümkün...

İLETİŞİM

Bugünün Kitapları

Metin'in, bu kitapla sağladığı katkı, MST mücadelelerinin ve zaferlerinin ilerici derslerini Türkiye soluna taşımak açısından kilit bir önem taşıyor.

James Petras

Dünyanın öteki ucunda Avrupa kıtası kadar kocaman bir ülke Brezilya... Ama Üçüncü Dünyalılıktan, IMF'zedelikten ve kesif bir fukaralıktan akraba yaşadığımız coğrafyaya. Neo-liberalizm bütün vahşetiyle Brezilya tarımına ve köylülerine saldırıyor on yıllardır. Sonuç: Genleriyle oynanmış tohumlar, tekelci ekonomilerin dayattığı ekim politikaları, kimyasallara teslim edilmiş bir tarım... Ve bütün bunlara inat uçsuz bucaksız âtlı topraklar...

Bu karanlık tablo içinde güneş sızdıran bir yarık var: TOPRAKSIZLAR! Brezilya'daki işgalci topraksız köylü hareketi MST, dünyaya meydan okurcasına, devrimci bir pratiğin peşinde, sokakları arşınıyor. Toprakları işgal edip, kolektif tarım yapıyorlar ve yıllardır IMF laboratuvarı olmak yerine; kitlesele, doğrudan, radikal ve sürdürülebilir direniş eylemlerini içeren bir Halk Projesi için mücadele veriyorlar. Yüzdölçümü Belçika'dan daha büyük bir alanda ve iki milyona yakın kişiyle, mutlu sonla bitebilecek bir dramın peşinde, "başka bir dünya" kurmanın telaşıyla...

Metin Yeğin'in gazetecilik deneyimleriyle ördüğü kitap. Topraksızlar'ın kolektif tarım, alternatif tıp, alternatif eğitim ve demokratik karar alma süreçleriyle yaşama nasıl sahip çıktıklarını gösteriyor. Bütün bu süreci anlatan *Topraksızlar vcd'si* ise kitabın bir hediyesi...

Başka bir dünyaya, özne'nin kuruculuğuna ve umuda inanıyorsak hâlâ; bu kitabı okumak, bu belgeseli seyretmek "iyi gelecektir".

İLETİŞİM 977
BUGÜNÜN
KİTAPLARI 91

ISBN 975-05-0202-7

9 789750 502026